

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Kpt. dypl. mgr inż. Dariusz MICHALEC

KONCEPCJA SZKOLENIA OPERACYJNO- -TAKTYCZNEGO DLA POTRZEB INTEGRACJI SIŁ POWIETRZNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ Z NATO

Rozprawa doktorska

60938

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/4060

05-004060-001-0

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Kpt. dypl. mgr inż. Dariusz MICHAŁEC

KONCEPCJA SZKOLENIA OPERACYJNO- -TAKTYCZNEGO DLA POTRZEB INTEGRACJI SIŁ POWIETRZNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ Z NATO

Rozprawa doktorska

60938

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

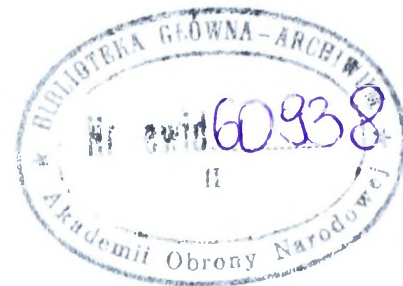
S/4060

05-004060-001-0

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ

Kpt. dypl. mgr inż. Dariusz MICHAŁEC

KONCEPCJA
SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO
DLA POTRZEB INTEGRACJI SIŁ POWIETRZNYCH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ Z NATO

Rozprawa doktorska

PROMOTOR

Płk dr hab. inż. Zbigniew ŚWIĄTNICKI

W A R S Z A W A

1 9 9 9

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	5
1. METODYKA PRZEPROWADZONYCH BADAŃ	12
1.1. Uzasadnienie podjęcia badań i wyboru tematu rozprawy doktorskiej	12
1.2. Przedmiot badań	15
1.3. Cel badań	17
1.4. Główny problem badawczy.....	18
1.5. Problemy badawcze cząstkowe	19
1.6. Hipoteza robocza	20
1.7. Zadania badawcze	21
1.8. Metody badawcze	21
1.9. Analiza wyników przeprowadzonych badań	25
1.9.1. Badania ankietowe	25
1.9.2. Obserwacje bezpośrednie i pośrednie.....	42
1.9.3. Wywiady z ekspertami	47
1.9.4. Analiza literatury	48
2. ANALIZA SZKOLENIA OPERACYJNO- -TAKTYCZNEGO W WOJSKACH LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ	50
2.1. Ogólne zasady szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP ..	52
2.2. Planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP	58
2.3. Charakterystyka ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP	60
2.4. Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP	68
2.5. Wnioski z przeprowadzonych badań	79

3. SZKOLENIE OPERACYJNO-TAKTYCZNE W SIŁACH POWIETRZNYCH NATO	83
3.1. Ogólne założenia szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO	84
3.2. Planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO	91
3.3. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne w systemie szkolenia sił powietrznych NATO	98
3.4. Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń w siłach powietrznych NATO	103
3.5. Wnioski z przeprowadzonych badań	112
4. DOTYCHCZASOWY PRZEBIEG INTEGRACJI SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO WŁOP I SIŁ POWIETRZNYCH NATO	116
4.1. Zasadnicze przedsięwzięcia szkoleniowe realizowane przez WŁOP na rzecz integracji z NATO	116
4.1.1. Udział WŁOP w programie „Partnerstwo dla Pokoju”	117
4.1.2. Ćwiczenia prowadzone według procedur i standardów sił powietrznych NATO	124
4.1.3. Zmiany w szkoleniu WŁOP wynikające z procesu integracji z NATO	127
4.2. Doskonalenie szkolenia dowództw i sztabów WŁOP w świetle przyszłych uwarunkowań ich funkcjonowania	131
4.3. Podobieństwa i różnice w szkoleniu operacyjno-taktycznym WŁOP i sił powietrznych NATO	134

5. KONCEPCJA SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZ- NEGO SIŁ POWIETRZNYCH RP W ASPEKCIE INTEGRACJI Z NATO	141
5.1. Wymagania dotyczące szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP w związku z integracją z NATO	141
5.2. Propozycja harmonogramu osiągnięcia integracji Sił Powietrznych RP z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego	146
5.3. Szkolenie dowództw, sztabów i wojsk Sił Powietrznych RP w systemie narodowym	154
5.4. Szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP w układzie koalicyjnym.....	165
ZAKOŃCZENIE	180
BIBLIOGRAFIA	186
ZAŁĄCZNIKI:	
Załącznik 1 – Słownik pojęć dotyczących szkolenia operacyjno- -taktycznego w siłach powietrznych NATO	191
Załącznik 2 – Podstawowe przedsięwzięcia badawcze	194
Załącznik 3 – Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych	196
Załącznik 4 – Wywiady z ekspertami	211

WSTĘP

Zmiany organizacyjno-strukturalne i funkcjonalne w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP), rozpoczęte w 1990 roku, zasadniczo wpłynęły na modyfikację systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego kadry Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej (WLOP)¹. W przebudowie sił zbrojnych uwzględnia się stopniową transformację Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w kierunku rozwiązań obowiązujących w siłach powietrznych NATO. Dogłębne badania problematyki integracji² Sił Zbrojnych RP z NATO powinny sprzyjać racjonalnemu przeobrażaniu WLOP w wysoce efektywne siły powietrzne (SP) XXI wieku.

Osiągnięcie interoperacyjności³ sił zbrojnych państw członkowskich NATO jest procesem ciągłym. Oparty jest on na powszechnie akceptowanej zasadzie, iż zdolność do efektywnego prowadzenia operacji przez poszczególne (wydzielone z narodowych komponentów sił zbrojnych) jednostki międzynarodowych formacji, wymaga wspólnej doktryny użycia sił i procedur dowodzenia.

Interoperacyjność sił powietrznych - to stan jakościowy co najmniej dwóch kompatybilnych systemów, realizujących (przez kooperację pozytywną) zadania w ramach wspólnych celów. Jest to zespół cech funkcjonalnych odzwierciedlających, przy założonych jednorodnych wymaganiach efektywności, specyficzny poziom zintegrowania WLOP z siłami powietrznymi NATO, gwarantujący osiągnięcie przez sojuszniczo-partnerski system sił powietrznych, możliwie najwyższej efektywności bojowej i szkoleniowej [54].

¹ Pisząc o stanie obecnym używam nazwy Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej (WLOP), natomiast w odniesieniu do przyszłości stosuję termin Siły Powietrzne RP.

² **Integracja** – proces tworzenia się całości z jakichś części, zespalanie się elementów w całość, scalanie się – *Słownik języka polskiego*, PWN 1996.

³ **Interoperacyjność** – definiowana jest w NATO jako „zdolność systemów, jednostek lub oddziałów do świadczenia usług lub korzystania z usług innych systemów, jednostek lub oddziałów, a także zdolność do korzystania z tych wzajemnych usług, w celu zwiększenia efektywności współdziałania między wyżej wymienionymi systemami, jednostkami lub oddziałami - *Terminy, definicje i skróty używane przez obronę powietrzną NATO*, DWLOP 1994.

Niezbędne jest również osiągnięcie przez WLOP określonego poziomu kompatybilności⁴ z siłami powietrznymi NATO. **Kompatybilność sił powietrznych** w ramach NATO jest wyrazem możliwości bojowych poszczególnych, narodowych komponentów. Jest to najniższy, konieczny poziom zintegrowania systemów sił powietrznych [54]. Stąd też, jeżeli WLOP mają osiągnąć integrację z siłami powietrznymi NATO to muszą:

- a) być z nimi kompatybilne;
- b) posiadać wydzielone i przygotowane do prowadzenia działań siły i środki, jako integralny element koalicji;
- c) posiadać zdolność podejmowania i prowadzenia działań bojowych pod połączonym dowództwem koalicyjnym.

Oceniając dotychczasowe działania podejmowane przez WLOP w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego (w aspekcie integracji z siłami powietrznymi NATO) należy stwierdzić, że jednym z zasadniczych celów reformy tego szkolenia było organizacyjne i programowe przekształcenie systemu przygotowania wojsk, zapewniające funkcjonowanie w strukturach sił powietrznych NATO i uczestniczenie w wielonarodowych ćwiczeniach, akcjach humanitarnych i misjach pokojowych. Przygotowanie wojsk do walki obejmuje wiele różnorodnych, niejednokrotnie skomplikowanych działań, mających na celu osiągnięcie przez wojska wymaganego stanu gotowości i sprawności bojowej. Przedsięwzięcia te są planowane i odpowiednio ukierunkowane przez dowódców i podległe im sztaby tak, aby wymagany poziom szkolenia uzyskać przy możliwie najefektywniejszym wykorzystaniu zdolności i możliwości ludzkich, środków walki, warunków społecznych i materialnych, czasu, przestrzeni, a także osiągnąć nauki wojennej oraz innych nauk.

Przemiany dokonywane w Siłach Zbrojnych RP, przyjęcie nowych założeń o charakterze doktrynalnym oraz przewartościowania w zakresie szkolenia, stały się zasadniczymi czynnikami determinującymi konieczność nowego spojrzenia na przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Zmiany warunków szkoleniowych nie mogą jednak wpłynąć na obniżenie zdolności i gotowości wojsk do wykonywania zadań zgodnie z ich wojennym przeznaczeniem. Stąd też sukcesywne

⁴ **Kompatybilny** – mogący działać łącznie z innym czynnikiem lub elementem w sposób nie powodujący zakłóceń – *Słownik języka polskiego*, PWN 1996

poszukiwania (w całych siłach zbrojnych) nowych, adekwatnych do sytuacji oraz warunków, sposobów, a także form szkolenia oraz doskonalenia dowództw, sztabów i wojsk.

Współczesne działania bojowe cechują się wysoką manewrowością i coraz większą złożonością pod względem organizacji, prowadzenia oraz wszechstronnego zabezpieczenia walki i operacji. Przygotowanie dowództw i sztabów do działań w warunkach współczesnej wojny wymaga ciągłego doskonalenia zasad sztuki operacyjnej i taktyki, a także sposobów prowadzenia działań w skomplikowanych sytuacjach bojowych. Kolejne konflikty zbrojne potwierdzają, że pomimo wprowadzenia nowych generacji uzbrojenia oraz środków bojowych o coraz większej sile rażenia, powodzenie na polu walki w dalszym ciągu zależy głównie od wyszkolenia wojsk. Wejście Sił Zbrojnych RP do struktur wojskowych NATO wymusza na WLOP podjęcie na szeroką skalę działań, zmierzających do osiągnięcia w jak najkrótszym czasie kompatybilności i interoperacyjności z wojskami Paktu w zakresie sprzętu, a także szeroko rozumianych procedur dowodzenia oraz szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.

Na najwyższych szczeblach dowodzenia NATO ustalono podstawowe obszary działań w siłach powietrznych nowych członków NATO oraz wskazano na te przedsięwzięcia, które w ramach osiągania interoperacyjności z Sojuszem, powinny być priorytetowe. Przedsięwzięcia te to przede wszystkim:

- a) szkolenie dowództw, sztabów i wojsk (przewidzianych do współpracy z NATO w pierwszej kolejności) zgodnie z regulaminami, terminologią, procedurami oraz standardami obowiązującymi w siłach powietrznych NATO;
- b) adaptacja lub przygotowanie wyposażenia, które może być sprzężone z wyposażeniem używanym w siłach powietrznych NATO;
- c) wybór i szkolenie oficerów według doktryny, regulaminów i procedur obowiązujących w siłach powietrznych NATO tak, aby mogli oni pełnić obowiązki w strukturach dowodzenia sił powietrznych NATO lub na stanowiskach dowodzenia w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju” (PdP).

Pomimo wielu podobieństw form szkolenia operacyjno-taktycznego stosowanych w WLOP i siłach powietrznych NATO, występują zasadnicze różnice w metodyce przygotowywania i prowadzenia poszczególnych przedsięwzięć szkoleniowych. W procesie integracji z siłami powietrznymi NATO należy dążyć do tego, aby przyjąć standardy i procedury obowiązujące w NATO, przy jednoczesnym zachowaniu własnych (narodowych), ale tylko sprawdzonych form oraz metod szkolenia dowództw, sztabów i wojsk. W związku z powyższym na wszystkich szczeblach dowodzenia WLOP prowadzone są badania, mające na celu stworzenie jak najkorzystniejszych warunków szkoleniowych (przy obecnych uwarunkowaniach polityczno-ekonomicznych), które umożliwią pełną integrację z siłami powietrznymi NATO w jak najkrótszym czasie.

W szkoleniu dowództw, sztabów i wojsk zarówno w WLOP, jak i siłach powietrznych NATO, jednym z najważniejszych elementów jest szkolenie operacyjno-taktyczne. Priorytetowym celem tego szkolenia jest wszechstronne przygotowanie wojsk do wykonywania zadań wynikających z ich bojowego przeznaczenia. Zasadniczą funkcję w szkoleniu operacyjno-taktycznym odgrywają ćwiczenia. Z tego też powodu w rozprawie najwięcej miejsca poświęciłem omówieniu zagadnień związanych z metodyką przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP oraz siłach powietrznych NATO, jak i koncepcji ich prowadzenia z chwilą wstąpienia Polski do NATO.

Na temat procesu integracji z NATO oraz dostosowywania szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP do standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO ukazało się wiele publikacji i opracowań. W dalszym ciągu brakuje jednak pozycji, która zawierałaby usystematyzowaną wiedzę na temat planowania oraz prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO. Na podstawie takiego opracowania można byłoby wyciągnąć wnioski na temat zgodności rodzimych procedur szkoleniowych, z obowiązującymi w siłach powietrznych NATO.

Problem ten przez wiele lat nie był w kręgu zainteresowania naszych teoretyków wojskowych. W wojskowych zbiorach bibliotecznych brak jest aktualnych opracowań na ten temat. Te, które można odnaleźć są przestarzałe i nie uwzględniają współczesnych problemów, choćby związanych z prowadzeniem ćwiczeń wielonarodowych. Niedostatki w zbiorach bibliotecznych z zakresu szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO częściowo rekompensowane są dzięki publikacjom na łamach czasopism wojskowych. Często bywa tak, że są to tłumaczenia materiałów opracowanych w NATO. Niedostateczna znajomość języka angielskiego przez większość kadry powoduje, że ich tłumaczeniem zajmują się osoby, które bardzo dobrze znają język, ale nie zawsze właściwie interpretują terminologię wojskową (na przykład filolodzy). Z tego powodu niektóre wydawnictwa na podobny temat zawierają sprzeczne informacje.

Dużym krokiem naprzód na drodze do integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO, są prowadzone już od kilku lat w Akademii Obrony Narodowej (Wydział WLOP) ćwiczenia dowódczo-sztabowe według procedur i standardów sił powietrznych NATO. Ćwiczenia te realizowane są przy wydatnym udziale oficerów sił powietrznych Niemiec. Wnioski oraz doświadczenia wyniesione przez uczestników tych ćwiczeń umożliwiły opracowanie szeregu skryptów i artykułów, które są bardzo przydatne w procesie szkolenia kadr dowódczo-sztabowych WLOP. Efekty tego szkolenia widać już teraz. Przygotowanie oraz udział w ćwiczeniach, a także szereg zajęć seminaryjnych, które je poprzedzały, przyczyniły się do tego, że ich uczestnicy mają już bardzo duży zasób wiedzy z zakresu przygotowania i prowadzenia ćwiczeń według procedur oraz standardów sił powietrznych NATO. Są oni również zapoznani z terminologią stosowaną w trakcie trwania takich ćwiczeń, a która jest obowiązująca dla wszystkich członków NATO.

Wstąpienie Polski do NATO wymusza przeprowadzenie badań i opracowanie sprawozdania z ich wyników, które byłoby koncepcją organizacji szkolenia operacyjno-taktycznego Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, w celu osiągnięcia pełnej integracji z siłami powietrznymi NATO. Proces ten musi być rozłożony w czasie oraz przebiegać według wcześniej opracowanego harmonogramu.

Z wymienionych wyżej powodów podjąłem się opracowania rozprawy doktorskiej na temat: „**Koncepcja szkolenia operacyjno-taktycznego dla potrzeb integracji Sił Powietrznych Rzeczypospolitej Polskiej z NATO**”.

W rozdziale pierwszym rozprawy zaprezentowałem metodykę przeprowadzonych badań. Uzasadniłem konieczność podjęcia badań nad koncepcją szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO oraz wybór tematu rozprawy. Przedstawiłem przedmiot i cel badań, a także problemy, zadania i metody badawcze oraz sformułowałem hipotezę roboczą. Najważniejszą częścią tego rozdziału jest analiza wyników przeprowadzonych badań ankietowych, obserwacji naukowych i wywiadów z ekspertami.

Rozdział drugi zawiera analizę dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Ujmuje ogólne zasady tego szkolenia i opisuje proces jego planowania. Ze względu na to, że w szkoleniu operacyjno-taktycznym najważniejszą rolę odgrywają ćwiczenia, w rozdziale tym dokonałem charakterystyki ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP oraz przedstawiłem dotychczasową metodykę ich przygotowania i prowadzenia. Na zakończenie rozdziału przedstawiłem wnioski z dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, istotne z punktu widzenia prowadzonych przeze mnie badań.

Trzeci rozdział rozprawy poświęcony jest szkoleniu operacyjno-taktycznemu w siłach powietrznych NATO. Zawiera ogólne założenia tego szkolenia i zasady jego planowania. Podobnie jak w przypadku analizy szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, również w tym przypadku skupiłem się w głównej mierze na charakterystyce ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w NATO oraz metodyce ich przygotowania i prowadzenia. W końcowej części rozdziału przedstawiłem wnioski z analizy przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO.

W rozdziale czwartym przedstawiłem wnioski z dotychczasowych działań WLOP na rzecz integracji z NATO w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego oraz dokonałem porównania jego przebiegu w WLOP i siłach powietrznych NATO.

Rozdział piąty zawiera koncepcję organizacji, przebiegu oraz zasadniczych wymagań w stosunku do szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP w aspekcie integracji z NATO. Ujmuje wymagania dotyczące szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP w związku z integracją z NATO. Zaprezentowana jest w nim propozycja harmonogramu osiągania integracji Sił Powietrznych RP z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego. W rozdziale tym przedstawiam również koncepcję szkolenia dowództw, sztabów i wojsk Sił Powietrznych RP w systemie narodowym i w ramach NATO.

Na podstawie przeprowadzonych badań przedstawiam odpowiedź na pytanie: „Jak powinno być zorganizowane i prowadzone szkolenie operacyjno-taktyczne w WLOP, aby kadry dowódczo-sztabowe mogły w pełni uczestniczyć we wszystkich przedsięwzięciach szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO?”

W formie załączników do rozprawy opracowałem słownik pojęć dotyczących szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO oraz przedstawiłem podstawowe przedsięwzięcia badawcze. Ponadto zaprezentowałem wyniki przeprowadzonych badań ankietowych oraz wywiady z ekspertami.

Mam nadzieję, że opracowana przeze mnie rozprawa doktorska może być wykorzystywana zarówno przez słuchaczy Wydziału WLOP Akademii Obrony Narodowej, jak również przez dowództwa i sztaby WLOP, jako aktualne opracowanie na temat przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w aspekcie osiągania integracji z siłami powietrznymi NATO.

1. METODYKA PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

W trakcie prowadzenia badań nad szkoleniem operacyjno-taktycznym WLOP, w aspekcie integracji z NATO posługiwałem się formalnymi metodami badań naukowych⁵. Za ich pomocą ustaliłem istotne zjawiska związane bezpośrednio lub pośrednio z przedmiotem badań. Zajmowałem się celami, treścią, zasadami, metodami oraz formami organizacyjnymi szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP i sił powietrznych NATO oraz środkami, za pomocą których jest ono realizowane. Dokonałem analiz i porównań, a na ich podstawie sprecyzowałem wnioski odnośnie do dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP i siłach powietrznych NATO, a także zaproponowałem koncepcję szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP dla potrzeb integracji z siłami powietrznymi NATO.

1.1. Uzasadnienie podjęcia badań i wyboru tematu rozprawy doktorskiej

Wstąpienie Polski do Paktu Północnoatlantyckiego wymaga bardzo szybkich zmian w dotychczasowym szkoleniu dowództw, sztabów i wojsk. W Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej szkolenie operacyjno-taktyczne jest szczególnie złożone. Wynika to z konieczności zapewnienia współdziałania różnych rodzajów wojsk wchodzących w skład WLOP, w realizacji wspólnego celu jakim jest nienaruszalność obszaru powietrznego kraju, a także wsparcie działań Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej RP. Realizując wymieniony cel poszczególne rodzaje wojsk wchodzące w skład WLOP wykonują własne zadania wynikające z ich przeznaczenia, stosując przy tym różne (odmienne) sposoby i metody prowadzenia walki. Różnorodność ta znajduje odzwierciedlenie w szkoleniu operacyjno-taktycznym, które w ramach jednolitego systemu przebiega zgodnie z przyjętym modelem,

⁵ W trakcie prowadzenia badań najczęściej posługiwałem się następującymi metodami badań naukowych – obserwacją, indukcją, eksperymentem, testem, wywiadem, ankietą, analizą literatury, analizą statystyczną i syntezą.

wynikającym z potrzeb i możliwości szkoleniowych WLOP oraz dokumentów normatywnych obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP.

Z uwagi na skomplikowany charakter szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP nie może ono być realizowane w sposób dowolny, z wykorzystaniem żywiołowo nagromadzonych doświadczeń praktycznych. Zasadnicze znaczenie w szkoleniu operacyjno-taktycznym odgrywają różnego rodzaju ćwiczenia i treningi. Przygotowują one do prowadzenia działań zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. Z tego też powodu w rozprawie najwięcej miejsca poświęciłem właśnie metodyce przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych.

W kwietniu 1996 roku w „Indywidualnym dokumencie dyskusyjnym na temat rozszerzenia NATO” przedstawionym przez Polskę, określono podstawowe założenia przystąpienia do Sojuszu. Stwierdzono w nim, że celem Polski jest pełne członkostwo w NATO, tzn. korzystanie z wszelkich praw oraz gotowość przyjęcia wszelkich zobowiązań wynikających z przynależności, a także pełna integracja z politycznymi i militarnymi strukturami NATO. Przeprowadzona analiza wymienionego wyżej dokumentu wskazuje na to, że WLOP muszą być przygotowane do:

- 1) realizacji strategii NATO sformułowanej w koncepcji strategicznej i innych dokumentach przyjętych przez Radę Północnoatlantycką;
- 2) uczestniczenia w zintegrowanej strukturze polityczno-wojskowej i w procesie planowania obronnego;
- 3) wyszkolenia i modernizacji WLOP tak, aby były one w pełni interoperacyjne z siłami powietrznymi NATO oraz zdolne do działania zarówno na własnym terytorium, jak i poza granicami kraju;
- 4) rozbudowy i modernizacji infrastruktury wojskowej w celu zapewnienia skutecznego wsparcia ewentualnych sił wzmocnienia Sojuszu przebywających na terytorium RP;
- 5) stacjonowania sił powietrznych NATO na terytorium Polski w okresie pokoju.

W trakcie integracji z NATO bardzo ważnym czynnikiem, określającym zakres merytoryczny działalności szkoleniowej WLOP, jest i będzie uzyskiwanie interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO, czyli realizacja zadań w ramach wspólnych celów.

Osiągnięcie interoperacyjności WLOP ze strukturami NATO nie może być aktem jednorazowym. Jego istotą są bowiem rozłożone w czasie przedsięwzięcia (np. szkolenia operacyjno-taktycznego), między innymi dlatego, by integracja z siłami powietrznymi NATO nastąpiła w sposób płynny i bez większych zakłóceń. Integracja WLOP z siłami powietrznymi NATO musi być w pierwszym rzędzie ukierunkowana na poznawanie i uczenie się tego, co w NATO jest standardem, a mianowicie znajomość języka angielskiego (francuskiego), obowiązująca terminologia i procedury, a także zasady funkcjonowania poszczególnych szczebli dowodzenia sił powietrznych Paktu.

W ostatnim okresie część polityków, jak również wysokich rangą oficerów Wojska Polskiego, wypowiadało się na temat niebezpieczeństwa stania się członkiem Sojuszu drugiej kategorii. Analiza literatury wskazuje, że członkiem pierwszej kategorii będzie ten, kto między innymi będzie zdolny skutecznie współdziałać z sojusznikami w czasie szkoleń, ćwiczeń i operacji. Aby osiągnąć ten cel, należy wiedzę, zasady i procedury zawarte w dokumentach oraz publikacjach sił powietrznych NATO włączyć do programów kształcenia i szkolenia na wszystkich szczeblach dowodzenia WLOP. Istnieje pilna potrzeba określenia stopnia kompatybilności obowiązującego w WLOP systemu planowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych, z obowiązującym w siłach powietrznych NATO.

Na temat integracji z siłami powietrznymi NATO ukazało się wiele wydawnictw i publikacji [między innymi 8, 18, 24, 33, 60, 65]. Brakuje jednakże opracowania, które systematyzowałoby wszystkie dostępne materiały z zakresu koncepcji szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO. Problematyką przebiegu i realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP interesuję się już od wielu lat. Zainteresowania te pogłębiłem w trakcie studiów w AON, czego wyrazem było to, że pracę dyplomową opracowałem z metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego. W obecnej pracy zawodowej w Dowództwie WLOP mogę kontynuować swoje zainteresowania. Rozkazem Dowódcy WLOP zostałem wyznaczony do zespołu specjalistów DWLOP do prowadzenia badań podczas ćwiczeń (między innymi w czasie ćwiczenia pk. „OCELOT-99”) oraz składu komisji do oceny prac badawczych realizowanych w WLOP. Praca w zespole oraz komisji umożliwia mi prowadzenie badań na interesujące mnie zagadnienia.

Z tego też powodu podjąłem się opracowania rozprawy, która umożliwiłaby wypracowanie koncepcji organizacji, przebiegu oraz zasadniczych wymagań w stosunku do szkolenia dowództw, sztabów i wojsk w WLOP, w aspekcie ich przygotowania do prowadzenia wspólnych działań bojowych z siłami powietrznymi NATO.

1.2. Przedmiot badań

Przedmiotem przeprowadzonych przeze mnie badań były:

- 1) Organizacja i realizacja dotychczasowego szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP;
- 2) Zasadnicze założenia i przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO;
- 3) Proces integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego.

Badając relacje jakie zachodzą pomiędzy szkoleniem operacyjno-taktycznym w WLOP i siłach powietrznych NATO (w aspekcie integracji) miałem na uwadze to, że związki te i zależności mogą mieć charakter: przyczynowo-skutkowy, strukturalny i funkcjonalny.

Związki przyczynowo-skutkowe zachodzą na przykład między określonym zespołem zabiegów dydaktycznych szkolącego, a zmianami jakie dokonały się u szkolonych pod wpływem tych zabiegów [59]. Efektywny przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP jest uzależniony nie tylko od jego właściwego zaplanowania, przeznaczonych na ten cel środków finansowych, czy też podejmowanej tematyki. Najważniejszym czynnikiem, który wpływa na osiągnięcie zakładanego celu prowadzonego szkolenia jest dobór właściwych metod i form szkolenia, zarówno przez jego organizatorów, jak i prowadzących.

W odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO, ważnym problemem jest nie tylko prowadzenie szkolenia w oparciu o przetłumaczone (obowiązujące w siłach powietrznych Sojuszu) regulaminy, instrukcje, metodyki oraz poradniki. Przede wszystkim należy zwrócić większą uwagę na praktyczną wymianę doświadczeń z tymi, którzy są uczestnikami

Związki funkcjonalne występują w tych sytuacjach, kiedy określonym zmianom pewnych cech badanych zmiennych odpowiadają w sposób regularny zmiany innych cech tych zmiennych [59]. Wstąpienie Polski do NATO wymaga podjęcia wielopłaszczyznowych działań zmierzających do osiągnięcia kompatybilności struktur organizacyjnych i funkcjonalnych. Prowadzone na szeroką skalę zmiany strukturalne, organizacji dowodzenia oraz zabezpieczenia logistycznego działań bojowych WLOP, są ściśle powiązane ze zmianami jakie zachodzą w procesie szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.

Osiągnięcie interoperacyjności sił zbrojnych państw członkowskich NATO jest procesem ciągłym. Oparty jest on na akceptowanej przez wszystkie państwa Sojuszu zasadzie, iż możliwości prowadzenia operacji przez poszczególne (wydzielone z narodowych komponentów sił zbrojnych) jednostki międzynarodowych formacji, wymagają stosowania wspólnej doktryny użycia sił, procedur dowodzenia i szkolenia, a także określonego poziomu kompatybilności wykorzystywanych systemów technicznych. Zmiany jakie zachodzą w systemach technicznych, procedurach i strukturach dowodzenia, a także doktrynie użycia sił, będą miały istotny wpływ na przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego.

1.3. Cel badań

Celem przeprowadzonych przeze mnie badań było opracowanie koncepcji organizacji, przebiegu oraz zasadniczych wymagań w stosunku do szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, w kontekście dostosowania tego szkolenia do standardów sił powietrznych NATO.

Uwzględniając to, że Rzeczpospolita Polska stała się pełnoprawnym członkiem NATO, celem prowadzonych przeze mnie badań była odpowiedź na pytanie: „Jak powinno przebiegać szkolenie operacyjno-taktyczne w WLOP aby możliwe było pełne współdziałanie naszych wojsk z układem sojuszniczym?”.

Wychodząc temu naprzeciw, celowym stało się dokonanie analizy przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO pod kątem jego transformacji na grunt WLOP oraz sprecyzowania zasad według których powinno przebiegać szkolenie w systemie narodowym.

W związku z tym, że w rozprawie najwięcej miejsca poświęciłem ćwiczeniom, celem prowadzonych przeze mnie badań (analiz, obserwacji, syntez) było również zebranie wniosków na temat ćwiczeń organizowanych i realizowanych według procedur i standardów sił powietrznych NATO. Niezbędnym było także przeprowadzenie wywiadów z ekspertami, zajmującymi się problematyką szkolenia operacyjno-taktycznego zarówno w WLOP, jak i siłach powietrznych NATO. Celem badań ankietowych było zweryfikowanie hipotezy roboczej przyjętej w trakcie opracowywania koncepcji rozprawy doktorskiej.

1.4. Główny problem badawczy

Głównym problemem badawczym opracowanej rozprawy doktorskiej było pytanie: „Jak zmienić cele, organizację oraz metodykę szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, aby spełnić wymagania wynikające z wejścia Polski do NATO?”.

Wstąpienie Polski do NATO stawia przed WLOP zupełnie nowe wyzwania. Zmianie będzie musiał ulec cały dotychczasowy system szkolenia, zarówno kadry zawodowej, słuchaczy akademii i szkół wojskowych, jak i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. Niezbędne będzie dokonanie zmian w dotychczas obowiązujących celach szkolenia operacyjno-taktycznego. Większy nacisk, w szkoleniu kadry WLOP, będzie musiał być położony na osiągnięcie interoperacyjności szkoleniowej z siłami powietrznymi NATO. Inna niż dotychczas będzie organizacja szkolenia. Dodatkowym utrudnieniem będzie to, że szkolenie operacyjno-taktyczne prawdopodobnie będzie realizowane zarówno w układzie narodowym, jak i sojuszniczym. Niezbędnym stanie się dostosowanie metodyki przygotowania i prowadzenia przedsięwzięć szkoleniowych do standardów obowiązujących w NATO.

Uwzględniając powyższe założenia trzeba będzie już w najbliższym czasie zweryfikować istniejące opracowania, w tym niezwykle ważne instrukcje, regulaminy i metodyki dotyczące procesu planowania, przygotowania i prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Niezbędne jest podjęcie działań dostosowawczych do rozwiązań obowiązujących w siłach powietrznych NATO.

1.5. Problemy badawcze cząstkowe

Obok głównego problemu badawczego szeroko rozwinąłem problemy badawcze cząstkowe. Najważniejszymi z nich były odpowiedzi na pytania:

- 1) Jaki przebieg ma planowanie szkolenia w WLOP?
- 2) Jakie są ogólne zasady szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP?
- 3) Jakie formy oraz rodzaje ćwiczeń operacyjno-taktycznych występują w procesie szkolenia dowództw, sztabów i wojsk w WLOP?
- 4) Jaka jest metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP?
- 5) Jakie są zasadnicze wnioski z dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, w aspekcie integracji z siłami powietrznymi NATO?
- 6) Jakie są ogólne założenia szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO?
- 7) Jak przebiega planowanie szkolenia w siłach powietrznych NATO?
- 8) Jakie jest miejsce i rola ćwiczeń operacyjno-taktycznych w systemie szkolenia sił powietrznych NATO?
- 9) Jaki przebieg ma przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO?
- 10) Jakimi wnioskami wynikają z przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO dla osiągnięcia interoperacyjności szkoleniowej przez WLOP?
- 11) Jak przebiegał dotychczasowy proces integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego?

- 12) Jak przebiega aktualnie szkolenie operacyjno-taktyczne w WLOP na potrzeby integracji z siłami powietrznymi NATO?
- 13) Na jakim poziomie przygotowane są dowództwa i sztaby WLOP w zakresie dostosowania szkolenia operacyjno-taktycznego do wymagań sił powietrznych NATO?
- 14) Jak powinno być zorganizowane i prowadzone szkolenie operacyjno-taktyczne w Siłach Powietrznych RP, aby zapewnione było zachowanie narodowego charakteru tego szkolenia i jednoczesna integracja z siłami powietrznymi NATO (zgodnie z doktryną Paktu Północnoatlantyckiego) tak, aby kadry dowódczo-sztabowe mogły uczestniczyć w pełnym wymiarze, we wszystkich przedsięwzięciach szkoleniowych sił powietrznych NATO?

1.6. Hipoteza robocza

Jeśli przyjmiemy, że siły powietrzne poszczególnych krajów członkowskich Paktu Północnoatlantyckiego są szkolone według standardów ustanowionych przez naczelną organa NATO, przy jednoczesnym zachowaniu narodowego charakteru tego szkolenia, to w WLOP należy podjąć działania zmierzające do zmiany celów, organizacji oraz metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego, aby spełnić wymagania wynikające z członkostwa Polski w NATO. Prawdopodobnie, w najbliższych latach, szkolenie operacyjno-taktyczne w WLOP (jak i całych Siłach Zbrojnych RP) będzie realizowane zarówno w systemie narodowym, jak i sojuszniczym. Wskazują na to doświadczenia szkoleniowe innych państw członkowskich NATO oraz własne możliwości szkoleniowe, które pozwalają na stopniowe przygotowanie jednostek WLOP do działań w ramach NATO. Priorytetowym działaniem szkoleniowym w WLOP musi być przygotowanie jednostek, które zostały wyznaczone w pierwszej kolejności do współdziałania w ramach Sojuszu.

1.7. Zadania badawcze

W trakcie opracowywania rozprawy, do najważniejszych zadań badawczych należało:

- 1) Przeanalizowanie materiałów teoretycznych na temat przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP;
- 2) Przystudiowanie dostępnej literatury z zakresu przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO;
- 3) Przeprowadzenie wywiadów z ekspertami na temat perspektyw szkolenia operacyjno-taktycznego w aspekcie integracji z NATO;
- 4) Skonfrontowanie teorii i praktyki przygotowania oraz prowadzenia ćwiczeń i treningów w WLOP, z rozwiązaniami obowiązującymi w siłach powietrznych NATO;
- 5) Określenie kierunków zmian w szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP, z punktu widzenia integracji z NATO;
- 6) Opracowanie wniosków na temat dotychczasowego przebiegu procesu dostosowywania szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP do wymagań sił powietrznych NATO i wskazanie obszarów działań, w których należy poczynić największe zmiany;
- 7) Sformułowanie koncepcji organizacji szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP w celu osiągnięcia pełnej integracji szkoleniowej z siłami powietrznymi NATO.

1.8. Metody badawcze

W celu przeprowadzenia badań, związanych z wypracowaniem koncepcji szkolenia operacyjno-taktycznego dla potrzeb integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO, posługiwałem się różnymi metodami badań. Wykorzystałem między innymi: obserwację, indukcję, test, wywiady z ekspertami, ankietę z pytaniami zamkniętymi, analizę dostępnej literatury i wydawnictw, analizę statystyczną oraz syntezę.

Metodę **obserwacji**⁶ i **indukcji** stosowałem przede wszystkim w trakcie ćwiczeń dowódczo-sztabowych organizowanych przez Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej AON (por. punkt 4.1.2) oraz warsztatów i konferencji planistycznych do ćwiczenia pk. „OCELOT-99” (por. punkt 1.9.2). Była to zarówno obserwacja bezpośrednia, jak i pośrednia. Pierwsza sprowadzała się do tego, że poprzez osobiste uczestniczenie w ćwiczeniach i szkoleniach, prowadzonych przez przedstawicieli z sił powietrznych NATO, mogłem być naocznym obserwatorem rozwiązań systemowych szkolenia operacyjno-taktycznego, stosowanych przez siły powietrzne NATO.

Prowadzona przeze mnie obserwacja pośrednia, w głównej mierze dotyczyła mojego uczestnictwa we wszelkiego rodzaju szkoleniach. Prowadzący szkolenia (zarówno z sił powietrznych NATO, jak i z WLOP) szeroko wykorzystywali środki audiowizualne. Filmy, prezentacje komputerowe i slajdy pozwalały na lepsze przyswojenie wygłaszanych przez nich treści, dotyczących szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO.

Jednymi z najważniejszych przedsięwzięć przeprowadzonych przeze mnie badań były **wywiady** (por. załącznik 4) oraz **ankieta** z pytaniami zamkniętymi (por. załącznik 3)⁷. Wywiady stosowałem przede wszystkim w celu zapoznania się z opiniami oraz spostrzeżeniami ekspertów, co do przebiegu procesu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO oraz w celu poznania ich opinii na temat dotychczasowego przebiegu tego szkolenia w WLOP. Zebrane w ten sposób poglądy oficerów z kierowniczych stanowisk w WLOP oraz przedstawicieli sił po-

⁶ Istotą **obserwacji** jest zamierzone, planowe i systematyczne spostrzeżenie zjawisk i procesów w celu wykrycia ich przyczyn i skutków, ujawnienia towarzyszących im zmian oraz stwierdzenia zachodzących między nimi związków i zależności. W badaniach stosowana jest tzw. obserwacja bezpośrednia lub obserwacja pośrednia. Pierwsza sprowadza się do planowego gromadzenia spostrzeżeń przez osobę bezpośrednio obserwującą dany proces w jego niejako naturalnym wydaniu, podczas gdy obserwacja pośrednia polega na spostrzeganiu zjawisk lub procesów utrwalonych za pomocą środków technicznych (film, taśma magnetofonowa) [59].

⁷ **Wywiadem i ankietą** posługujemy się podczas prowadzenia badań w tych sytuacjach, kiedy chcemy uzyskać informacje o tym, co dane osoby wiedzą oraz, jak oceniają określone zjawiska, procesy i wydarzenia. Metoda wywiadu umożliwia zdobywanie informacji za pomocą bezpośredniej rozmowy i stawiania pytań wybranym osobom. Ankieta natomiast stanowi formę uzyskiwania pożądanych informacji za pośrednictwem drukowanej listy pytań (kwestionariusza). Metody te stosuje się niekiedy łącznie w celu wyeliminowania ewentualnych odpowiedzi przypadkowych lub nieprawdziwych [59].

wietrznych NATO, pozwoliły mi na wypracowanie poglądów zarówno na temat koncepcji przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego z punktu widzenia wstąpienia Polski do NATO, jak również na temat niezbędnych zmian organizacyjno-funkcjonalnych, w celu doskonalenia tego szkolenia w systemie narodowym. Jednak najwięcej cennych uwag (z punktu widzenia prowadzonych badań) uzyskałem w wyniku rozmów prowadzonych z oficerami sił powietrznych Niemiec, którzy byli uczestnikami ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych w Wydziale WLOP AON (między innymi z ppłk Ch. B. Scheffelem – słuchaczem AON w latach 1994-96). Ich wysokie przygotowanie merytoryczne i metodyczne (byli wśród nich oficerowie z Akademii Dowodzenia Bundeswehry), pozwoliło na bieżące wyjaśnianie wszelkich problemów i niejasności związanych ze szkoleniem operacyjno-taktycznym sił powietrznych NATO. Dzięki tym rozmowom uzyskałem odpowiedź na wiele nurtujących mnie pytań i mogłem umieścić je w opracowanej rozprawie. Wywiady z ekspertami stosowałem również w celu zdobycia informacji na temat wdrażania na CSD WLOP Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych (ASOC – ang. *Air Support Operations Center*), a zwłaszcza ćwiczeń akcesyjnych sprawdzających funkcjonowanie tego systemu (por. załącznik 4). Wiele ciekawych rozmów odbyłem z uczestnikami konferencji planistycznych i warsztatów roboczych do ćwiczenia pk. „OCELOT-99”.

Do bardzo ciekawych wniosków prowadzą wyniki przeprowadzonej przeze mnie ankiety z pytaniami zamkniętymi (por. punkt 1.9.1 i załącznik nr 3). Ich analiza pozwala na stwierdzenie, że chociaż WLOP już bardzo dużo zrobiły na drodze do integracji z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego to, aby osiągnąć pełną integrację szkoleniową z NATO, niezbędne jest jeszcze zrealizowanie szeregu zadań szkoleniowych. Opracowaną w trakcie prowadzenia badań ankietę z pytaniami zamkniętymi rozpowszechniłem zarówno wśród słuchaczy Wydziału WLOP AON, jak również kadry Dowództwa WLOP. Ankieta zawierała 30 pytań zamkniętych i jedno otwarte. Kilka spośród pytań ankietowych opracowanych było w formie **testu**⁸. Zdawałem sobie sprawę, że niektóre z nich

⁸ **Testy**, podobnie jak różnego rodzaju sprawdziany, prace pisemne oraz ustne formy kontroli wyników nauczania, służą do oceny rezultatów badań eksperymentalnych. Badania testowe różnią się od innych sposobów kontroli i oceny wyników nauczania tym, iż są od nich dokładniejsze, bardziej obiektywne i wymierne [59].

mogą być zbyt trudne dla kadry, która nie miała zbyt wiele wspólnego z problematyką szkoleniową obowiązującą w siłach powietrznych NATO. Z tego też powodu, w celu ułatwienia respondentom właściwej odpowiedzi, proponowałem im kilka wariantów rozwiązań, z których należało wybrać właściwy (właściwe). Jak się okazało, pozorne ułatwienie stało się dla niektórych utrudnieniem (por. punkt 1.9.1).

Szczególne rolę w prowadzonych przeze mnie badaniach odegrała **analiza literatury i wydawnictw** oraz **synteza** zebranych materiałów.⁹ Ta metoda badawcza była najbardziej przydatna z punktu widzenia przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO. Na temat dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP ukazało się bardzo wiele publikacji i dlatego nie miałem problemów z dotarciem do opracowań, które traktują o tej problematyce. O wiele gorzej sytuacja ta wygląda w odniesieniu do przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w NATO, szczególnie w siłach powietrznych. W ostatnim okresie ukazało się wiele publikacji na temat tego jak przebiega szkolenie w NATO. Są one jednakże w wielu przypadkach zbyt ogólnikowe i poruszają problematykę szkolenia całych sił zbrojnych, co nie rozwiązuje problemów związanych ze specyfiką szkolenia sił powietrznych. Z tego też powodu podczas analizy szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO, posługiwałem się również materiałami, które nie były oficjalnymi pozycjami bibliotecznymi. Niektóre spośród nich były w fazie wydruku, inne zaś dopiero w trakcie opracowania i od autorów otrzymywałem je na „dyskietkach” lub w formie luźnych notatek [na przykład 1]. O tym, że brakuje przystępnych materiałów źródłowych na temat planowania i realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO świadczą również wyniki przeprowadzonej ankiety (por. załącznik 3).

Bardzo przydatne, z punktu widzenia opracowywanej przeze mnie rozprawy były materiały, które zawierały wnioski z dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Dzięki nim możliwe było nakreślenie kierunków doskonalenia szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, dla potrzeb integracji szkoleniowej z siłami powietrznymi NATO. W dalszym ciągu brakuje jednakże zwartego opracowania metodycznego, które ujmowałoby koncepcję szkolenia ope-

⁹ Dzięki analizie literatury i wydawnictw dokonujemy oceny dotychczasowego dorobku w badanej dziedzinie[59]

racyjno-taktycznego WLOP z chwilą wstąpienia Polski do NATO. Opracowania, które dotychczas się pojawiały są zbyt fragmentaryczne i nie ujmują całokształtu problematyki szkoleniowej z punktu widzenia potrzeb kadr dowódczo-sztabowych WLOP.

1.9. Analiza wyników przeprowadzonych badań

Badania, przeprowadzone w trakcie opracowywania rozprawy doktorskiej, wymagały opracowania ich wyników, a następnie dokonania ich gruntownej analizy i syntezy w celu wyciągnięcia wniosków, istotnych dla prowadzonych badań nad koncepcją organizacji i przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP dla potrzeb integracji z siłami powietrznymi NATO (por. załącznik 2).

Z punktu widzenia celu prowadzonych przeze mnie badań, najistotniejszym było przeanalizowanie wyników ankiety z pytaniami zamkniętymi, analizy literatury, obserwacji naukowych oraz wywiadów z ekspertami.

1.9.1. Badania ankietowe

Jednym z najważniejszych, zrealizowanych przeze mnie przedsięwzięć badawczych, było przygotowanie i przeprowadzenie ankiety, opracowanie jej wyników, a także sprecyzowanie wniosków z jej wyników. Ankietę przeprowadziłem wśród słuchaczy AON oraz kadry Dowództwa WLOP (por. załącznik 3).

Ankietę przygotowałem na przełomie kwietnia i maja 1998 roku. Ankietyzacji dokonałem w lipcu 1998. Na jej podstawie wyciągnąłem szereg interesujących wniosków, które należałoby wykorzystać w szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO.

Ankietyzacji poddanych zostało 31 oficerów z Dowództwa WLOP oraz słuchacze Wydziału WLOP AON. Ankietę opracowałem i przeprowadziłem z takim wyprzedzeniem, aby respondenci (słuchacze AON) mogli udzielić odpowiedzi na

postawione pytania zarówno przed ćwiczeniem dowódczo-sztabowym, organizowanym według procedur i standardów sił powietrznych NATO, jak również po jego zakończeniu. Dla porównania uzyskanych wyników zsumowałem odpowiedzi udzielone przez słuchaczy I i II roku Wydziału WLOP przed ćwiczeniem i po ćwiczeniu oraz porównałem je z odpowiedziami udzielonymi przez oficerów z Dowództwa WLOP. Przed ćwiczeniem dowódczo-sztabowym, prowadzonym w AON według procedur i standardów sił powietrznych NATO, w ankiecie wzięło udział 12 słuchaczy z I roku studiów (10 z grupy WL i 2 z grupy OP) i 10 z II roku studiów (8 z grupy WL i 2 z grupy OP). Razem 22 słuchaczy. Po zakończeniu ćwiczenia ankietyzacji poddałem 11 słuchaczy z I roku studiów (3 z grupy WL i 8 z grupy OP) oraz 9 z II roku studiów (3 z grupy WL i 6 z grupy OP). Razem 20 słuchaczy.

W celu bardziej obrazowego porównania niektórych odpowiedzi udzielonych przez respondentów, część wyników przedstawiłem w formie wykresów oraz wykorzystując statystykę matematyczną przeprowadziłem test dotyczący różnicy dwóch wskaźników struktury.

Ankieta zawierała 30 pytań zamkniętych i 1 pytanie otwarte, w którym respondenci mieli się wypowiedzieć na temat tego, co sprawia im najwięcej problemów w trakcie przygotowywania się do ćwiczeń organizowanych i prowadzonych według procedur oraz standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO. Niektóre spośród pytań ankietowych zostały opracowane w formie testu.

Wnioskiem z przeprowadzonych badań ankietowych jest to, że problematykę szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO lepiej znają słuchacze i absolwenci Wydziału WLOP AON, aniżeli pozostała kadra dowódczo-sztabowa WLOP (z wyjątkiem oficerów, którzy byli na stażach, praktykach lub kursach w państwach NATO i tych, którzy wielokrotnie uczestniczyli w przedsięwzięciach szkoleniowych w ramach NATO lub „PdP”).

Na taki stan rzeczy szczególny wpływ ma proces przygotowania i prowadzenia ćwiczeń dowódczo-sztabowych według standardów i procedur sił powietrznych NATO, organizowanych już od kilku lat w AON. Szereg zajęć seminaryjnych oraz wykładów prowadzonych przez przedstawicieli sił powietrznych Niemiec wpływa na to, że słuchacze Wydziału WLOP są bardzo dobrze zaznajomieni z problematyką szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO.

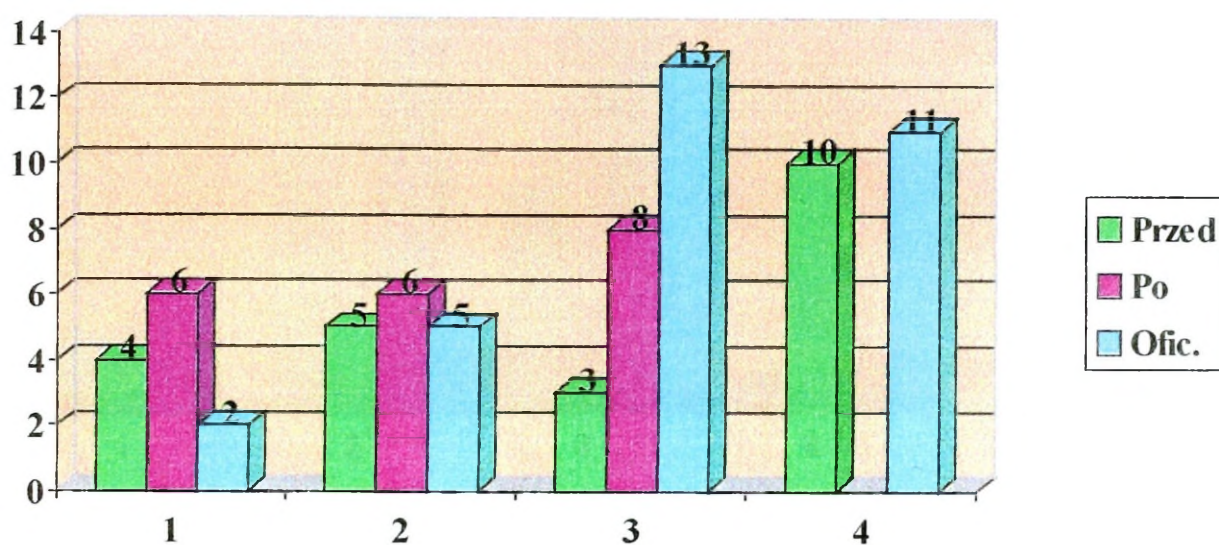
Bardzo ważną rolę w tym procesie odegrał ppłk Ch. B. Scheffel, słuchacz AON w latach 1994-97 (por. załącznik 4). Dzięki niemu zostało opracowanych szereg skryptów, które traktują o problematyce szkoleniowej sił powietrznych NATO, zwłaszcza na szczeblu Tymczasowego Połączonego Ośrodka Dowodzenia Działaniami Powietrznymi (ICAOC) i Dowództwa Sił Powietrznych Europy Centralnej (AIRCENT). Opracowane wydawnictwa są bardzo przydatne w procesie edukacyjnym słuchaczy Wydziału WLOP, jako materiał poglądowy na temat planowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń przez taktyczny szczebel dowodzenia sił powietrznych NATO – ICAOC.

Interesującym spostrzeżeniem jest również to, że ciekawsze i bardziej bezbłędne odpowiedzi (udzielone przez słuchaczy AON) uzyskałem po zakończeniu ćwiczenia dowódczo-sztabowego prowadzonego według procedur i standardów sił powietrznych NATO. Doświadczenia wyniesione z uczestnictwa w takich ćwiczeniach procentują również tym, że więcej poprawnych odpowiedzi (na pytania testowe) udzielali słuchacze II roku studiów AON. Świadczy to o skuteczności prowadzonego w Wydziale WLOP AON szkolenia operacyjno-taktycznego (Załącznik 3).

Pierwsze pytanie opracowanej przeze mnie ankiety dotyczyło tego, czy ankietowany w dotychczasowej pracy zawodowej stykał się z ćwiczeniami organizowanymi według procedur i standardów sił powietrznych NATO. Zadawalającym jest fakt, że większość spośród badanych, w dotychczasowej pracy zawodowej przynajmniej raz miała możliwość uczestniczenia w ćwiczeniach organizowanych i prowadzonych według procedur i standardów NATO. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że chociaż 9 słuchaczy I roku Wydziału WLOP przed rozpoczęciem nauki w AON (75%) nie miała możliwości uczestniczenia w ćwiczeniach według procedur sił powietrznych NATO, to jednak w wyniku prowadzonego w AON szkolenia, w bardzo krótkim czasie przyswoili sobie niezbędną wiedzę. Najlepiej świadczą o tym udzielone przez nich odpowiedzi na pytania ankietowe. Ciekawym spostrzeżeniem jest to, że aż 11 oficerów z Dowództwa WLOP (35%) jeszcze nigdy nie miało kontaktu z ćwiczeniami organizowanymi według procedur NATO, a 13 (42%) tylko raz.

Pytanie nr 1

Czy w dotychczasowej pracy zawodowej zetknął się Pan z ćwiczeniami organizowanymi według procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Tak, wiele razy	-	4	4	-	6	6	2
2-Kilka razy	1	4	5	3	3	6	5
3-Raz	2	1	3	8	-	8	13
4-Jeszcze nigdy nie uczestniczyłem w takim ćwiczeniu	9	1	10	-	-	-	11

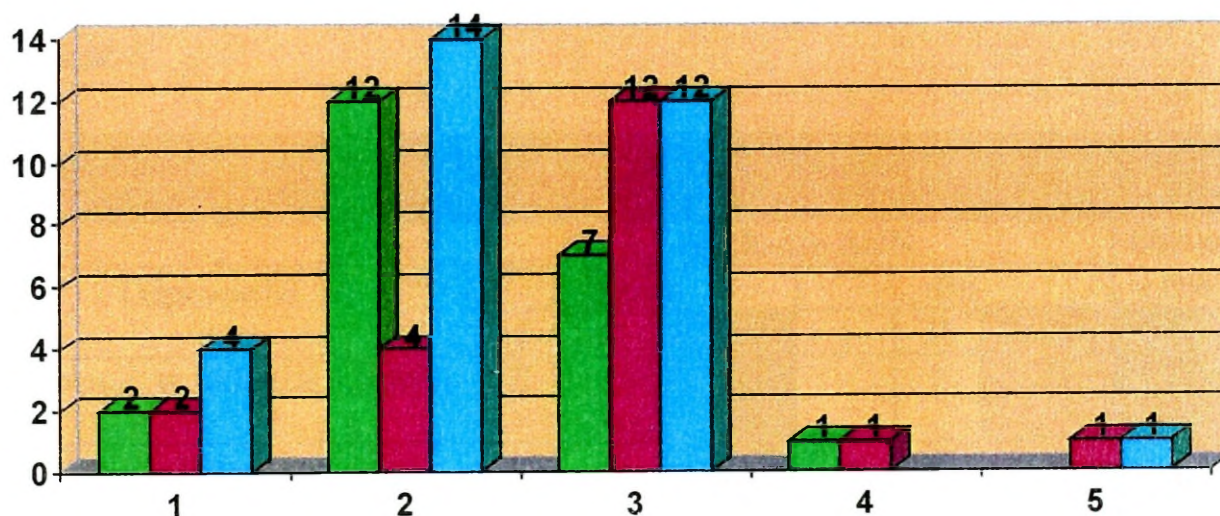

Praktycznie wszyscy ankietowani byli zgodni co do tego, że udział w ćwiczeniach operacyjno-taktycznych organizowanych i prowadzonych według procedur oraz standardów NATO odgrywa bardzo ważną rolę w procesie szkolenia kadry dowódczo-sztabowej WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO. Były jednakże i opinie, że ćwiczenia odgrywają mniej ważną rolę (1 słuchacz I roku studiów przed ćwiczeniem i 1 słuchacz II roku po ćwiczeniu), oraz że nie odgrywają żadnej roli (1 słuchacz II roku po ćwiczeniu i 1 oficer z Dowództwa WLOP).

Pytanie nr 2

Jaką rolę w procesie szkolenia kadry dowódczej WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO, odgrywają ćwiczenia dowódczo-sztabowe organizowane według procedur i standardów sił powietrznych NATO?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Pierwszorzędną	2	-	2	1	1	2	4
2-Bardzo ważną	7	5	12	4	-	4	14
3-Ważną	2	5	7	6	6	12	12
4-Mniej ważną	1	-	1	-	1	1	-
5- Nie odgrywają żadnej roli	-	-	-	-	1	1	1

Niezadowolający jest fakt, iż tylko 1 słuchacz I roku studiów (przed ćwiczeniem) oraz 4 słuchacze AON (po ćwiczeniu), a także 1 oficer z Dowództwa WLOP uznało, że są bardzo dobrze przygotowani do uczestnictwa w ćwiczeniach według procedur sił powietrznych NATO (pytanie nr 3). Natomiast 9 oficerów z DWLOP i 1 słuchacz I roku AON (przed ćwiczeniem) uznało, że nie są jeszcze dostatecznie przygotowani do ćwiczeń według standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO. Pozytywnym jest jednak liczba słuchaczy Wydziału WLOP AON, którzy oceniają swoje przygotowanie na poziomie dobrym (14 słuchaczy przed ćwiczeniem–63% i 14 po ćwiczeniu –70%).

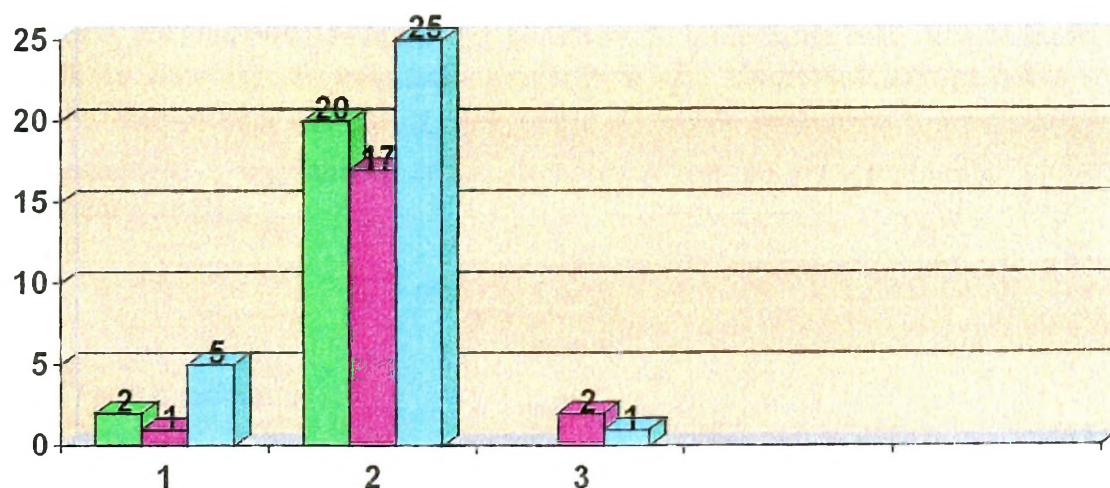
Większość ankietowanych stwierdziło, że wiedza i umiejętności jakie zdobędą (zdobyli) w wyniku uczestnictwa w ćwiczeniach organizowanych i prowadzonych według standardów oraz procedur sił powietrznych NATO, będą procentowały w przyszłej pracy zawodowej (z punktu widzenia osiągnięcia przez nasze wojska in-

tegracji szkoleniowej z NATO). Niepokojące jest jednakże to, że 7 respondentów z Dowództwa WLOP (22%) oraz 7 słuchaczy z AON po ćwiczeniu (35%) stwierdziło, że nie wie czy kiedykolwiek wykorzysta zdobytą w trakcie ćwiczeń wiedzę i umiejętności (pytanie nr 4).

Przeprowadzona przeze mnie ankieta potwierdziła przyjęte w koncepcji rozprawy rozwiązanie dotyczące perspektywicznego szkolenia operacyjno-taktycznego kadry WLOP. Zgodnie z opinią większości respondentów (25 oficerów z Dowództwa WLOP-80% oraz 20 słuchaczy AON przed ćwiczeniem-91% i 17 po ćwiczeniu-85%) perspektywiczne szkolenie operacyjno-taktyczne w WLOP powinno być realizowane zarówno w układzie narodowym, jak i koalicyjnym.

Pytanie nr 5

W przededniu wejścia Polski do NATO występują różne opinie na temat pożądanego systemu szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP. Jakie jest Pana zdanie na ten temat?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1- Szkolenie w układzie koalicyjnym	2	-	2	-	1	1	5
2- Szkolenie w układzie narodowym i koalicyjnym	10	10	20	9	8	17	25
3- Szkolenie na dotychczasowych zasadach	-	-	-	2	-	2	1

Taki przebieg ma szkolenie operacyjno-taktyczne w większości sił powietrznych członków NATO. Państwa Sojuszu zachowują narodowy charakter swojego szkolenia, będąc jednocześnie wszechstronnie przygotowanym do realizacji zadań

szkoleniowych w ramach układu sojuszniczego. Taki pogląd reprezentowali zarówno słuchacze I i II roku Wydziału WLOP AON, jak i oficerowie z Dowództwa WLOP. Odpowiedzi udzielone przez słuchaczy I i II roku przed, jak i po ćwiczeniu były bardzo zbliżone. Aby to udowodnić zastosuję test dotyczący różnicy dwóch wskaźników struktury. Omawiany test stanowi bezpośredni wniosek z podstawowego lematu Neymana-Pearsona¹⁰.

W przypadku sprawdzenia hipotezy, że odpowiedzi na pytanie nr 5 (punkt 2), udzielone przez słuchaczy I i II roku studiów Wydziału WLOP AON, stanowią jednakowy procent wśród odpowiedzi udzielonych przez słuchaczy przed ćwiczeniem i po ćwiczeniu prowadzonym według standardów sił powietrznych NATO, wyko-

¹⁰ Test dotyczący różnicy dwóch wskaźników struktury.

Niech $\pi^{(1)}$ i $\pi^{(2)}$ oznaczają odpowiednio wartość parametru π w zbiorowości numer jeden i w zbiorowości numer dwa. Niech dalej hipoteza sprawdzana

$$H_0 : \pi^{(1)} - \pi^{(2)} = \pi_0^{(1)} - \pi_0^{(2)} = \gamma_0,$$

a hipoteza alternatywna

$$H_1 : \pi^{(1)} - \pi^{(2)} = \pi_1^{(1)} - \pi_1^{(2)} = \gamma_1.$$

Zgodnie z założeniem o dużej próbie przyjmuje się, że liczby obserwacji n_1 i n_2 wylosowane z obu zbiorowości są na tyle duże, aby X_1 i X_2 , czyli liczby wystąpienia elementów z cechą wyróżnioną, w każdej próbie miały w przybliżeniu rozkład normalny. Jeśli hipoteza sprawdzana H_0 jest prawdziwa, to zmienna losowa

(1.1)

$$Z = \frac{\frac{X_1}{n_1} - \frac{X_2}{n_2} - (\pi_0^{(1)} - \pi_0^{(2)})}{\sqrt{\frac{\pi_0^{(1)}(1 - \pi_0^{(1)})}{n_1} + \frac{\pi_0^{(2)}(1 - \pi_0^{(2)})}{n_2}}}$$

ma asymptotyczny rozkład $N(0,1)$ i może być podstawą do budowania testu. Często buduje się taki test do weryfikacji hipotezy, że wskaźniki struktury w obu zbiorowościach są sobie równe. Za wspólną dla obu zbiorowości wartość π_0 przyjmuje się wtedy przeciętną częstość względną występowania elementów z wyróżnioną cechą zaobserwowaną po połączeniu obu wylosowanych prób. Otrzymujemy wtedy

(1.2)

$$\pi = \frac{x_1 + x_2}{n_1 + n_2}$$

a zmienna (1.1) przybiera postać

(1.3)

$$Z = \frac{\frac{X_1}{n_1} - \frac{X_2}{n_2}}{\sqrt{\frac{\pi_0(1 - \pi_0)}{n_1} + \frac{\pi_0(1 - \pi_0)}{n_2}}}$$

rzystałem zmienną (1.3). Przyjąłem, że poziom istotności $\alpha = 0,05$. Przed ćwiczeniem ankietyzacji poddanych było 22 słuchaczy I i II roku, wśród których w pytaniu nr 5 drugą odpowiedź podkreśliło 20 ankietowanych. Po zakończeniu ćwiczenia w ankiecie uczestniczyło 20 słuchaczy, z których 17 wybrało odpowiedź drugą. Zgodnie z wzorem (1.2), ogólna przeciętna częstość względna występowania odpowiedzi numer dwa wynosi

$$\pi_0 = \frac{20+17}{22+20} = 0,881.$$

Wstawiając tę wartość do (1.3) znajdujemy $z=0,59$ (1.4).

(1.4)

$$Z = \frac{\frac{20}{22} - \frac{17}{20}}{\sqrt{\frac{0,881(1-0,881)}{22} + \frac{0,881(1-0,881)}{20}}} = 0,59$$

Ponieważ hipoteza alternatywna nie została wyraźnie wyspecyfikowana, trzeba przyjąć, że jest ona zaprzeczeniem hipotezy H_0 , a więc że $H_1: \pi^{(1)} - \pi^{(2)} \neq 0$. W takiej sytuacji należy posłużyć się obszarem krytycznym zbudowanym w sposób symetryczny. W tablicach dystrybuanty $N(0,1)$ znajdujemy, że przy $\alpha = 0,05$ jest $P\{|Z| \geq 1,96\} = 0,05$. Do obszaru krytycznego należeć więc będą te wartości sprawdzianu (1.3), które okażą się co najmniej równe 1,96 lub co najwyżej równe $-1,96$. Ponieważ zaobserwowana wartość sprawdzianu jest równa 0,59, nie ma podstaw, aby odrzucić hipotezę, że odpowiedzi udzielone przez słuchaczy na pytanie nr 5 (punkt 2) były takie same przed, jak i po ćwiczeniu dowódczo-sztabowym prowadzonym w AON według standardów sił powietrznych NATO.

Dla nikogo nie jest zaskoczeniem, że w kontekście wejścia Polski do NATO, jednym z najważniejszych przedsięwzięć szkoleniowych będzie opanowanie przez kadrę WLOP znajomości języka angielskiego. Taka była również opinia respondentów. 19 ankietowanych z Dowództwa WLOP (61%) oraz 17 słuchaczy AON przed ćwiczeniem (77%) i 17 po ćwiczeniu (85%) uznało, że szkolenie z języka angielskiego powinno stanowić priorytet WLOP na drodze do osiągnięcia interoperacyjności szkoleniowej z siłami powietrznymi NATO. Aby udowodnić, że odpowiedzi udzielone na to pytanie przez słuchaczy I roku studiów zarówno przed cwi-

czeniu, jak i po jego zakończeniu były bardzo zbliżone, zastosuję omawiany już test dotyczący różnicy dwóch wskaźników struktury.

Korzystając z wzoru (1.2) otrzymujemy

$$\pi_0 = \frac{10+10}{12+11} = 0,869.$$

Wstawiając tę wartość do (1.3) znajdujemy $z=-0,55$.

$$Z = \frac{\frac{10}{12} - \frac{10}{11}}{\sqrt{\frac{0,869(1-0,869)}{12} + \frac{0,869(1-0,869)}{11}}} = -0,55$$

Ponieważ zaobserwowana wartość sprawdzianu jest równa -0,55, zgodnie z założeniami testu dotyczącego różnicy dwóch wskaźników struktury, nie ma podstaw, aby odrzucić hipotezę, że odpowiedzi udzielone przez słuchaczy I roku na pytanie nr 6 (punkt 1) były takie same przed, jak i po ćwiczeniu.

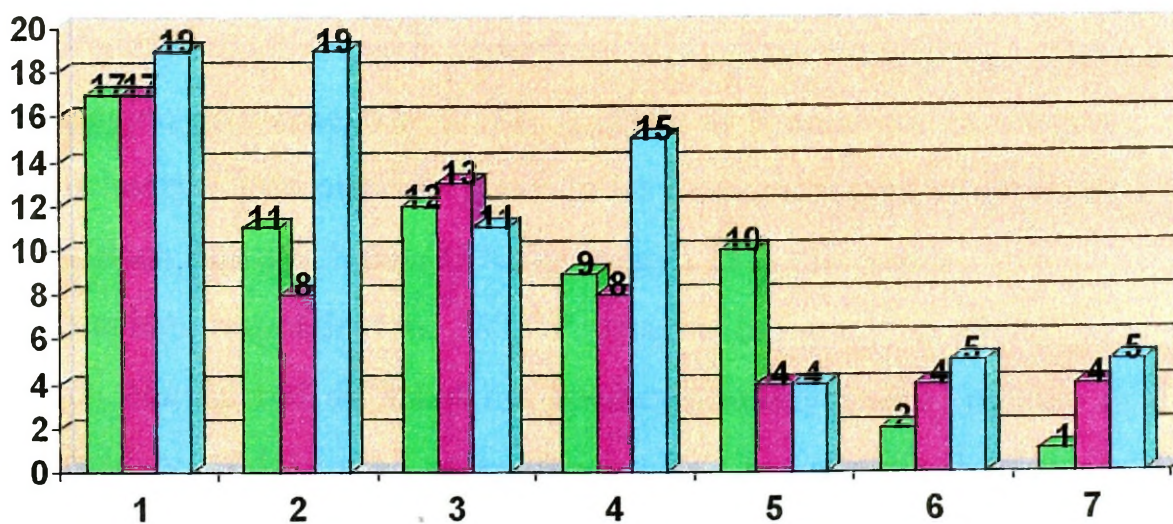
Obok znajomości języka (według ankietowanych) bardzo ważnymi czynnikami szkolenia dowództw, sztabów i wojsk w WLOP, na drodze do integracji z siłami powietrznymi NATO, są również:

- a) szkolenie kadry WLOP według doktryny, regulaminów i procedur sił powietrznych NATO (19 oficerów z Dowództwa WLOP-61% oraz 11 słuchaczy AON przed ćwiczeniem-50% i 8 po ćwiczeniu-40%);
- b) wdrożenie NATO-wskich procedur i terminologii wojskowej (11 oficerów z Dowództwa WLOP-35% oraz 12 słuchaczy przed ćwiczeniem-54% i 13 po ćwiczeniu-65%);
- c) dostosowywanie struktur organizacyjnych i dowodzenia WLOP do wymogów sił powietrznych NATO (15 oficerów z Dowództwa WLOP-48% oraz 9 słuchaczy przed ćwiczeniem-40% i 8 po ćwiczeniu-40%).

Pytanie nr 6

W aspekcie osiągania przez WLOP interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO (w zakresie szkolenia dowództw i sztabów) istnieją różne opinie na temat tego, co powinno być traktowane priorytetowo. Jakiej jest Pana zdanie na ten temat?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Szkolenie z języka angielskiego – obowiązującego w NATO	10	7	17	10	7	17	19
2-Szkolenie oficerów według doktryny, regulaminów i procedur obowiązujących w siłach powietrznych NATO	6	5	11	4	4	8	19
3-Wdrożenie w WLOP obowiązujących w siłach powietrznych NATO procedur i terminologii wojskowej	5	7	12	8	5	13	11
4-Dostosowywanie struktur organizacyjnych WLOP do wymogów sił powietrznych NATO	5	4	9	5	3	8	15
5-Uzyskanie kompatybilności w zakresie statków powietrznych, sprzętu i uzbrojenia	4	6	10	3	1	4	4
6-Adaptacja obowiązujących w NATO programów nauczania w WSO i akademiach wojskowych	1	1	2	2	2	4	5
7-Adaptacja obowiązującej w NATO metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego	1	-	1	3	1	4	5

Pomimo znacznego postępu (jaki nastąpił w ostatnim okresie) w zakresie materiałów i publikacji, traktujących o problematyce szkolenia operacyjno-taktycznego w NATO, w dalszym ciągu większość respondentów (23 oficerów z Dowództwa WLOP-74% oraz 5 słuchaczy I roku AON przed ćwiczeniem-41% oraz 13 słuchaczy po ćwiczeniu-65%) uważa, że dostępne w WLOP materiały są niewystarczające i nie umożliwiają właściwego przygotowania się do ćwiczeń prowadzonych według standardów i procedur sił powietrznych NATO (pytanie nr 7). O ile przed ćwiczeniem 13 słuchaczy Wydziału WLOP AON (59%) uznało, że dostępna literatura pozwala na częściowe przygotowanie się do ćwiczeń prowadzonych według standardów sił powietrznych NATO, to po jego zakończeniu już tylko 6 (30%). W wyniku praktycznego uczestniczenia w ćwiczeniu według procedur NATO, słuchacze AON zrozumieli, że muszą się jeszcze wiele uczyć, aby uczestniczyć w pełnym wymiarze, we wszystkich przedsięwzięciach szkoleniowych realizowanych w ramach sił powietrznych NATO. Aby to było możliwe, muszą być opracowane oraz szeroko rozpowszechnione w wojskach, materiały teoretyczne na temat przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO.

Praktycznie wszyscy ankietowani stwierdzili, że celem integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO, w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego (pytanie nr 8), powinno być osiągnięcie przez WLOP zdolności do współdziałania z Sojuszem (98% słuchaczy i 100% oficerów). Na drugim miejscu respondenci najczęściej wymieniali przygotowanie kadry WLOP do pracy w strukturach dowodzenia siłami powietrznymi NATO (88% słuchaczy i 77 % oficerów) oraz wymianę doświadczeń szkoleniowych z siłami powietrznymi NATO (57% słuchaczy i 64% oficerów).

Według ankietowanych największy wpływ na modyfikację systemu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP (pytanie nr 9) miał proces integracji z NATO (62% słuchaczy i 39% oficerów) oraz zmiany organizacyjno-strukturalne i funkcjonalne w Siłach Zbrojnych RP (33% słuchaczy i 35% oficerów).

Zdaniem respondentów, WLOP osiągną integrację z siłami powietrznymi NATO, w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego (pytanie nr 10), gdy będą posiadały wydzielone i przygotowane do prowadzenia działań siły i środki, jako integralny element koalicji (76% słuchaczy i 45% oficerów) oraz gdy posiadają

zdolność podejmowania i prowadzenia działań bojowych pod połączonym dowództwem Sojuszu (14% słuchaczy i 35% oficerów).

Chociaż w ostatnim okresie mówi się bardzo dużo na temat konieczności dostosowania systemu planowania szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP do cyklu planowania obowiązującego w NATO, to jednak nie wszyscy się z tą opinią zgadzają, gdyż tylko 22 ankietowanych z Dowództwa WLOP (70%) oraz 13 słuchaczy przed ćwiczeniem (59%) i 17 po ćwiczeniu (85%) stwierdziło, że planowanie ćwiczeń w WLOP powinno się odbywać w pięcioletnim cyklu, tak jak to ma miejsce w Sojuszu (pytanie nr 12).

W siłach powietrznych NATO bardzo dużą wagę przywiązuje się do przygotowania poszczególnych ćwiczeń operacyjno-taktycznych. Tak jest na przykład na szczeblu Dowództwa Sił Powietrznych Europy Centralnej – AIRCENT, gdzie proces przygotowania ćwiczenia trwa przynajmniej 18 miesięcy. Większość respondentów stwierdziło, że również w WLOP tyle powinno trwać przygotowanie do ćwiczenia (pytanie nr 13).

15 słuchaczy Wydziału WLOP przed ćwiczeniem (68%) i 17 po ćwiczeniu (85%) oraz 18 oficerów z Dowództwa WLOP (58%) stwierdziło, że proces integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO, w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego, powinien się zakończyć do końca 2003 roku (pytanie nr 14). Jednocześnie 6 słuchaczy przed ćwiczeniem (27%) i 3 po (15%) oraz 10 oficerów z Dowództwa WLOP (32%) uważa, że proces ten będzie trwał jeszcze bardzo długo. Świadczy to o tym, że nie wszyscy są przekonani co do możliwości szybkiego dostosowania szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP do standardów obowiązujących w NATO.

Zdecydowana większość ankietowanych (98% słuchaczy i 84% oficerów) stwierdziło, że w perspektywnym szkoleniu operacyjno-taktycznym w WLOP, należy zachować dotychczas obowiązujące formy tego szkolenia oraz odmiany i rodzaje ćwiczeń (pytanie nr 15). Wynika z tego, że zdaniem ankietowanych sprawdziły się dotychczas obowiązujące w WLOP metody i formy szkolenia operacyjno-taktycznego.

Większość respondentów uznała, że w pierwszej kolejności proces poznawania szkolenia operacyjno-taktycznego, obowiązującego w NATO (pytanie nr 16), powinien obejmować jego planowanie i przebieg (69% słuchaczy i 42% oficerów).

Aby możliwe było wypracowanie koncepcji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP dla potrzeb integracji z siłami powietrznymi NATO, zdaniem ankietowanych, w pierwszej kolejności należy odpowiedzieć na pytania:

- 1) Jakie są niezbędne zmiany w szkoleniu operacyjno-taktycznym w WLOP? - 71% słuchaczy i 42% oficerów;
- 2) Jak powinno przebiegać szkolenie operacyjno-taktyczne w systemie narodowym, a jak w koalicyjnym? – 21% słuchaczy i 45% oficerów (pytanie 17).

Priorytetem szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP w układzie koalicyjnym, według respondentów, powinno być przygotowanie kadry do współdziałania z siłami powietrznymi NATO (81% słuchaczy i 51% oficerów).

Respondenci z AON wykazali się większymi wiadomościami, niż ankietowani z Dowództwa WLOP, na temat zasad pracy Tymczasowego Połączonego Ośrodka Dowodzenia Działaniami Powietrznymi-ICAOC (pytania nr 19 i 21). Prawidłowo, że jest to taktyczny szczebel dowodzenia siłami powietrznymi NATO odpowiedziało 11 słuchaczy AON przed ćwiczeniem (50%) i 17 po ćwiczeniu (85%) oraz 8 oficerów z Dowództwa WLOP (26%). Respondenci wykazali się znajomością dokumentów dowodzenia opracowywanych przez ten szczebel dowodzenia. Jednak i w tym przypadku nieco lepiej wypadli słuchacze AON (80% prawidłowych odpowiedzi słuchaczy i 50% oficerów z Dowództwa WLOP).

Konieczność rezygnowania z dowodzenia przez instrukcje na rzecz dowodzenia przez cele i zadania, znalazła potwierdzenie w wynikach ankiety. Wielu ankietowanych uznało, że znacznie większy jest zakres decydowania w jednostkach sił powietrznych NATO (pytanie nr 22). Tymczasem w oddziałach i pododdziałach lotniczych zakres decydowania ogranicza się jedynie do ustalenia konkretnych wykonawców. O pozostałych rozwiązaniach decydują wyższe szczeble dowodzenia. Na to pytanie prawidłowo odpowiedziało 14 słuchaczy AON przed ćwiczeniem (63%) i 16 po ćwiczeniu (80%) oraz tylko 7 oficerów z Dowództwa WLOP (22%).

Zdaniem ankietowanych, priorytetowym celem szkolenia dowództw i sztabów WLOP w systemie narodowym - na najbliższe lata – (pytanie nr 23), powinno

być utrzymanie ciągłości dowodzenia i prowadzenia samodzielnych działań bojowych oraz wspieranie innych RSZ (98% ankietowanych), a także opracowanie optymalnych wariantów działania WLOP w obronie powietrznego obszaru granic RP (82% ankietowanych).

Większość respondentów stwierdziło, że są przynajmniej 4 argumenty, które przemawiają za tym, aby w przyszłości na terytorium RP zostało utworzone stanowiska ICAOC (pytanie 24), a mianowicie:

- a) wzrosła by wówczas ranga WLOP w strukturze dowodzenia sił powietrznych NATO w Europie Centralnej;
- b) WLOP spełniałyby nadrzędną rolę w stosunku do sił powietrznych innych, nowych członków NATO;
- c) przydzielone by były dodatkowe środki finansowe z NATO;
- d) przemawiają za tym względy szkoleniowe.

Podzielone były opinie ankietowanych na temat tego, czy w WLOP powinien być podział na szkolenie z problematyki pokojowego ich funkcjonowania oraz problematyki ich użycia (57% ankietowanych uznało że nie, a 41% że tak).

Według respondentów zmiany organizacyjno-strukturalne i funkcjonalne, jakie zaszły w ostatnim okresie w WLOP (pytanie nr 26), miały istotny wpływ na przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego (stwierdziło tak 90% słuchaczy i 61% oficerów). Z tego też powodu perspektywiczne szkolenie w WLOP powinno być realizowane w dostosowaniu do nowych systemów dowodzenia i struktur organizacyjnych WLOP.

Zaskoczeniem są dla mnie odpowiedzi udzielone na pytanie: kto rekomenduje optymalny wariant działań do zatwierdzenia przez Dowódcę ICAOC? Spośród kadry Dowództwa WLOP tylko 16 ankietowanych (51%) stwierdziło prawidłowo, że szef sztabu ICAOC. Słuchacze odpowiedzieli znacznie lepiej, ale tylko po zakończeniu ćwiczenia (13 prawidłowych odpowiedzi przed ćwiczeniem-59% oraz 18 po ćwiczeniu-90%). Biorąc jednakże pod uwagę fakt, że byli na bieżąco po przygotowaniu i uczestnictwie w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym na szczeblu ICAOC, gdzie praktycznie ćwiczyli wypracowywanie decyzji przez ten szczebel dowodzenia i musieli się zapoznać z obowiązkami osób funkcyjnych, 9 błędnych odpowiedzi

przed ćwiczeniem (41%) i 2 błędne odpowiedzi po ćwiczeniu (10%) nie są satysfakcjonujące.

W celu udowodnienia, że odpowiedzi udzielone na to pytanie przez słuchaczy AON przed ćwiczeniem, jak i kadry z Dowództwa WLOP były zbliżone zastosuję omawiany już test dotyczący różnicy dwóch wskaźników struktury.

Korzystając z wzoru (1.2) otrzymujemy

$$\pi_0 = \frac{13+16}{22+31} = 0,547.$$

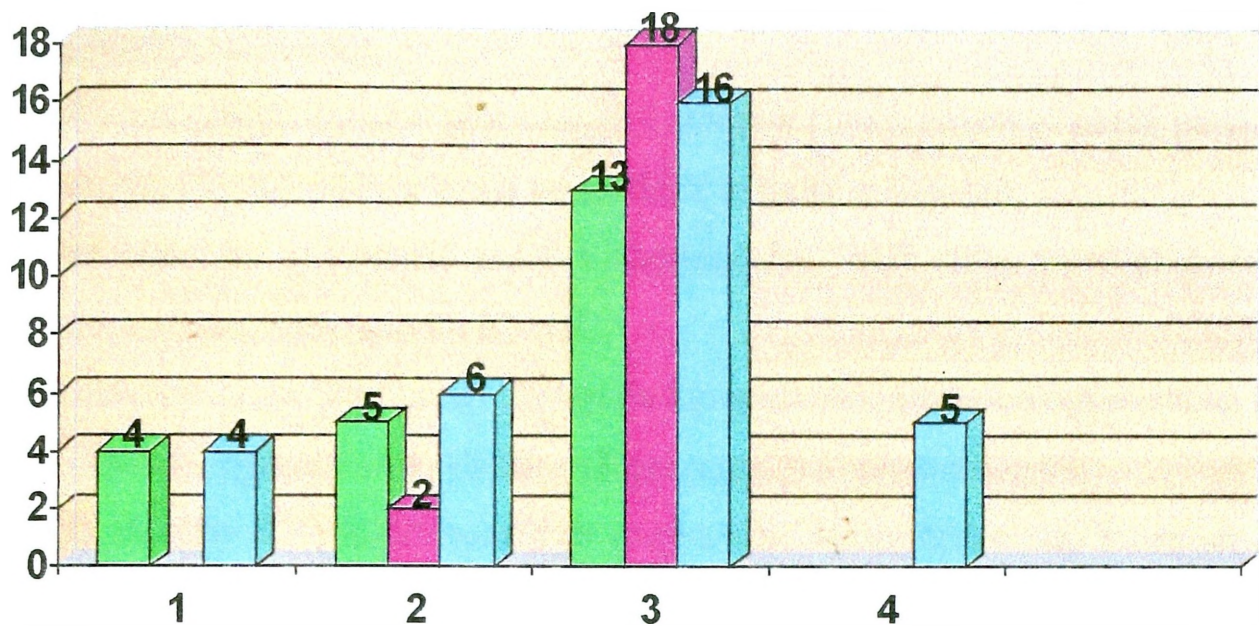
Wstawiając tę wartość do (1.3) znajdujemy $z=0,54$.

$$Z = \frac{\frac{13}{22} - \frac{16}{31}}{\sqrt{\frac{0,547(1-0,547)}{22} + \frac{0,547(1-0,547)}{31}}} = 0,54$$

Ponieważ zaobserwowana wartość sprawdzianu jest równa 0,54, zgodnie z założeniami testu dotyczącego różnicy dwóch wskaźników struktury, nie ma podstaw, aby odrzucić hipotezę, że odpowiedzi udzielone przez słuchaczy AON przed ćwiczeniem na pytanie nr 29 (punkt 3) były takie same, jak odpowiedzi udzielone przez oficerów z Dowództwa WLOP.

Pytanie nr 29

Korzystając z doświadczeń szkoleniowych, proszę wskazać kto rekomenduje optymalny wariant działań do zatwierdzenia przez Dowódcę ICAOC?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1- Szefowie grup operacji ofensywnych i defensywnych – TE-22 i 23	4	-	4	-	-	-	4
2- Szef grupy planowania i stawiania zadań – TE-02	3	2	5	2	-	2	6
3- Szef sztabu – TE-11	5	8	13	9	9	18	16
4- Starszy oficer grupy dowodzenia – TE-12	-	-	-	-	-	-	5

Interesujące, z punktu widzenia prowadzonych przeze mnie badań nad koncepcją szkolenia operacyjno-taktycznego dla potrzeb integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO, były odpowiedzi udzielone przez respondentów na ostatnie pytanie ankiety. Prosiłem w nim o opinię na temat tego, co sprawiło ankietowanym najczęściej problemów w trakcie przygotowania i uczestniczenia w ćwiczeniach organizowanych według procedur oraz standardów NATO. Najczęściej pojawiającymi się spostrzeżeniami były:

- 1) Nieznajomość lub słaba znajomość języka angielskiego oraz terminologii i procedur obowiązujących w siłach powietrznych NATO;
- 2) Konieczność zmiany dotychczasowych sposobów rozwiązywania problemów operacyjno-taktycznych w trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń;
- 3) Niedostateczna liczba opracowań metodycznych na temat przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO;
- 4) Brak doświadczeń w tego typu przedsięwzięciach szkoleniowych;
- 5) Kłopoty z opracowaniem wariantów propozycji do działań, wynikające w głównej mierze z dotychczasowych doświadczeń szkoleniowych, gdy już w momencie wypracowania przez dowódcę zamiaru do działań, były nakreślone główne kierunki do prowadzenia dalszych kalkulacji, zmierzające do wypracowania przez dowódcę decyzji;

- 6) Zbyt ogólne dane na temat tego, co powinny zawierać dokumenty dowodzenia, takie jak Rozkaz Bojowy Lotnictwa (ATO) i Rozkaz Bojowy Obrony Powietrznej (OPTASK AAW);
- 7) Słaba znajomość znaków taktycznych i skrótów stosowanych w siłach powietrznych NATO, które obowiązują wszystkich członków Sojuszu;
- 8) Niedostateczna znajomość zadań i obowiązków, jakie stoją przed poszczególnymi osobami funkcyjnymi ICAOC;
- 9) W dalszym ciągu zbyt ubogi dostęp do komputerów, przez co ograniczone były możliwości opracowania właściwych prezentacji komputerowych;
- 10) Brak dostępu do specjalistycznych programów komputerowych, które umożliwiają modelowanie działań bojowych oraz prowadzenie w bardzo krótkim czasie kalkulacji operacyjno-taktycznych, niezbędnych przy deficycie czasu. W WLOP w dalszym ciągu wszelkiego typu kalkulacje prowadzone są w oparciu o kalkulacje poligonowe;
- 11) Niewystarczająca wiedza na temat danych taktyczno-technicznych użytkowanego przez siły powietrzne NATO sprzętu i uzbrojenia wojskowego;
- 12) Brak jednolitej wykładni, co do terminologii i pojęć stosowanych przez siły powietrzne NATO. W wielu opracowaniach są sprzeczne dane dotyczące sił powietrznych NATO. Wynika to z faktu, że większość materiałów jest tłumaczonych przez osoby bardzo dobrze znające język angielski, ale nie zawsze właściwie interpretujące określone pojęcia.

Reasumując, przeprowadzone badania ankietowe były niezwykle przydatne dla potrzeb opracowywanej przeze mnie rozprawy. Zarówno kadra Dowództwa WLOP, jak i słuchacze AON, rzetelnie wypełnili opracowaną ankietę. Wyniki ankiety, stały się kanwą do wypracowania wniosków na temat niezbędnych zmian w dotychczasowym przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, z punktu widzenia procesu integracji szkoleniowej z siłami powietrznymi NATO.

1.9.2. Obserwacje bezpośrednie i pośrednie

W trakcie prowadzenia badań nad opracowaniem koncepcji organizacji, przebiegu oraz zasadniczych wymagań w stosunku do szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, w kontekście dostosowania tego szkolenia do standardów sił powietrznych NATO, bardzo duże znaczenie odegrały prowadzone przeze mnie obserwacje i indukcje. Obserwacje bezpośrednie i pośrednie (por. punkt 1.8.) realizowałem w trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych w AON (Wydział WLOP) według procedur i standardów sił powietrznych NATO (por. punkt 4.1.2). Obserwacje bezpośrednie prowadziłem także w trakcie warsztatów roboczych i konferencji planistycznych do ćwiczenia „OCELOT-99” oraz ćwiczeń akcesyjnych sprawdzających funkcjonowanie systemu ASOC. Zdaniem uczestników tych przedsięwzięć szkoleniowych, odgrywają one istotną rolę na drodze do osiągnięcia integracji z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego. Wyniki przeprowadzonych obserwacji wskazują, że WLOP są na dobrej drodze do przygotowania dowództw, sztabów i wojsk do współdziałania w ramach sił powietrznych NATO.

Szerzej na temat obserwacji poczynionych w trakcie ćwiczeń dowódczo-sztabowych realizowanych w Wydziale WLOP AON wypowiedziałem się w punkcie 4.1.2, z tego też powodu skupię się na omówieniu wyników obserwacji prowadzonych w czasie przygotowania ćwiczenia pod kryptonimem (pk.) „OCELOT-99” oraz ćwiczeń akcesyjnych.

Dowództwo WLOP przyjęło, że przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia pk. „OCELOT-99” jest najważniejszym przedsięwzięciem szkolenia operacyjno-taktycznego, realizowanym w WLOP w 1999 roku (por. załącznik 4). Jako członek zespołu specjalistów DWLOP, do prowadzenia badań podczas ćwiczeń, mogłem uczestniczyć we wszystkich przedsięwzięciach szkoleniowych związanych z przygotowaniem wielonarodowego ćwiczenia pk. „OCELOT-99”. W ramach przygotowania ćwiczenia najważniejszymi przedsięwzięciami były warsztaty robocze, konferencje planistyczne oraz rekonesans miejsc przeprowadzenia ćwiczenia.

Propozycję uczestniczenia w ćwiczeniu otrzymały siły powietrzne USA, Niemiec, Francji, Danii, Czech i Węgier. W ramach wstępnych ustaleń przyjęto, że kierownikiem ćwiczenia „OCELOT-99” będzie Dowódca WLOP. W ćwiczeniu przyjęto następującą tematykę szkoleniową:

- 1) „Planowanie, organizacja i prowadzenie działań przez KOP w rejonie konfliktu lokalnego. Izolowanie przestrzeni powietrznej oraz osłona i wsparcie wojsk w ramach misji sojusznicznych”;
- 2) „Działanie lotnictwa w składzie sił międzynarodowych utrzymujących pokój w rejonie konfliktu lokalnego”.

Nad sprawnym, planowym oraz bezpiecznym przebiegiem ćwiczenia czuwa kierownictwo i sztab ćwiczenia w składzie międzynarodowym. Ćwiczenie „OCELOT-99” jest przygotowywane i będzie prowadzone zgodnie z procedurami obowiązującymi w siłach powietrznych NATO. Do opracowania tła ćwiczenia wykorzystano wnioski i doświadczenia z udziału przedstawicieli WLOP w podobnych ćwiczeniach organizowanych przez dowództwo NATO oraz Sztab Generalny WP. W celu stworzenia realności oraz zgodności z procedurami obowiązującymi w NATO do opracowania tła polityczno-militarnego wykorzystano wydarzenia w państwach, w których aktualnie realizowane są misje pokojowe.

Obserwacja wyżej wymienionych przedsięwzięć przygotowawczych do przeprowadzenia wielonarodowego ćwiczenia „OCELOT-99” oraz wywiady i rozmowy z uczestnikami konferencji z państw NATO, pozwalają na wyciągnięcie z ich przebiegu wniosków.

1. Szkolenie operacyjno-taktyczne w siłach powietrznych NATO, którego najważniejszym elementem są ćwiczenia, jest sprawą „czysto narodową”.
2. Istnieją standardy (szczególnie w zakresie terminologii i procedur), których znajomość i przestrzeganie jest niezbędne do uczestnictwa w ćwiczeniach realizowanych w ramach koalicji.
3. W ćwiczeniach wielonarodowych niezwykle ważna jest znajomość języka angielskiego (obowiązującego w NATO). Uczestnicy konferencji planistycznych z państw NATO zwrócili uwagę między innymi na niedostateczną liczbę kadry zawodowej WLOP przygotowanej i posiadającej uprawnienia do wykonywania zadań w języku angielskim i według procedur sił powietrznych NATO.

4. W siłach powietrznych NATO szczególną uwagę przywiązuje się do odpowiedniego zaplanowania przedsięwzięć szkoleniowych (w tym szczególnie ćwiczeń operacyjno-taktycznych). Służy temu szereg konferencji planistycznych i warsztatów roboczych. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne (analogicznie jak w WLOP) są najwyższą formą szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.
5. W trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO opracowuje się zbliżoną ilość dokumentów jak w WLOP. Każdy dokument ma ustaloną strukturę oraz formę graficzną. Różni się ona od stosowanej w WLOP.

Jednym z ważniejszych przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych, realizowanych przez WLOP na drodze do integracji z NATO, było wdrożenie oraz praktyczne sprawdzenie, w ramach ćwiczeń akcesyjnych, funkcjonowania na CSD WLOP - Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych (ASOC). Przeprowadzone obserwacje pozwoliły mi na wyciągnięcie interesujących spostrzeżeń.

Prace związane z wdrożeniem systemu ASOC na CSD WLOP zostały zapoczątkowane w 1994 roku. Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych będzie wykorzystywane w praktycznych działaniach WLOP i odegra istotną rolę w szkoleniu operacyjno-taktycznym dowództw i sztabów WLOP, szczególnie w czasie ćwiczeń i treningów. Zdaniem ekspertów świadczą o tym przedsięwzięcia już zrealizowane oraz planowane do realizacji.

Już w styczniu 1999 roku odbyło się pierwsze ćwiczenie z wykorzystaniem systemu ASOC – *ang. Command Post Event (CPE)*. Prowadzone ono było przez zespół oficerów z NATO, którzy zostali rozlokowani na stanowiskach CSD WLOP, 4 PłSD oraz 1 plm. Na „wieży” w 1 plm utworzono centrum dowodzenia lotnictwem (*ang. Wing Operations Center – WOC*). W ćwiczeniu uczestniczył zespół obserwatorów z Kalkar (ICAOC – 2) natomiast ze strony polskiej osoby funkcyjne z CSD WLOP, SD 2 KOP, 4 PłSD oraz wydzielony personel latający z 1 plm. Według opinii ekspertów bardzo ważną sprawą było to, że ćwiczenie było prowadzone w warunkach pełnej symulacji. Nalot samolotów był pozorowany poprzez system „TAMIZA” na 4 PłSD i przekazywany na system ASOC. Wykonywane w trakcie ćwiczenia misje lotnicze polegały na realizacji zadań w ramach nadzoru przestrzeni powietrznej. Symulowano start pary dyżurnej z 1 plm do rozpoznania, przechwyce-

nia i interwencji przeciwko samolotom naruszającym przestrzeń powietrzną lub ustalone warunki lotu. W czasie ćwiczenia symulacji poddano 11 misji lotniczych.

W lutym 1999 roku odbyło się kolejne ćwiczenie sprawdzające działanie systemu ASOC (*ang. Live Flying Event - LFE*). W trakcie jego trwania zrealizowano podobne epizody praktyczne jak w ćwiczeniu poprzednim. W sumie symulowano 4 misje lotnicze. Również siły i środki biorące udział w ćwiczeniu były analogiczne jak w CPE.

Trzecie ćwiczenie z wykorzystaniem systemu ASOC zostało przeprowadzone w marcu 1999 roku i polegało na demonstracji skuteczności systemu obrony powietrznej (*ang. Air Defence Demonstration Event*).

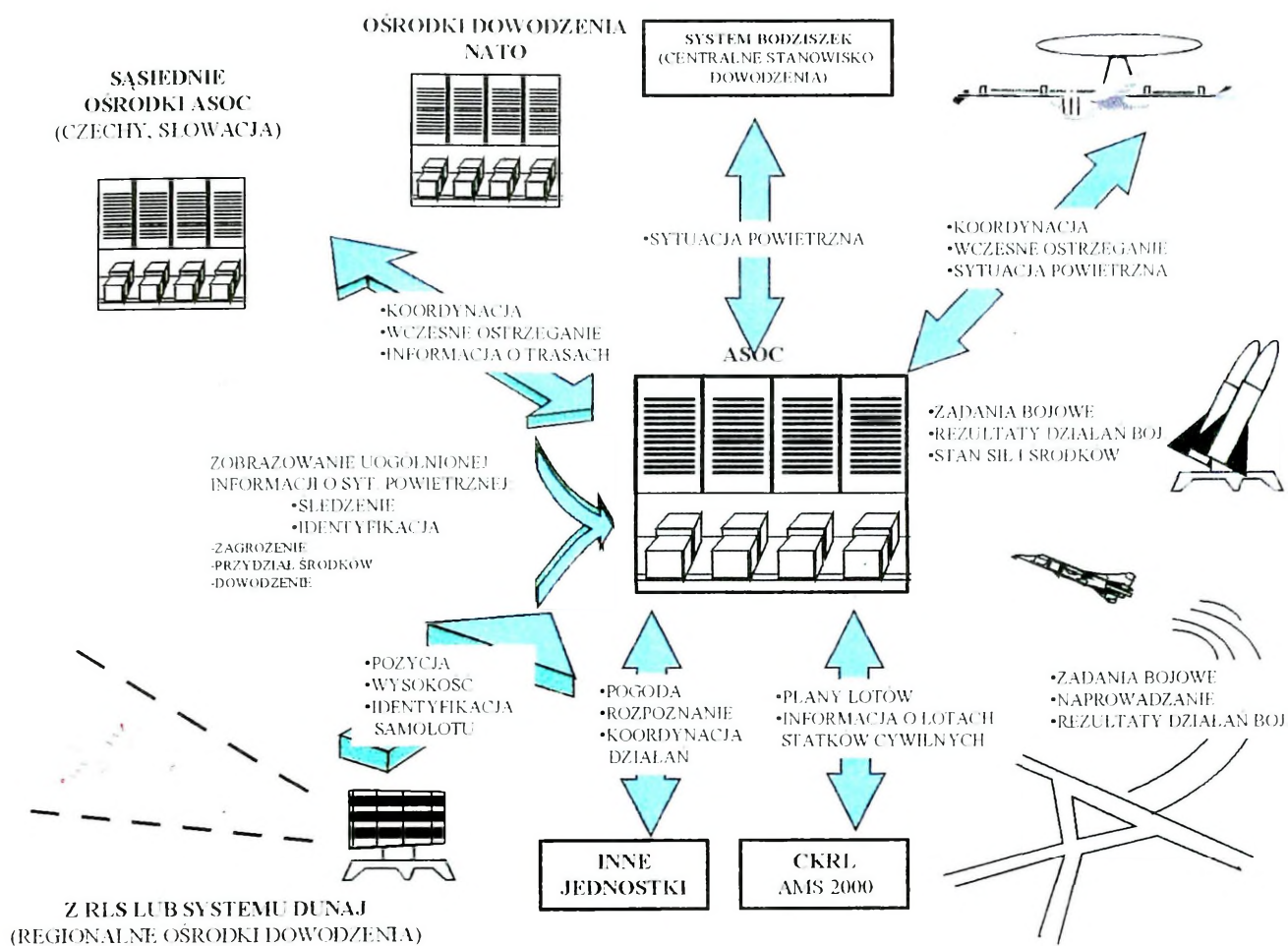
Zdaniem obserwatorów z państw NATO przeprowadzone ćwiczenia cechowały się wysoką fachowością ich uczestników. Osoby uczestniczące w ćwiczeniu w pełni zaprezentowały swoje umiejętności oraz walory sprzętu technicznego.

Według opinii ekspertów dalsze przedsięwzięcia szkoleniowe, związane z wdrożeniem ASOC, powinny być ukierunkowane na to, aby docelowo system zapewniał między innymi:

- a) zobrazowanie sytuacji powietrznej nad obszarem kraju (np. wykrywanie, śledzenie, identyfikacja, przechwycenie i eskortowanie, wymiana tras, komunikowanie się i meldowanie);
- b) połączenie z narodowymi systemami zarządzania przestrzenią powietrzną;
- c) interoperacyjność z podobnymi systemami krajów sąsiednich (rys. 1.1).

Wykorzystanie systemu ASOC w celu sprzężenia systemu dowodzenia Siłami Powietrznymi RP z NATO-wskim zintegrowanym systemem obrony powietrznej (*ang. NATO Integrated Air Defence System - NATINADS*), wymaga rozwiązania w praktyce szkoleniowej szeregu problemów, na które dotychczas nie ma odpowiedzi. Zgodnie z przeznaczeniem, ASOC zbierać będzie informacje o sytuacji powietrznej z wytypowanych (9 wojskowych i 2 cywilnych) stacji radiolokacyjnych, a więc nie wszystkich jakimi dysponuje WLOP. Zatem:

- a) NATINADS otrzyma informację o sytuacji powietrznej tylko z 11 stacji radiolokacyjnych;
- b) informacja z NATINADS (z ASOC) nie będzie dostarczana do jednostek WLOP (Baz Lotniczych i Rakietowych);

Rys. 1.1. Schemat pełnych możliwości systemu ASOC [5]

- c) na CSD WLOP będą funkcjonowały dwa obrazy o sytuacji powietrznej: w systemie ASOC i w dotychczasowym systemie narodowym;
- d) brak będzie możliwości zautomatyzowanej wymiany sformalizowanych dokumentów dowodzenia pomiędzy CSD WLOP, a stanowiskami dowodzenia NATINADS.

Reasumując, przedsięwzięcia szkoleniowe realizowane w ramach wdrażania systemu ASOC nie mogą być ukierunkowane li tylko na to, aby system spełniał funkcję scentralizowanego systemu dowodzenia obroną powietrzną i docelowo powinien być wykorzystywany zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem, tj. do zarządzania przestrzenią powietrzną w ramach współpracy regionalnej, obejmującej również kraje nie wchodzące do NATO [1].

1.9.3. Wywiady z ekspertami

Prowadząc badania związane z tematem rozprawy do bardzo ciekawych wyników doprowadziły mnie wywiady i rozmowy z ekspertami (por. załącznik 4). Stosowałem je na przykład w trakcie ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych w AON według procedur NATO, gdzie mogłem poznać opinię przedstawicieli sił powietrznych Niemiec na nurtujące mnie problemy (por. punkt 4.1.2). Interesujący, z punktu widzenia prowadzonych przeze mnie badań, był w tym przypadku wywiad z Ch. B. Scheffelem, słuchaczem Wydziału WLOP AON w latach 1994-96 (por. załącznik 4). Odegrał on szczególną rolę w procesie organizowania ćwiczeń dowódczo-sztabowych według procedur sił powietrznych, jak również we właściwym przygotowaniu słuchaczy Wydziału WLOP do uczestnictwa w tym przedsięwzięciu szkoleniowym. W trakcie wywiadu wyjątkowo cenne były jego uwagi na temat działalności szkoleniowej realizowanej przez taktyczny szczebel dowodzenia – ICAOC.

Szereg rozmów z oficerami sił powietrznych NATO przeprowadziłem w czasie przygotowania do ćwiczenia „OCELOT-99”. Szczególnie przydatne były dla mnie ich uwagi w trakcie konferencji planistycznych i warsztatów roboczych poprzedzających przeprowadzenie ćwiczenia (por. załącznik 4).

Istotne z punktu widzenia prowadzonych przeze mnie badań były również rozmowy z osobami funkcyjnymi biorącymi udział we wdrożeniu systemu „ASOC” (związanych z ćwiczeniami akcesyjnymi) oraz kadrą Dowództwa WLOP, która zajmuje się problematyką szkolenia operacyjno-taktycznego i integracji z NATO. W tym pierwszym przypadku, na wiele interesujących mnie pytań, udzielił odpowiedzi zastępca dowódcy CSD WLOP – ppłk Tomasz Gugąła (por. załącznik 4). Na temat dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP oraz przygotowań do przeprowadzenia ćwiczenia pk. „OCELOT-99” najtrafniejsze, z mojego punktu widzenia, były spostrzeżenia szefa Wydziału Szkolenia Operacyjno-Taktycznego DWLOP – ppłk Krzysztofa Załęskiego (por. załącznik 4).

Według opinii większości ekspertów z którymi przeprowadziłem wywiady i rozmowy, aby możliwe było wypracowanie koncepcji szkolenia operacyjno-taktycznego dla potrzeb integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO, należy odpowiedzieć na następujące pytania:

- 1) Jak powinno przebiegać szkolenie operacyjno-taktyczne według terminologii, procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO?
- 2) Jak należy zorganizować szkolenie dowództw, sztabów i wojsk WLOP w systemie narodowym?
- 3) Jakie są niezbędne zmiany w szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP dla potrzeb pełnej integracji z siłami powietrznymi NATO?
- 4) W jakim terminie i jakie przedsięwzięcia niezbędne są do zrealizowania przez WLOP, aby osiągnięta była pełna integracja w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego z siłami powietrznymi NATO?

Wyniki przeprowadzonych wywiadów znalazły swoje odzwierciedlenie w dalszych częściach rozprawy.

1.9.4. Analiza literatury

W trakcie opracowywania rozprawy bardzo szeroko korzystałem z wydawnictw, publikacji oraz artykułów w różnych periodykach wojskowych, traktujących o problematyce szkolenia operacyjno-taktycznego zarówno w WLOP, jak i siłach powietrznych NATO. O ile na temat dotychczasowego przebiegu szkolenia w WLOP było bardzo dużo materiałów źródłowych, o tyle na temat realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w Sojuszu było bardzo niewiele opracowań. Z tego też powodu częstokroć posługiwałem się publikacjami, które były w języku angielskim, bądź w fazie tłumaczeń, a czasami wręcz w formie luźnych zapisów. Najbardziej wartościowe pozycje literatury, z punktu widzenia prowadzonych przeze mnie badań, zamieściłem w załączniku nr 2.

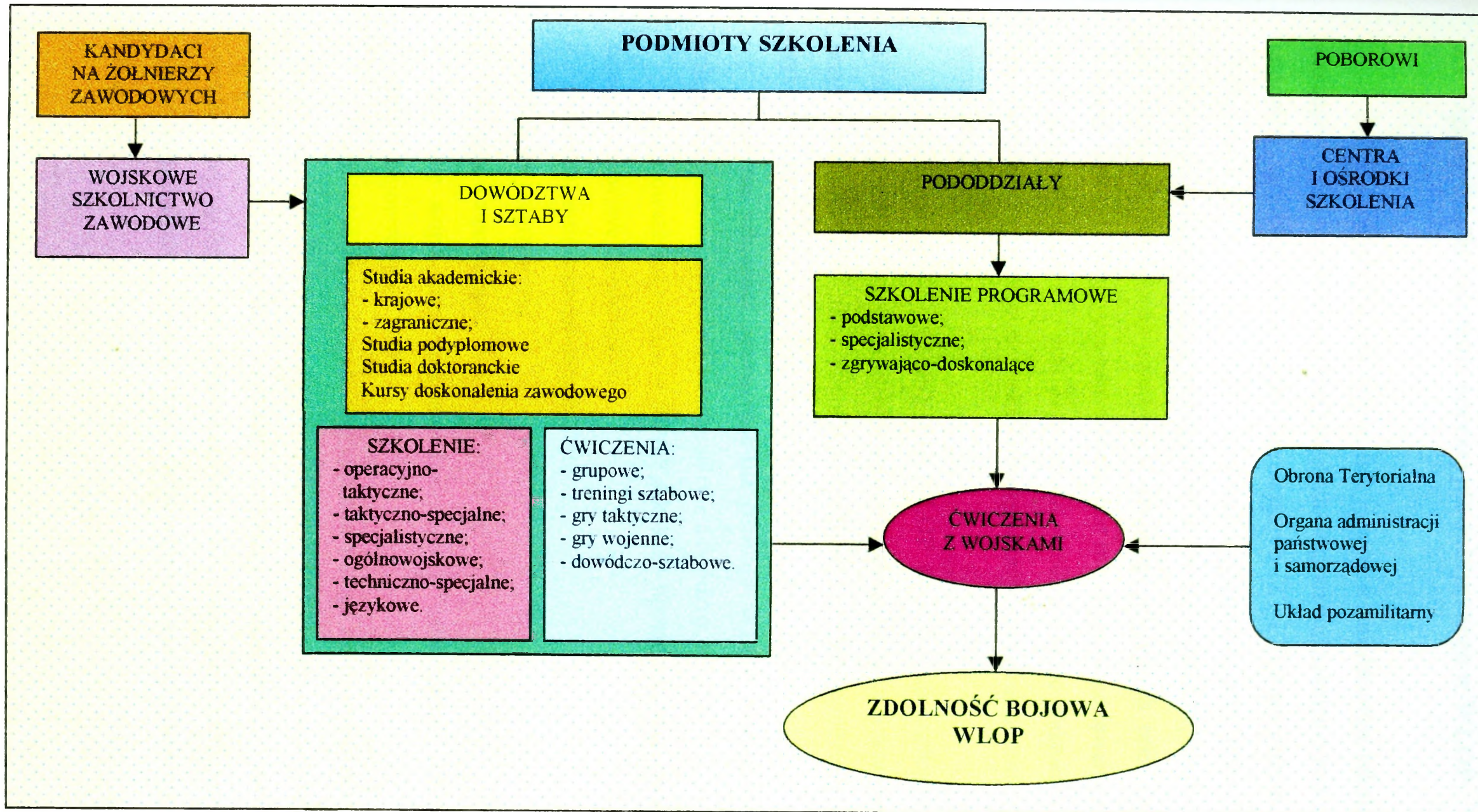
Zasadniczym wnioskiem wynikającym ze wszystkich badań jakie przeprowadziłem w trakcie opracowywania rozprawy jest to, że chociaż przed WLOP jeszcze długa droga do osiągnięcia pełnej integracji z siłami powietrznymi NATO (w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego), to już dzisiaj widać, że są one na najlepszej drodze aby ten cel osiągnąć. Przedsięwzięcia organizacyjno-szkoleniowe, które dotychczas zostały zrealizowane przez WLOP cechowały się wysokim poziomem fachowości i zaangażowania kadry, co potwierdzili oficerowie z sił powietrznych NATO. Nie można jednakże poprzestawać na tym co już zrobione i należy dążyć do dalszej intensyfikacji prac na rzecz integracji z NATO.

2. ANALIZA SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO W WOJSKACH LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ

Przebieg dotychczas realizowanego w WLOP szkolenia operacyjno-taktycznego jest uzależniony od obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP regulaminów, instrukcji i metodyk oraz przebiega zgodnie z rozkazami i wytycznymi przełożonych. Wynika z zadań jakie wykonują WLOP w systemie obronnym państwa.

Wejście do struktur sojuszniczych NATO, a także konstytucyjny wymóg obrony niepodległości, nienaruszalności terytorium RP i bezpieczeństwa obywateli, postawiły przed Wojskami Lotniczymi i Obrony Powietrznej nowe cele oraz zadania. Według opinii ekspertów do najistotniejszych z nich należy zaliczyć zapewnienie możliwości współdziałania wybranych komponentów lub całości sił WLOP w układzie koalicyjnym, poprzez dostosowanie struktur organizacyjnych do wymogów sił powietrznych NATO, zapewnienie kompatybilności uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz odpowiednie szkolenie dowództw, sztabów i wojsk. Aby możliwa była integracja z siłami powietrznymi NATO, niezbędna jest analiza dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP oraz wyciągnięcie wniosków z jego realizacji tak, aby sprawdzone rozwiązania szkoleniowe przetransformować na grunt wysoce efektywnych sił powietrznych, przygotowanych do współdziałania z NATO.

Szkolenie wojskowe to planowa, celowa i systematyczna działalność wszystkich szczebli dowodzenia ukierunkowana na zapewnienie możliwości wypełniania konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny [4]. Szkolenie stanowi zasadniczą funkcję działalności wojsk w okresie pokoju. Celem tej działalności jest osiągnięcie określonego poziomu zdolności do działania na współczesnym polu walki. W ramach szkolenia wojskowego jedną z najważniejszych ról odgrywa szkolenie operacyjno-taktyczne. Konieczność utrzymania stałej kondycji intelektualnej kadry oraz wysokiej zdolności bojowej WLOP stanowi o tym, że szkolenie operacyjno-taktyczne jest procesem ciągłym (rys. 2.1).

Rys. 2.1. System szkolenia w WLOP

2.1. Ogólne zasady szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP

Szkolenie operacyjno-taktyczne jest jednym z przedmiotów szkolenia wojskowego z zakresu sztuki wojennej, objętych programami szkolenia pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych i operacyjnych (ZT i ZO) wszystkich rodzajów sił zbrojnych (RSZ), wojsk i służb, instytucji wojskowych oraz wszystkich szkół wojskowych. Realizowane jest teoretycznie, w trakcie wykładów, seminariów, zajęć grupowych, konferencji naukowych i podróży studyjnych oraz praktycznie, w formie ćwiczeń operacyjno-taktycznych. Jest to system przedsięwzięć szkoleniowych przeprowadzanych w celu doskonalenia wiedzy, a także praktycznych nawyków dowództw i sztabów w dziedzinie organizacji oraz prowadzenia współczesnych działań bojowych.

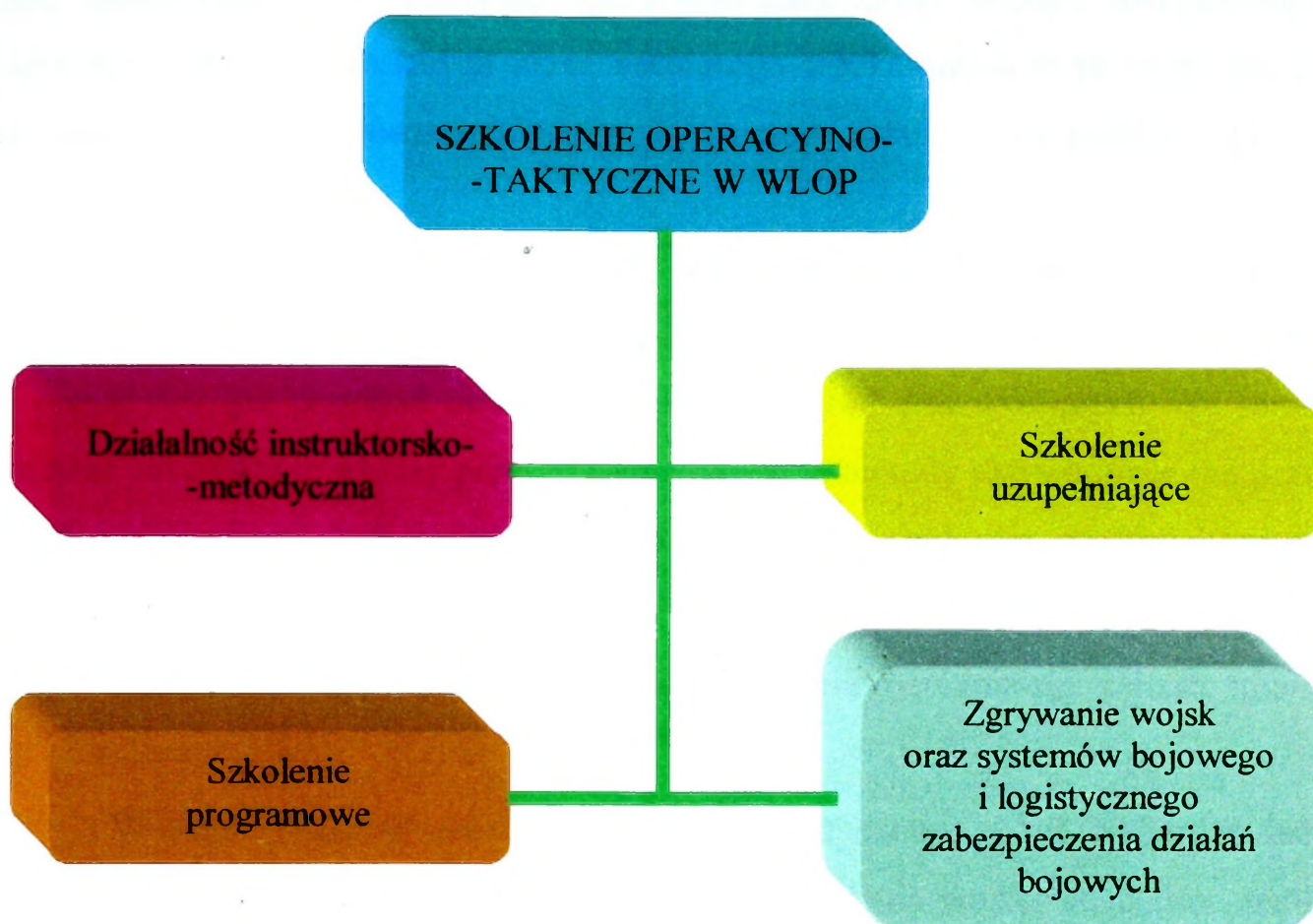
Szkolenie operacyjno-taktyczne WLOP stanowi - uporządkowany co do formy, treści i czasu – zbiór przedsięwzięć realizowanych w celu wszechstronnego przygotowania stanów osobowych poszczególnych szczebli dowodzenia WLOP do wykonywania zadań, wynikających z ich bojowego przeznaczenia [23].

System szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP określa metodyczną kolejność szkolenia, zgrywania i doskonalenia dowództw, sztabów oraz wojsk [28].

Realizowane dotychczas w WLOP szkolenie operacyjno-taktyczne obejmuje cztery podstawowe dziedziny[28]:

- działalność instruktorsko-metodyczną;
- szkolenie programowe;
- szkolenie uzupełniające;
- zgrywanie wojsk oraz systemów bojowego i logistycznego zabezpieczenia działań bojowych (rys. 2.2).

Działalność instruktorsko-metodyczna polega na przygotowaniu dowódców do prowadzenia ćwiczeń taktycznych oraz do kierowania realizacją procesu szkolenia. Podstawowymi formami realizacji działalności instruktorsko-metodycznej są: kursy szkoleniowo-metodyczne oraz instruktorsko-metodyczne, ćwiczenia instruktorsko-metodyczne, a także odprawy, narady szkoleniowe i pokazy.

Rys. 2.2. Dziedziny szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP

Szkolenie programowe obejmuje zajęcia, treningi i ćwiczenia realizowane na podstawie programów szkolenia w poszczególnych rodzajach wojsk i służb oraz szkołach, centrach i ośrodkach szkolenia WLOP.

Szkolenie uzupełniające kadry WLOP stanowi proces ciągły, którego podstawowym celem jest teoretyczne oraz praktyczne przygotowanie oficerów dowództw i sztabów do sprawnego dowodzenia podległymi wojskami.

Zgrywanie wojsk oraz systemów bojowego i logistycznego wsparcia działań obejmuje przygotowanie dowództw oraz sztabów do sprawnej organizacji działań bojowych wraz z ich kompleksowym zabezpieczeniem bojowym i wsparciem logistycznym, we współdziałaniu z innymi rodzajami wojsk i służb wchodzących w skład WLOP.

W procesie realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów i wojsk w WLOP znajdują zastosowanie różnorodne **metody**¹¹ oraz **formy szkole-**

¹¹ **Metoda szkolenia** – systematycznie stosowany sposób postępowania szkolącego ze szkolonymi, umożliwiający osiągnięcie zakładanych celów szkolenia. Okoń W. - *Słownik pedagogiczny*, PWN 1981

nia (nauczania)¹². W szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP, uwzględniając kryterium funkcji spełnianych przez szkolącego i szkolonych w procesie dydaktycznym, znajdują zastosowanie następujące metody szkoleniowe: podające, poszukujące oraz praktyczne.

W **metodzie podającej** szkolący przekazują wiedzę, a szkoleni biernie ją odbierają. Do tej grupy zaliczamy metody: słowne (na przykład wykład, referat) i poglądowe (na przykład pokaz, film). Istotą **metod poszukujących** jest samodzielne zdobywanie wiedzy przez szkolonych. Są to metody aktywizujące (na przykład problemowe, dyskusyjne). **Metody praktyczne** polegają na kształtowaniu umiejętności i nawyków poprzez praktyczne działanie szkolonych.

Wśród form stosowanych w procesie szkolenia rozróżnia się: zajęcia, treningi i ćwiczenia (tabela 2.1) [28].

W trakcie realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP bardzo dużo uwagi przywiązuje się do przestrzegania zasad szkolenia wojskowego (por. punkt 3.1).

Zasady szkolenia wojskowego (rys.2.3) są to generalne dyrektywy dydaktyczne, których przestrzeganie jest warunkiem koniecznym, chociaż nie jedynym skutecznego nauczania i uczenia się [28]. Zasady szkolenia wojskowego zalicza się do reguł praktycznych. Są one traktowane jako normy postępowania, zarówno szkolących dowódców (wykładowców, instruktorów), jak i szkolonych.

U podłoża **zasady aktywnego i świadomego udziału szkolonych w procesie szkolenia** leży fakt, że tylko te wiadomości i umiejętności są trwale i szybko przyswajane, które są zdobywane w drodze własnej dociekliwości. Ma to szczególne znaczenie w szkoleniu operacyjno-taktycznym, gdyż aby być na bieżąco z problematyką współczesnego funkcjonowania sił zbrojnych nie można się ograniczać tylko do wiedzy zdobytej w trakcie studiów wojskowych oraz różnego rodzaju kursów i szkoleń. Niezbędne jest samodzielne pogłębianie wiedzy z zakresu funkcjonowania i szkolenia wojsk.

¹² **Forma szkolenia** – organizacyjna strona szkolenia. Obejmuje ona zewnętrzne warunki realizacji procesu szkolenia, a więc dobór szkolących i szkolonych, połączenie ich w odpowiednie grupy, współpracę grup i jednostek ze sobą, rodzaj zajęć, warunki miejsca i czasu pracy dydaktycznej. Okoń W. - *Słownik pedagogiczny*, PWN 1981

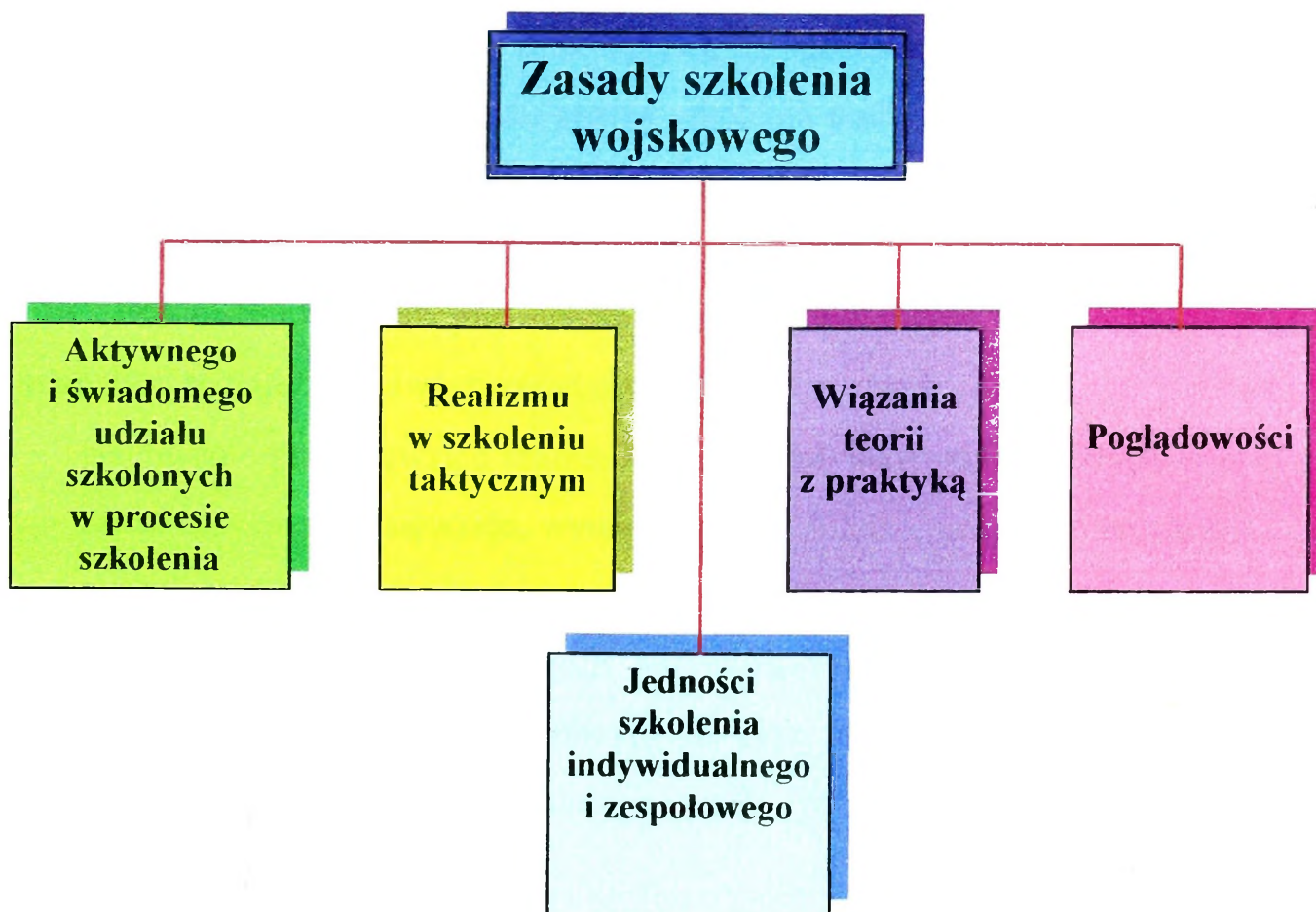
ZASADNICZE CZYNNIKI CHARAKTERYZUJĄCE PODSTAWOWE FORMY SZKOLENIA WOJSKOWEGO

WYSZCZEGÓLNIENIE	ZAJĘCIA	TRENINGI	ĆWICZENIA
1	2	3	4
CELE SZKOLENIOWE	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyswojenie, teoretyczne opracowanie pojedynczych zagadnień (problemów) związanych z prowadzeniem działań bojowych i funkcjonowaniem wojsk 2. Praktyczne opanowanie czynności wchodzących w zakres działania pojedynczego żołnierza (pododdziału, służby, sztabu). 3. Sprawdzenie stopnia opanowania określonego zakresu wiedzy teoretycznej lub określonych czynności praktycznych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doskonalenie w rozwiązywaniu pojedynczych zagadnień (problemów) związanych z planowaniem, organizacją lub realizacją zadań bojowych, dowodzeniem oraz zabezpieczeniem ich wykonania. 2. Utrwalanie nawyków w wykonywaniu pojedynczych lub zespołowych czynności wchodzących w zakres działania pojedynczego żołnierza (pododdziału, służby) lub sztabu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doskonalenie we wszechstronnym rozwiązywaniu zespołu zagadnień związanych z planowaniem, organizacją i przygotowaniem oraz wykonaniem zadań bojowych (zabezpieczających) dowodzeniem i współdziałaniem podległych sił i środków, a także podsumowaniem rezultatów ich działań. 2. Wyrabianie odporności psychofizycznej oraz zdolności do realizacji czynności wchodzących w zakres obowiązków (zadań), w różnorodnych warunkach ich wykonywania. 3. Sprawdzenie umiejętności skutecznego działania i realizacji zadań niezależnie od warunków.
ZAKRES	Pojedyncze zagadnienia (problemy lub czynności) związane i wynikające z planowania, organizacji oraz prowadzenia działań, a także funkcjonowania wojsk w czasie pokoju i wojny.	Zespoły zagadnień, problemów lub czynności z zakresu planowania lub wykonywania zadań albo ich zabezpieczenia, a także organizacji i realizacji dowodzenia oraz współdziałania sił i środków bojowych, jak również zabezpieczających.	Zespół zagadnień związanych z realizacją jednego lub kilku cykli dowodzenia (planowania, organizacji i wykonania zadań bojowych) wraz z ich zabezpieczeniem, współdziałaniem i kierowaniem siłami oraz środkami je wykonującymi, a także podsumowaniem rezultatów wykonywanych zadań.

1	2	3	7
CZAS	Jedna - dwie lub kilka godzin.	Kilka do kilkunastu godzin, a nawet 2-3 dni.	Od kilku (kilkunastu) godzin do 6 dób.
SKŁAD SZKOŁONYCH	Grupa szkoleniowa (stan osobowy pododdziału, służby, sztaby)	Element (komórka organizacyjna) lub całość pododdziału, służby albo sztabu (SD itp.).	Dowództwo, sztab oraz podległe mu wojska (pododdziały, oddziały i ZT) bojowe i zabezpieczające w całości lub ich wydzielone elementy.
DZIAŁANIE SZKOŁĄCEGO	Czynne przekazywanie wiedzy i bezpośrednie kierowanie pracą szkolonych	Stawianie szczegółowych zadań z określeniem sposobu ich wykonania oraz nadzorowanie i kierowanie pracą szkolonych, a także ocena jej efektów.	Czynne (teoretyczne i praktyczne) rozwiązywanie całości zagadnień planowania, organizacji, przygotowania i faktycznego wykonywania zadań, a także wszechstronnego zabezpieczenia oraz współdziałania i kierowania wykonującymi je wojskami.
DZIAŁANIE SZKOŁONYCH	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bierne lub czynne przyswajanie określonego zakresu wiedzy teoretycznej. 2. Praktyczne wykonywanie określonych czynności. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czynne teoretyczne rozwiązywanie wybranych zagadnień planowania, organizacji lub realizacji zadań bojowych. 2. Praktyczne wykonywanie pojedynczych lub zespołu czynności z zakresu planowania, organizacji lub realizacji zadań bojowych. 	Czynne (teoretyczne i praktyczne) rozwiązywanie całości zagadnień planowania organizacji i przygotowania oraz faktycznego wykonywania zadań, a także wszechstronnego zabezpieczenia współdziałania i kierowania wykonującymi je wojskami.

Zasada realizmu w szkoleniu operacyjno-taktycznym nakazuje uczenia tego, z czym możemy się spotkać w przyszłych działaniach bojowych. System szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP jest ukierunkowany (w miarę posiadanych środków finansowych) na taką organizację szkolenia, aby było ono maksymalnie zbliżone do realnego pola walki.

Zasada jedności szkolenia indywidualnego i zespołowego wynika z istoty organizacji wojskowej. Szkolenie zespołów ludzkich powinno wyrabiać umiejętności wspólnego działania. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, w skład których wchodzi różne rodzaje wojsk. Integracja działań wszystkich rodzajów wojsk, a także ich ściśle współdziałanie oraz współpraca szkoleniowa z Wojskami Lądowymi, Marynarką Wojenną RP, wojskami OT i układem pozamilitarnym jest najważniejszym czynnikiem warunkującym szkolenie operacyjno-taktyczne WLOP.

Rys. 2.3. Zasady szkolenia wojskowego [24]

Zasada wiązania teorii z praktyką ma na celu wdrażanie teoretycznej wiedzy, zdobytej przez szkolonych, do praktycznego działania. Wszystkie przedsięwzięcia teoretycznego szkolenia operacyjno-taktycznego jednostek WLOP muszą być sprawdzone w praktycznych działaniach (ćwiczeniach).

Zasada poglądowości ułatwia zrozumienie i utrwalenie wiadomości, gdyż wiąże abstrakcyjne pojęcia z konkretną rzeczywistością. W szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP obok zajęć teoretycznych szeroko wykorzystywane są metody poglądowe (na przykład filmy, slajdy), pozwalające na lepsze zrozumienie omawianej treści.

2.2. Planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP

Szkolenie, będące najważniejszym zadaniem sił zbrojnych w okresie pokoju, obejmuje swoim zasięgiem i integruje inne dziedziny ich działalności, kształtuje rytm życia, a także tok służby oraz wpływa na sposób i funkcjonowanie jednostek wojskowych. Z tego też powodu proces szkolenia podlega precyzyjnemu planowaniu. Poddawany jest wnikliwej analizie oraz ocenie umożliwiającej nanoszenie korekt, stosownie do zachodzących zmian w systemie szkolenia.

Zdaniem ekspertów planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP rozpatrywać należy na dwóch zasadniczych płaszczyznach:

- planowanie przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego ujętych w planach zasadniczych przedsięwzięć, wynikających z dokumentów normatywnych i decyzji przełożonych;
- planowanie środków finansowych, bojowych (rakiety, bomby, amunicja), materiałowych i resursów eksploatacyjnych oraz infrastruktury szkoleniowej (na przykład poligony) do zabezpieczenia procesu szkolenia operacyjno-taktycznego.

Roczne planowanie szkolenia w Siłach Zbrojnych RP rozpoczyna się pod koniec roku przedplanistycznego decyzją Ministra Obrony Narodowej oraz wytycznymi Szefa Sztabu Generalnego WP. Ocena stanu wyszkolenia sił zbrojnych oraz propozycje przedstawione przez niższe szczeble dowodzenia stanowią podstawę do

opracowania przez Szefa Sztabu Generalnego WP zamiaru szkoleniowego, określającego główne kierunki, treści i zamierzenia szkoleniowe na kolejny rok. Zamiar, po akceptacji przez Ministra Obrony Narodowej, stanowi podstawę do opracowania rozkazu szkoleniowego oraz rozpoczęcia procesu planowania przedsięwzięć szkoleniowych na szczeblu Dowództwa WLOP.

Podstawą do planowania i realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego oraz rozliczania i oceny podległych szczebli dowodzenia w WLOP jest rozkaz Dowódcy WLOP do funkcjonowania i szkolenia WLOP (por. punkt 3.2). Dodatkowymi dokumentami planistycznymi na szczeblu Dowództwa WLOP są [13]¹³:

- plan zasadniczych przedsięwzięć;
- plany zasadniczych przedsięwzięć pionów funkcjonalnych Dowództwa WLOP.

Podstawę do opracowania rozkazu Dowódcy WLOP stanowią:

- rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP;
- wytyczne specjalistyczne zastępców Szefa Sztabu Generalnego WP;
- wnioski z analizy stopnia realizacji zadań w roku minionym.

Plan zasadniczych przedsięwzięć WLOP opracowuje się na podstawie:

- rozkazu Szefa Sztabu Generalnego WP;
- wytycznych specjalistycznych zastępców Szefa Sztabu Generalnego WP;
- wniosków z analizy stopnia realizacji zadań w roku minionym;
- propozycji podwładnych.

Plan zasadniczych przedsięwzięć WLOP składa się z trzech części. Część pierwszą - najważniejszą - stanowią zamierzenia szkolenia operacyjno-taktycznego. Część druga to pozostałe zamierzenia szkoleniowe i inne przedsięwzięcia. W części trzeciej umieszcza się wszelkiego rodzaju załączniki.

Z punktu widzenia szkolenia operacyjno-taktycznego kadr dowódczo-sztabowych WLOP, ważnym dokumentem planistycznym jest również plan szkolenia uzupełniającego kadry i pracowników wojska danego szczebla dowodzenia. Jest on opracowywany pod koniec roku przedplanistycznego i zawiera tematykę szkoleniową z rozbiciem godzinowym.

¹³ Dokumenty planistyczne przewidziane dla szczebla Dowództwa WLOP opracowuje się również na niższych szczeblach dowodzenia (do szczebla ZT włącznie).

Żołnierze zasadniczej służby wojskowej pododdziałów WLOP są szkoleni na podstawie specjalistycznych programów szkolenia i zgodnie z opracowywanymi corocznie diagramami szkolenia. W związku z wprowadzeniem 12 miesięcznej zasadniczej służby wojskowej, na szczeblu Dowództwa WLOP został opracowany ramowy program szkolenia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, który od 1999 roku reguluje przebieg tego szkolenia we wszystkich pododdziałach WLOP.

Wywiady z ekspertami wskazują, że funkcjonujący dotychczas w WLOP system planowania szkolenia operacyjno-taktycznego sprawdził się. Był elastyczny i zapewniał możliwość jego modyfikacji, stosownie do zachodzących przemian, zarówno w strukturach organizacyjnych, wyposażeniu technicznym, jak i myśli wojskowej. Istotną rolę w tym względzie odgrywały ćwiczenia badawcze (doświadczalne), które umożliwiały sprawdzenie przyjętych rozwiązań teoretycznych. Z uwagi na proces integracji z siłami powietrznymi NATO zaistnieje jednakże potrzeba modyfikacji planowania szkolenia WLOP i dostosowania go do pięcioletniego cyklu obowiązującego w NATO (por. punkt 4.3).

2.3. Charakterystyka ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP

Z uwagi na fakt, że zasadniczą formą szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów oraz wojsk w warunkach i sytuacjach zbliżonych do przewidywanego pola walki są ćwiczenia, w przeprowadzonej analizie szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP (w dalszej części również sił powietrznych NATO – por. punkt 3.3) skupię się głównie na ćwiczeniach operacyjno-taktycznych.

Ćwiczenia operacyjno-taktyczne przygotowują stany osobowe WLOP do pełnego wykorzystania swoich umiejętności oraz walorów sprzętu bojowego i zabezpieczającego. Analiza literatury wskazuje, że celami ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych dotychczas w WLOP było [28]:

- a) przygotowanie poszczególnych szczebli organizacyjnych WLOP do prowadzenia działań bojowych na współczesnym polu walki;

- b) doskonalenie umiejętności dowódców i sztabów w organizowaniu walki, zabezpieczeniu działań bojowych oraz w utrzymywaniu ciągłości dowodzenia i współdziałania;
- c) doskonalenie poszczególnych rodzajów wojsk w organizowaniu walki z przeciwnikiem oraz kierowanie nimi w walce;
- d) doskonalenie dowódców w umiejętności organizowania właściwego ugrupowania bojowego oraz racjonalnego wykorzystania właściwości taktyczno-technicznych sprzętu bojowego i uzbrojenia;
- e) sprawdzenie gotowości sztabów i wojsk do wykonywania zadań w różnych warunkach meteorologicznych i terenowych;
- e) badanie nowej problematyki operacyjno-taktycznej i organizacyjnej WLOP oraz wypracowanie zasad wykorzystania nowego sprzętu bojowego.

Zdaniem ekspertów podstawową funkcją ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP jest przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do praktycznego wykonywania zadań, wynikających z dokumentów planistycznych oraz rozkazów i wytycznych przełożonych. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne realizowane w WLOP stanowią taką formę organizacyjną praktycznego szkolenia oficerów, dowództw, sztabów i wojsk, w ramach której ćwiczący, na tle umownej (zbliżonej do rzeczywistych warunków działań) sytuacji taktycznej lub operacyjnej, rozwiązują problemy w zakresie organizowania i prowadzenia walki i bitwy. Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP realizowane jest na podstawie dokumentów normatywnych, z których najważniejszy stanowi „Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP” oraz zgodnie z wymaganiami metodyki ćwiczeń operacyjno-taktycznych.

Metodyka ćwiczeń operacyjno-taktycznych to zbiór praktycznych reguł postępowania w procesie opracowania, organizowania i prowadzenia ćwiczeń. Metodyka ujmuje praktyczne wskazówki, przepisy, metody, środki, formy i uwarunkowania działalności metodycznej, zapewniając jednocześnie możliwości stałego doskonalenia szkolonych [27].

Analiza literatury wskazuje, że ćwiczenia operacyjno-taktyczne są formą szkolenia wywodzącą się z praktyki. Ulegają one stałej modyfikacji w zależności od

konkretnych potrzeb, przyjętej doktryny lub też wreszcie zwykłej „mody”. Należy przy tym dodać, że jest to forma szkoleniowa bardzo złożona, zawierająca w sobie kompleksowe zagadnienia szkoleniowe oraz wielowarstwowe cele szkoleniowe. Prowadzone są najczęściej z zaangażowaniem znacznych sił i środków. Czynniki te powodują, iż jest prawie niemożliwe stworzenie systemu prostych kryteriów klasyfikacji, dzielących istniejący zbiór ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP, w sposób jasny i bezdyskusyjny. Liczba kryteriów podziału ćwiczeń jest zawsze sprawą otwartą (por. punkt 3.3). Obecnie do najczęściej stosowanych kryteriów podziału ćwiczeń operacyjno-taktycznych zaliczamy¹⁴:

- sposób organizacji i prowadzenia ćwiczeń;
- uczestników ćwiczenia;
- najwyższy szczebel dowodzenia ćwiczących;
- rozmach ćwiczenia;
- cele szkoleniowe ćwiczenia;
- miejsce prowadzenia ćwiczenia;
- rodzaj wojsk biorących udział w ćwiczeniu;
- zakres tematów ćwiczenia;
- liczbę ćwiczących szczebli dowodzenia;
- liczbę stron w ćwiczeniu.

W szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP stosuje się szereg różnorodnych odmian, form i rodzajów ćwiczeń (por. punkt 4.2). Odmianami ćwiczeń operacyjno-taktycznych realizowanych w WLOP są ćwiczenia prowadzone:

- 1) bez udziału wojsk (ćwiczenia dowództw i sztabów);
- 2) z udziałem wojsk (ćwiczenia z wojskami).

Najważniejszym i najczęściej stosowanym podziałem ćwiczeń operacyjno-taktycznych, jest podział ze względu na sposób organizacji i prowadzenia ćwiczeń. Uwzględniając to kryterium, ćwiczenia bez udziału wojsk przyjmują następujące

¹⁴ Jako kryterium podziału należy rozumieć cechę lub zbiór cech przedmiotów lub zjawisk umożliwiających podział zbioru tych zjawisk na określone podzbiory. Dobrze określone kryterium powinno umożliwić zakwalifikowanie każdego z elementów zbioru do jednego z określonych podzbiorów, a także wyeliminować możliwość należenia któregoś z elementów zbioru do dwóch różnych podzbiorów równocześnie [56].

formy (rys. 2.4): ćwiczenia grupowe, treningi sztabowe, ćwiczenia dowódczo-sztabowe, gry taktyczne i gry wojenne [28].

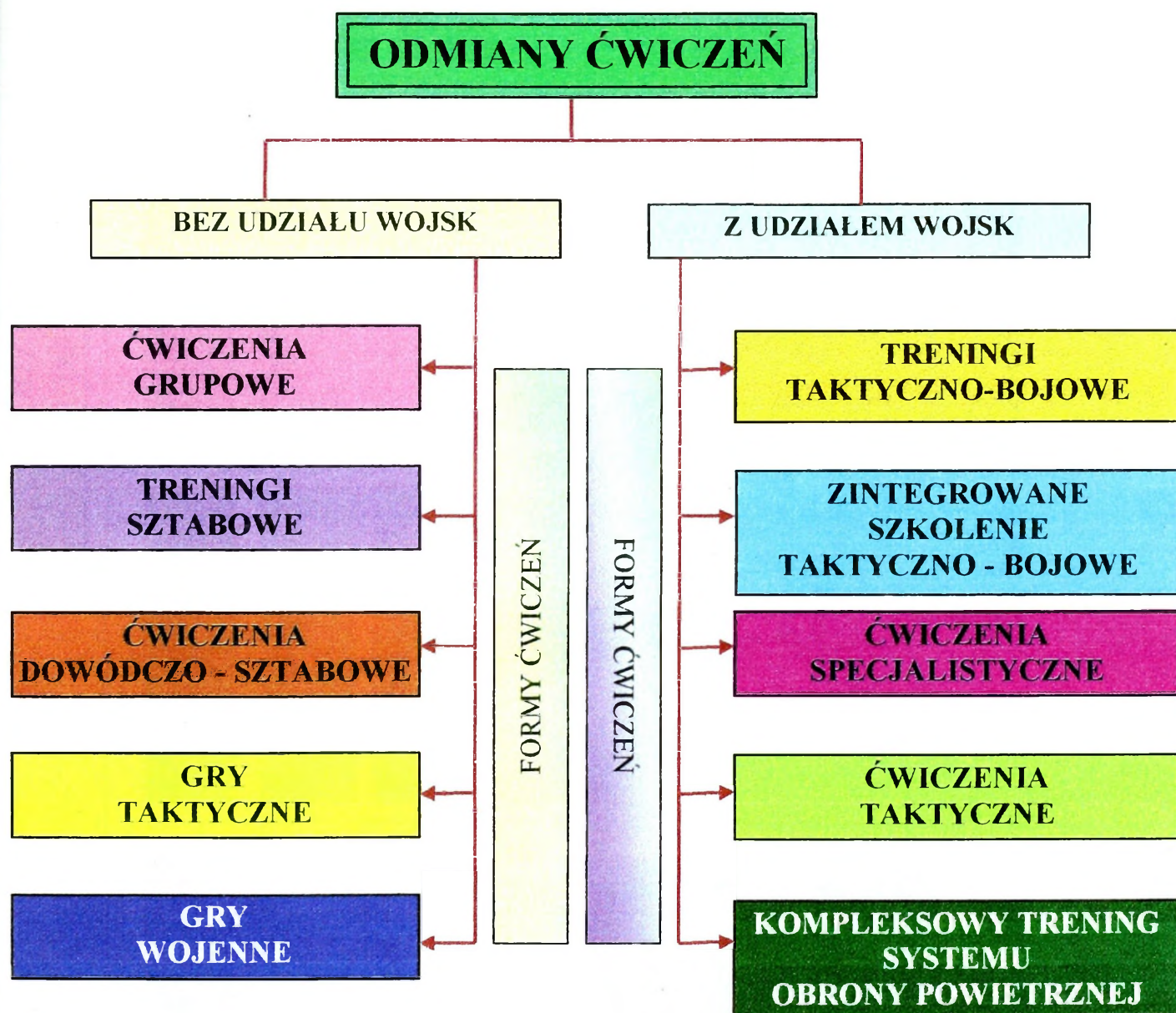
Ćwiczenia operacyjno-taktyczne prowadzone w WLOP z udziałem wojsk przyjmują następujące formy (rys. 2.4): treningi taktyczno-bojowe, zintegrowane szkolenie taktyczno-bojowe, ćwiczenia specjalistyczne, ćwiczenia taktyczne, kompleksowy trening systemu obrony powietrznej [28].

Ćwiczenia operacyjno-taktyczne realizowane w WLOP ze względu na przyjęty cel dzielimy na: mobilizacyjne, zgrywające, doskonalące, instruktażowo-metodyczne, doświadczalne (badawcze), inspekcyjne (kontrolne, sprawdzające) (rys. 2.5). Ze względu na **rozmach działań** (wymiar rozpatrywanych problemów) ćwiczenia dzielimy na: operacyjne i taktyczne. Uwzględniając **liczbę ćwiczących szczebli dowodzenia** można dokonać podziału ćwiczeń na: jednoszczeblowe, dwuszczeblowe, wieloszczeblowe. Uwzględniając **liczbę ćwiczących stron** wyróżniamy: ćwiczenia jednostronne, ćwiczenia dwustronne. Ze względu na **miejsce prowadzenia** ćwiczenia dzielą się na: w pomieszczeniach i w terenie [28].

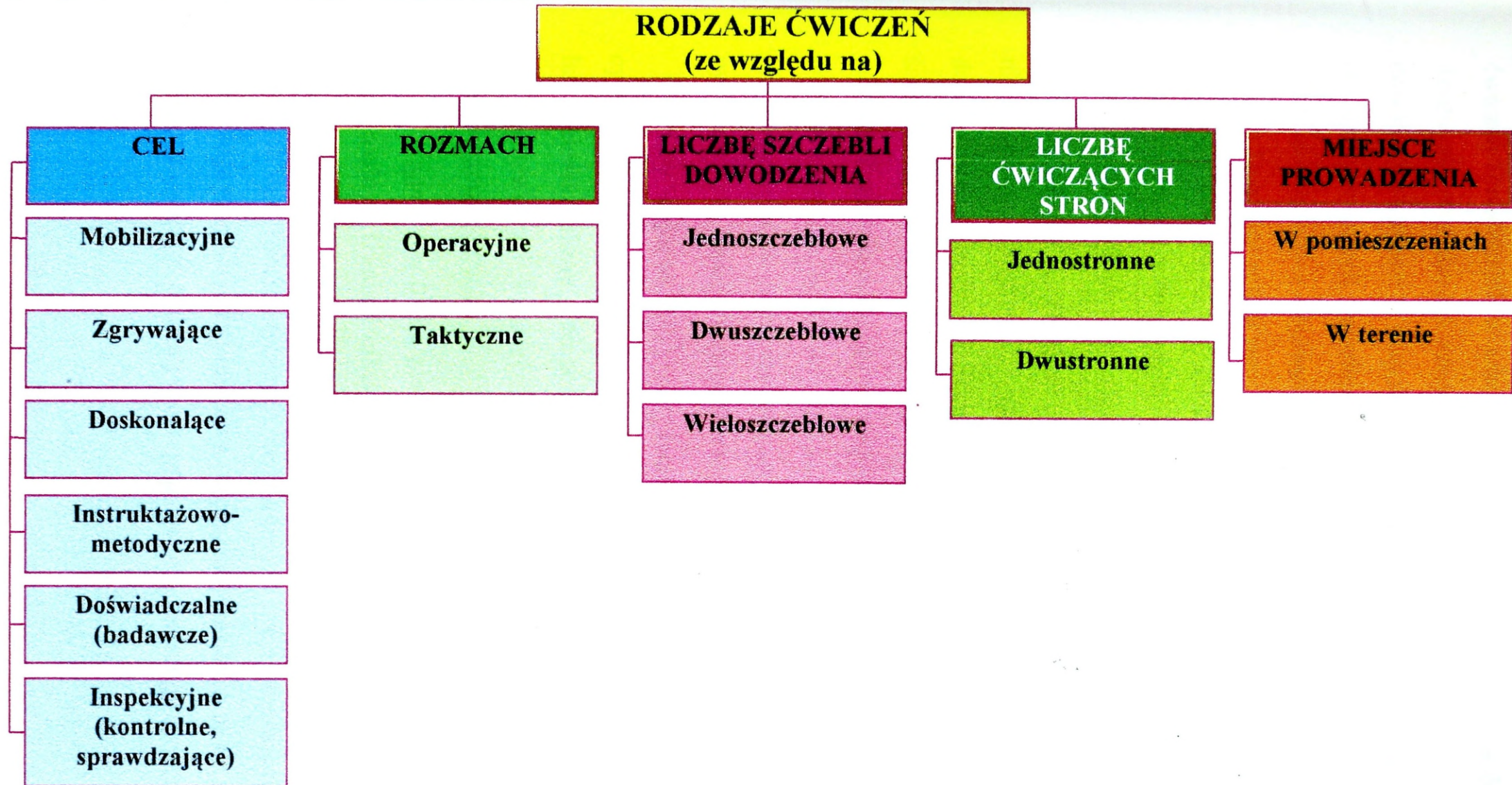
Ćwiczenia grupowe najczęściej stosuje się w uczelniach wojskowych. Są one wykorzystywane przede wszystkim w indywidualnym szkoleniu oficerów. Zasadniczym celem ćwiczeń grupowych jest pogłębianie wiedzy teoretycznej oraz nauczanie lub doskonalenie umiejętności praktycznych w rozwiązywaniu problemów operacyjno-taktycznych oraz wykonywaniu czynności dowódczych i sztabowych na określonym stanowisku służbowym. Istotą ćwiczenia grupowego jest to, że wszyscy szkoleni wchodzący w skład danej grupy szkoleniowej występując w jednej i tej samej roli, rozwiązują te same zadania na tle jednolitej dla wszystkich uczestników sytuacji.

Przeprowadzone badania dowodzą, że najbardziej powszechną i uniwersalną formą ćwiczeń bez udziału wojsk, stosowaną w WLOP od szczebla oddziału wzwyż, są **treningi sztabowe**. Sprowadzają się one najczęściej do realizacji jednego (dwóch) zagadnień szkoleniowych. Głównym celem treningów sztabowych jest praktyczne zgranie indywidualnych umiejętności i nawyków oficerów dowództwa (sztabu i jego komórek organizacyjnych) na rzecz racjonalnego wykonywania zespołowych zadań (czynności) sztabowych. Zadania te wynikają

z pracy sztabu w procesie dowodzenia wojskami, w jednej (najczęściej najtrudniejszej) sytuacji taktycznej (operacyjnej) z zakresu przygotowania lub prowadzenia walki, w określonym rodzaju działań taktycznych. Istota treningów sztabowych wyraża się w tym, że ćwiczący wykonują praktycznie (trenują) wybrany epizod z zakresu pracy sztabu (czynności sztabowe), które wynikają z przyjętej w treningu umownej sytuacji taktycznej, w celu osiągnięcia sprawności w pełnieniu funkcji indywidualnych przez poszczególnych oficerów oraz sprawności działania sztabu jako całości. Trening sztabowy umożliwia: usprawnienie pracy zespołowej wewnątrz poszczególnych komórek sztabu oraz koordynowanie działalności całego sztabu przez wykonywanie praktycznych zadań sztabowych na tle określonej sytuacji taktycznej.

Rys. 2.4. Odmiany i formy ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP [28]

Rys.2. 5. Rodzaje ćwiczeń prowadzonych w WLOP [28]

Analiza literatury wskazuje, że **ćwiczenia dowódczo-sztabowe** - to rodzaj ćwiczeń stosowanych w szkoleniu oficerów dowództw i sztabów od szczebla oddziału (równorzędnego) wzwyż. Celem tych ćwiczeń jest doskonalenie umiejętności dowództw i sztabów w zespołowym działaniu przy rozwiązywaniu problemów operacyjno-taktycznych, zagadnień dotyczących dowodzenia wojskami oraz wykonywania dokumentów bojowych. Istota ćwiczeń dowódczo-sztabowych polega na tym, że ćwiczący zespół stanowi jednolity w swej strukturze organ dowodzenia (lub kilka takich organów) wojskami, który w toku ćwiczenia doskonalą swą pracę. Każdy z ćwiczących pełni inną funkcję zgodnie z zajmowanym przez niego stanowiskiem służbowym lub rolą wyznaczoną mu na okres ćwiczenia.

Zgodnie z opinią ekspertów, **gry taktyczne** są formą jednoczesnego szkolenia etatowych dowództw (zespołów dowodzenia), nie mniej niż dwóch szczebli dowodzenia, w realnych warunkach terenowych, z wykorzystaniem etatowych środków dowodzenia. Celem gier taktycznych jest pogłębienie u ćwiczących umiejętności i nawyków działania zespołowego, które składają się na działanie dowództw różnych szczebli na rzecz racjonalnego dowodzenia podległym ugrupowaniem bojowym, w ciągle zmieniającej się sytuacji taktycznej. Istotą gier taktycznych jest to, że ćwiczące zespoły stanowią etatowe organa dowodzenia.

Gry wojenne mogą być prowadzone na szczeblu strategicznym lub operacyjnym. Są prowadzone jako jednostronne lub dwustronne, w tym jednoszczeblowe lub wieloszczeblowe. Uważa się je za wyższą formę doskonalenia kierowniczej kadry podstawowych komórek funkcjonalnych organów dowodzenia, na tych szczeblach organizacyjnych.

Najprostszą formą praktycznego szkolenia taktyczno-bojowego w składzie pododdziału są **treningi taktyczno-bojowe**. Celem treningów taktyczno-bojowych jest doskonalenie sprawności i umiejętności pododdziałów w wykonywaniu zadań bojowych oraz specjalistycznych, wynikających z ich przeznaczenia. Istota treningów polega na praktycznej realizacji programów szkolenia na tle sytuacji taktycznej oraz pozorowanego oddziaływania przeciwnika. Treningi taktyczno-bojowe dzielą się na:

- treningi taktyczno-lotnicze prowadzone z personelem latającym wszystkich rodzajów lotnictwa;
- treningi taktyczno-ogniowe prowadzone z siłami i środkami pododdziałów ogniowych wojsk obrony przeciwlotniczej;
- treningi taktyczno-logistyczne prowadzone z siłami i środkami pododdziałów służb technicznych, remontowych i obsługowo-naprawczych oraz ze służbami kwatermistrzowskimi (zaopatrzenia);
- treningi taktyczno-bojowego współdziałania sił i środków obrony powietrznej (OP) w strefie połączonego stanowiska dowodzenia (PłSD).

Treningi taktyczno-lotnicze swoim zasięgiem obejmują szkolenie personelu latającego w zakresie zwalczania środków napadu powietrznego (ŚNP), stosowania manewrów bojowych i środków walki radioelektronicznej (WRe), pokonywania obrony przeciwlotniczej (OPL) przeciwnika, wykonywania uderzeń na obiekty naziemne (morskie) oraz prowadzenia rozpoznania powietrznego i desantowania. **Treningi taktyczno-ogniowe** prowadzone są z obsługami bojowymi jednostek WOPL. **Treningi taktyczno-logistyczne** obejmują wybrane tematy programów szkolenia taktycznego pododdziałów służb logistycznych. **Treningi taktyczno-bojowego współdziałania** są podstawową formą doskonalenia współdziałania między siłami i środkami (pododdziałami) rodzajów wojsk, które są dowodzone z jednego PłSD.

Zintegrowane szkolenie taktyczno-bojowe jest formą programowego szkolenia taktycznego jednostek (pododdziałów) różnych rodzajów wojsk wchodzących w skład WLOP. Celem tego szkolenia jest zgrywanie zespołów (obsług) i realizacja współdziałania pomiędzy pododdziałami różnych rodzajów wojsk. Istotą szkolenia jest wspólna realizacja programowego szkolenia taktycznego przez lotnictwo i naziemne środki obrony powietrznej, z jednoczesnym wykorzystaniem działań ćwiczących sił do wzajemnej pozoracji strony przeciwnej lub podgrywki wojsk współdziałających.

Ćwiczenia specjalistyczne są podstawową formą praktycznego szkolenia jednostek logistycznych oraz pododdziałów specjalistycznych. Istota ćwiczeń specjalistycznych polega na tym, że biorą w nich udział pododdziały zabezpieczające w etatowym składzie, które realizują zadania na korzyść elementów bojowych.

Wywiady z ekspertami oraz analiza literatury wskazują, że najwyższą formą szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów i wojsk wszystkich rodzajów wojsk wchodzących w skład WLOP, są **ćwiczenia taktyczne**. Ćwiczący dążąc do wykonania określonego zadania bojowego, na tle sytuacji zbliżonej do warunków pola walki, rozwiązują problemy z zakresu przygotowania i prowadzenia działań bojowych. Ich celem jest zgrywanie działania w ramach dowództwa i oddziału oraz doskonalenie lub sprawdzenie stopnia przygotowania ćwiczących wojsk do racjonalnego wykorzystania posiadanych (nabytych w ramach szkolenia programowego i niższych formach szkolenia taktycznego) umiejętności taktycznych (bojowych) oraz walorów sprzętu bojowego i zabezpieczającego.

Przedstawiona powyżej ogólna charakterystyka ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP została opracowana w głównej mierze na bazie „Metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP” oraz w oparciu o inne metodyki, instrukcje i poradniki dotyczące realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, a także wywiady z ekspertami i własne obserwacje. Przeprowadzone badania wskazują, że ćwiczenia operacyjno-taktyczne odgrywają najważniejszą rolę w procesie szkolenia dowództw, sztabów i wojsk (por. punkt 3.3). W aspekcie wstąpienia Polski do NATO, podzielam pogląd respondentów przeprowadzonej przeze mnie ankiety (por. załącznik 3), że obowiązujące dotychczas w WLOP formy szkolenia operacyjno-taktycznego oraz odmiany i rodzaje ćwiczeń, powinny być zachowane i uzupełnione jedynie ćwiczeniami wspomaganymi komputerowo (por. punkt 5.3).

2.4. Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP

Szkolenie operacyjno-taktyczne w WLOP przebiega zgodnie z obowiązującymi w całych Siłach Zbrojnych RP regułami i normami, które określają sposoby postępowania oraz wyznaczają czynności szkolonych i szkolących, co w konsekwencji stanowi o wysokiej efektywności poszczególnych przedsięwzięć szkoleniowych.

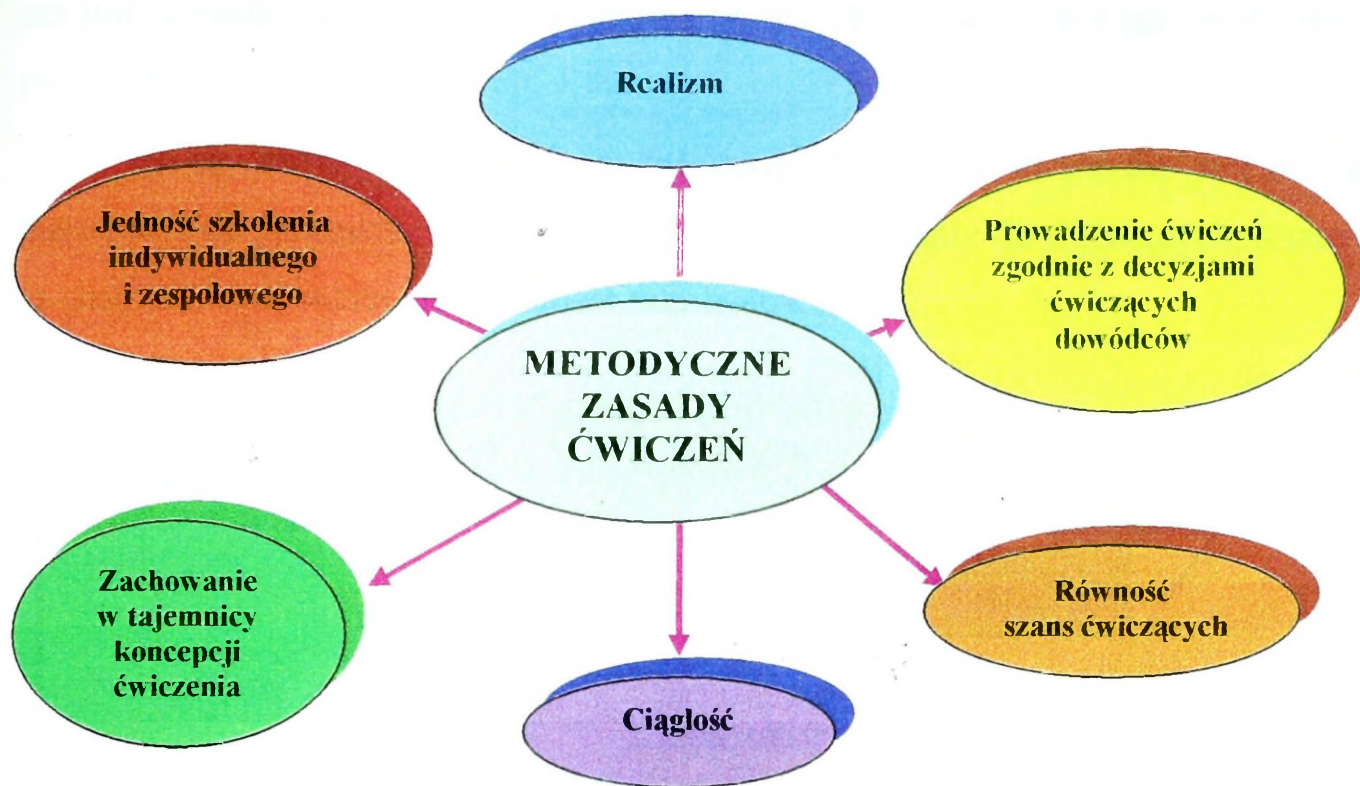
Ćwiczenia operacyjno-taktyczne prowadzone w WLOP, jako swoista forma szkolenia, podlegają wszelkim regułom kształcenia. Dlatego też w ich przygotowaniu i prowadzeniu konieczne jest przestrzeganie powszechnie przyjętych zasad nauczania i szkolenia. Prawidłowości te najczęściej określa się jako metodyczne zasady ćwiczeń (por. punkt 3.1). **Metodyczne zasady ćwiczeń** to zbiór reguł i norm postępowania organizatorów, kierownictw i ćwiczących w procesie organizowania, opracowania i prowadzenia ćwiczeń zapewniających ich wysoką efektywność szkolenia [27].

Badanie efektywności ćwiczeń operacyjno-taktycznych oraz wieloletnia praktyka dowództw, sztabów i wojsk, a także uczelni wojskowych umożliwiły wyodrębnienie metodycznych zasad przygotowania i prowadzenia ćwiczeń (rys. 2.6).

Cechą charakterystyczną **jedności szkolenia indywidualnego i zespołowego** WLOP jest to, że dowództwa, sztaby i wojska osiągają wysoki poziom wyszkolenia przez właściwą organizację i jednolitość działania. Uzyskuje się to dzięki absolutnemu podporządkowaniu indywidualnego przygotowania każdego szkolonego w zakresie dowodzenia, wymaganiom i potrzebom zespołowego działania dowództw i sztabów na współczesnym polu walki.

Zasada realizmu ćwiczeń polega na maksymalnym zbliżeniu koncepcji i warunków ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP do rzeczywistych warunków przewidywanego pola walki. Uszeregowanie ćwiczeń według wzrastającego realizmu obrazuje rysunek 2.7.

Istota zasady prowadzenia ćwiczeń zgodnie z decyzjami ćwiczących dowódców wyraża się w szerokim stosowaniu formuły polegającej na pełnym uwzględnianiu decyzji ćwiczących (w roli dowódców) we wszystkich fazach prowadzonych ćwiczeń. Według opinii ekspertów, wszelka działalność sztabów i wojsk w walce jest ukierunkowana decyzjami dowódców. Sztaby i wojska realizują ich wolę wyrażoną w formie zadań i rozkazów. Występuje więc konieczność takiego organizowania ćwiczeń, w których działania są konsekwencją podjętych przez dowódcę decyzji. Wpływa to zarówno na zwiększenie realności ćwiczenia, jak i na wzmożenie inicjatywy i aktywności ćwiczących. Możliwe są również sytuacje, w których niezbędne jest ingerowanie kierownictwa w decyzje ćwiczących.

Rys.2.6. Metodyczne zasady przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP

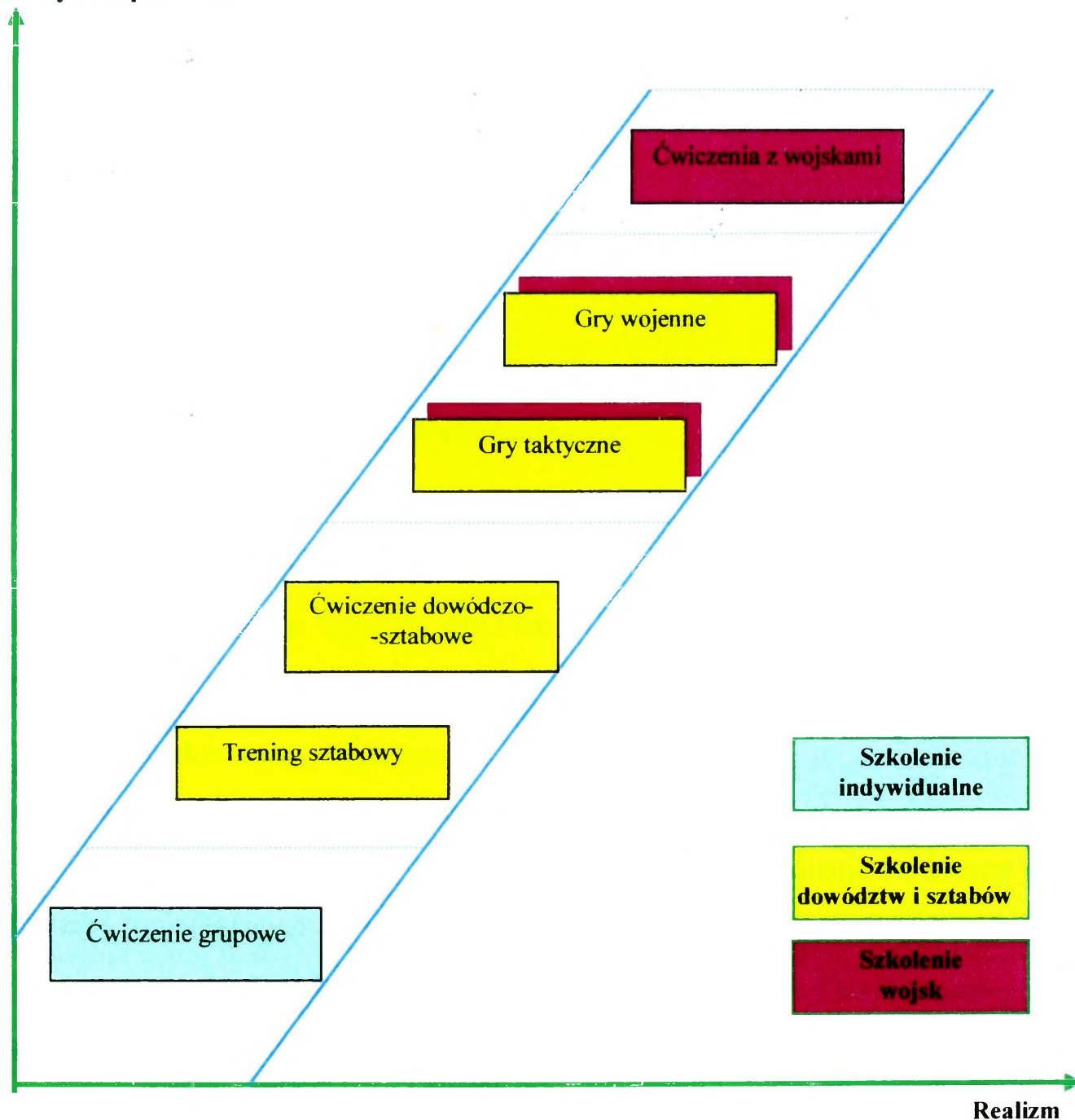
Zasada równości szans ćwiczących stron polega na ustaleniu i przestrzeganiu w toku ćwiczenia obowiązujących wszystkich ćwiczących reguł postępowania oraz kryteriów oceny w tym zakresie. Analiza literatury wskazuje, że we wszystkich działaniach mających charakter gier dydaktycznych (takimi są ćwiczenia wojskowe) niezbędne jest ustalenie reguł zapewniających możliwości rozwiązania zaprogramowanych zadań. Ranga takich reguł staje się szczególnie ważna wówczas, gdy mamy do czynienia z przeciwstawnymi stronami. Zwłaszcza w ćwiczeniach dwustronnych celowym jest ustalenie kryteriów oceny ćwiczących. Niezwykle korzystne jest wykorzystanie w tym przypadku komputerowych programów symulacyjnych.

Zasada ciągłości ćwiczeń jest ściśle związana z zasadą realizmu w sensie metodycznym, zaś w sensie taktycznym i operacyjnym wynika z zasad prowadzenia walki. Według opinii ekspertów, istota tej zasady wyraża się w zapewnieniu płynności działań operacyjno-taktycznych w czasie trwania ćwiczeń z jednoczesnym eliminowaniem sztucznych (często niczym nie uzasadnionych) przerw o charakterze metodycznym lub organizacyjnym (por. załącznik 4). Powstawanie przerw czę-

sto jest uzasadnione względami ekonomicznymi. Bywa jednakże i tak, że są przerwy, których można unikać.

Istotą zasady zachowania w tajemnicy koncepcji ćwiczenia jest niedopuszczenie do przeniknięcia wszelkich danych o ćwiczeniu do ćwiczących, a przez to utrzymanie wysokiej efektywności szkoleniowej.

Rzeczywiste pole walki

Rys.2.7. Uszeregowanie ćwiczeń według wzrastającego realizmu w stosunku do rzeczywistego pola walki

Ogólne zasady przygotowania ćwiczeń w WLOP mają wiele cech wspólnych zarówno na szczeblu taktycznym, jak i operacyjnym. Dowódca podejmując decyzję

szkoleniową (zdeteminowaną otrzymanym zadaniem szkoleniowym), rozważa ile i jakich ćwiczeń należy przeprowadzić w ciągu roku, aby przygotować dowództwa, sztaby i wojska do działań bojowych. Praca nad przygotowaniem ćwiczenia rozpoczyna się już podczas rocznego planowania szkolenia na kolejny rok (listopad, grudzień). Dowódca odpowiedzialny za przygotowanie ćwiczenia realizuje czynności związane z jego opracowaniem i zorganizowaniem. Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że wpływ na decyzję dowódcy, co do liczby poszczególnych ćwiczeń, mają przede wszystkim:

- 1) analiza zadania głównego na dany rok kalendarzowy;
- 2) warunki szkolenia z uwzględnieniem zasad prowadzenia działań bojowych przez wojska własne i przeciwnika;
- 3) potrzeby w zakresie szkolenia;
- 4) wnioski ze stanu wyszkolenia ćwiczących – indywidualnego i zespołowego;
- 5) wytyczne zawarte w rozkazie przełożonego;
- 6) plan zasadniczych przedsięwzięć;
- 7) przygotowanie merytoryczne i metodyczne dowódcy;
- 8) warunki pracy (czas, miejsce, siły i środki);
- 9) motywacje.

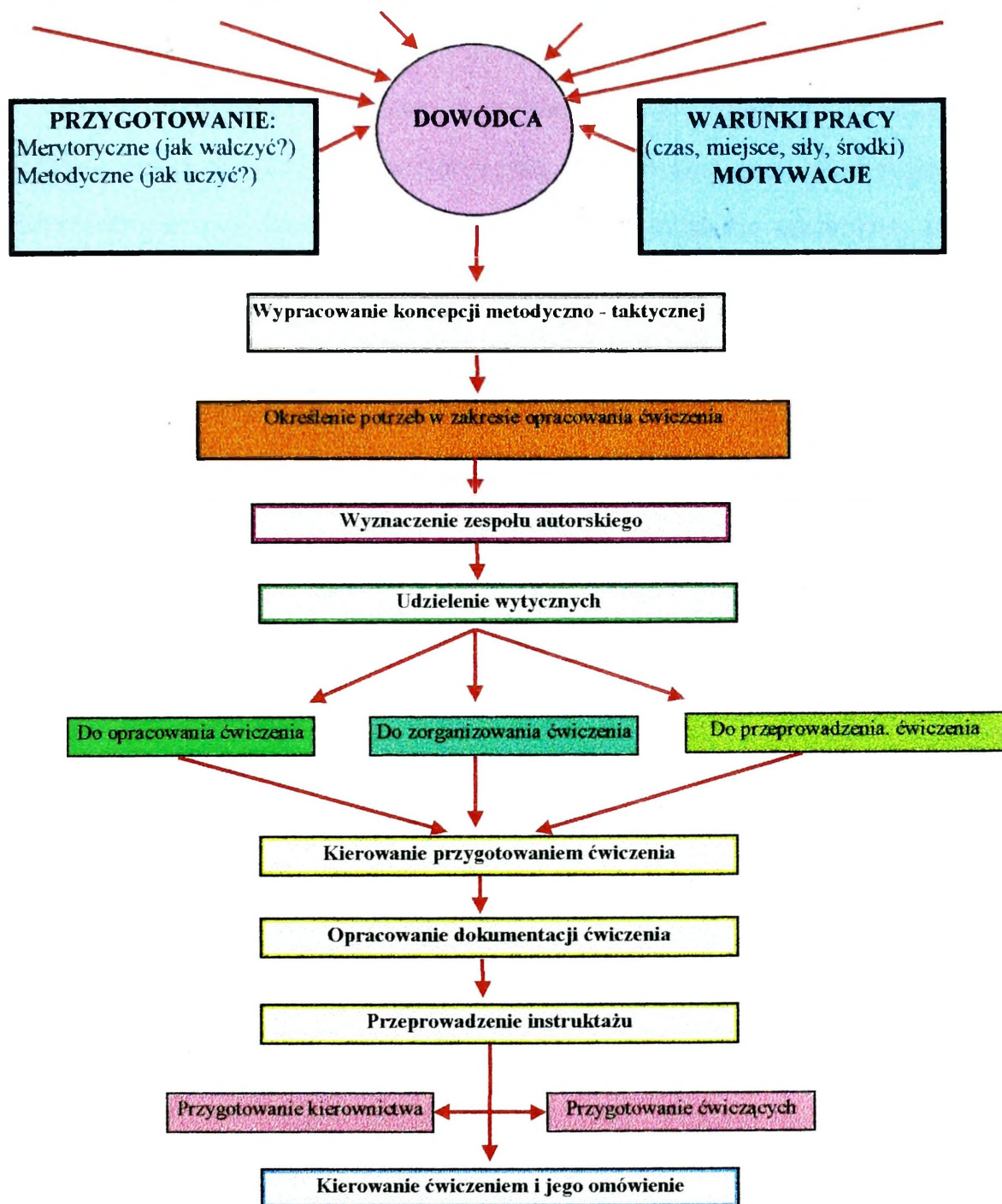
Wszystkie wyżej wymienione elementy mają wpływ na opracowanie przez dowódcę koncepcji metodyczno-taktycznej i określenie potrzeb w zakresie zorganizowania danego ćwiczenia. Po wypracowaniu koncepcji realizuje się szereg przedsięwzięć, zmierzających do opracowania ćwiczenia (rys. 2.8).

Analiza literatury wskazuje, że przygotowanie i prowadzenie każdego ćwiczenia w WLOP przebiega zgodnie z ogólnie przyjętym cyklem organizacyjnym, w którym wyróżnia się trzy etapy (por. punkt 3.4):

- 1) **Etap pierwszy - przygotowawczy.**

Treścią tego etapu jest wypracowanie metodycznej i taktycznej koncepcji przeprowadzenia ćwiczenia, opracowanie dokumentacji, postawienie zadań wykonawcom oraz przygotowanie kierownictwa ćwiczenia, rejonu ćwiczenia oraz ćwiczących do udziału w przedsięwzięciu szkoleniowym.

BAZA PRZYGOTOWANIA ĆWICZENIA W WŁOP					
Plan szkolenia	Wytyczne	Wyniki	Potrzeby	Warunki	Zadanie główne
Tematy, cele, rodzaj, zagadnienia, termin, miejsce przeprowadzenia, prowadzący ćwiczenie, czas trwania	Zawarte w rozkazie przełożonego odnośnie szkolenia dowództw i wojsk	Ze stanu wyszkolenia ćwiczących, indywidualnego i zespołowego	W zakresie szkolenia jednostki, uczelni, instytucji wojskowej	Szkolenie z uwzględnieniem zasad prowadzenia działań bojowych przez wojska własne i przeciwnika	Analiza zadania głównego na dany rok kalendarzowy

Rys.2.8. Przebieg organizacji ćwiczenia w WŁOP [32]

2) **Etap drugi** - wykonawczy.

W tym etapie ćwiczący realizują kolejno przedsięwzięcia, które zapewniają sprawny przebieg ćwiczenia. Charakter i rozmach przedsięwzięć jest uzależniony od ćwiczącego szczebla dowodzenia i zakresu przerabianej problematyki. W prowadzeniu ćwiczeń wyróżnia się umownie cztery podstawowe okresy, obejmujące zarówno działania kierownictwa ćwiczenia jak i ćwiczących.

Okres pierwszy - rozpoczęcie ćwiczenia - obejmuje czynności, które umożliwiają ćwiczącym oraz osobom funkcyjnym osiągnięcie gotowości do działań.

Okres drugi - przygotowanie działań operacyjnych (taktycznych) - obejmuje przedsięwzięcia dotyczące merytorycznej działalności osób funkcyjnych ćwiczącego dowództwa, polegające na zapoznaniu się z sytuacją taktyczną, przygotowaniu danych do podjęcia przez ćwiczącego dowódcę zamiaru (decyzji), zatwierdzeniu planu walki przez przełożonego, stawianiu zadań oraz przygotowaniu stanów osobowych, sprzętu wojskowego i stanowisk dowodzenia do walki.

Okres trzeci - prowadzenie działań operacyjnych (taktycznych) - dotyczy przedsięwzięć kierowania walką, w czasie którego realizuje się założone cele i zadania szkoleniowe, ujęte w planie przeprowadzenia ćwiczenia.

Okres czwarty - zakończenie ćwiczenia - dotyczy czynności kończących ćwiczenie i przygotowujących stany osobowe oraz sprzęt do przejścia w system normalnego szkolenia programowego w miejscu czasowego pobytu lub przemieszczenia się do miejsca stałej dyslokacji, by tam kontynuować dalszy proces szkolenia.

3) **Etap trzeci** - podsumowujący.

Jest to etap kończący cykl organizacji i realizacji każdego przedsięwzięcia, w którym kierownik (organizator) samodzielnie (na podstawie przygotowanych materiałów) lub z udziałem przedstawicieli wyznaczonych zespołów (grup) kontrolnych (kontrolno-badawczych, rozjemców), omawia przebieg przygotowania i realizacji przedsięwzięcia.

Przeprowadzone badania umożliwiają postawienie tezy, że podczas opracowywania koncepcji metodyczno-taktycznej, dowódca określa cele szkoleniowe przygotowywanego ćwiczenia. W praktyce szkoleniowej WLOP cele ćwiczeń formułuje się według poniższego układu:

- a) zgrać-uczyć – tego, co nowe;
- b) doskonalić – to, co jest już znane;
- c) sprawdzić – to, co niezbędne do prowadzenia ćwiczenia;
- d) zbadać – to, co może poprawić dowodzenie wojskami.

Analiza literatury dotyczącej szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP wskazuje, że wiele kontrowersji budzi liczba i rodzaj dokumentów opracowywanych do poszczególnych rodzajów ćwiczeń. Zarówno w teorii, jak też w praktyce szkoleniowej, ścierają się dwa poglądy. Wyznawcy pierwszego uważają, że należy maksymalnie ograniczyć liczbę dokumentów opracowywanych do ćwiczeń. Wyznawcy drugiego poglądu reprezentują stanowisko, że do ćwiczeń powinno się opracowywać pełną dokumentację, gdyż umożliwia to wykorzystanie ich treści przez mniej doświadczone kadry dowódczo-sztabowe. Przeprowadzone przeze mnie obserwacje prowadzą do wniosku, że liczba i rodzaj dokumentów opracowywanych do ćwiczenia zależy od jego odmiany (formy) i wynika z potrzeb ich wykorzystania w procesie przygotowania oraz prowadzenia ćwiczenia (por. punkt 3.4).

Dokumentacja ćwiczenia stanowi zbiór dokumentów opracowanych w formie opisowej lub graficznej, określających jego stronę merytoryczną i metodyczną. Dokumenty opracowywane przed, w trakcie i po zakończeniu ćwiczenia w WLOP dzielą się na: dokumenty organizacyjne (zapewniające właściwe przygotowanie i organizację ćwiczenia), dokumenty dla kierownictwa (metodyczne, zapewniające właściwy przebieg ćwiczenia), dokumenty dla ćwiczących (dostarczające ćwiczącym niezbędne dane do realizacji nakazanych zadań), wynikowe (opracowywane przez ćwiczących), podsumowujące (omówienie, sprawozdanie) (rys. 2.9), [28].

Wykaz dokumentów opracowywanych do poszczególnych rodzajów ćwiczeń przedstawia tabela 2.2 [29].

Zdaniem ekspertów ważną, a nie zawsze docenianą przez kadrę WLOP, częścią każdego ćwiczenia jest jego omówienie. Polega ono na oficjalnym ustosunkowaniu się kierownika ćwiczenia i jego zastępców, a także ćwiczących dowódców do stopnia osiągnięcia założonych w ćwiczeniu celów i stopnia realizacji zagadnień szkoleniowych. Omówienie zawiera ocenę stanu wyszkolenia ćwiczących (osiągnięcia i niedociągnięcia) oraz umożliwia określenie kierunków dalszego doskona-

lenia procesu szkolenia dowództw, sztabów i wojsk. Omówienie ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP przebiega w dwóch fazach. W postaci omówienia ogólnego i szczegółowego (specjalistycznego). Omówienie ogólne przeprowadza osobiście kierownik ćwiczenia, natomiast omówienia szczegółowe przeprowadzają zastępcy kierownika oraz ćwiczący dowódcy.

Rys. 2.9. Podział dokumentów opracowywanych w trakcie ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP

Przeprowadzone wywiady oraz analiza literatury umożliwiają postawienie tezy, że dotychczasowa metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP spełniła swoją rolę. Jednostki WLOP realizowały zasadnicze przedsięwzięcia szkoleniowe na wysokim poziomie organizacyjnym i merytorycznym, pomimo niedoboru środków finansowych. Dobre przygotowanie kadr dowódczo-sztabowych WLOP potwierdziły praktyczne działania naszych jednostek w ramach misji ONZ oraz akcjach humanitarnych i pokojowych, a także wysoki poziom przedsięwzięć organizacyjnych związanych z przygotowaniem ćwiczenia według procedur NATO pk. „OCELOT-99” (por. punkt 1.9 i załącznik 4). Jest to szczególnie zadowalające z punktu widzenia naszego członkostwa w NATO.

WYKAZ DOKUMENTÓW OPRACOWYWANYCH DO ĆWICZEŃ

RODZAJ DOKUMENTÓW	NAZWA DOKUMENTÓW	RODZAJ ĆWICZENIA									UWAGI	
		BEZ UDZIAŁU WOJSK				Z UDZIAŁEM WOJSK						
		Ćwiczenie grupowe	Trening sztabowy	Ćwiczenie dowódczo-sztabowe	Gry taktyczne	Trening taktyczno-bojowy	Zintegrowane szkolenie takt.-bojowe	Ćwiczenie specjalistyczne	Ćwiczenie taktyczne	Kompleksowy trening syst.obr.powiet.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
ORGANIZACYJNE	Wytyczne dowódcy w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia	x	x	x				x	x	x	x	
	Koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia			x						x		
	Plan przygotowania ćwiczenia									x		Opracowuje się od szczebla batalionu wzwyż
	Plan rekonesansu zespołu autorskiego									x		Zgodnie z potrzebami
	Notatka z uzgodnień							x				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Rozkaz w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia wraz z zarządzeniami specjalistycznymi			x			x		x	x	Opracowywany od szczebla oddziału na niższych szczeblach w rozkazie dziennym
	Plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia i zespołów kontrolnych i innych		x	x					x	x	Opracowywany od szczebla ZT wzwyż
	Plan omówienia ćwiczenia			x					x	x	Opracowywany od szczebla oddziału wzwyż
DLA KIEROWNICTWA	Plan przeprowadzenia ćwiczenia (w formie graficznej i opisowej)	x	x	x	x		x	x	x	x	
	Plan - konspekt do przeprowadzenia treningu taktyczno - bojowego						x				
	Plan pracy osobistej zastępców, pomocników i osób funkcyjnych sztabu kierownictwa ćwiczenia			x					x	x	Opracowywany w ćwiczeniach z wojskami od szczebla oddziału wzwyż
	Plan łączności kierownictwa ćwiczenia			x					x	x	Opracowywany od szczebla batalionu wzwyż
	Plan maskowania operacyjnego ćwiczenia								x		Opracowywany na szczeblu dowództwa WLOP
	Instrukcja kierownictwa ćwiczenia								x	x	Opracowywany od szczebla korpusu wzwyż
	Wskazówki bezpieczeństwa wykonania zadań w powietrzu						x		x	x	
	Plan pozoracji i podawania informacji			x				x	x	x	
	Założenie taktyczne (operacyjne)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	Dyrektywy, rozkazy i zarządzenia operacyjne, bojowe i specjalistyczne		x	x					x	x	Opracowywany od szczebla batalionu wzwyż, na niższych szczeblach wg potrzeb
	Inne	W zależności od potrzeb									
POD SUMOWUJĄ- CE	Omówienie ćwiczenia	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	Sprawozdanie z przebiegu ćwiczenia			x					x	x	Od szczebla ZT wzwyż

Integracja z siłami powietrznymi NATO będzie wymagała wielu zmian w procesie planowania i realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Uważam jednak, że przy odpowiednio zaplanowanych i rozłożonych w czasie przedsięwzięciach szkoleniowych jesteśmy w stanie osiągnąć interoperacyjność z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego, nie zaniebując przy tym sprawdzonych (narodowych) rozwiązań (por. punkt 5.1).

2.5. Wnioski z przeprowadzonych badań

Przeprowadzone badania (analiza literatury, wywiady z ekspertami, wyniki ankiety oraz własne obserwacje) pozwalają na wyciągnięcie wniosków z dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, w aspekcie dostosowywania tego szkolenia do standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO.

- Szkolenie operacyjno-taktyczne Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej jako integralny komponent szkolenia wojskowego przebiega zgodnie z algorytmem działalności szkoleniowej w Wojsku Polskim. Jego ramy organizacyjno-szkoleniowe są ściśle obwarowane postanowieniami obowiązujących w WLOP, jak i w całych siłach zbrojnych, regulaminów, instrukcji, wytycznych oraz metodyk (np. „Metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP”).
- Szkolenie operacyjno-taktyczne w WLOP jest planową, celową i systematyczną działalnością wszystkich szczebli dowodzenia, ukierunkowaną na zapewnienie możliwości wypełniania konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny.
- Przeobrażenia doktrynalno-strukturalne jakie dokonały się w naszych siłach zbrojnych po 1989 roku, wymusiły przystąpienie do opracowywania od podstaw nowych uregulowań dotyczących realizacji szkolenia, dla wszystkich szczebli dowodzenia WLOP.
- Szkolenie operacyjno-taktyczne realizowane w WLOP jest zdeterminowane przedsięwzięciami, ukierunkowanymi na przygotowanie dowództw i sztabów do

kompleksowego prowadzenia działań obronnych w wymiarze powietrzno-lądowo-morskim.

- Analiza literatury, własne obserwacje i wywiady z ekspertami wskazują, że w dotychczasowym szkoleniu operacyjno-taktycznym w WLOP szczególną uwagę poświęcano:
 - sposobom określania celów przygotowania taktycznego i operacyjnego dowództw, sztabów i wojsk;
 - doborowi treści nauczania i uczenia się z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej oraz taktyki rodzajów wojsk i służb, z uwzględnieniem poszczególnych struktur wojskowych oraz poziomów kształcenia wojskowego;
 - związkom pomiędzy przedmiotami taktycznymi i operacyjnymi;
 - formom organizacyjnym i metodom nauczania oraz uczenia się indywidualnego, a także zespołowego;
 - przygotowaniu się dowódców, wykładowców, instruktorów oraz żołnierzy i sztabów do realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego;
 - środkom i materiałom dydaktycznym, wpływającym na skuteczność szkolenia;
 - badaniu efektywności szkolenia taktycznego i operacyjnego.
- W działaniach WLOP sprawdza się funkcjonujący dotychczas system planowania szkolenia operacyjno-taktycznego. Jest elastyczny i zapewnia możliwość jego modyfikacji, stosownie do zachodzących przemian, zarówno w strukturach organizacyjnych, wyposażeniu technicznym, jak i myśli wojskowej.
- System szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP obejmuje:
 - działalność instruktorsko-metodyczną;
 - szkolenie programowe;
 - szkolenie uzupełniające;
 - zgrywanie wojsk oraz systemów bojowego i logistycznego zabezpieczenia działań bojowych.

- Zasadniczą formą szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów oraz wojsk - realizowaną w WLOP - są ćwiczenia (por. punkt 3.3).
- W procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych, w WLOP wyróżnia się trzy etapy: przygotowawczy, wykonawczy i podsumowujący (por. punkt 3.4).
- Najczęściej stosowaną, najbardziej powszechną i uniwersalną formą ćwiczeń operacyjno-taktycznych stosowaną w WLOP są treningi sztabowe.
- W trakcie realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP bardzo dużo uwagi poświęca się wnioskom i doświadczeniom z ostatnich konfliktów zbrojnych. Wynika z nich, iż to właśnie siły powietrzne jako pierwsze podejmują zorganizowane działania zbrojne, mające na celu obronę suwerenności danego państwa. W związku z powyższym w trakcie planowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych uwzględniane są możliwości przeciwstawienia się przez WLOP wszelkim zagrożeniom z powietrza, które mogą wystąpić w dowolnym czasie i na dowolnym kierunku.
- W dotychczasowej praktyce szkoleniowej eksponowane są zagadnienia szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, mające wpływ na funkcjonowanie systemu obronnego państwa. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:
 - współdziałanie w ramach WLOP wszystkich rodzajów wojsk wchodzących w ich skład;
 - wsparcie lotnicze walczących wojsk;
 - logistyczne zabezpieczenie działań bojowych WLOP;
 - utrzymanie mobilności elementów WLOP w kontekście zachowania jego żywotności.
- W sytuacji finansowej w jakiej znalazły się Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej słusznym jest skoncentrowanie szkolenia z udziałem wojsk jedynie na szczeblu taktycznym (por. punkt 5.3).
- Problemem ostatnich lat, który pojawia się w trakcie planowania i przygotowania ćwiczeń w WLOP, a nasila w czasie ich trwania, jest niewłaściwa

metodyka pracy dowództw i sztabów. Zdaniem ekspertów (por. załącznik 4), najważniejszymi mankamentami są:

- niedostateczne przygotowanie oficerów w zakresie planowania szkolenia, zwłaszcza ćwiczeń taktycznych, stosownie do rocznych zadań szkoleniowych;
- zaledwie dostateczne umiejętności analizy informacji zawartych w planie szkolenia, wypracowania sensownej koncepcji metodyczno-taktycznej ćwiczeń, a szczególnie umiejętności opracowania poszczególnych dokumentów ćwiczeń operacyjno-taktycznych;
- brak wiadomości i umiejętności w zakresie wykonywania czynności w roli kierownika ćwiczeń przy ich organizowaniu i prowadzeniu.

Jak wynika z przedstawionych wniosków, wejście Polski do NATO nie wymaga odrzucenia wszystkich rozwiązań w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego, które funkcjonowały dotychczas w WLOP. W praktycznych działaniach sprawdziły się dotychczas stosowane w WLOP odmiany i rodzaje ćwiczeń operacyjno-taktycznych.

Siły Powietrzne RP powinny zachować swój własny (narodowy) charakter szkolenia kadr dowódczo-sztabowych, przy jednoczesnym przenoszeniu na nasz grunt sprawdzonych rozwiązań obowiązujących w siłach powietrznych NATO, co jest niezbędne do współdziałania w układzie koalicyjnym.

Z tego powodu uważam (pogląd ten reprezentuje również większość ankietowanych – załącznik 3), że celowym jest zachowanie dotychczas obowiązującej metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Należy ją jedynie przetransformować do współczesnych wymagań, a szczególnie integracji z siłami powietrznymi NATO.

3. SZKOLENIE OPERACYJNO-TAKTYCZNE W SIŁACH POWIETRZNYCH NATO

Przeprowadzone badania (analiza literatury, wywiady z przedstawicielami sił powietrznych NATO – por. załącznik 4) umożliwiają postawienie tezy, iż nie występuje zintegrowany system szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO. W Sojuszu Północnoatlantyckim szkolenie sił powietrznych pozostaje w wyłącznej gestii i odpowiedzialności państw członkowskich, a ćwiczenia organizowane w ramach NATO mają za cel sprawdzenie stanu wyszkolenia sił powietrznych poszczególnych członków oraz szkolenie w ramach współdziałania. Siły powietrzne państw NATO są szkolone według własnych narodowych systemów, często znacznie się między sobą różniących. Wynika to z odrębności tradycji sił powietrznych państw NATO, ich bazy szkoleniowej, zasobności, stosunków społecznych itp. Obowiązują jednak pewne standardy ustanowione przez dowództwo Sił Zbrojnych NATO, które wynikają głównie z przyjętej doktryny, a jednocześnie spełniają wymogi narodowych systemów szkolenia sił powietrznych poszczególnych krajów członkowskich.

Zdaniem ekspertów, integracja WLOP z siłami powietrznymi NATO musi być w pierwszym rzędzie procesem poznawania oraz uczenia się obowiązujących w Sojuszu procedur, standardów i terminologii. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, istnieje konieczność zapoznania się z planowaniem i przebiegiem szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO oraz ogólnymi uwarunkowaniami przygotowania, a także prowadzenia ćwiczeń według procedur obowiązujących w Sojuszu. Znajomość powyższych zagadnień przez kadrę WLOP jest niezbędna do właściwego uczestnictwa w przedsięwzięciach szkoleniowych realizowanych w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego (por. załącznik 3).

3.1. Ogólne założenia szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO

Analiza literatury oraz wywiady z oficerami sił powietrznych NATO wskazują, że podobnie jak w WLOP, szkolenie jest najważniejszym zadaniem wszystkich szczebli dowodzenia sił powietrznych Sojuszu realizowanym w czasie pokoju. Głównym celem szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO jest przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do prowadzenia walki i osiągnięcia w niej zwycięstwa lub przerwania jej w terminie najbardziej dogodnym dla interesów państw-członków Sojuszu Północnoatlantyckiego (por. punkt 2.1). Cel ten siły powietrzne NATO osiągają poprzez intensywne, realistyczne, wieloszczeblowe i kompleksowe szkolenie, prowadzące do osiągnięcia i doskonalenia odpowiedniego poziomu umiejętności pojedynczych żołnierzy, dowództw, sztabów i wojsk. Takie warunki stworzyć można jedynie poprzez szerokie stosowanie ćwiczeń w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego.

Innymi, nie mniej ważnymi celami systemu szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO są [2]:

- a) rozwiązywanie na każdym szczeblu dowodzenia problemu: „jak szkolić podwładnych do prowadzenia walki?”;
- b) przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do prowadzenia działań przewidzianych dla nich w czasie wojny;
- c) wyszkolenie stanów osobowych w taki sposób, aby mogły one uzyskać zwycięstwo w prowadzonej walce i jak najdłużej przeżyć;
- d) prowadzenie szkolenia w warunkach maksymalnie zbliżonych do realnego pola walki;
- e) ćwiczenie technik i procedur zintegrowanego dowodzenia i kierowania;
- f) przestrzeganie zgodności nauczanej taktyki z obowiązującą doktryną;
- g) kompleksowe ćwiczenie wszystkich systemów wsparcia, niezbędnych do zabezpieczenia prowadzonych działań bojowych.

Warunkiem niezbędnym do właściwej realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO jest przestrzeganie (por. punkt 2.1) zasad szkolenia wojskowego (rys. 3.1).

Zasada **prowadzenia szkolenia zgodnie z obowiązującą doktryną** obliguje wszystkie szczeble organizacyjne sił powietrznych NATO do osiągania w czasie szkolenia operacyjno-taktycznego standardów szkoleniowych, przewidzianych przez plany wykonania zadań szkoleniowych, podręczniki, regulaminy i instrukcje oraz innego rodzaju publikacje dotyczące szkolenia. Na wyższych szczeblach dowodzenia NATO dokonano ujednoczenia podstawowych pojęć wojskowych poprzez stworzenie wspólnego słownictwa. Pozwala to na właściwe współdziałanie sojusznicznych wojsk, gdyż wszyscy posługują się tą samą terminologią wojskową.

Rys. 3.1. Zasady szkolenia wojskowego mające zastosowanie w szkoleniu operacyjno-taktycznym sił powietrznych NATO[2]

Dokumentem normatywnym, zawierającym generalne ustalenia dotyczące zasad użycia sił powietrznych NATO jest „Taktyczna Doktryna Powietrzna NATO” (ang. *NATO Tactical Air Doctrine*), zawarta w dokumencie ATP-33 (B). Dokument ten określa również podstawowe zasady i procedury, jakie są niezbędne podczas wykonywania przez siły powietrzne poszczególnych państw NATO wspól-

nych zadań w ramach szkolenia operacyjno-taktycznego lub w czasie działań bojowych. Oficerowie z sił powietrznych NATO twierdzą, że znormalizowane procedury operacyjno-taktyczne NATO są ponadto zawarte w ponad stu pozycjach wydawniczych. Stopniowo są one tłumaczone przez Sztab Generalny WP (MON) i rozsyłane na niższe szczeble dowodzenia. Wejście Polski do NATO wymusza, przy zachowaniu określonej, narodowej specyfiki szkolenia operacyjno-taktycznego, stosowanie standardów spójnych dla wszystkich sił powietrznych państw NATO.

W myśl zasady **szkolenia w zakresie skutecznego prowadzenia walki**, celem prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego jest osiągnięcie przez poszczególne dowództwa, sztaby i wojska sił powietrznych NATO określonego poziomu umiejętności, niezbędnego do skutecznego prowadzenia działań bojowych.

Zasada **nieustannego szkolenia z zakresu gotowości bojowej** nawiązuje do tego, że szkolenie operacyjno-taktyczne z zakresu osiągania wyższych stanów gotowości bojowej (WSGB) jest istotną częścią każdego programu szkolenia. Szkolenie to ma na celu utrzymywanie stanów osobowych i sprzętu bojowego jednostek sił powietrznych NATO w stanie ciągłej gotowości do użycia, w każdych warunkach i sytuacji bojowej.

W myśl zasady **ukierunkowania szkolenia** siły powietrzne NATO osiągają biegłość w wykonywaniu zadań, poprzez ich praktyczną realizację. Dowódcy są odpowiedzialni za takie planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego, aby można było sprawdzić jak szkoleni wykorzystują wiedzę zdobytą w czasie zajęć teoretycznych, podczas działań praktycznych. W trakcie realizacji tej zasady szeroko wykorzystywane są pomoce szkoleniowe między innymi: trenażery, symulatory oraz inne urządzenia i środki usprawniające proces szkolenia.

Stosowanie w szerokim zakresie współzawodnictwa szkoleniowego wyzwala u szkolonych chęć dalszego doskonalenia swoich umiejętności, inicjatywę, entuzjazm i zapał do szkolenia. Pomyślne zakończenie każdego etapu szkolenia operacyjno-taktycznego powoduje wzrost zdolności bojowej i motywację dowództw, sztabów i wojsk do uzyskiwania lepszych wyników w szkoleniu. Zasada ta znalazła zastosowanie na wszystkich szczeblach dowodzenia sił powietrznych NATO.

Zgodnie z zasadą **stałego prowadzenia szkolenia doskonalącego** dowódcy sił powietrznych NATO tak układają plany szkolenia indywidualnego i zespołowego, aby ćwicząc wykonywanie zasadniczych zadań, osiągnąć i utrzymać określony poziom wyszkolenia przy minimalnej częstotliwości powtarzania ćwiczonych zadań szkoleniowych. Szkolenie doskonalące podtrzymuje wysoki poziom umiejętności szkolonych i chroni stany osobowe oraz jednostki przed jego obniżeniem czy zanikiem, a także zapewnia szkolenie nowych stanów osobowych.

Zasada **szerokiego wykorzystywania metod szkolenia wieloszczeblowego**. Dążąc do maksymalnego wykorzystania czasu szkolenia operacyjno-taktycznego i przeznaczonych na ten cel środków, dowódcy muszą realizować jednocześnie szkolenie zespołowe i indywidualne dla dowództw oraz jednostek na każdym szczeblu organizacyjnym. Szkolenie wieloszczeblowe jest najefektywniejsze i umożliwia osiągnięcie zdolności przez siły powietrzne NATO do wykonywania różnych zadań bojowych, bez ograniczania czasu szkolenia.

Z chwilą wstąpienia do NATO, WLOP weszły w skład Połączonych Sił Zbrojnych w Europie. Szkolenie operacyjno-taktyczne WLOP stanowić będzie integralną część szkolenia w ramach Sojuszu. Konieczna jest więc analiza szkolenia operacyjno-taktycznego ze względu na istniejące szczeble dowodzenia sił powietrznych NATO w Europie (por. punkt 5.4).

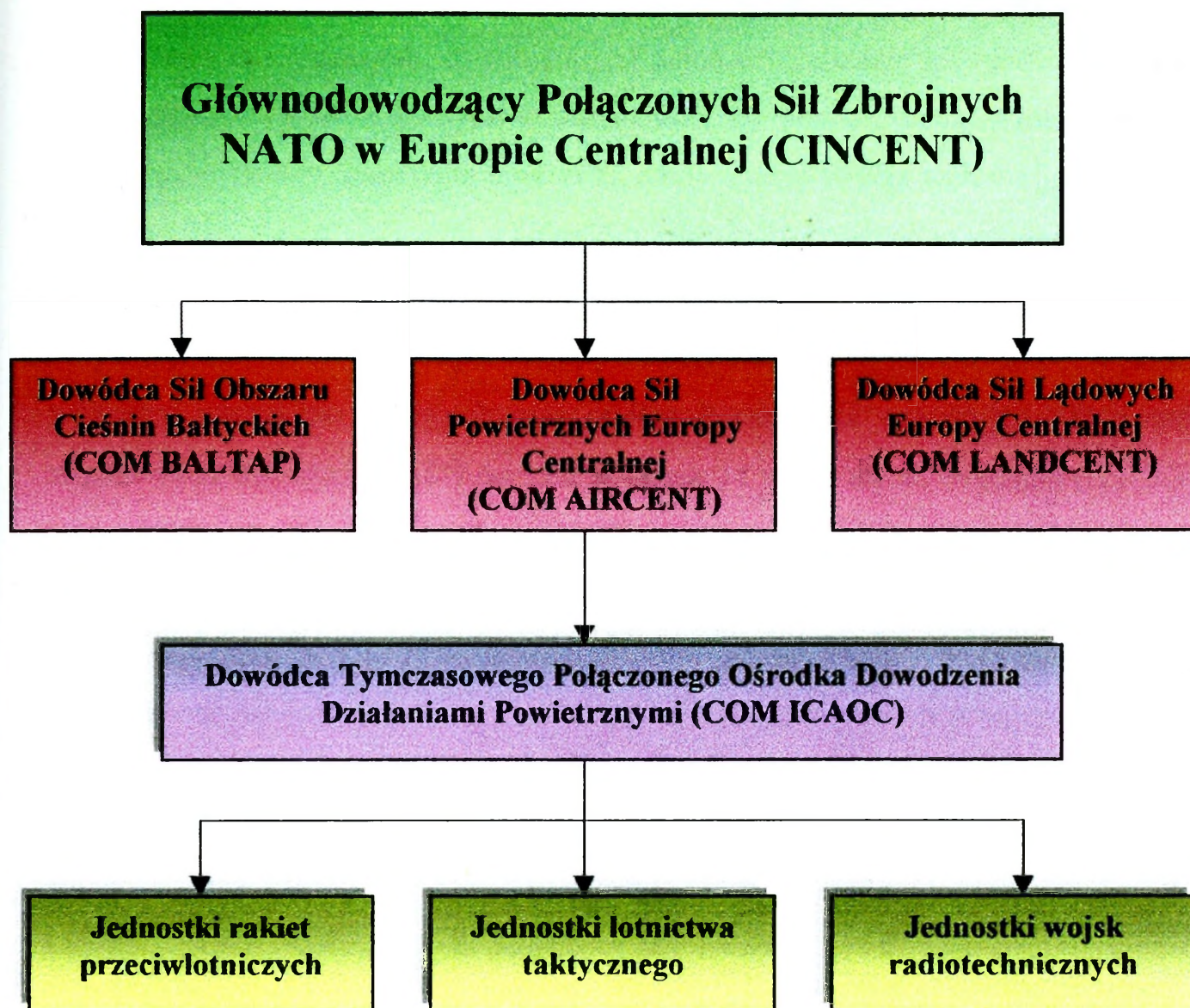
Szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych NATO w Europie realizowane jest na bazie istniejącego systemu dowodzenia. Najwyższym wojskowym przełożonym sił powietrznych NATO w Europie, który odpowiada za przebieg szkolenia, jest Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych w Europie (SACEUR). Jest on uprawniony do kształtowania i doskonalenia procesu szkolenia, w tym organizowania ćwiczeń dla podległych dowództw, sztabów i wojsk (por. załącznik 4). Podlegają mu trzy wyższe dowództwa:

- 1) Sił Zbrojnych Europy Północno-Zachodniej (AFNORTHWEST);
- 2) Połączonych Sił Zbrojnych Europy Centralnej (AFCENT);
- 3) Połączonych Sił Zbrojnych Europy Południowej (AFSOUTH).

Każdemu z głównodowodzących wymienionych wyższych dowództw, podporządkowani są dowódcy komponentów: lądowego, powietrznego i morskiego.

Głównodowodzącemu Połączonych Sił Zbrojnych Europy Centralnej (CINCENT) podlegają (rys. 3.2):

- 1) Siły Lądowe Europy Centralnej (LANDCENT);
- 2) Siły Powietrzne Europy Centralnej (AIRCENT);
- 3) Siły Obszaru Cieśnin Bałtyckich (BALTAP).

Rys. 3.2. Struktura dowodzenia sił powietrznych NATO w Europie Centralnej [60]

Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie Centralnej (CINCENT) wraz z dowództwami Sił Lądowych (LANDCENT), Sił Powietrznych (AIRCENT) i Sił Obszaru Cieśnin Bałtyckich (BALTAP), tworzą operacyjny szczebel dowodzenia.

Dowódcy Sił Powietrznych Europy Centralnej podlegają organa dowodzenia sił powietrznych szczebla taktycznego. Są to Tymczasowe Połączone Ośrodki Do-

wodzenia Działaniami Powietrznymi (ICAOC)¹⁵, którym są bezpośrednio podporządkowane wydzielone, międzynarodowe kontyngenty sił powietrznych, mające w swoim składzie oddziały oraz pododdziały lotnictwa, wojsk raketowych, radio-technicznych i inne (por. załącznik 4).

Szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych w Europie Centralnej realizowane jest w układzie: **AIRCENT – ICAOC – jednostki**. Dzięki takiej organizacji systemu dowodzenia i podległości sił lotnictwa taktycznego, obrony powietrznej oraz sił zabezpieczających, osiągnięta jest pełna centralizacja jak również prawdziwa integracja dwóch głównych komponentów sił powietrznych – lotnictwa oraz obrony powietrznej. Zapewnia to wysoką efektywność użycia tych wojsk, właściwe współdziałanie oraz realizację szkolenia operacyjno-taktycznego zgodnie z zasadami sztuki wojennej obowiązującymi w NATO (por. punkt 5.4).

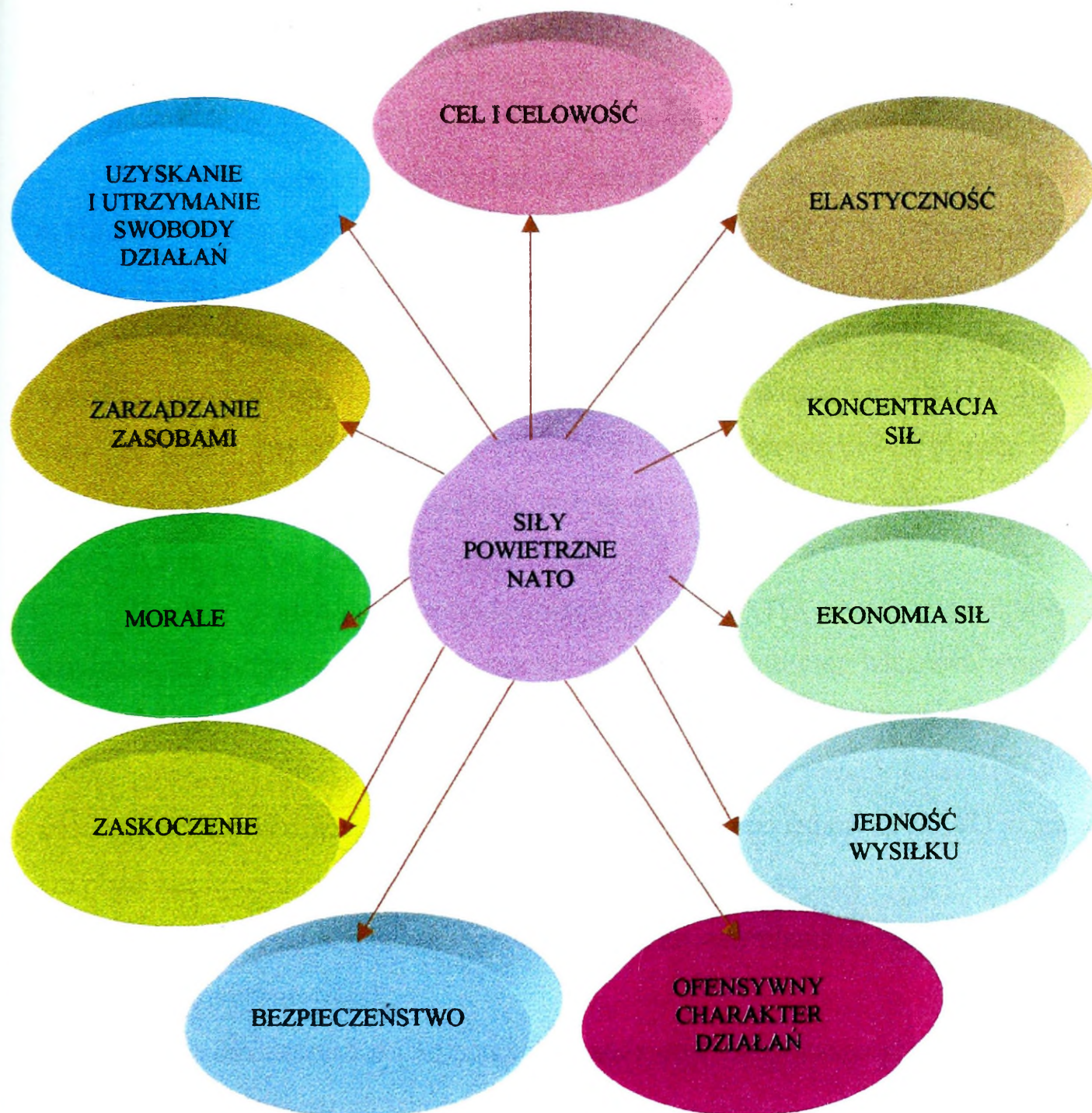
Zgodnie z „*Taktyczną Doktryną Powietrzną NATO*” (ATP-33B) w trakcie wykonywania zadań bojowych oraz realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego, w siłach powietrznych NATO ma zastosowanie 11 zasad sztuki wojennej (rys. 3.3).

W myśl obowiązujących w NATO zasad sztuki wojennej, szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych musi być planowane i realizowane zgodnie z wcześniej założonymi celami. Według opinii ekspertów z NATO niezbędne jest również uzasadnienie celowości rozpatrywania poszczególnych problemów szkoleniowych. Dowódcy sił powietrznych NATO zobowiązani są do elastycznej realizacji zagadnień szkoleniowych i jednocześnie koncentracji wysiłku na najważniejszych przedsięwzięciach szkoleniowych, które rzutują na zdolność bojową podległych dowództw, sztabów oraz wojsk.

Państwa NATO w trakcie realizacji szkolenia wiele uwagi przywiązują do ekonomicznego wykorzystania wszystkich zaangażowanych w proces szkolenia sił, zarówno szkolących, jak i szkolonych. Według opinii oficerów sił powietrznych Niemiec (uczestników ćwiczeń dowódczo-sztabowych w AON), aby osiągnąć zakładane cele szkolenia operacyjno-taktycznego konieczna jest również jedność wysiłku uczestników szkolenia. Tylko wówczas, gdy szkoleni aktywnie uczestniczą w szkoleniu, przedsięwzięcia te spełnią swoją rolę.

¹⁵ Według innych źródeł – Tymczasowe Połączone Stanowisko Dowodzenia Operacjami Powietrznymi lub Centra Połączonych Operacji Powietrznych.

Chociaż Pakt Północnoatlantycki jest sojuszem pokojowym, ukierunkowanym głównie na obronę, to w szkoleniu operacyjno-taktycznym sił powietrznych wiele miejsca poświęca się tematyce prowadzenia działań ofensywnych. Analiza literatury dowodzi, że wszystkie przedsięwzięcia szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO są dokładnie zaplanowane, a szczególną uwagę poświęca się bezpieczeństwu podczas realizacji szkolenia, zwłaszcza z udziałem wojsk i użyciem ostrej amunicji.

Rys. 3.3. Zasady sztuki wojennej mające zastosowanie w szkoleniu operacyjno-taktycznym sił powietrznych NATO

Zdaniem ekspertów, ważną rolę w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO przywiązuje się do eksponowania walorów działania z zaskoczenia i wykorzystania swobody działań. Poważne znaczenie w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych Sojuszu odgrywa również właściwe zarządzanie posiadanymi zasobami oraz morale szkolonych i szkolących.

3.2. Planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO

Szkolenie operacyjno-taktyczne w siłach powietrznych NATO przebiega cyklicznie według ściśle określonego algorytmu (por. punkt 2.2). Wpływ na długość cyklu ma rodzaj zadań, jakie jednostka będzie wykonywać na przyszłym polu walki. Przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego jest sterowany i nadzorowany na szczeblu Kwatery Głównej NATO przez grupę do spraw szkolenia (NTG). Zadaniem tej grupy jest ujednoczenie procesu szkolenia operacyjno-taktycznego we wszystkich państwach członkowskich, w tym między innymi, w zakresie obowiązujących standardów, procedur i terminologii.

Według poglądów teoretyków wojskowych NATO, zasadnicza odpowiedzialność za planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego oraz właściwe wyszkolenie żołnierzy i jednostek oraz kierowanie nimi w walce spoczywa na dowódcach. Są oni głównymi organizatorami i kierownikami szkolenia swoich jednostek. Aby zrealizować te przedsięwzięcia dowódcy jednostek sił powietrznych NATO w trakcie planowania szkolenia operacyjno-taktycznego muszą:

- planować szkolenie zgodnie z przewidywanymi zadaniami do wykonania przez jednostkę na polu walki;
- szkolenie dostosować do wymagań i standardów obowiązujących w siłach sojusznicznych oraz narodowych;
- znać aktualny poziom wyszkolenia jednostki;
- planować szkolenie z uwzględnieniem środków zabezpieczenia materiałowo-technicznego.

Zdaniem przedstawicieli sił powietrznych NATO, prowadzenie efektywnego, dobrze zaplanowanego szkolenia jest priorytetowym obowiązkiem wszystkich przełożonych w czasie pokoju. W czasie wojny jest ono również realizowane, ale spełnia rolę drugorzędną w stosunku do prowadzonych działań bojowych. Skuteczność planowania i prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO uzależniona jest od przestrzegania następujących zasad:

- a) planowanie i prowadzenie szkolenia w sposób przemyślany, jasny i komunikatywny;
- b) wymaganie od podwładnych bezwzględnego wykonywania obowiązków dotyczących szkolenia operacyjno-taktycznego oraz zrozumienia jego koncepcji;
- c) szkolenie wszystkich podległych ogniw w osiągnięciu doskonałości w wykonywaniu zadań nieprzewidywalnych dla nich na polu walki;
- d) zcentralizowane planowanie szkolenia i zdecentralizowana jego realizacja;
- e) stałe doskonalenie podwładnych;
- f) udział podwładnych w procesie planowania, prowadzenia i oceny wyników szkolenia;
- g) przestrzeganie w szkoleniu obowiązujących norm, standardów i procedur;
- h) stworzenie odpowiedniego klimatu dowodzenia, umożliwiającego dobre realizowanie przedsięwzięć szkoleniowych;
- i) eliminowanie w szkoleniu błędów popełnianych w poprzednich przedsięwzięciach szkoleniowych.

Wywiady z oficerami NATO wskazują, że szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych NATO musi być tak zaplanowane, aby dowództwa, sztaby i wojska były wyszkolone oraz zgrane zgodnie z obowiązującymi normami, a ponadto muszą być przygotowane do działania w każdych warunkach i sytuacji bojowej. Przełożeni odpowiedzialni za planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO dokonują centralizacji planowania, aby zapewnić podporządkowanie szkolenia zadaniom wykonywanym w czasie wojny przez każdy szczebel dowodzenia. Decentralizację w prowadzeniu szkolenia stosuje się natomiast w celu zapewnienia sprawnego kierowania wykonywaniem zadań szkoleniowych zbliżonych do zadań realizowanych na polu walki. Umożliwia to utrzymanie na odpo-

wiednim poziomie zdolności bojowej jednostki i usunięcie dostrzeżonych mankamentów działania.

Podstawą do planowania, jak również określenia celów i zagadnień szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO, jest ustalenie dla poszczególnych pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych i operacyjnych tzw. **wykazu głównych zadań jednostki** (ang. *Mission Essential Task List - METL*).

Powyższy wykaz zawiera najważniejsze zadania, jakie będzie wykonywać dana jednostka sił powietrznych w trakcie działań na polu walki. Wykaz ten opracowuje się na podstawie planów wykorzystania danej jednostki na polu walki podczas prowadzenia działań bojowych oraz wytycznych wyższych przełożonych.

Proces opracowywania wykazu głównych zadań jednostki (METL) przedstawia rysunek 3.4.

Rys. 3.4. Proces opracowywania głównych zadań bojowych jednostki [2]

Na podstawie głównych zadań bojowych jednostki sił powietrznych, dowódca wraz z oficerami sztabu opracowuje plan szkolenia. W planie ujmowane są zamierzenia szkolenia operacyjno-taktycznego obejmujące taką tematykę oraz liczbę przedsięwzięć, które zapewniają osiągnięcie celu szkolenia i właściwe przygotowanie podwładnych do wykonywania poszczególnych (wcześniej ustalonych) zadań. Proces przygotowania i opracowania planu szkolenia w jednostkach NATO (w tym zagadnień szkolenia operacyjno-taktycznego) prezentuje rys. 3.5 (por. punkt 2.2).

Problematyka szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO ujęta jest w trzech rodzajach planów szkolenia [2]:

- a) w planach długoterminowych (ang. *Long-Range Plans*);
- b) w planach krótkoterminowych (ang. *Short-Range Plans*);
- c) w planach bieżących (ang. *Near Term Plans*).

Rys. 3.5. Proces planowania szkolenia operacyjno-taktycznego w NATO

Plany długoterminowe obejmują pięcioletni cykl szkolenia. *Plany krótkoterminowe* opracowywane są na okres jednego roku. *Plany bieżące* wykonuje się na trzy miesiące.

Według poglądów NATO długoterminowe plany szkolenia, w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych, powinny zapewniać:

- zgodność zaplanowanych przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego z realiami pola walki;
- koordynację działań szkoleniowych pomiędzy jednostkami zabezpieczenia i wsparcia;
- realizację przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego w przewidzianym przez plan okresie;

- osiągnięcie odpowiedniego poziomu wyszkolenia dowództw, sztabów i wojsk zgodnie z obowiązującymi w NATO standardami;
- stabilność i ciągłość przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego;
- jak największą efektywność wykorzystania przeznaczonych na szkolenie środków.

Plany krótkoterminowe powinny zawierać:

- ocenę wyszkolenia dowództw, sztabów i wojsk w zakresie wykonywania zadań bojowych wynikających z wykazu głównych zadań jednostki (METL);
- priorytety szkolenia operacyjno-taktycznego;
- dane odnośnie do szkolenia jednostek zabezpieczenia i wsparcia;
- dobór form szkolenia operacyjno-taktycznego do realizacji celów wynikających z wykazu głównych zadań jednostki (METL);
- dane odnośnie do indywidualnego szkolenia operacyjno-taktycznego;
- dane odnośnie do szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i sztabów;
- dane odnośnie do szkolenia instruktorów;
- ocenę prowadzonego szkolenia operacyjno-taktycznego;
- dane odnośnie do zgrywania podległych jednostek;
- podział limitów środków bojowych i materiałowych przeznaczonych na szkolenie;
- dane niezbędne do kierowania procesem szkolenia operacyjno-taktycznego.

Bieżące plany szkolenia uwzględniają:

- sposób realizacji zadań zaplanowanych w krótkoterminowych planach szkolenia;
- ostateczną koordynację zamierzeń szkoleniowych i ostateczny podział limitu środków bojowych i materiałowych;
- szczegółowe wytyczne dla instruktorów;
- ustalenia dotyczące koordynacji działań z innymi jednostkami uczestniczącymi we wspólnych przedsięwzięciach szkoleniowych;
- szczegółowy harmonogram przygotowania i prowadzenia szkolenia.

W siłach powietrznych NATO do każdego planu szkolenia opracowuje się również dodatkowe dokumenty lub realizowane są dodatkowe przedsięwzięcia organizacyjne. Należą do nich :

- wytyczne dowódcy do szkolenia dowództw, sztabów i wojsk;
- harmonogram przedsięwzięć szkoleniowych;
- zestawienie planowanych kosztów szkolenia.

Wytyczne dowódcy do szkolenia opracowywane są po opracowaniu planu szkolenia i obejmują:

- zamiar szkolenia;
- wykaz głównych zadań jednostki (METL) i wynikające z niego zadania bojowe dla jednostki;
- ćwiczenia i inne główne przedsięwzięcia szkolenia operacyjno-taktycznego;
- tematykę szkolenia operacyjno-taktycznego;
- dane dotyczące ujednoczenia procesu szkolenia w podległych jednostkach i sposób jego realizacji;
- dane dotyczące wykorzystywania nowych urządzeń i środków do szkolenia;
- podział limitu środków bojowych i materiałowych przeznaczonych na szkolenie;
- dane dotyczące procesu kierowania przebiegiem szkolenia.

W trakcie planowania przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO bardzo dużo uwagi poświęca się właściwemu oszacowaniu kosztów tego szkolenia (w tym szczególnie ćwiczeń operacyjno-taktycznych). Podczas planowania wydatków na szkolenie operacyjno-taktyczne, w siłach powietrznych NATO uwzględnia się przede wszystkim:

- budżet jednostki;
- limit nalotu samolotów i śmigłowców;
- limit przydziału środków bojowych i amunicji;
- limit przydziału materiałów pędnych i smarów (MPS);
- ustalenia zawarte w planie zgrywania jednostki;
- ustalenia zawarte w planach szkolenia przełożonego;
- ograniczenia i warunki obowiązujące przy korzystaniu z poligonów lotniczych i przydzielonych obiektów szkoleniowych.

Podczas przygotowywania kalendarza przedsięwzięć szkoleniowych jednostek sił powietrznych uszczegółowiane są ustalenia dotyczące przedsięwzięć zaplanowanych w długoterminowym planie szkolenia. Uszczegółowienia te obejmują:

- ustalenie głównych przedsięwzięć szkoleniowych;
- zakres przygotowania rejonów szkolenia (poligonów lotniczych) lub obiektów garnizonowych przydzielonych do realizacji głównych przedsięwzięć szkoleniowych;
- dodatkowo zlecone przedsięwzięcia szkoleniowe zabezpieczające realizację wykazu głównych zadań jednostki (METL) lub przewidzianych do wykonania na polu walki;
- inne.

W niektórych, uzasadnionych przypadkach opracowuje się dodatkowo takie dokumenty jak [2]:

- 1) zestawienie wykorzystywanych form szkolenia operacyjno-taktycznego;
- 2) zestawienie zadań szkoleniowych realizowanych metodą szkolenia wieloszczelkowego;
- 3) plany narad szkoleniowych.

Według opinii ekspertów z NATO, ważnym etapem planowania szkolenia w siłach powietrznych NATO są odprawy szkoleniowe. Organizuje się je w celu zapoznania przełożonego z opracowanym planem szkolenia. Jeśli plan nie budzi zastrzeżeń, przełożony akceptuje go. Właściwie przygotowana i prowadzona odprawa szkoleniowa powinna obejmować:

- omówienie realizacji szkolenia w okresie objętym ostatnim planem szkolenia;
- omówienie realizacji zadań wynikających z wykazu głównych zadań jednostki (METL) oraz ocenę poziomu wyszkolenia podległych dowództw, sztabów i wojsk;
- dyskusję nad uzyskanym poziomem wyszkolenia jednostki i zadaniami szkoleniowymi w nadchodzącym okresie szkolenia;
- przedstawienie harmonogramu zamierzeń szkoleniowych;
- omówienie zaplanowanych (głównych) przedsięwzięć szkoleniowych;

- omówienie programu szkolenia dowództw z wyeksponowaniem szkolenia operacyjno-taktycznego oficerów;
- omówienie sposobów przygotowania instruktorów i kontrolujących przebieg szkolenia,
- omówienie planu zgrywania jednostki.

Jak wskazują doświadczenia sił powietrznych NATO, zaprezentowany przebieg i uwarunkowania procesu planowania szkolenia umożliwiają utrzymanie właściwych priorytetów szkolenia operacyjno-taktycznego. Zapewniają właściwą koordynację wysiłku podwładnych i odpowiednią synchronizację działań, mającą na celu osiągnięcie przez nich wysokiego poziomu wyszkolenia oraz efektywność wykorzystania przydzielonych limitów środków bojowych i materiałowych.

3.3. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne w systemie szkolenia sił powietrznych NATO

W siłach powietrznych NATO (analogicznie jak w WLOP) najważniejszą rolę w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów i wojsk odgrywają ćwiczenia (por. punkt 2.3). Z tego też powodu, podobnie jak w przypadku analizy przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, opisując szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych NATO, skupię się przede wszystkim na ćwiczeniach operacyjno-taktycznych.

Analiza literatury wskazuje, że głównym celem ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w NATO jest podwyższanie zdolności bojowej Połączonych Sił Zbrojnych NATO oraz narodowych sił zbrojnych, mających wpływ na realizację Głównego Planu Obrony NATO. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne prowadzone w NATO ukierunkowane są na:

- a) sprawdzenie, ocenę i doskonalenie politycznych, wojskowych i cywilnych aspektów dotyczących planów, procedur i przedsięwzięć realizowanych przez sojuszników w ramach kryzysu;
- b) sprawdzenie, ocenę i doskonalenie gotowości oraz zdolności bojowej połączonych sił zbrojnych;

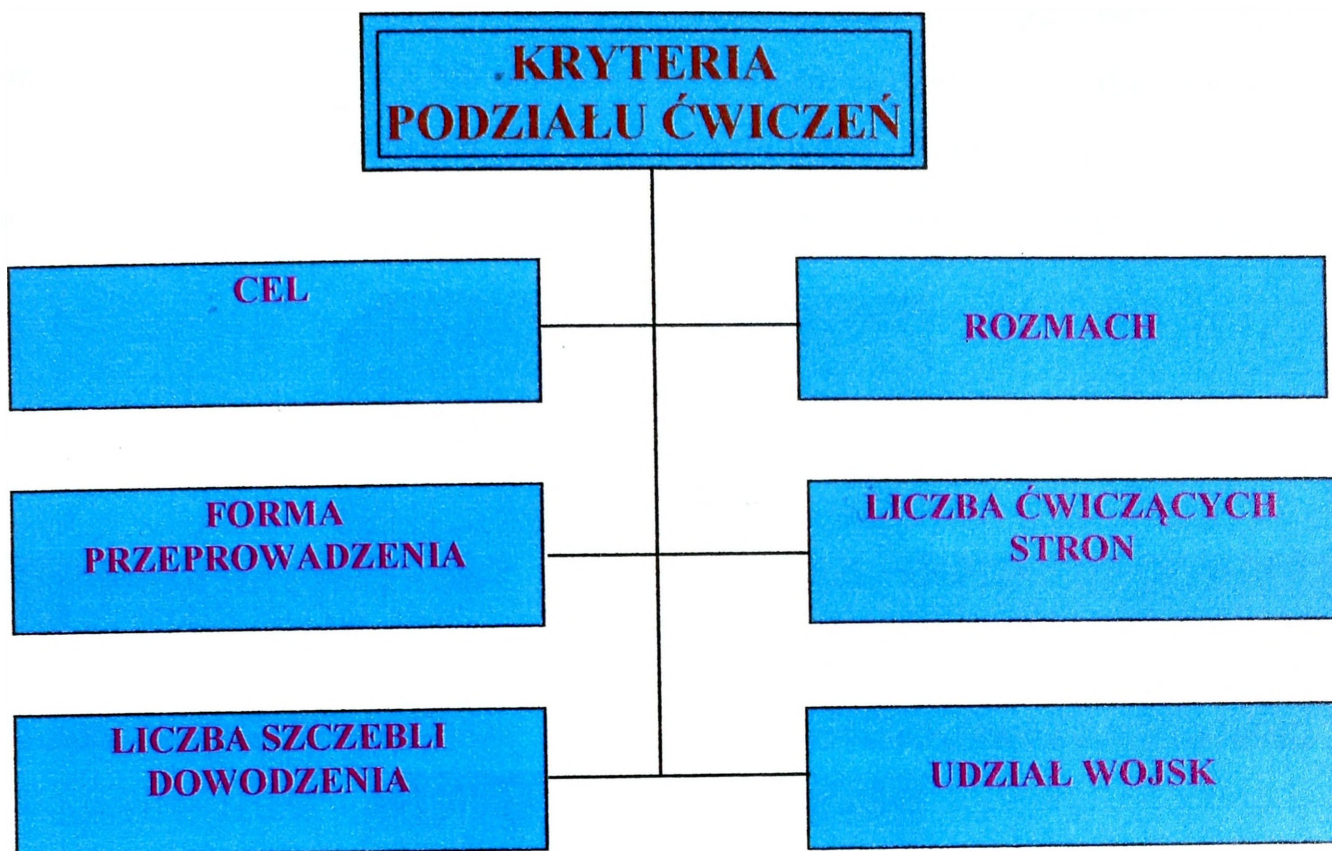
- c) sprawdzenie, ocenę i doskonalenie zasadniczych planów sojuszniczych dotyczących:
- wielkości wydzielanych sił zbrojnych przez członków NATO;
 - obrony NATO;
 - ogólnych wytycznych zapewniających bezpieczeństwo Sojuszowi (jednakże, aby możliwe było osiągnięcie tego celu, w ramach wieloszczeblowych ćwiczeń dowódczo-sztabowych (z odpowiednim stopniem realizmu) wymagany jest jak największy udział wszystkich, politycznych, wojskowych i cywilnych organów NATO);
- d) testowanie i ocenę systemu łączności NATO;
- e) promowanie wzajemnego zrozumienia, zaufania oraz współpracy pomiędzy dowództwami, sztabami i żołnierzami oraz personelem cywilnym państw członków NATO;
- f) testowanie, ocenę i doskonalenie planów oraz przedsięwzięć zabezpieczających wojska operacyjne przez obronę cywilną, jak również promowanie cywilno-wojskowej współpracy;
- g) doskonalenie interoperacyjności oraz uzgodnień standaryzacyjnych dotyczących doktryn, sprzętu, procedur i terminologii, używanych w czasie wspólnych ćwiczeń przez państwa Sojuszu (por. punkt 2.3).

Cele i zadania wszystkich ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w siłach powietrznych NATO, są zgodne z przyjętą przez wszystkich członków Paktu Północnoatlantyckiego doktryną szkoleniową.

Na potrzeby procesu planowania szkolenia sił powietrznych NATO stosuje się umowny podział ćwiczeń operacyjno-taktycznych na rodzaje, z wykorzystaniem ustalonych kryteriów (rys. 3.6). Liczba kryteriów podziału ćwiczeń na rodzaje, jak uważają Amerykanie, może być różna i jest zawsze sprawą otwartą (por. punkt 2.3). Podobnie jak w WLOP formy i rodzaje ćwiczeń operacyjno-taktycznych sił powietrznych państw NATO ulegały ciągłym zmianom i przeobrażeniom. Realizowane w NATO ćwiczenia mogą być prowadzone z:

- siłami lądowymi (*ang. LANDEX*);
- siłami powietrznymi (*ang. AIREX*);

- siłami morskimi (*ang. MAREX*);
- połączonymi rodzajami wojsk (*ang. JOINTEX*).

Rys.3.6. Kryteria podziału ćwiczeń według poglądów NATO [2]

Ze względu na cel, ćwiczenia operacyjno-taktyczne sił powietrznych NATO dotyczą: problematyki gotowości bojowej oraz mobilizacyjnej, zagadnień związanych z prowadzonymi badaniami i doświadczeniami, prowadzonych kontroli, zgrywania, jak również doskonalenia dowództw, sztabów i wojsk. Mogą to być ćwiczenia proceduralne (*ang. Procedural Exercises*) i ćwiczenia w podejmowaniu decyzji (*ang. Decision - Making Exercises*) [65].

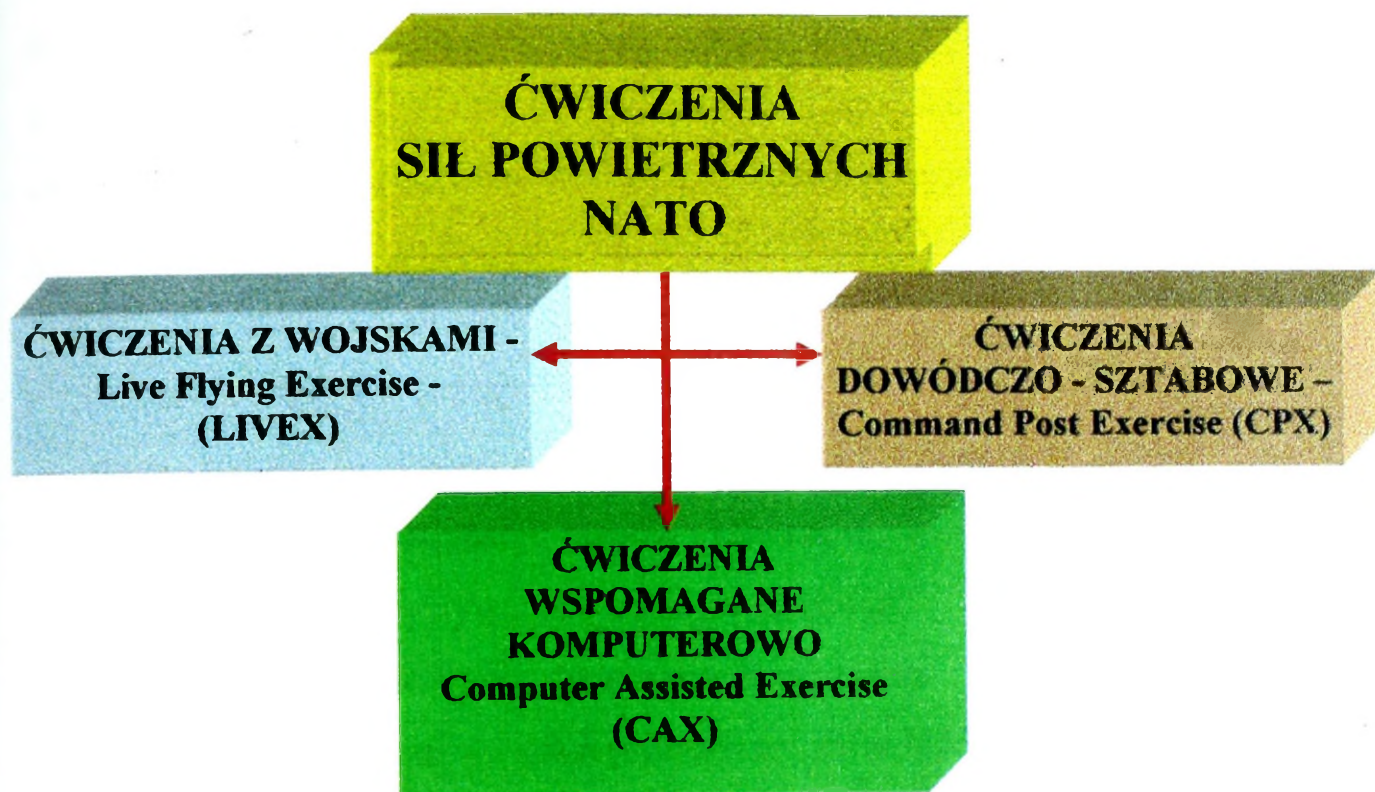
W siłach powietrznych NATO ćwiczenia operacyjno-taktyczne ze względu na formę przeprowadzenia dzielą się na [18, 65], (rys. 3.7):

- 1) ćwiczenia z wojskami;
- 2) ćwiczenia dowódczo-sztabowe;
- 3) ćwiczenia wspomagane komputerowo.

Podobnie jak w Siłach Zbrojnych RP, również w NATO ćwiczenia operacyjno-taktyczne mogą być jednoszczeblowe, dwuszczeblowe i wieloszczeblowe. Ze względu na rozmach, w siłach powietrznych NATO w Europie Centralnej, sto-

suje się ćwiczenia operacyjne (organizuje AIRCENT) i taktyczne (organizuje ICA-OC).

Prowadzone w siłach powietrznych NATO ćwiczenia operacyjno-taktyczne występują jako jednostronne lub dwustronne. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne prowadzone są zarówno z udziałem, jak i bez udziału wojsk. W ostatnim okresie w siłach powietrznych NATO coraz więcej ćwiczeń prowadzi się bez udziału wojsk.

Rys.3.7. Rodzaje ćwiczeń sił powietrznych NATO ze względu na formę prowadzenia

Ćwiczenia z wojskami wymagają zaangażowania znacznej ilości środków materiałowych, zapewnienia uczestniczącym w nim pododdziałom swobody manewru oraz możliwości wykorzystania organicznych i wspierających systemów uzbrojenia (z użyciem amunicji bojowej włącznie). Umożliwiają one zgrywanie wszystkich ćwiczących pododdziałów (bojowych, wsparcia i zabezpieczenia). Duże wymagania pod względem zabezpieczenia materiałowego i nakładów finansowych ograniczają możliwość ich prowadzenia na wyższych szczeblach dowodzenia. Zapewniają doskonalenie umiejętności pojedynczych żołnierzy i jednostek sił powietrznych w realnych warunkach, w takich dziedzinach jak:

- przygotowanie i kierowanie ogniem;
- dowodzenie w warunkach realnego pola walki (hałas, zakłócenia);

- doskonalenie techniki przemieszczania się na polu walki;
- zgrywanie wszystkich przedsięwzięć wsparcia ogniowego;
- nauczanie taktyki działania małych pododdziałów;
- praktyczne użycie sprzętu i uzbrojenia oraz wykonywanie niszczeń;
- przestrzeganie warunków bezpieczeństwa.

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe (ćwiczenia stanowisk dowodzenia) – *ang. CPX* – prowadzone są zarówno w pomieszczeniach, jak i w terenie¹⁶. Warunkiem ich realizacji jest rozwinięte stanowisko dowodzenia. Wymagają dużego zaangażowania sił, środków oraz czasu. Prowadzone są często jako gra symulacyjna lub jako część większych ćwiczeń. Stanowiska dowodzenia w tego rodzaju ćwiczeniach mogą być rozwijane na zmniejszonych odległościach. W ćwiczeniach tego rodzaju dowódców i sztaby szkoli się w zakresie:

- tworzenia i zgrywania zespołów roboczych;
- obiegu informacji zgodnie ze standardowymi procedurami działania;
- przygotowywania kalkulacji, planów i rozkazów;
- rozwijania i wykorzystywania systemów łączności;
- przemieszczania dowództw i stanowisk dowodzenia.

Podstawową formą ćwiczeń prowadzonych w NATO od 1990 roku stały się wieloszczeblowe, dwustronne, kombinowane ćwiczenia dowódczo-sztabowe z zastosowaniem symulacji komputerowej (*ang. CAX*). Modeluje się w nich sytuacje bojowe wynikające z myśli przewodniej ćwiczenia (sytuacji operacyjno-taktycznej). Zdaniem teoretyków zachodnich doświadczenia i umiejętności dowódcze szkolenych tradycyjnymi metodami zdobywane są latami, zaś za pomocą gier symulacyjnych osiąga się je w ciągu kilku miesięcy.

Istota koncepcji ćwiczenia kombinowanego, wspomaganego komputerowo polega na integracji trzech tradycyjnych form szkolenia operacyjno-taktycznego (ćwiczenia szkieletowego, dowódczo-sztabowego ćwiczenia z rozwiniętymi w terenie elementami dowodzenia różnych szczebli oraz wieloszczeblowego, dwustron-

¹⁶Ćwiczenia dowódczo-sztabowe (CPX) są zbliżone do naszych ćwiczeń szkieletowych, w których rozwijane są określone środki łączności oraz uczestniczą wybrane (szkielety) sztaby podległych ogniw dowodzenia.

nego ćwiczenia taktycznego z wojskami) z ćwiczeniem dwustronnym, prowadzonym z użyciem modeli symulacji działań bojowych.

Ćwiczenie wspomagane komputerowo (CAX) jest odmianą dwustronnego ćwiczenia dowódczo-sztabowego z tą tylko różnicą, że stroną przeciwną jest komputer. Dostarcza on rozwiązań sytuacyjnych i wiadomości z pola walki (zamiast zespołów podgrywających). Zapewnia warunki do szkolenia dowództw i sztabów w podejmowaniu decyzji oraz prowadzeniu działań wojennych. Modele symulacyjne obejmują wszystkie systemy walki, zapewniając tym samym możliwość udziału w ćwiczeniu przedstawicieli różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. W wyniku zastosowania odpowiednich komputerowych modeli symulacyjnych, związanych z aplikacyjnym działaniem jednostek oraz działań rzeczywistych, ocenianych przez aparat rozjemczy, ćwiczące dowództwa i sztaby wszystkich szczebli dowodzenia mają nie tylko możliwość bieżącego śledzenia rezultatów „działań bojowych”, ale również wpływania na ich przebieg przez odpowiednie „użycie posiadanych sił i środków”. Ćwiczącym dowódcom umożliwia to śledzenie przebiegu działań na dowolnie wybranym odcinku, gdzie były rozgrywane wcześniejsze epizody ćwiczenia.

3.4. Przygotowanie i prowadzenia ćwiczeń w siłach powietrznych NATO

Według opinii ekspertów z NATO, różnorodność ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w siłach powietrznych NATO, powoduje konieczność ścisłego i bardzo dokładnego ich zaplanowania. Dotyczy to zwłaszcza ustalenia ram organizacyjnych. W armiach Sojuszu Północnoatlantyckiego istnieją bowiem różne odmiany ćwiczeń narodowych. Natomiast planowanie, przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń sojuszniczych, odbywa się dokładnie według ogólnych zasad wypracowanych w naczelnym dowództwie NATO.

Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO realizowane jest na wielu szczeblach dowodzenia. W strukturze NATO odbywa się ono począwszy od międzynarodowego sztabu wojskowego

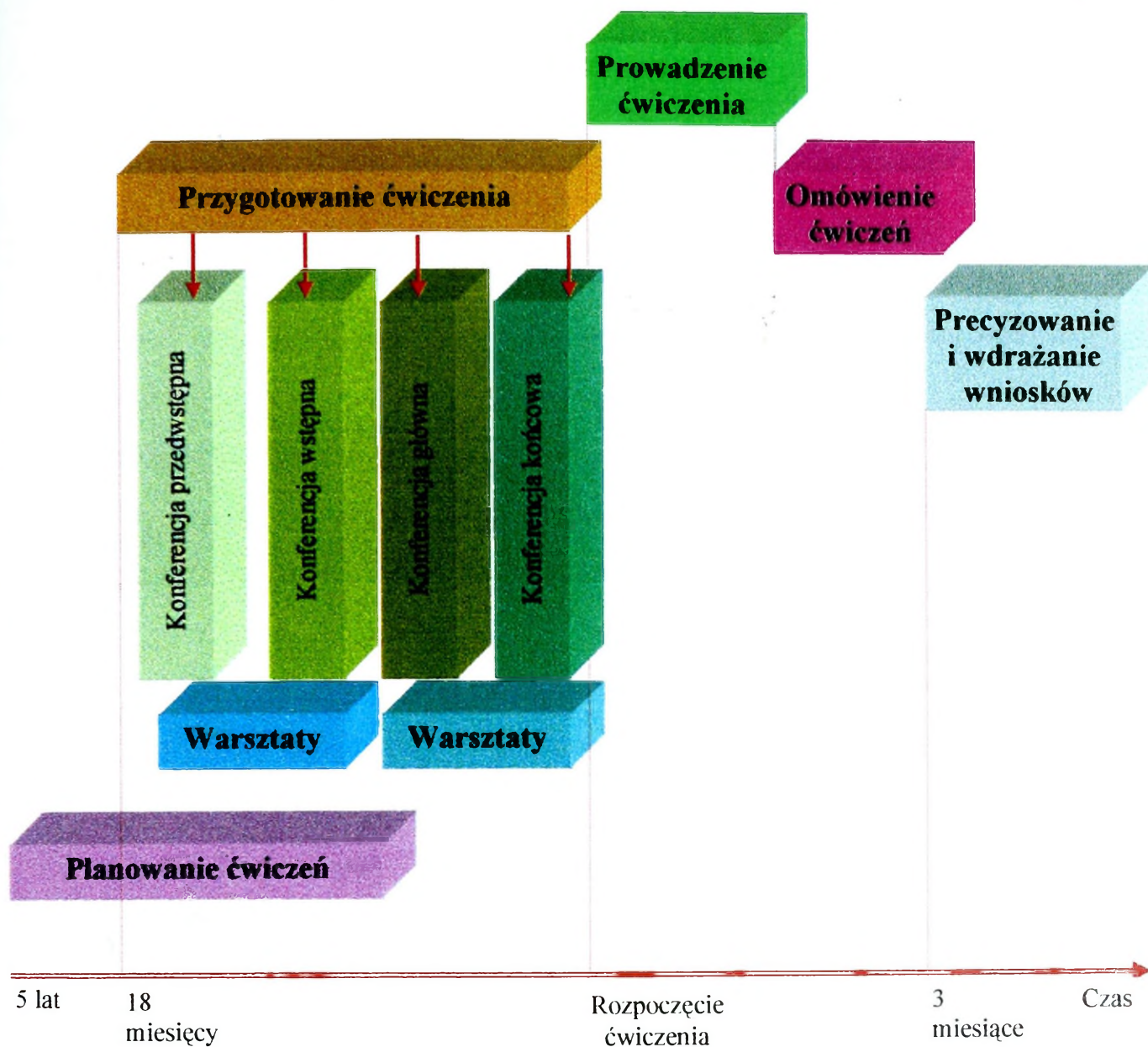
do dywizji (samodzielnej brygady) włącznie, a w narodowych siłach zbrojnych począwszy od sztabu generalnego (głównego) do dowódców oddziałów włącznie.

Podobnie jak w całych siłach zbrojnych, również w siłach powietrznych NATO, w procesie organizowania ćwiczeń operacyjno-taktycznych można wyróżnić pięć etapów (faz): planowanie, przygotowanie, przeprowadzenie ćwiczenia, omówienie oraz ocena ćwiczenia, sprecyzowanie i wdrażanie wniosków z ćwiczenia (rys. 3.8).

Planowanie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO w Europie Centralnej odbywa się w cyklu 5-letnim, na podstawie propozycji ustaleń między poszczególnymi państwami, w ramach Dowództwa AIRCENT (Połączonych Sił Powietrznych NATO w Europie Centralnej). W etapie tym, oprócz ustalenia programu ćwiczeń na najbliższe lata, opracowywana jest (z wyprzedzeniem około 18-24 miesięcy) koncepcja przeprowadzenia konkretnego ćwiczenia. Rozpoczyna się więc proces przygotowania zespołu autorskiego i ćwiczących. Analiza literatury wskazuje, że planowanie ćwiczeń operacyjno-taktycznych odbywa się według ogólnych zasad wypracowania decyzji w NATO. Oznacza to, że na podstawie różnych propozycji, w drodze konsultacji przyjmowana jest jedna obowiązująca wszystkich koncepcja przeprowadzenia ćwiczenia. W pięcioletnim cyklu planowania ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO (planowanie długoterminowe) opracowywane są następujące dokumenty:

- 1) **Harmonogram ćwiczeń.** Zawiera on dane na temat ćwiczeń realizowanych w cyklu dwuletnim. Ćwiczenia przewidziane do realizacji w następnym roku kalendarzowym mają ściśle określone terminy realizacji, natomiast ćwiczenia na kolejny rok kalendarzowy zaplanowane są wstępnie. Dokument ten ujmuje również roboczy wykaz ćwiczeń przewidywanych do realizacji w kolejnych trzech latach szkoleniowych;
- 2) **Wykaz projektów zamierzeń** (ang. *Draft Exercise Specyfification-Draft EXSPEC*). Zawiera on wykaz zasadniczych zamierzeń szkoleniowych sztabów odpowiedzialnych za planowanie ćwiczeń (ang. *Officer Schedulling Exercise - OSE*) oraz sztabów odpowiedzialnych za realizację ćwiczeń (ang. *Officer Conducting Exercise - OCE*). Znajdują się w nim również informacje o: celach, za-

daniach, koncepcji, zakresie, szczeblu oraz wymaganiach w zakresie uczestnictwa i ewentualnych ograniczeniach towarzyszących danemu ćwiczeniu, a także informacje dotyczące kosztów danego ćwiczenia oraz przedsięwzięć towarzyszących.

Rys. 3.8. Przebieg procesu organizowania ćwiczeń w siłach powietrznych NATO [18]

Przygotowanie do ćwiczenia w siłach powietrznych Europy Centralnej prowadzone jest pod kierownictwem planistów z poszczególnych ogniw Dowództwa AIRCENT. Jest procesem, w trakcie którego sztab planujący ćwiczenie, opracowuje koncepcję ćwiczenia. Stanowi ona podstawę do opracowania szczegółowej dokumentacji ćwiczenia przez sztab realizujący ćwiczenie. Okres przygotowania

zależy od rozmachu i złożoności ćwiczenia. Na ogół jednak zarówno w przypadku ćwiczeń sojuszniczych, jak i narodowych trwa nie krócej niż 18 miesięcy.

Właściwe przygotowanie ćwiczenia powinno zapewnić:

- a) wszechstronne uzgodnienie założonego planu przebiegu ćwiczenia;
- b) uzgodnienie co do czasu i przebiegu zaplanowanych do rozegrania epizodów i zagadnień szkoleniowych;
- c) zapewnienie kierownictwu ćwiczenia możliwości wpływania na rozwój sytuacji bojowej na wszystkich ćwiczących szczeblach dowodzenia we wszystkich sytuacjach.

W trakcie trwania tego etapu, w toku różnych konferencji i warsztatów przygotowawczych, zespół autorski opracowuje ogólny plan ćwiczenia, formułuje program przebiegu ćwiczenia oraz wykonuje następujące dokumenty:

- 1) dyrektywę do przygotowania ćwiczenia;
- 2) dyrektywę operacyjną do opracowania i prowadzenia ćwiczenia;
- 3) rozkaz operacyjny dotyczący organizacji ćwiczenia (ang. *Exercise Operations Order - EXOPORD*).

Rozkaz operacyjny musi zawierać wszystkie wymagane wytyczne i zalecenia dla uczestników, umożliwiające właściwe przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia.

Zależnie od szczebla dowodzenia siłami powietrznymi oraz zakresu i wymogów ćwiczenia, zwykle prowadzi się cztery konferencje przygotowawcze (por. załącznik 4):

- 1) przedwstępną (ang. *Pre Initial Planning Conference - Pre-IPC*);
- 2) wstępną (ang. *Initial Planning Conference - IPC*);
- 3) główną (ang. *Main Planning Conference - MPC*);
- 4) końcową (ang. *Final Planning Conference - FPC*).

Ponadto, niezależnie od konferencji organizowane są:

- warsztaty i tzw. „okresy studyjne” dla oficerów odpowiedzialnych za przygotowanie ćwiczenia oraz sztabów i dowódców, celem zapoznania ich z dokumentami oraz procedurami jego przeprowadzenia, jak również ewentualnym opracowaniem dodatkowych dokumentów;

- rekonesanse miejsc przeprowadzenia ćwiczeń, celem zapoznania z możliwościami rozwinięcia wojsk oraz zasadami bezpieczeństwa obowiązującymi na obiektach szkoleniowych.

W etapie przygotowawczym następuje stopniowe połączenie planowania z realizacją zadań organizacyjnych. Do prac zespołu autorskiego w sposób ewolucyjny włączane są kolejne ogniwa (poczynając od najwyższych szczebli) ćwiczących dowództw.

Przeprowadzenie ćwiczenia w siłach powietrznych NATO polega na rozegraniu ćwiczenia, zgodnie z instrukcjami zawartymi w rozkazie operacyjnym do ćwiczenia i ustaleniami podjętymi podczas końcowej konferencji przygotowawczej. Podporządkowane jest celowi ćwiczenia. Prowadzenie ćwiczeń to dowodzenie oraz kierowanie wszystkimi siłami i środkami biorącymi udział w ćwiczeniu. Obejmuje ono przedsięwzięcia, których zrealizowanie warunkuje sprawny ich przebieg. Charakter i zakres tych przedsięwzięć uzależniony jest zawsze od ćwiczącego szczebla dowodzenia, rozmachu ćwiczenia oraz zakresu problematyki szkoleniowej.

W trakcie rozmów z przedstawicielami sił powietrznych NATO uczestniczącymi w przygotowaniu ćwiczenia „OCELOT-99”, dowiedziałem się, że w siłach powietrznych NATO funkcjonują dwa poglądy na temat prowadzenia ćwiczenia. Ma to oczywiście bezpośredni wpływ na jego organizację. Jeden z poglądów mówi o powszechnym stosowaniu tzw. „wolnej gry”, czyli prowadzenia ćwiczenia zgodnie z decyzjami ćwiczących. Drugi zaś, postuluje za dokładnym ustaleniem przebiegu ćwiczenia, ze względu na potrzebę zrealizowania określonych epizodów rzucających na nowatorstwo rozwiązań operacyjno-taktycznych. Stąd ogólny przebieg ćwiczenia powinien być zawczasu ustalony, a poszczególne problemy szkoleniowe muszą być wcześniej uzgodnione. Z reguły przy opracowywaniu ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO spełnione zostają wymagania i postulaty obu poglądów. Sytuacje i problemy, które mają być ćwiczane, opracowuje się wcześniej. Pozostałe działania są realizowane według decyzji ćwiczących.

W trakcie prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych wyróżnia się umownie trzy fazy (okresy) dotyczące zarówno działania kierownictwa ćwiczenia, jak i ćwiczących:

- **faza pierwsza** obejmuje osiąganie gotowości do ćwiczenia przez kierownictwo i ćwiczące zespoły, zapoznanie się z sytuacją i zadaniami, organizowanie pracy sztabów, stanowisk dowodzenia i systemów łączności;
- **faza druga** obejmuje planowanie działań, opracowywanie dokumentów dowodzenia, realne lub symulacyjne kierowanie działaniami podległych sił i środków, a także zbieranie wniosków do omówienia. Kierownictwo ćwiczenia nie ingeruje w przyjęte rozwiązania przez ćwiczących. Wszelkie uwagi przekazywane są na zakończenie ćwiczenia;
- **faza trzecia** to wstępna ocena i omówienie ćwiczenia, analiza poniesionych kosztów i osiągniętych korzyści szkoleniowych, powrót ćwiczących do miejsc stałej dyslokacji.

Według opinii ekspertów z NATO, wyodrębnienie poszczególnych faz jest tylko czynnością porządkującą, umożliwiającą łatwiejsze zrozumienie skomplikowanego mechanizmu prowadzenia ćwiczeń wielonarodowych. Przedsięwzięcia te nie są zaznaczane w dokumentacji ćwiczenia. Natomiast poszczególne etapy praktycznej realizacji problematyki operacyjno-taktycznej, wynikającej z celu i tematu ćwiczenia znajdują swoje odzwierciedlenie w planie przebiegu ćwiczenia. Pierwsza faza prowadzenia ćwiczenia jest kontynuacją procesu planowania oraz przygotowania ćwiczenia, w której obowiązkowo uczestniczą dowódcy i sztaby wojsk biorących udział w ćwiczeniu.

Analiza literatury pozwala stwierdzić, że z uwagi na wielonarodowy skład dowództw i czas jaki zwykle upływa od zakończenia planowania ćwiczenia w NATO, koniecznym jest uszczegółowienie problemów organizacyjnych, a także zapoznanie się z opracowaną dokumentacją ćwiczenia oraz rzeczywistym rozmieszczeniem stanowisk dowodzenia (SD), a także grup funkcjonalnych. Istotnym momentem tego okresu jest przede wszystkim osobiste poznanie się ćwiczących dowódców z kierownikiem ćwiczenia. Prezentowane są również wymogi kierownika ćwiczenia, kryteria oceny, tryb pracy oraz organizacja łączności.

Na potrzeby kierowania przebiegiem ćwiczenia już w toku poszczególnych konferencji przygotowawczych wyznacza się kierownictwo ćwiczenia. W składzie kierownictwa ćwiczenia występują najczęściej:

- 1) kierownik ćwiczenia;
- 2) zastępca (lub zastępcy) kierownika ćwiczenia;
- 3) bezpośredni sztab ćwiczenia (sztab kierownictwa);
- 4) zespół kontroli i oceny ćwiczenia;
- 5) dowództwa ćwiczących jednostek.

Podstawową zasadą pracy sztabu w trakcie prowadzenia ćwiczeń jest jej dwuzmianowość. W wyjątkowych sytuacjach dopuszcza się pracę w cyklu jedno zmianowym, jednak ma to zastosowanie w sporadycznych sytuacjach na przykład kiedy sztaby ćwiczą ze sobą po raz pierwszy.

Z punktu widzenia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej najbardziej interesujący jest przebieg ćwiczeń na szczeblu Dowództwa Sił Powietrznych Europy Centralnej -AIRCENT oraz Tymczasowego Połączonego Ośrodka Dowodzenia Działaniami Powietrznymi - ICAOC (por. punkt 5.4). W czasie prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych Dowództwo Sił Powietrznych Europy Centralnej planuje ogólne działania na następne sześć dni operacji, natomiast szczegółowe na następny dzień. W wyniku szczegółowego planowania AIRCENT opracowuje i przesyła (co 24 godziny) podległym mu ICAOC:

- 1) „Dyrektywę operacyjną sił powietrznych” (*ang. Air Operation Directive - AOD*);
- 2) „Rozkaz o kontroli przestrzeni powietrznej” (*ang. Airspace Control Order - ACO*).

Na podstawie wyżej wymienionych dokumentów, w Tymczasowych Połączonych Ośrodkach Dowodzenia Działaniami Powietrznymi (ICAOC) wypracowywane są szczegółowe decyzje użycia lotnictwa taktycznego, sił obrony powietrznej oraz sił zabezpieczających. Formułowane są wtedy 2-3 warianty działań ofensywnych i defensywnych, spośród których do dalszego planowania wybiera się po jednym (optymalnym w danej sytuacji) wariantcie. Po ich szczegółowym zaplanowaniu opracowywane są:

- 1) „Rozkaz bojowy lotnictwa” (*ang. Air Task Order - ATO*);
- 2) „Rozkaz bojowy obrony powietrznej” (*ang. Operational Tasking for Anti Air Warfare - OPTASK AAW*).

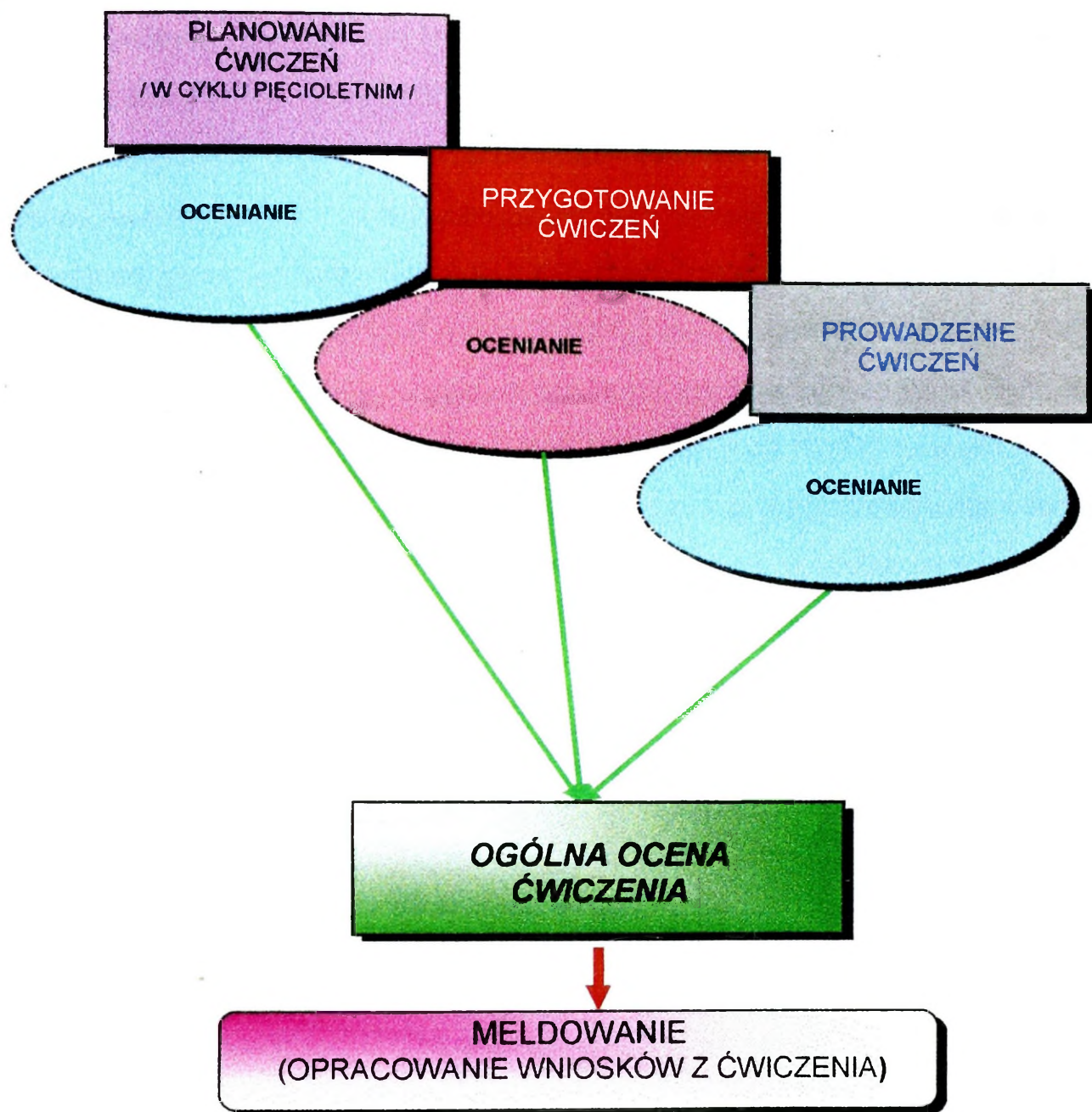
W rozkazach tych ustalane są wszystkie elementy wykonawcze, niezbędne do wykonania zadań bojowych przez lotnictwo taktyczne, siły obrony powietrznej i siły zabezpieczające. Dzięki temu nie ma potrzeby wypracowania decyzji w oddziałach i pododdziałach sił powietrznych. Znacznie upraszcza to obieg informacji i skraca czas przygotowania do działań.

Omówienie ćwiczenia i ocena realizacji zadań szkoleniowych następuje poprzez analizowanie sposobu i czasu rozwiązywania nakazanych zadań. Obejmuje ono ocenę poszczególnych zespołów ćwiczących (a niekiedy pojedynczych osób funkcyjnych) w kolejnych fazach, wyeksponowanie dodatnich i ujemnych stron, zapoznanie ćwiczących z ocenami. Taki sposób przeprowadzenia omówienia umożliwia szkolonym uzmysłowienie sobie tego, co się wydarzyło w trakcie ćwiczenia, poznanie związku przyczynowo-skutkowego oraz usprawnienia przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w przyszłości. Poprzez ocenę praktycznych działań ćwiczących w aspekcie osiągania założonych celów szkoleniowych, omówienie ma na celu zebranie i uogólnienie wniosków. Na zakończenie ćwiczenia kierownictwo opracowuje:

- 1) Meldunek wstępny - raport pierwszego wrażenia (*ang. First Impression Report*). Jest on opracowywany i przesyłany do sztabu planującego ćwiczenie, natychmiast po zakończeniu ćwiczenia. Stanowi podstawę do sprecyzowania wniosków dotyczących doskonalenia struktur organizacyjnych, organizacji i prowadzenia działań oraz metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego;
- 2) Meldunek (raport) końcowy (*ang. Final Exercise Report*). Opracowywany jest po upływie około 3 miesięcy i przesyłany do zainteresowanych dowództw oraz wszystkich ćwiczących stron. Zawiera propozycje i zalecenia do wdrożenia przy planowaniu kolejnych ćwiczeń operacyjno - taktycznych.
- 3) Meldunek analityczny (*ang. Exercise Analysis Report*). Zawiera on pełną analizę ćwiczenia. Opracowywany jest przez zespół rozjemczy.

Ocenianie to proces, w wyniku którego ćwiczenie jest systematycznie oceniane (na każdym etapie rozgrywania) w taki sposób, ażeby dostarczyć przełożonym informacji dotyczących wszystkich aspektów ćwiczenia.

W zależności od założonego celu, rozmachu i ważności ćwiczenia, proces ten może przybrać formę sesji dyskusyjnej, na której analizuje się szczegółowo przebieg, niedociągnięcia oraz osiągnięte rezultaty (rys. 3.9).

Rys. 3.9. Etapy oceniania ćwiczenia na tle ogólnej procedury jego przygotowania i prowadzenia [65]

Precyzowanie i wdrażanie wniosków z przeprowadzonych w siłach powietrznych NATO ćwiczeń operacyjno-taktycznych jest procesem ciągłym. Efektem tego jest możliwość wdrożenia uzyskanych wyników w praktyce szkoleniowej.

Permanentne eliminowanie mankamentów występujących w procesie szkolenia i funkcjonowania wojsk umożliwia ciągle ulepszanie planowania, przygotowania oraz prowadzenia operacji oraz obniżanie kosztów przeznaczonych na szkolenie.

Celem opracowywanych wniosków, zbieranych od wszystkich komórek biorących udział w ćwiczeniu, jest między innymi doskonalenie planowania i prowadzenia ćwiczeń oraz doskonalenie organizacji ćwiczeń. Wnioski z zakończonych ćwiczeń mają swoje odzwierciedlenie we wszystkich sprawozdaniach oraz arkuszach kontrolnych wykonywanych w trakcie ćwiczeń. Końcowe sprawozdanie, zarówno zespołu analityczno-wnioskującego, jak również zespołu kontrolnego, zawiera propozycje co do sposobu ich wykorzystania. Decyzje o ostatecznym wdrożeniu postulowanych rozwiązań podejmują dowódcy poszczególnych szczebli w zakresie swoich kompetencji. Jedną z najważniejszych form wykorzystywania doświadczeń i wniosków z przeprowadzonych w siłach powietrznych NATO ćwiczeń jest zasada dołączania dodatkowego załącznika do „Rozkazu do przeprowadzenia ćwiczenia”. Załącznik ten zawiera wnioski z poprzednich ćwiczeń o podobnej tematyce (charakterze) lub te, które mają bezpośredni wpływ na planowanie i prowadzenie ćwiczeń bez względu na ich tematykę.

3.5. Wnioski z przeprowadzonych badań

Przeprowadzone badania, w tym szczególnie analiza dostępnej literatury i wydawnictw, wywiady z ekspertami oraz obserwacje pośrednie i bezpośrednie umożliwiają wyciągnięcie wniosków z przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego (szczególnie z zakresu ćwiczeń operacyjno-taktycznych) w siłach powietrznych NATO.

- 1) Siły powietrzne poszczególnych państw członkowskich NATO są szkolone według własnych, narodowych systemów. Przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego, którego najważniejszym elementem są ćwiczenia, jest sprawą „czysto narodową” (por. załącznik 4).

- 2) Istnieją standardy (szczególnie w zakresie terminologii i procedur), których znajomość i przestrzeganie jest niezbędne do uczestnictwa w ćwiczeniach realizowanych w ramach koalicji. Tylko wówczas możliwe jest właściwe współdziałanie (wydzielonych z narodowych sił zbrojnych) komponentów uczestniczących w ćwiczeniach operacyjno-taktycznych w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego.
- 3) W ostatnim okresie system szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO uległ gruntownym przeobrażeniom. Wynika to między innymi z realizacji programu budowy środków zaufania, w ramach którego wprowadzono pełną otwartość ćwiczeń dla obserwatorów z innych państw. Fakt ten wpłynął na to, że kandydaci na członków NATO (w tym Polska), mogli się zapoznać się z procedurami i standardami obowiązującymi w czasie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń oraz uczestniczyć w takich ćwiczeniach, jeszcze przed formalnym przyjęciem do Sojuszu. Możliwe stało się również przetłumaczenie wielu dokumentów funkcjonujących w siłach powietrznych NATO, w tym szczególnie instrukcji, metodyk i poradników. Znalazło to wyraz w trakcie prac związanych z wdrożeniem systemu ASOC (w tym szczególnie ćwiczeń sprawdzających funkcjonowanie systemu, których efektem finalnym było ćwiczenie akcesyjne – *ang. Air Defence Demonstration Event* – po zakończeniu którego Siły Powietrzne RP zostały oficjalnie przyjęte do NATO) oraz w czasie przygotowania ćwiczenia „OCELOT-99” (por. załącznik 4 oraz punkt 1.9). Oficerowie z sił powietrznych NATO z uznaniem wypowiadali się na temat poziomu realizacji tych przedsięwzięć przez stronę polską.
- 4) System szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO ukierunkowany jest przede wszystkim na przygotowanie do zapobiegania wybuchowi wojny. Jeśli jednak działania wojenne zostaną rozpoczęte, to dowództwa, sztaby i wojska muszą być dobrze przygotowane do prowadzenia walki oraz kierowania jej przebiegiem.
- 5) W siłach powietrznych NATO szczególną uwagę przywiązuje się do odpowiedniego zaplanowania przedsięwzięć szkoleniowych. Planowanie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w NATO odbywa się w cyklu pięcioletnim, zaś samo przy-

gotowanie do ćwiczenia trwa od 12 do 30 miesięcy. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne (por. punkt 2.3) są najwyższą formą szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.

- 6) Z powodu wysokich kosztów w siłach powietrznych NATO odchodzi się już od prowadzenia kosztownych ćwiczeń operacyjno-taktycznych, zwłaszcza tych z udziałem wojsk. Ogranicza się obecnie ćwiczenia o dużym rozmachu, w których zaangażowana jest duża liczba sprzętu bojowego. Ćwiczenia z udziałem wojsk organizuje się przede wszystkim na niższych szczeblach dowodzenia (por. punkt 5.4). Problem ten ma obecnie również wymiar ekologiczny. Duży nacisk kładzie się bowiem na ochronę środowiska. Już na początku lat dziewięćdziesiątych najważniejszą rolę w procesie szkolenia sił powietrznych NATO zaczęły odgrywać ćwiczenia z komputerową symulacją pola walki. Są one znacznie tańsze od tradycyjnych ćwiczeń z udziałem wojsk i drogiego sprzętu, a jednocześnie umożliwiają lepsze wyszkolenie kadr dowódczo-sztabowych.
- 7) W siłach powietrznych NATO w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego niezwykle ważną rolę odgrywa system opracowywania i wdrażania wniosków oraz doświadczeń z ćwiczeń. Praktyka szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO wykazała, że jednym ze sposobów obniżania kosztów szkolenia jest eliminowanie powtarzających się błędów i niedociągnięć w procesie ich funkcjonowania. Szczególną uwagę zwrócono na organizowanie kosztownych ćwiczeń. Wskazanie istniejących w tym zakresie rezerw umożliwiło w efekcie obniżenie ogólnych kosztów szkolenia. Zbieranie doświadczeń z minionych konfliktów zbrojnych oraz ćwiczeń prowadzonych w czasie pokoju, umożliwiło bardziej elastyczne sterowanie procesem szkolenia operacyjno-taktycznego, podporządkowując go wymogom przyszłego pola walki.
- 8) Liczba dokumentów opracowywanych w trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO, nie jest wcale mniejsza od tej, jaka obowiązuje w WLOP. Na podstawie analizy dokumentów bojowych, opracowanych podczas ćwiczeń prowadzonych w ramach sił powietrznych Sojuszu, można stwierdzić, że każdy dokument ma ustaloną strukturę oraz formę graficzną. W wielu przypadkach jest ona odmienna od stosowanej w WLOP.

9) Na podstawie przeprowadzonych badań mogę stwierdzić, że w siłach powietrznych Sojuszu inną wagę przywiązuje się do opracowywanych dokumentów graficznych. Podczas wszelkich prezentacji rozwiązań merytorycznych powszechnie stosowane są prezentacje komputerowe oraz slajdy na folii (opracowywane w sposób odręczny). Mapa stanowi jedynie podkład do nanoszenia odpowiednich sytuacji operacyjno-taktycznych. W dużym stopniu ułatwia i skraca to pracę sztabową, umożliwiając wydłużenie czasu na wypracowanie rozwiązań merytorycznych. W praktyce sztabowej w mniejszym stopniu zwraca się uwagę na „artystyczną” grafikę nanoszonych sytuacji, a bardziej eksponuje się dokładność zawartych informacji dotyczących położenia wojsk. Odnosi się również wrażenie, iż wszystkie opracowywane dokumenty bojowe mają ustalone przeznaczenie. Są więc bardzo użyteczne w praktycznym działaniu.

4. DOTYCHCZASOWY PRZEBIEG INTEGRACJI SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO WLOP I SIŁ POWIETRZNYCH NATO

Zdaniem przewodniczącego Komitetu Wojskowego NATO, gen. K. Namanna: „Rozwój współpracy wojskowej pomiędzy NATO i nowymi członkami Sojuszu, skierowany na doskonalenie procesu planowania udziału i szkolenia wojsk w ramach przewidywanych akcji humanitarnych oraz przygotowanie sił, zdolnych do prowadzenia wspólnych operacji w ramach NATO – stanowią główne zadania na drodze do osiągnięcia interoperacyjności pomiędzy wydzielonymi komponentami narodowych sił zbrojnych (nowych członków NATO) i wojskami Paktu” [31].

W związku z powyższym zaistniała potrzeba wyciągnięcia wniosków z dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, pod kątem integracji z NATO. Istotne było również wyartykułowanie przedsięwzięć szkoleniowych zrealizowanych w systemie narodowym oraz koalicyjnym. Aby przedstawić koncepcję szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, dla potrzeb integracji z NATO, niezbędnym było również porównanie dotychczasowego przebiegu tego szkolenia w WLOP i siłach powietrznych Sojuszu.

4.1. Zasadnicze przedsięwzięcia szkoleniowe realizowane przez WLOP na rzecz integracji z NATO

Jednym z zasadniczych celów reformy dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP było organizacyjne i programowe dostosowanie systemu szkolenia kadr dowódczych do funkcjonowania w strukturach NATO. Z przeprowadzonych badań (wywiadów z ekspertami, analizy literatury) wynika, że najistotniejszymi przedsięwzięciami szkoleniowymi, które zasadniczo wpłynęły na proces integracji WLOP z siłami powietrznymi NATO, były:

- a) udział WLOP w programie Partnerstwo dla Pokoju;
- b) przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń według procedur i standardów sił powietrznych NATO;
- c) zmiany w szkoleniu WLOP wynikające z procesu integracji z NATO.

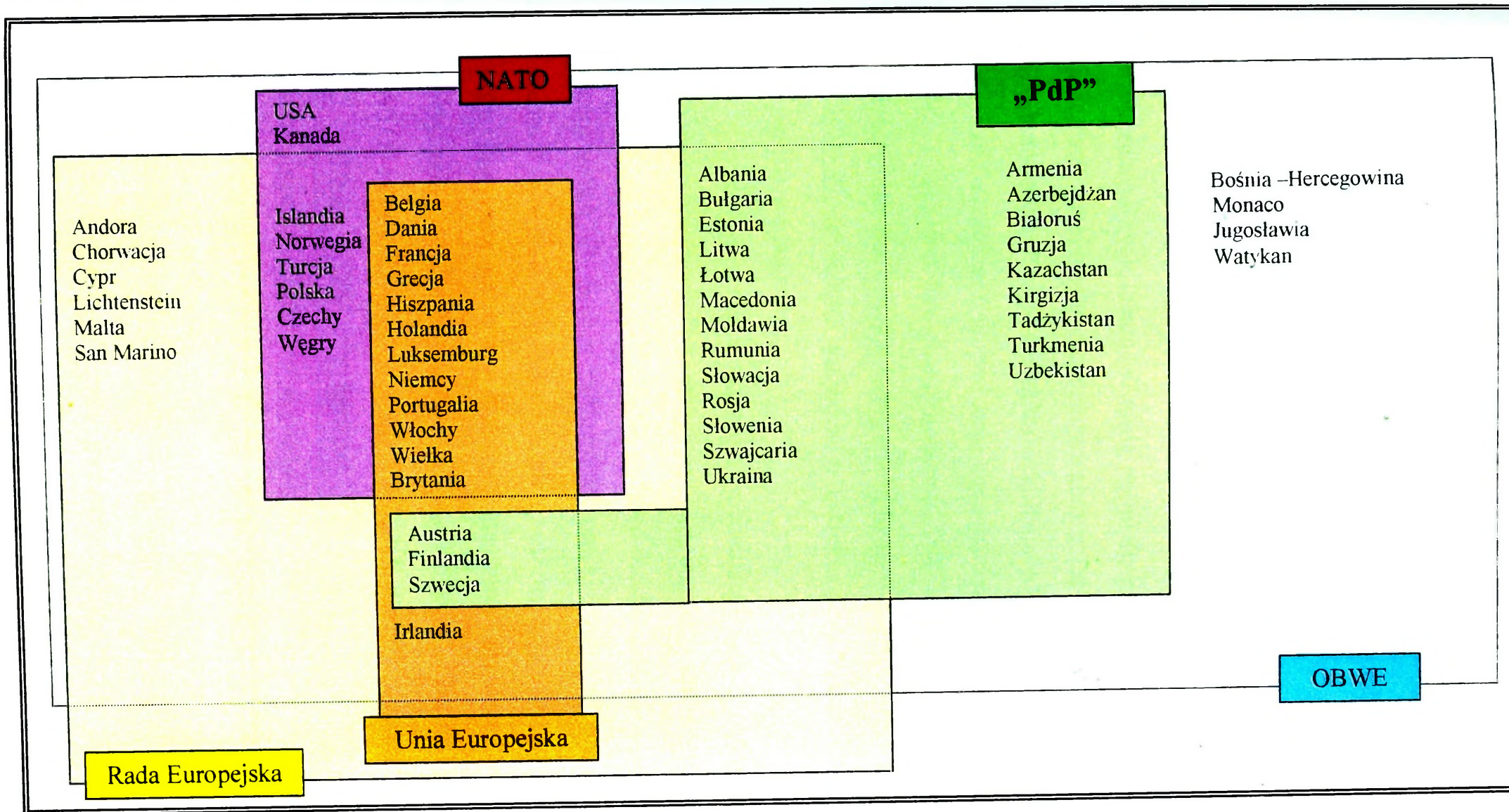
4.1.1. Udział WLOP w programie „Partnerstwo dla Pokoju”

W okresie poprzedzającym przyjęcie Polski do NATO (od 1991 roku) w WLOP zrealizowano szereg przedsięwzięć dostosowujących system szkolenia operacyjno-taktycznego do wymogów osiągania interoperacyjności z siłami powietrznymi Sojuszu Północnoatlantyckiego. Momentem przełomowym w procesie osiągania interoperacyjności szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP z siłami powietrznymi NATO, było przystąpienie Polski do programu „Partnerstwo dla Pokoju (PdP)” (rys. 4.1).

Program „PdP” miał pomóc krajom byłego Układu Warszawskiego w uzyskaniu zdolności do rzeczywistego współdziałania z siłami Paktu. Był i jest on otwarty dla wszystkich chętnych, a w jego ramach każde z państw może rozwijać indywidualnie praktyczne współdziałanie z Sojuszem, na miarę własnych możliwości i potrzeb.

Celem programu jest kształtowanie nowych stosunków bezpieczeństwa między Sojuszem Północnoatlantyckim, a państwami partnerskimi, które zostały zaproszone przez państwa NATO do uczestnictwa w pracach organów politycznych i wojskowych Paktu. Państwa Sojuszu określiły, że w tempie oraz zakresie dogodnym dla państw uczestniczących w programie realizowane będą między innymi działania na rzecz osiągania interoperacyjności z NATO w szkoleniu operacyjno-taktycznym oraz wspólnego planowania, organizowania i prowadzenia ćwiczeń. W myśl ustaleń programu „PdP” najważniejszymi warunkami i kryteriami, którymi kieruje się Sojusz przyjmując nowych członków do struktur wojskowych NATO są:

- a) aktywność poszczególnych członków w realizowaniu programu;
- b) jawność planowania militarnego;
- c) demokratyczna kontrola nad siłami zbrojnymi;
- d) gotowość do udziału w operacjach pokojowych, akcjach humanitarnych i misjach ONZ;
- e) rozwój sił zbrojnych w kierunku zwiększenia interoperacyjności i kompatybilności z siłami Paktu.

Rys. 4.1. Miejsce programu „PdP” w ogólnej strukturze bezpieczeństwa europejskiego oraz jego powiązanie z instytucjami europejskimi [19]

Do programu „PdP” Polska przystąpiła 2 lutego 1994 roku z chwilą podpisania „Dokumentu ramowego”. Zdecydowała się tym samym na przyjęcie roli aktywnego partnera NATO, traktując program jako ważny element przygotowania polskich sił zbrojnych do członkostwa w Sojuszu [19]. Uczestnictwo Sił Zbrojnych RP w pracach „PdP”, miało ogromny wpływ na przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej wykorzystywały udział w programie do praktycznej wymiany doświadczeń szkoleniowych z siłami powietrznymi NATO. Miarą zaangażowania WLOP w działania „PdP” była liczba wspólnych z NATO przedsięwzięć szkoleniowych, zaplanowanych i realizowanych w poszczególnych latach. Według opinii ekspertów, uczestnictwo w tych przedsięwzięciach umożliwiło zaprezentowanie przez WLOP umiejętności współdziałania w planowaniu i organizowaniu szkolenia operacyjno-taktycznego, poziomu wyszkolenia sztabów i wojsk oraz doświadczeń z udziału w misjach pokojowych ONZ. Rozwijane (za pośrednictwem „PdP”) wielostronne i bilateralne kontakty z państwami NATO ułatwiały zrozumienie i identyfikację niezbędnych przemian w szkoleniu dowództw, sztabów i wojsk oraz poszukiwanie efektywnych sposobów ich przeprowadzenia.

Poczynając od „Dokumentu prezentacyjnego” poprzez coraz ambitniejsze, coroczne „Indywidualne programy partnerstwa”, Polska stale rozszerzała swój udział w programie i traktowała go jako mechanizm ułatwiający jej przyszłą integrację z NATO. Sojusz Północnoatlantycki rozpoczął przekazywanie RP dokumentów zawierających odpowiednie standardy normalizacyjne NATO (STANAG) [19]. Podstawą do wielu rozważań na temat przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO była „Taktyczna doktryna powietrzna NATO” (ang. *NATO Tactical Air Doctrine*), zawarta w dokumencie ATP-33.

Udział WLOP w programie „PdP” związany był z zamiarem włączenia sił operacyjnych w zintegrowaną strukturę wojskową NATO. „PdP” traktowane było jako środek zbliżający nas do tego celu, poprzez uruchomienie procesu faktycznej integracji polskich struktur sił powietrznych z odpowiednimi strukturami Paktu, a także poprzez przemyślaną modernizację szkolenia operacyjno-taktycznego, zgodnie ze standardami sił powietrznych NATO.

Program „PdP”, w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego, realizowany był w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej, na następujących płaszczyznach:

- 1) konsultacje specjalistów, wymiana informacji oraz doświadczeń z dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP i siłach powietrznych NATO;
- 2) uczestnictwo w kursach i szkoleniach organizowanych przez Sojusz;
- 3) udział jednostek wojskowych, oficerów, sztabów lub obserwatorów w ćwiczeniach prowadzonych przez NATO, według standardów obowiązujących wszystkich członków;
- 4) kontakty operacyjne z dowództwami, sztabami i stanowiskami dowodzenia (przede wszystkim – z AIRCENT i ICAOC);
- 5) szkolenie językowe i specjalistyczne oficerów z WLOP.

Od kilku już lat, w ramach „PdP” organizowane są szkolenia i ćwiczenia państw NATO z udziałem wydzielonych sił z WLOP. Dzięki temu mogliśmy się zapoznać ze sposobem i metodologią organizowania ćwiczeń oraz z procedurami, jak również dokumentami obowiązującymi w siłach powietrznych NATO. Powinno to ułatwić integrację ze strukturami wojskowymi Paktu Północnoatlantyckiego.

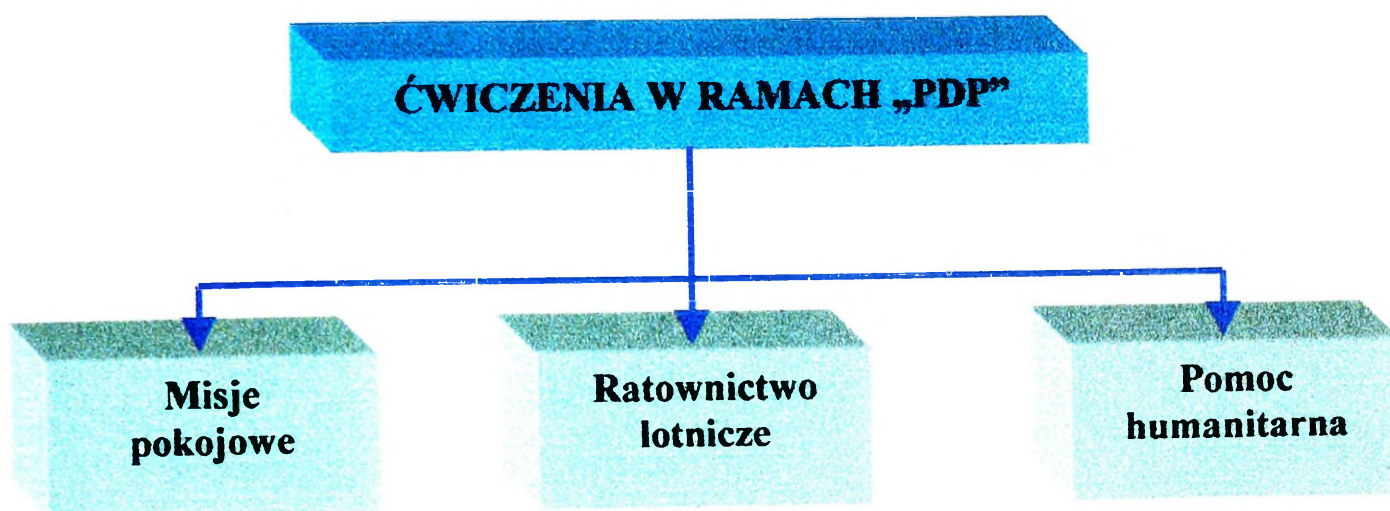
Analiza literatury i wywiady wykazują, że zasadniczą formą dotychczasowych wspólnych szkoleń, w których uczestniczyli oficerowie z WLOP, były wieloszczeblowe ćwiczenia dowódczo-sztabowe. Większość z nich była otwarta dla wszystkich państw partnerskich, to znaczy zapraszane były wszystkie państwa, a uczestnictwo (w charakterze ćwiczących lub tylko obserwatorów) było uzależnione od suwerennej decyzji uczestników programu. W nazwie tych ćwiczeń (kryptonimie) najczęściej występowało słowo „wspólne” (*ang.* „*Cooperative*”)¹⁷. Ważnym elementem wzajemnej współpracy było to, że oficerowie z WLOP bardzo często uczestniczyli w planowaniu, przygotowaniu i prowadzeniu takich ćwiczeń. Dzięki temu WLOP posiadają już kadry przygotowane do prowadzenia ćwiczeń według standardów NATO (por. punkty 1.9.2 i 1.9.3).

Głównymi celami ćwiczeń organizowanych w ramach „PdP” były:

¹⁷ Jako przykłady mogą tu posłużyć ćwiczenia: „Cooperative – Chance, Bear, Batch, Banners, Effort, Light, Jaguar”, „Central Eclectic”, „Baltzar”, „Compact Guard”, „Double Eagle”.

- 1) zapoznanie i przeszkolenie przedstawicieli państw partnerskich w zakresie stosowanych w siłach powietrznych NATO procedur sztabowych;
- 2) ocena stopnia osiągania wybranych elementów interoperacyjności przez siły powietrzne państw partnerskich oraz możliwości ich integracji z siłami powietrznymi Paktu;
- 3) przygotowanie merytoryczne i językowe oficerów z sił powietrznych państw partnerskich do pracy w międzynarodowych, połączonych sztabach sił powietrznych NATO.

Tematyka tych ćwiczeń związana była przede wszystkim z misjami pokojowymi, ratownictwem lotniczym i pomocą humanitarną (rys. 4.2) [19].

Rys. 4.2. Tematyka ćwiczeń organizowanych w ramach „PdP”.

Uczestnicy ćwiczeń z ramienia WLOP mieli okazję zapoznać się nie tylko z sytuacją operacyjno-taktyczną, ale także poznać dokładnie (teoretycznie oraz praktycznie) strukturę Sztabu Wielonarodowych Połączonych Sił Pokojowych, obowiązki poszczególnych komórek sztabowych, regulaminy pracy sztabu i służb, wzory dokumentów oraz system łączności i obiegu informacji. Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej wielokrotnie brały udział w przedsięwzięciach oraz ćwiczeniach, wykonywanych wspólnie z siłami powietrznymi NATO. Uczestniczyły w nich wydzielone siły i środki (często specjalnie przygotowane) głównie ze składu Wojsk Lotniczych. Stopień przygotowania poszczególnych jednostek do ćwiczeń był zarówno pod względem merytorycznym, jak i językowym zróżnicowany.

Na podstawie wspólnych ćwiczeń WLOP z siłami powietrznymi NATO (w ramach „PdP”) można stwierdzić, że pomimo wielu podobieństw w przyjętej

typologii form szkolenia operacyjno-taktycznego, występują zasadnicze różnice w metodyce przygotowania poszczególnych przedsięwzięć szkoleniowych. Realizowanie wspólnych ćwiczeń wymagało przygotowania ćwiczących wojsk oraz zapewnienia kompatybilności i interoperacyjności w zakresie koniecznym do wspólnego realizowania zadań w ramach misji pokojowych ONZ (rys. 4.3).

Udział WLOP w programie „PdP” umożliwił opracowanie i wydanie wielu dokumentów organizacyjnych, z których na uwagę zasługuje: „*ang. First Pfp – Training Exercise. Exercise Operations Orders (EXOPORD)*” – zbiór rozkazów oraz ustaleń normatywnych na czas ćwiczeń, opracowanych na podstawie obowiązujących w NATO zasad. W dokumencie tym, wielonarodowym siłom zbrojnym (wzajemnie niekompatybilnym) narzucone zostały reguły działania w warunkach osiągnięcia kompatybilności i interoperacyjności z NATO.

Doświadczenia wyniesione z udziału w ćwiczeniach organizowanych w ramach „PdP” umożliwiły sformułowanie konkretnych wniosków, dotyczących rozwijania działań dostosowawczych do funkcjonowania w strukturach NATO. Określono, że zakres postulowanych w WLOP zmian podczas osiągnięcia interoperacyjności z NATO powinien obejmować trzy główne obszary:

- 1) zmiany o charakterze doktrynalnym;
- 2) zmiany strukturalno-funkcjonalne;
- 3) zmiany w szkoleniu operacyjno-taktycznym dowództw, sztabów i wojsk.

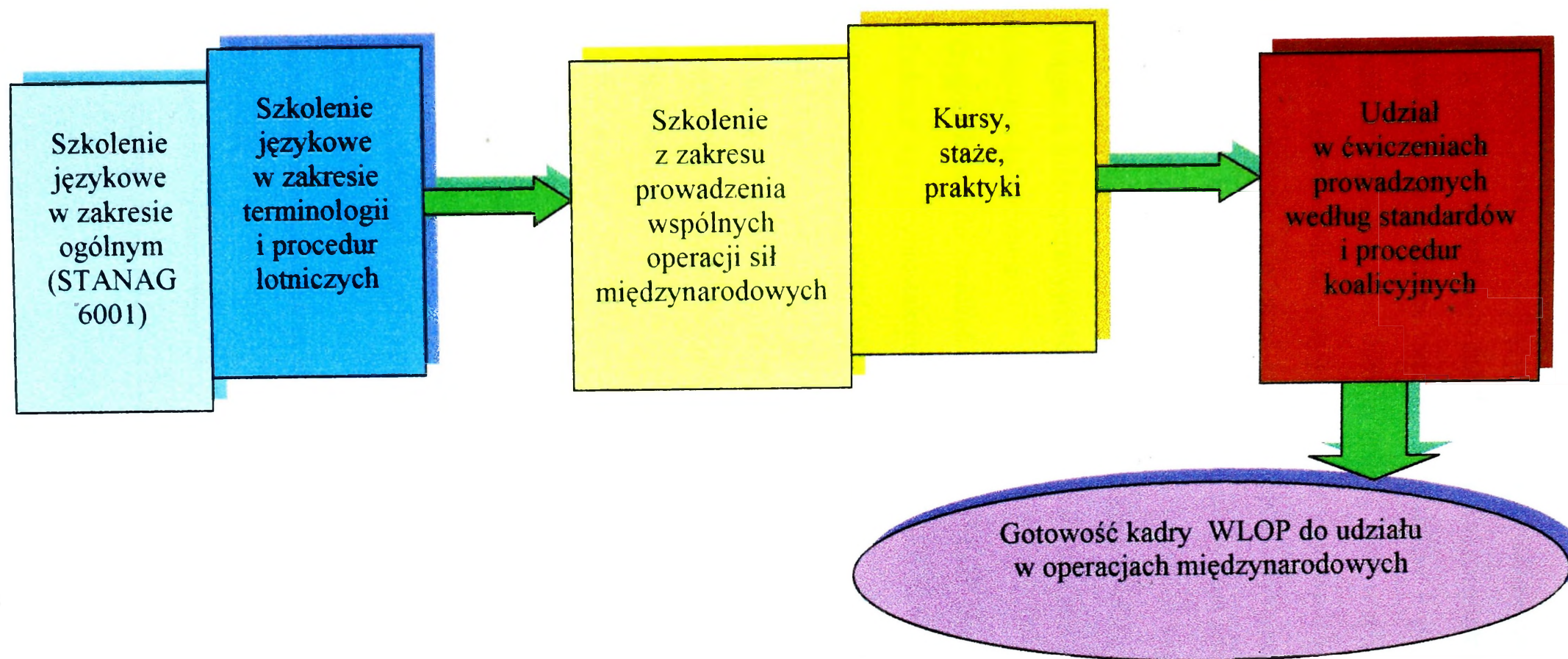
Analiza literatury wskazuje, że na podstawie wniosków z udziału w programie „PdP” WLOP przyjęły, iż w początkowym okresie zmiany w szkoleniu operacyjno-taktycznym dowództw, sztabów i wojsk powinny obejmować:

- a) adaptację regulaminów, instrukcji oraz poradników do wymogów teoretycznego przygotowania WLOP zgodnie z zasadami działań obronnych Sojuszu;
- b) adaptację metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego, obowiązującej w siłach powietrznych NATO;
- c) dostosowanie szkolenia programowego załóg i obsług WLOP do wymagań współdziałania na polu walki.

SZKOLENIE JĘZYKOWE

SZKOLENIE SPECJALISTYCZNE

ĆWICZENIA

Rys. 4.3. Przebieg przygotowania kadry WLOP do udziału w operacjach międzynarodowych

4.1.2. Ćwiczenia prowadzone według procedur i standardów sił powietrznych NATO

Niezwykle ważnym przedsięwzięciem szkoleniowym, na drodze do integracji WLOP z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego, są ćwiczenia przygotowywane i prowadzone według standardów i procedur obowiązujących w siłach powietrznych Sojuszu. Istotną rolę w tym względzie odgrywa Wydział WLOP AON. Już od kilku lat przygotowywane i prowadzone są tam ze słuchaczami I i II roku ćwiczenia dowódczo-sztabowe opracowywane według zasad obowiązujących w NATO. Wiedza, jaką zdobywali i zdobywają słuchacze AON w wyniku przygotowania oraz prowadzenia tych ćwiczeń, w bardzo szybkim tempie jest transformowana na grunt niższych szczebli dowodzenia WLOP, co umożliwia przyspieszenie osiągania interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego.

Przygotowanie do ćwiczeń w Wydziale WLOP obejmuje szereg zajęć w ramach szkolenia operacyjno-taktycznego. Organizowane są zarówno wykłady, jak i seminaria, prowadzone przez wykładowców AON, Akademii Dowodzenia Bundeswehry, jak i przez oficerów z dowództwa sił powietrznych RFN. W przedsięwzięciach tych biorą udział słuchacze AON, ale również zaproszeni goście, między innymi z Dowództwa WLOP, korpusów obrony powietrznej (KOP) oraz Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych (WSO SP). W ramach prowadzonego przez oficerów sił powietrznych Niemiec szkolenia jego uczestnicy zapoznawani byli:

- 1) ze strukturami organizacyjnymi sił powietrznych NATO;
- 2) z zasadami dowodzenia siłami powietrznymi NATO;
- 3) z zasadami planowania operacyjnego i taktycznego;
- 4) z doświadczeniami praktycznymi z ćwiczeń realizowanych na szczeblu AIRCENT i ICAOC;
- 5) z praktycznym planowaniem działań ofensywnych i defensywnych sił podległych ICAOC;
- 6) z przebiegiem najważniejszych elementów cyklu organizacyjnego wypracowania decyzji, jakim są wstępna konferencja planistyczna (ang. *Initial Planning*

Meeting – IPM) oraz konferencja dowódczo-decyzyjna (ang. *Commander's Decision Meeting – CDM*);

- 7) założeniami metodycznymi i merytorycznymi ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych według procedur sił powietrznych NATO oraz liczbą i treścią niezbędnych do jego przeprowadzenia dokumentów.

W trakcie bezpośredniego przygotowania do ćwiczeń (w 1996 roku) zostały opracowane materiały teoretyczne dotyczące zadań i kompetencji ICAOC oraz zasad użycia sił powietrznych. W ciągu trzech miesięcy wydano sześć skryptów¹⁸. W następnej kolejności zostały opracowane mapy z sytuacją operacyjno-taktyczną, wyrażoną obowiązującymi w siłach powietrznych NATO znakami taktycznymi i koalicyjną „filozofią” zobrazowania działań bojowych.

Zagadnieniami szkoleniowymi pierwszego ćwiczenia seminaryjnego było planowanie operacji mającej na celu zwalczanie potencjału lotniczego przeciwnika. Słuchacze kierunku wojsk lotniczych planowali działania w ramach ofensywnej walki z siłami powietrznymi przeciwnika, a studenci kierunku obrony powietrznej w ramach defensywnej walki ze środkami napadu powietrznego. W kolejnych ćwiczeniach sytuacja ta uległa zmianie i tworzone już zespoły mieszane. Wypracowanie poszczególnych elementów decyzyjnych odbywało się metodą „burzy mózgów” oraz dyskusji [62].

W ćwiczeniu, w charakterze obserwatorów i doradców, występowali oficerowie Luftwaffe, którzy na bieżąco wyjaśniali wszelkie problemy oraz korygowali błędy. Dzięki temu, chociaż ćwiczenie było rozciągnięte w czasie, zawsze spełniało swoją rolę dydaktyczną. Ćwiczenia prowadzone były w języku polskim, ale w każdym ćwiczącym zespole był wyznaczony tłumacz. Na podstawie dostępnych materiałów oraz przy wydatnej pomocy oficerów z Niemiec, niektóre z dokumentów rozkazodawczych były opracowywane w języku angielskim.

Zasadniczym wnioskiem z ćwiczeń dowódczo-sztabowych przygotowywanych w AON według procedur sił powietrznych NATO jest to, że przełamano pewne (dotychczas obowiązujące) stereotypy i mentalność oficerów, przy wypracowywaniu decyzji do działań bojowych. Udział obserwatorów z różnych szczebli do-

¹⁸ Głównym autorem opracowanych skryptów był pplk Christoph B. Scheffel, słuchacz AON w latach 1994-96

wodzenia WLOP znacznie podwyższał rangę tego przedsięwzięcia. Przeprowadzenie szeregu wykładów, konferencji oraz sympozjów umożliwiło opracowanie wielu materiałów teoretycznych, które znacznie usprawniły proces szkolenia słuchaczy Wydziału WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO. Zebrano wiele doświadczeń dotyczących obowiązujących w NATO zasad użycia sił powietrznych i procedur podejmowania decyzji. Umiejętności nabyte przez słuchaczy już procentują, gdyż są przez nich wykorzystywane w dalszej działalności służbowej, na nowych stanowiskach pracy.

Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych dobitnie świadczą, że szkolenie operacyjno-taktyczne prowadzone w AON, w tym szczególnie ćwiczenia dowódczo-sztabowe organizowane według standardów sił powietrznych NATO, spełnia swoją rolę. Świadczą o tym między innymi wyniki badań ankietowych, w tym szczególnie odpowiedzi udzielone przez słuchaczy na pytania testowe (por. załącznik 3 i punkt 1.9.1). Były one lepsze od tych, które udzielili ankietowani oficerowie z Dowództwa WLOP. W związku z powyższym koniecznością staje się udział oficerów WLOP w tego typu przedsięwzięciach szkoleniowych. Świadczą o tym wyniki uzyskane przez słuchaczy AON. Więcej poprawnych odpowiedzi udzielili słuchacze II roku studiów (aniżeli I roku) oraz to, że trafniejsze były odpowiedzi po przeprowadzonym ćwiczeniu, niż przed jego rozpoczęciem.

Według opinii oficerów sił powietrznych Niemiec, poziom wiedzy i umiejętności praktyczne jakie prezentują słuchacze Wydziału WLOP AON, w niczym nie odbiega od stanu wiedzy oficerów niemieckich, na tym poziomie kształcenia. Oficerowie z Niemiec zwracali uwagę na to, że słuchacze AON w bardzo szybkim tempie przyswoili sobie zasady obowiązujące w NATO, w trakcie prowadzenia ćwiczeń. Z uznaniem wyrażali się o przedstawianych przez słuchaczy wariantach propozycji do działań zarówno ofensywnych, jak i defensywnych. Opinie i uwagi jakie wygłaszali oficerowie z sił powietrznych Niemiec, pozwalają optymistycznie patrzeć na proces osiągania integracji z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego. Słuchacze AON, którzy uczestniczyli w tych ćwiczeniach zajmują teraz kierownicze stanowiska w jednostkach WLOP i zdobytą wiedzę mogą przekazywać podległym sztabom i wojskom. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia członkostwa w NATO.

Bardzo duże znaczenie, na drodze do osiągnięcia integracji z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego, odegrały również ćwiczenia organizowane przez państwa NATO, w których uczestniczyli oficerowie z WLOP. Ich wiedza i zdobyte doświadczenia mogły być wykorzystane w teoretycznym szkoleniu pozostałej kadry WLOP. O roli jaką odegrały zarówno ćwiczenia prowadzone w AON, jak i ćwiczenia organizowane w ramach NATO, najlepiej świadczą wyniki przeprowadzonych ćwiczeń sprawdzających działanie systemu ASOC oraz ćwiczenie „OCELOT-99”. Przedstawiciele państw NATO z uznaniem wyrażali się o poziomie organizacyjnym, tych przedsięwzięć szkoleniowych (por. załącznik 4).

4.1.3. Zmiany w szkoleniu WLOP wynikające z procesu integracji z NATO

Podpisanie protokołu akcesyjnego oraz oficjalne zaproszenie Polski do NATO w grudniu 1997 roku, zapoczątkowało nowy etap w procesie integracji szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP i sił powietrznych NATO. Działania zmierzające do zintegrowania WLOP ze strukturami NATO, ukierunkowano na ujednolicenie form, metod i sposobów prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych oraz doskonalenie działalności sztabowej.

Na wszystkich szczeblach dowodzenia WLOP rozpoczęto intensywne prace szkoleniowe na rzecz przygotowania wojsk do wstąpienia w struktury NATO. W ramach szkolenia operacyjno-taktycznego zrealizowano szereg przedsięwzięć mających na celu przygotowanie dowództw i sztabów WLOP do ćwiczeń operacyjno-taktycznych, organizowanych według procedur i standardów ogólnie przyjętych w siłach powietrznych NATO. Odbyło się wiele wspólnych seminariów, spotkań i konferencji, tak w kraju, jak i za granicą. Prowadzone one były zarówno przez oficerów (wykładowców) polskich, mających za sobą doświadczenie w pracach struktur wojskowych sił powietrznych NATO, oficerów, którzy zbadali dogłębnie powyższą problematykę teoretycznie, jak również przez przedstawicieli organów dowodzenia siłami powietrznymi NATO. W ramach tych szkoleń oficerowie WLOP zostali zapoznani z zasadami planowania, przygotowania i prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO, uwarunkowania-

mi związanymi z dowodzeniem siłami powietrznymi oraz ilością i treścią dokumentów opracowywanych w trakcie realizacji przedsięwzięć szkoleniowych.

Ważnym przedsięwzięciem szkoleniowym realizowanym przez WLOP w ostatnich latach był również udział w ćwiczeniach oraz międzynarodowych inspekcjach, zgodnie z ustaleniami „Traktatu o otwartych przestworzach”. Uczestniczące w nich zespoły pilotażowe oraz specjaliści lotniczy, w ramach organizowanych wspólnie z siłami powietrznymi NATO spotkań roboczych, narad, seminariów i szkoleń, zapoznali się z procedurami lotniczymi oraz przepisami i uregulowaniami prawnymi, związanymi ze szkoleniem pilotażowo-bojowym i operacyjno-taktycznym.

Perspektywa wstąpienia do NATO wymusiła podjęcie, zakrojonych na szeroką skalę, działań mających na celu naukę języka angielskiego przez kadre WLOP, niezbędnego do właściwej realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w ramach NATO (por. załącznik 3). Na początku 1998 roku około 950 żołnierzy zawodowych WLOP legitymowało się potwierdzoną znajomością języka angielskiego, zaś w kwietniu 1999 r. już 1296 (Tabela 4.1).

Zmiany organizacyjno-strukturalne i funkcjonalne Sił Zbrojnych RP zasadniczo wpłynęły na modyfikację systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego oficerów WLOP za granicą. Zgodnie z nową koncepcją, rozpoczęto kierowanie oficerów na kursy i praktyki do państw NATO. Godnym podkreślenia jest to, że państwa oferujące szkolenia są zainteresowane dalszym przebiegiem służby oficerów szkolonych w ich uczelniach, a w szczególności na jakie stanowiska służbowe trafią po ukończeniu kursu. Kierowanie kadry WLOP na studia oraz kursy szkoleniowe za granicą jest skorelowane ze szkoleniem w kraju i wynika z perspektywicznych potrzeb kadrowych w określonych specjalnościach, tak aby:

- 1) uzyskana w toku różnych form szkolenia wiedza, odpowiadająca najnowszym tendencjom w dziedzinie nauki i sztuki wojennej, przeniesiona na grunt WLOP, przyczyniła się do powstania jakościowo nowych rozwiązań w zakresie dowodzenia (kierowania) wojskami, szkolenia oraz wychowania;
- 2) przygotować kadre WLOP do współpracy w ramach różnych dziedzin współdziałania z siłami powietrznymi NATO;

Liczba żołnierzy zawodowych WLOP znających język obcy

JĘZYK OBCY	LICZBA ZNAJĄCYCH
Język angielski	1296
Język rosyjski	358
Język niemiecki	160
Język francuski	41
RAZEM	1855

- 3) przygotować wytypowanych żołnierzy zawodowych do objęcia stanowisk służbowych w strukturach dowodzenia siłami powietrznymi NATO;
- 4) przygotować kadrę do obsługi (eksploatacji) uzbrojenia i sprzętu będącego na wyposażeniu WLOP lub przewidywanego do wprowadzenia.

Po uwzględnieniu wymogów zawodowo-kwalifikacyjnych, kadrze WLOP proponowane były i są następujące formy szkolenia za granicą:

- 1) pełne studia dowódczo-sztabowe dla oficerów jako równorzędne ze studiami w AON;
- 2) studia podyplomowe:
 - a) operacyjno-strategiczne dla oficerów zajmujących stanowiska etatowe generała lub kandydatów na te stanowiska;
 - b) specjalistyczne, traktowane jako uzupełnienie lub rozszerzenie posiadanej wiedzy fachowej;

- 3) kursy doskonalenia zawodowego:
 - a) operacyjno-taktyczne dla oficerów po studiach dowódczo-sztabowych planowanych do objęcia stanowisk etatowych pułkownika;
 - b) wyższe kursy doskonalenia dla oficerów zajmujących stanowiska dowódcy kompanii lub batalionu, traktowane jako odpowiedniki naszych WKDO albo jako rozszerzenie posiadanej wiedzy fachowej;
- 4) kursy specjalne:
 - a) przekwalifikowania kadry i personelu technicznego związane z wprowadzaniem w wyposażenie nowego sprzętu;
 - b) metodyczne kursy językowe dla lektorów języków obcych;
- 5) przeszkolenie oficerów zajmujących stanowiska w pionie dowódczo-sztabowym, mające na celu rozszerzenie posiadanej wiedzy fachowej;
- 6) staże - dla oficerów od stopnia podporucznika z różnych szczebli dowodzenia i rodzajów wojsk, odbywane bezpośrednio w jednostkach wojskowych na stanowiskach adekwatnych do stanowisk zajmowanych w kraju [17].

Z chwilą gdy było już przesądzone nasze członkostwo w NATO, nastąpił znaczny postęp w zakresie ilości i jakości dokumentów, które traktowały o problematyce szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO. Wynikało to z faktu, że państwa NATO udostępniły nam szereg materiałów, do których wcześniej nie mieliśmy dostępu. Rozpoczęło się:

- a) opracowywanie wytycznych oraz harmonogramów przygotowania dowództw i sztabów do osiągnięcia kompatybilności szkoleniowej z NATO;
- b) prowadzenie selekcji dokumentów dotyczących szkolenia operacyjno-taktycznego, a będących w dyspozycji SZ RP;
- c) tłumaczenie dostępnych materiałów oraz ich weryfikacja pod względem merytorycznym i językowym;
- d) rozpowszechnianie przetłumaczonych dokumentów.

Niezwykle korzystna (z punktu widzenia integracji z NATO) była wymiana doświadczeń szkoleniowych pomiędzy bliźniaczymi jednostkami sił powietrznych państw NATO i WLOP. Wiele jednostek WLOP nawiązało bezpośrednią współpracę szkoleniową z jednostkami sił powietrznych państw NATO.

Wszystkie wyżej wymienione przedsięwzięcia zrealizowane przez Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej w latach 1991-98, przyczyniły się do tego, że są one na wysokim etapie zaawansowania jeśli chodzi o uzyskanie interoperacyjności z siłami powietrznymi państw NATO. Zdaniem ekspertów, dotyczy to również działań mających na celu integrację z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego. Niemniej jednak nie można poprzestać na przedsięwzięciach już zrealizowanych. Należy dążyć do dalszego doskonalenia procesu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP, tak aby w jak najszybszym czasie móc w pełnym wymiarze współdziałać we wszystkich przedsięwzięciach szkoleniowych organizowanych w ramach sił powietrznych NATO.

4.2. Doskonalenie szkolenia dowództw i sztabów WLOP w świetle przyszłych uwarunkowań ich funkcjonowania

Biorąc pod uwagę doświadczenia z ostatnich konfliktów zbrojnych, w planowaniu szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP należy brać pod uwagę fakt, że to właśnie siły powietrzne jako pierwsze podejmą zorganizowane działania mające na celu obronę suwerenności naszego kraju. W przedsięwzięciach szkoleniowych należy uwzględniać możliwości przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom z powietrza, które mogą wystąpić w dowolnym czasie i na dowolnym kierunku. Zdolność do szybkiego i sprawnego podjęcia walki z przeciwnikiem powietrznym oraz zapewnienie skutecznej osłony żywotnych elementów systemu obronnego państwa, narzucają dobór określonej problematyki szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP.

Według opinii ekspertów, merytoryczny zakres szkolenia dowództw i sztabów powinien być swoistą odpowiedzią na potrzebę nabycia określonych umiejętności, doświadczeń, a niekiedy również nawyków podczas wykonywania postawionych zadań. Powinien on odpowiadać na pytania:

- 1) Jaka tematyka szkoleniowa winna stanowić priorytet w przygotowywaniu oraz zgrywaniu dowództw i sztabów?
- 2) Jakie cele i w jakim czasie mają być osiągnięte?

Wnioski i doświadczenia z ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP wskazują, że w celu doskonalenia funkcjonowania sił powietrznych w przyszłości, wysiłek szkoleniowy musi w większym wymiarze skupiać się na [9]:

- 1) doskonaleniu współdziałania wszystkich ogniw wchodzących w skład WLOP;
- 2) uwzględnianiu wielowariantowości ugrupowania bojowego przeciwnika oraz różnych scenariuszy prowadzonych przez niego działań;
- 3) możliwości kompatybilnej współpracy z siłami powietrznymi NATO;
- 4) zapoznaniu z procedurami administracyjnymi, określonymi w dokumentach standaryzacyjnych NATO, stosowanymi w pracy sztabowej i szkoleniowej;
- 5) pogłębieniu współpracy i współdziałania z wojskami obrony terytorialnej (OT) i układem pozamilitarnym;
- 6) wypracowaniu metod skutecznej osłony żywotnych elementów systemu obronnego państwa;
- 7) zwiększeniu mobilności, manewrowości i żywotności WLOP;
- 8) przygotowaniu WLOP do udziału w akcjach humanitarnych, ratowniczych, rozdzielania zwaśnionych stron oraz w misjach pokojowych;
- 9) wymianie doświadczeń wynikających z udziału wybranych elementów WLOP w misjach pokojowych;
- 10) możliwościach logistycznego wsparcia działań bojowych lotnictwa.

Duży wpływ na realizację i doskonalenie przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP mają zmiany strukturalno-organizacyjne. Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej przechodzą obecnie ze struktury dywizyjno-pułkowej na brygadowo-eskadrową. Wiele zmian wprowadzi wdrażany system identyfikacji „swój-obcy” - SUPRAŚL. Zaistnieje konieczność praktycznego sprawdzenia nowego systemu w trakcie ćwiczeń wojskowych. W praktycznym szkoleniu zweryfikowane muszą być działania Lotniczej Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej (LGPR) oraz Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych (ASOC). Do codziennej działalności szkoleniowej musi zostać włączona tematyka opanowania i wdrożenia normatywnych przepisów regulujących zasady wykonywania lotów zgodnie z zasadami sił powietrznych NATO oraz udział lotnictwa w operacjach powietrznych.

Ważną problematyką szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP jest organizacja współdziałania wszystkich ogniw tworzących siły powietrzne. Przeprowa-

dzone w ostatnich latach ćwiczenia operacyjno-taktyczne wykazały konieczność dalszego doskonalenia w zakresie pełnej integracji szkoleniowej wszystkich sił i środków wchodzących w skład WLOP.

Mnogość funkcji, realizowanych przez poszczególne szczeble dowodzenia WLOP, wymusza konieczność zastosowania w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego (szczególnie ćwiczeń) systemów eksperckich, służących szybkiemu i racjonalnemu rozwiązywaniu zadań taktycznych i operacyjnych [50]. Uprawnienia jakie w siłach powietrznych NATO posiadają stanowiska dowodzenia szczebla taktycznego (CAOC), wymagają konieczności użycia systemów eksperckich już na tym szczeblu dowodzenia siłami powietrznymi. Byłyby one niezmiernie przydatne w zakresie decydowania i zlecania zadań podległym siłom, zwiększając tym samym możliwość ich bezpośredniego oddziaływania na przeciwnika powietrznego. Zastosowanie systemów eksperckich w planowaniu i prowadzeniu operacji powietrznych oraz ich koordynowanie z działaniami Wład. i MW RP na szczeblu operacyjnym jest nie tylko zasadne, ale wręcz konieczne.

W aspekcie doskonalenia przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP należałoby w planowaniu i prowadzeniu ćwiczeń zapewnić więcej swobody dowódcom niższych szczebli dowodzenia (KOP, brygady). Polegałoby to na uzależnieniu liczby prowadzonych ćwiczeń i ich rodzaju od aktualnych potrzeb danego szczebla dowodzenia WLOP. W dobie ograniczonych środków finansowych potrzebna jest gruntowna analiza tego, ile i jakich ćwiczeń w skali roku mogą i powinny przeprowadzić poszczególne szczeble organizacyjne.

Doskonalenie procesu szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i sztabów WLOP powinno być zatem procesem długofalowym ukierunkowanym na przygotowanie do realizacji zadań w układzie koalicyjnych oraz wynikających z narodowego systemu szkolenia (por. punkty 5.3. i 5.4). Priorytetem działalności szkoleniowej winien być konstytucyjny wymóg niepodległości i nienaruszalności granic Rzeczypospolitej Polskiej.

Reasumując należy stwierdzić, że chociaż dotychczasowe działania mające na celu doskonalenie przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP spełniły swoją rolę, to należy je znacznie zintensyfikować i ukierunkować głównie na integrację z NATO.

4.3. Podobieństwa i różnice w szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP i sił powietrznych NATO

Analiza porównawcza przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP i siłach powietrznych NATO wskazuje, że w obu przypadkach szkolenie jest najważniejszym przedsięwzięciem realizowanym przez wojska w czasie pokoju. Analogicznie jak w WLOP, w siłach powietrznych Sojuszu najistotniejszą formą szkolenia są ćwiczenia. Wbrew obiegowej opinii, szkolenie w NATO jest indywidualną sprawą każdego państwa. Jedynym warunkiem jest to, żeby siły zbrojne poszczególnych państw członkowskich były przygotowane do działania w układzie koalicyjnym. Podobnie jak w WLOP, w siłach powietrznych NATO w trakcie realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego obowiązuje przestrzeganie ogólnie obowiązujących zasad szkolenia wojskowego (por. punkty 2.1. i 3.1).

Na podstawie przeprowadzonych badań, w celu doskonalenia przygotowania i prowadzenia ćwiczeń według standardów NATO, istnieje potrzeba przetransformowania na grunt WLOP niektórych rozwiązań obowiązujących w Sojuszu. Wnioski z ćwiczeń w których dotychczas uczestniczyli oficerowie z WLOP oraz wywiady z oficerami sił powietrznych NATO wskazują, że pomimo wielu podobieństw w przyjętej typologii form szkolenia operacyjno-taktycznego, występują zasadnicze różnice w metodyce przygotowania poszczególnych przedsięwzięć szkoleniowych w WLOP i siłach powietrznych NATO. Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń w Sojuszu poprzedzone jest długim okresem planowania ćwiczenia (dochodzącym do 5 lat). Umożliwia to bardzo dokładne rozpatrzenie wszystkich zagadnień związanych z przeprowadzeniem ćwiczenia. W trakcie trwania ćwiczenia kierownictwo nie ingeruje w rozwiązania prezentowane przez ćwiczących. Dopiero w trakcie omówienia rozpatrywane są wszystkie stwierdzone niedociągnięcia i uwagi.

Na uwagę zasługuje fakt, że mapy w ćwiczeniach organizowanych według procedur NATO są dokumentami pomocniczymi, na które przykłada się folie i wrysowuje sytuację operacyjno-taktyczną. Wszystkie oceny, kalkulacje i opinie przygotowywane są na diapozytywach (slajdach) i wyświetlane na ekranie za pomocą rzutnika światła dziennego (komputera). Na diapozytywach wyrażane są elementy najbardziej istotne za pomocą najprostszych, nie zawsze standardowych znaków.

Interesujące jest to, że rola rozjemców ogranicza się głównie do wnikliwej obserwacji, a nie do odrzucania lub przyjmowania rozwiązań merytorycznych przyjętych przez ćwiczących, czy wręcz sugerujących im pewne działania.

Inaczej niż u nas wygląda proces wypracowania decyzji. Standardem jest w tym przypadku powszechność wariantowania podczas wypracowywania decyzji do działań. Spośród zaprezentowanych wariantów szef sztabu rekomenduje po jednym wariantcie działań ofensywnych i defensywnych, dowódca zaś nakazuje które rozwiązania należy planować szczegółowo. W siłach powietrznych NATO nie ma meldowania zamiaru, ani zatwierdzania decyzji. Zamiar pojawia się dopiero po zakończeniu oceny sytuacji, a nie tak jak u nas już po analizie zadania. W związku z tym, że już wielokrotnie uczestniczyłem w ćwiczeniach prowadzonych według układu obowiązującego w NATO uważam, że celowym byłoby przeniesienie wyżej wymienionych rozwiązań na grunt WLOP. Pozwoliłoby to na znaczne usprawnienie pracy sztabu i jednocześnie zwiększenie czasu na wypracowanie rozwiązań merytorycznych, kosztem pracochłonnych (i czasochłonnych) rozwiązań obowiązujących w polskich siłach zbrojnych (np. uwzględnianie tzw. „kultury sztabowej”).

Za niecelowe wydaje się przyjmowanie podczas ćwiczeń umownych granic państwowych wewnątrz kraju. Podczas przygotowania i prowadzenia ćwiczeń należy doprowadzić do tego, aby wojska wykonywały zadania w obszarze rzeczywistych granic, a za sąsiadów przyjmowane były umowne państwa (tak jest w NATO), których struktura sił zbrojnych może być porównywalna z naszymi. Ze względu na ograniczenia finansowe konieczne jest szczegółowe określenie priorytetów w zakresie szkolenia dowództw i sztabów WLOP, tak aby mogły one skutecznie wykonywać stojące przed nimi zadania.

Analizując przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO, w planowaniu szkolenia w WLOP należy preferować te ćwiczenia operacyjno-taktyczne, które umożliwiają doskonalenie umiejętności stosunkowo dużej liczbie kadry dowódczo-sztabowej. Priorytetowo należy traktować problemy szkolenia szczególnie tej części kadry, która jest odpowiedzialna za operacyjne i mobilizacyjne planowanie rozwinięcia WLOP oraz ich użycia w sytuacjach kryzysowych.

Wywiady z przedstawicielami sił powietrznych NATO dowodzą, że każdy kolejny okres szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP powinien być aktualizowany na podstawie wniosków wypływających z poprzednich okresów szkolenia oraz doświadczeń z trwających konfliktów zbrojnych. Praktyka szkoleniowa minionych lat dowodzi, że nie były należycie wykorzystywane wyniki badań prowadzonych podczas ćwiczeń. W państwach NATO do tego przedsięwzięcia przywiązuje się bardzo dużo uwagi. W świetle doskonalenia metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP celowym byłoby wykorzystanie wyników badań prowadzonych podczas ćwiczeń operacyjno-taktycznych w trakcie odpraw i szkoleń zbiorowych kierowniczej kadry WLOP. Opracowane w trakcie tych spotkań wnioski powinny stanowić podstawę do formułowania celów i zadań badawczych (prowadzonych w czasie ćwiczeń) na kolejne lata.

Zdaniem ekspertów z WLOP i większości respondentów, przeprowadzonych przeze mnie badań ankietowych, za celowe uważa się zachowanie narodowego charakteru dotychczasowych form i metod stosowanych w szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP. Należy je jednak uzupełnić komputerowym wspomaganie ćwiczeń (tak jak to ma miejsce w siłach powietrznych NATO) zapewniającym kompatybilność w funkcjonowaniu dowództw i sztabów WLOP w układzie sojuszniczym. Rozszerzenia wymagają natomiast cele szkolenia operacyjno-taktycznego w zakresie przygotowania WLOP do organizowania i prowadzenia działań bojowych wspólnie z siłami powietrznymi NATO.

Przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP praktycznie nie ulegnie zmianie, w odniesieniu do zadań wykonywanych przez siły powietrzne. Porównanie istoty zadań wykonywanych przez Siły Powietrzne RP i NATO wskazuje na wiele podobieństw. Dotyczy to udziału w walce o przewagę w powietrzu, izolację rejonu działań bojowych, wsparcia ogniowego wojsk lądowych i marynarki wojennej oraz rozpoznania powietrznego.

Uwzględniając dotychczasowe doświadczenia ze współpracy z NATO, w szerszym zakresie niż dotychczas w praktyce szkoleniowej należy wykorzystywać nowoczesne techniki oraz symulacje komputerowe.

W miarę możliwości finansowych, praktyczne szkolenie należałoby realizować w oparciu o wszelkiego rodzaju trenażery i symulatory. Kadra WLOP powinna być zapoznana z zasadami pracy z dokumentami elektronicznymi (w tym poczty elektronicznej). W aspekcie wstąpienia do NATO już teraz należałoby zakupić i wdrożyć w WLOP oprogramowanie do prowadzenia ćwiczeń wspomaganych komputerowo.

W państwach NATO bardzo dużą wagę przywiązuje się do automatyzacji procesów dowodzenia i szkolenia wojsk. Jak wiadomo, w Siłach Zbrojnych RP (także w WLOP) planowanie działań bojowych i podejmowanie decyzji do działań ciągle jeszcze zajmuje bardzo dużo czasu. W praktyce szkoleniowej w dalszym ciągu stosuje się elementarne, niezwykle czasochłonne modele poligonowe i kalkulacje operacyjno-taktyczne. Z zastosowaniem analitycznych modeli optymalizacyjnych dokonuje się jedynie przydziału celów oraz planowania dyslokacji wojsk i przewozów.

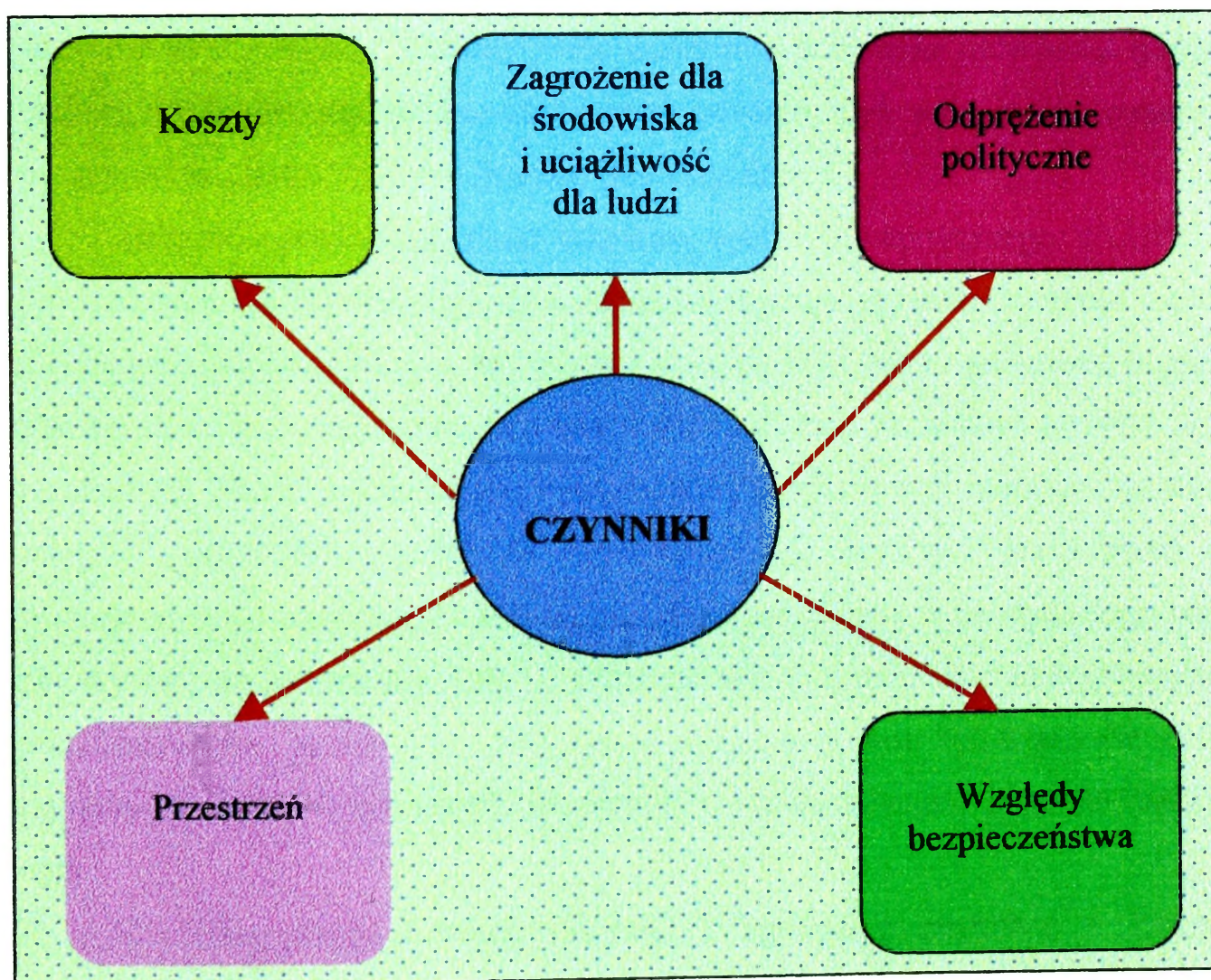
W Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej funkcjonują już co prawda programy symulacyjne, na przykład „Efekt”, „Skutek”, „Przenikanie”, „Promień”, „Rubież”, „Zapas” jednak nie są one oficjalnie rozpowszechnione i dlatego korzysta z nich ograniczone grono osób (wykładowcy i słuchacze AON).

Obserwacja przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w NATO wskazuje, że symulacja komputerowa jest praktycznie jedyną dostępną metodą badania procesów zachodzących na polu walki, umożliwiającą określenie zależności przyczynowo-skutkowych na stosunkowo wysokim poziomie wiarygodności. Zastosowanie metod symulacyjnych w trakcie realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego należy rozpatrywać w dwóch aspektach [55]:

- 1) jako czynnik sprzyjający podwyższaniu jakości szkolenia wojsk;
- 2) jako środek umożliwiający pokonanie ograniczeń limitujących prowadzenie szkolenia wojsk w terenie.

Podwyższenie jakości szkolenia w siłach powietrznych NATO, uzyskuje się dzięki obiektywizacji oceny podejmowanych decyzji oraz stworzeniu szkolonym możliwości ćwiczenia w warunkach zbliżonych do występujących na polu walki.

Do tej pory w WLOP funkcjonował pogląd, że najlepszą formą szkolenia są dwuszczeblowe ćwiczenia z wojskami. Możliwości ich organizacji są jednak ograniczone. Ze względu na środki finansowe poszukuje się takich form szkolenia operacyjno-taktycznego, które nie wymagają dużych nakładów finansowych. Taki pogląd funkcjonuje również w państwach NATO. Coraz trudniej (przy wysokiej urbanizacji) o poligony, które zapewniałyby właściwe wykorzystanie walorów sprzętu bojowego. Nasilają się też protesty mieszkańców, dla których ćwiczenia są zakłóceniem życia codziennego. Zagrożenie wybuchem wojny uważa się za mało realne i dlatego społeczeństwu coraz trudniej jest zrozumieć konieczność prowadzenia kosztownych ćwiczeń. Ćwiczenia z wykorzystaniem ostrej amunicji stwarzają zagrożenia dla zdrowia i życia ćwiczących (rys. 4.4).

Rys. 4.4. Czynniki wpływające na ograniczenie liczby ćwiczeń prowadzonych z wojskami

Wymienione powyżej czynniki powodują, że organizatorzy szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP są coraz bardziej skłonni (tam gdzie to możliwe) wykorzystywać modelowanie symulacyjne. Jest to niezwykle ważne w procesie doskonalenia form i metod realizacji szkolenia w kontekście integracji z NATO.

Uwzględniając powyższe założenia oraz wyniki przeprowadzonych badań, w trakcie planowania, przygotowania i realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP więcej uwagi należy zwracać na to, aby prowadzone szkolenie wyrabiało odpowiedzialność, nieszablonowość i samodzielność szkolonych w procesie dowodzenia. Wykorzystując doświadczenia państw NATO, należy dążyć do nauki dowodzenia przez cele, zadania i znajomości zakresu kompetencyjnej odpowiedzialności szkoleniowej, ograniczając jednocześnie do niezbędnego minimum dowodzenie pozbawiające inicjatywy szkolonych (podwładnych), czyli przez instrukcje. Na wszystkich poziomach dowodzenia należy przestrzegać zasady: „Dowodzisz-Szkolisz-Odpowiadasz”. Metody pracy umysłowej stosowane dotychczas podczas realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego powinny być wzbogacane metodami uczącymi twórczego myślenia (metody heurystyczne).

Badania zgodności systemu szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP i sił powietrznych NATO wskazują, że osiągnięcie interoperacyjności związane będzie z etapowym przygotowaniem dowództw i sztabów WLOP oraz rozłożoną w czasie transformacją całego systemu. Dla systemu dowodzenia wszystkich szczebli organizacyjnych WLOP najbliższe lata będą okresem przejściowym na drodze do pełnej integracji szkoleniowej z NATO. Część jednostek lotniczych już znalazła się w strukturach dowodzenia NATO, natomiast pozostałe będą w dalszym ciągu przygotowywane do integracji z NATO, w narodowym systemie szkolenia operacyjno-taktycznego (por. punkty 5.3. i 5.4). Okres przejściowy musi być właściwie wykorzystany na drodze do osiągnięcia umiejętności współdziałania w układzie koalicyjnym.

Z chwilą przyjęcia Polski do NATO, zgodnie z artykułem 5 Traktatu Waszyngtońskiego, odpowiedzialność za obronę powietrzną RP przejął dowódca Połączonych Sił Zbrojnych w Europie – SACEUR. Polska, podobnie jak inne kraje członkowskie, zobowiązana jest wydzielić do Sojuszu odpowiednią ilość sił i środków oraz przygotować swoje siły zbrojne do działań w układzie

koalicyjnym. Wiąże się to z koniecznością przygotowania odpowiedniej liczby oficerów do działań w ramach struktur dowodzenia sił powietrznych NATO. Niezbędny jest ciągły kontakt z odpowiednimi dowództwami i sztabami NATO oraz udział w jak największej ilości przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych Sojuszu. Struktury dowodzenia wszystkich szczebli organizacyjnych WLOP powinny być dostosowane do struktur funkcjonujących w siłach powietrznych NATO.

W związku z tym, że system dowodzenia WLOP nie jest kompatybilny z NATO (inny podział kompetencji, procedury dowodzenia oraz inne dokumenty rozkazodawcze), w ramach integracji z siłami powietrznymi NATO należy zwiększyć liczbę przedsięwzięć szkoleniowych poświęconych tej problematyce. Osiągnięcie interoperacyjności, przez określone dowództwa, sztaby i wojska oraz elementy infrastruktury wojskowej, będzie ważnym czynnikiem gotowości Sił Zbrojnych RP do pełnego członkostwa w NATO.

5. KONCEPCJA SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO SIŁ POWIETRZNYCH RP W ASPEKCIE INTEGRACJI Z NATO

Wstąpienie Polski do NATO, sytuacja polityczno-militarna w Europie, uwarunkowania wewnętrzne kraju, a także nowa organizacja oraz zasady funkcjonowania sił zbrojnych to podstawowe czynniki, obligujące do ciągłej weryfikacji, jak również aktualizacji założeń oraz form i sposobów realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP. Według opinii ekspertów podstawą ustalania zakresu szkolenia Sił Zbrojnych RP jest ocena zagrożenia militarnego państwa, w tym zwłaszcza możliwości powstawania i przebiegu ewentualnych konfliktów zbrojnych (sytuacji kryzysowych). Z uwagi na dość istotne zmiany, jakie wynikły z chwilą wstąpienia Polski do NATO, zasadne jest kompleksowe zreorganizowanie systemu szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.

W ostatnim okresie część polityków, jak również wysokich rangą oficerów Wojska Polskiego, wypowiadało się na temat niebezpieczeństwa stania się członkiem Sojuszu „drugiej kategorii”. Członkiem „pierwszej kategorii” będzie ten, kto między innymi będzie zdolny skutecznie współdziałać z sojusznikami w czasie szkoleń, ćwiczeń i operacji. Aby osiągnąć ten cel należy wiedzę, zasady i procedury zawarte w dokumentach i publikacjach NATO włączyć do programów szkolenia na wszystkich szczeblach dowodzenia WLOP. Niezbędne jest również nieustanne doskonalenie przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego.

5.1. Wymagania dotyczące szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP w związku z integracją z NATO

Przyjęcie Polski do NATO stawia przed Siłami Powietrznymi RP nowe cele i zadania. Najistotniejszymi z nich, obok zdolności współdziałania, będą zmiany struktur organizacyjnych, zapewnienie kompatybilności uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz szkolenie operacyjno-taktyczne ukierunkowane na przygotowanie

wojsk do działań w układzie koalicyjnym, przy jednoczesnym zachowaniu narodowego charakteru tego szkolenia (por. załącznik 3).

Wywiady z oficerami sił powietrznych Niemiec w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych w AON według procedur NATO wskazują, że siły zbrojne nowych członków powinny osiągnąć zdolność do współdziałania z siłami Sojuszu w dwóch etapach.

1. Do końca 2001 roku zadaniem nowych członków będzie osiągnięcie wstępnej zdolności (*ang. Initial Capability*) współdziałania z sojusznikami podczas operacji zgodnie z artykułem V Traktatu Waszyngtońskiego. W etapie tym wysiłek nowych członków powinien być skoncentrowany na przedsięwzięciach o relatywnie niskich kosztach, przynoszących duże efekty zwiększenia możliwości współdziałania. Do przedsięwzięć tych w pierwszej kolejności zaliczane jest szkolenie operacyjno-taktyczne dowództw, sztabów i wojsk.
2. Do końca 2002 roku nowi członkowie: Polska, Węgry i Czechy, mają osiągnąć pełną zdolność (*ang. Mature Capability*) współdziałania z NATO.

Wymienione przez NATO etapy osiągania zdolności do współdziałania zostały opracowane w oparciu o możliwości ekonomiczne nowych członków i możliwości wsparcia finansowego przez państwa Sojuszu. Szkolenie, w tym również operacyjno-taktyczne, jest mniej kosztowne niż wyposażenie, zatem postęp w tej dziedzinie powinien wyprzedzać realizację pozostałych celów interoperacyjności. Niezbędne jest przyspieszenie prac związanych z opracowaniem koncepcji i harmonogramu osiągania zdolności do współdziałania z NATO przez WLOP.

Według poglądów NATO szkolenie wojsk jest sprawą „czysto” narodową, uwzględniającą zarówno struktury organizacyjne, uzbrojenie będące na wyposażeniu poszczególnych członków, jak i tradycje poszczególnych armii. Jednym z najważniejszych celów stawianych przez Sojusz jest osiągnięcie zdolności do współdziałania. Odpowiedzialność za przygotowanie wojsk w ramach wspólnych działań, spoczywać będzie na dowództwach (sztabach) wchodzących w skład połączonych sił uczestniczących w operacji. I ten właśnie element (dowództwa-sztaby), powinien być jednym z ważniejszych podmiotów procesu szkolenia operacyjno-taktycznego, ukierunkowanego na nauczanie i doskonalenie systemu pracy oraz stosowania procedur koalicyjnych.

Uwzględniając powyższe założenia, perspektywiczne szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP należy rozpatrywać w dwóch obszarach: szkolenie w systemie narodowym i szkolenie w układzie koalicyjnym. Efektem finalnym realizacji takiego szkolenia powinno być osiągnięcie przez Siły Powietrzne RP pełnej zdolności do współdziałania w ramach sił powietrznych NATO oraz integracja w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego.

Docelowo szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP w systemie koalicyjnym powinno być realizowane w układzie: AIRCENT-ICAOC-jednostki lotnictwa taktycznego, wojsk raketowych i radiotechnicznych. Natomiast w systemie narodowym w układzie: Dowództwo Sił Powietrznych - Korpusy - Brygady-jednostki lotnictwa taktycznego, wojsk raketowych i radiotechnicznych. Z przeprowadzonych badań (głównie analizy systemu szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO oraz wywiadów z kadrą Dowództwa WLOP i oficerami NATO - por. załącznik 4) wynika, że szkolenie w Siłach Powietrznych RP z chwilą wstąpienia do NATO, powinno być realizowane w dwóch obszarach [65]:

- 1) szkolenie taktyczne;
- 2) zgrywanie:
 - a) taktyczne;
 - b) operacyjne.

Szkolenie taktyczne powinno być realizowane głównie w systemie narodowym. Oprócz zadań wykonywanych na rzecz Sojuszu, siły powietrzne realizowałyby działalność szkoleniową, ukierunkowaną na zapewnienie bezpieczeństwa naszemu krajowi. Szkolenie taktyczne prowadzone by było na szczeblu brygady, z siłami eskadry (batalionu, dywizjonu). Metody i formy tego szkolenia nie uległyby zmianie w stosunku do dotychczas obowiązujących w WLOP. Również rodzaje organizowanych i prowadzonych ćwiczeń byłyby takie jak dotychczas, a więc: ćwiczenia grupowe, treningi sztabowe, ćwiczenia dowódczo-sztabowe, gry taktyczne i ćwiczenia taktyczne z wojskami. Podobną praktykę szkoleniową stosuje większość sił powietrznych państw NATO.

Zgrywanie taktyczne poszczególnych jednostek Sił Powietrznych RP powinno być realizowane w ramach narodowego komponentu wydzielanego do sił

powietrznych NATO, czyli na przykład przez ICAOC. W tym przypadku niezbędne jest podjęcie szeroko zakrojonych działań mających na celu opanowanie przez kadre Sił Powietrznych RP procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO oraz zapoznanie się z metodyką przygotowania i prowadzenia ćwiczeń obowiązującą w Sojuszu.

Zgrywanie operacyjne dotyczyłoby naszych sił powietrznych w ramach Dowództwa Sił Powietrznych Europy Centralnej – AIRCENT.

Zdaniem ekspertów z sił powietrznych NATO i WLOP oraz ankietowanych (por. załączniki 3 i 4), proces integracji Sił Powietrznych RP z NATO, w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego, zostanie zakończony wówczas gdy:

- dowództwa i sztaby Sił Powietrznych RP w działalności szkoleniowej będą się swobodnie posługiwały procedurami i standardami obowiązującymi siły powietrzne wszystkich członków NATO;
- Siły Powietrzne RP będą w stanie wydzielić do prowadzenia działań w ramach sił powietrznych NATO odpowiednio przygotowane siły i środki, które stanowiąc będą integralny element koalicji;
- kadry dowódczo-sztabowe zostaną wyszkolone w zakresie umożliwiającym podejmowanie i prowadzenie działań bojowych pod połączonym dowództwem sił powietrznych NATO;
- planowanie i prowadzenie szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP zostanie przystosowane do pięcioletniego cyklu szkolenia obowiązującego w Sojuszu;
- dowództwa, sztaby i wojska w pełnym wymiarze będą uczestniczyły w ćwiczeniach operacyjno-taktycznych organizowanych i prowadzonych w ramach sił powietrznych NATO;
- kadra dowódczo-sztabowa Sił Powietrznych RP będzie się swobodnie posługiwała językiem angielskim na poziomie 3.3.3.3. (według kryteriów STANAG-6001).
- osiągnięta zostanie pełna znajomość terminologii i procedur lotniczych obowiązujących w siłach powietrznych NATO.

- opracowana będzie dokumentacja ustalająca przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w nowych uwarunkowaniach, gdy Siły Powietrzne RP stanowią część składową sił powietrznych NATO;
- dowództwa i sztaby swobodnie będą opracowywały oraz posługiwały się dokumentami dowodzenia siłami powietrznymi NATO szczebla taktycznego (ICAOC) takimi jak: rozkaz bojowy lotnictwa (ATO) i rozkaz bojowy obrony powietrznej (OPTASK AAW);
- w pełnym zakresie wykorzystywane będą możliwości związane z komputerowym wspomaganie przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego;
- w procesie szkolenia, w szerszym zakresie niż dotychczas, wykorzystywane będą тренаżery, symulatory oraz inne pomoce szkoleniowe;
- jednostki Sił Powietrznych RP zostaną przygotowane do uczestnictwa w wielonarodowych siłach pokojowych oraz do udziału w akcjach humanitarnych i w usuwaniu klęsk żywiołowych;
- wdrożone i wyszkolone będą obsady Narodowego Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych (ASOC);
- zmniejszona zostanie liczba szczebli dowodzenia oraz zwiększona manewrowość systemu dowodzenia;
- według norm obowiązujących w siłach powietrznych NATO, wyszkolone będą dowództwa jednostek i obsady SD, w tym w pierwszej kolejności:
 - Centralnego Stanowiska Dowodzenia Sił Powietrznych RP oraz Ośrodka Koordynacji Poszukiwań i Ratownictwa (RCC);
 - Lotniczej Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej (LGPR);
 - Centrum Koordynacji Operacji Powietrznych (AOCC).
- Siły Powietrzne RP będą funkcjonowały w zintegrowanym systemie obrony powietrznej NATO (*ang. NATO Integrated Air Defence System – NATINADS*).
- zgrane zostaną z siłami powietrznymi NATO narodowe komponenty wydzielone do działań w ramach ICAOC i AIRCENT;
- kadry dowódczo-sztabowe Sił Powietrznych RP będą przygotowane (według standardów sił powietrznych NATO) do sprawowania funkcji dowódczo-sztabowych w organach dowodzenia siłami powietrznymi NATO;

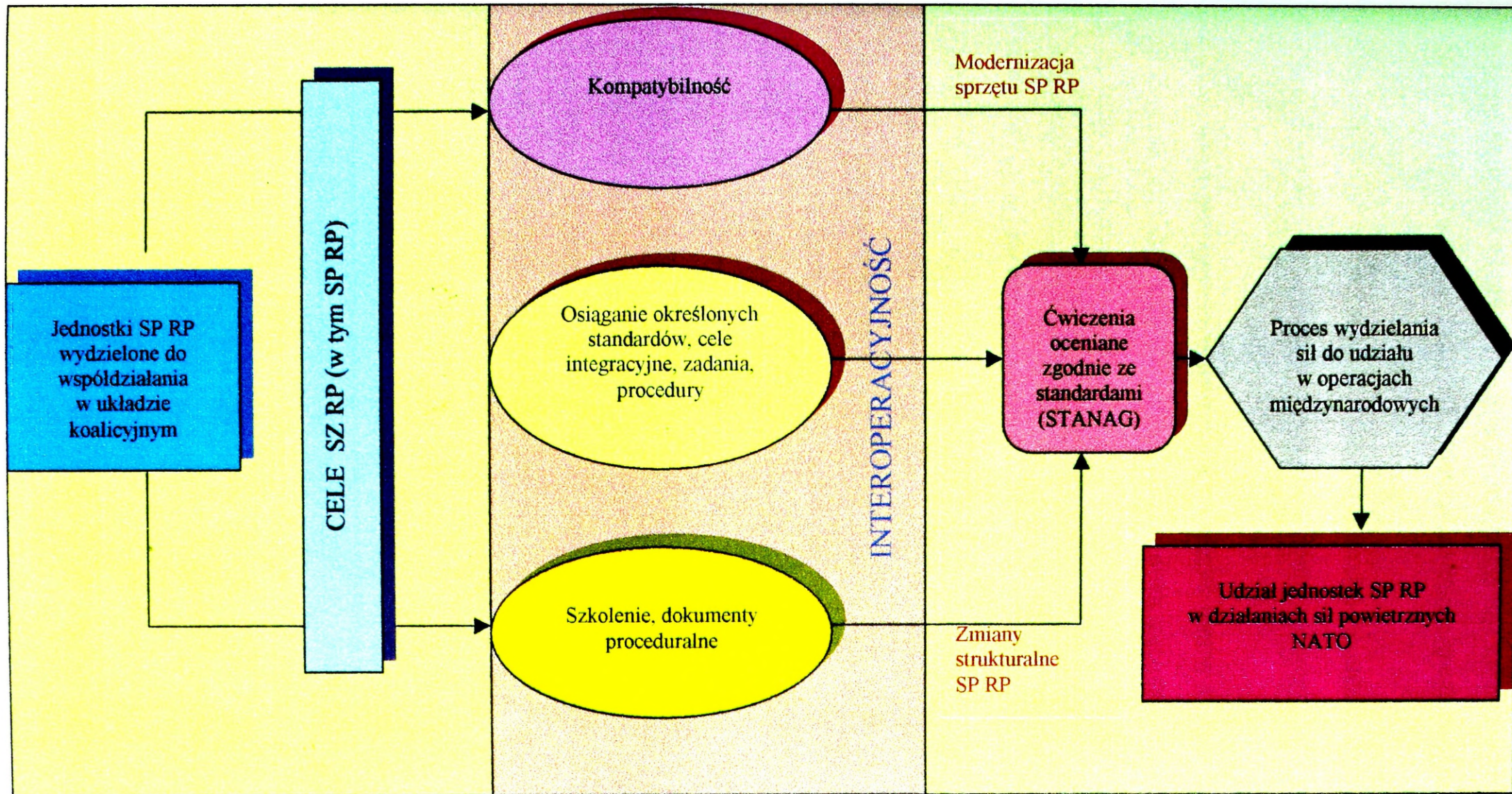
- osiągnięta zostanie kompatybilność szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP i NATO.

Proces osiągania integracji z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego nie może przebiegać w sposób żywiołowy. Realizacja wszystkich przedsięwzięć szkoleniowych, które mają doprowadzić do zrealizowania wyżej wymienionych zadań musi być wcześniej zaplanowana.

5.2. Propozycja harmonogramu osiągania integracji Sił Powietrznych RP z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego

Jak uczą doświadczenia państw, które najpóźniej stały się członkami NATO (np. Portugalia i Hiszpania) proces integracji z NATO może być dość długi. Państwa te, chociaż są członkami NATO już od wielu lat, jeszcze nie uzyskały pełnej interoperacyjności szkoleniowej z NATO. Z tego też powodu integracja Sił Powietrznych RP i NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego powinna być rozłożona w czasie.

Zgodnie z poglądem, że: „... modyfikacja szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Zbrojnych RP i jego dostosowania do rozwiązań obowiązujących w NATO, powinna mieć charakter ewolucyjny, będący pochodną ich modernizacji technicznej i stopniowego wzrostu zakresu zadań realizowanych przez nasze wojska na rzecz Sojuszu ...” [39], zdaniem ekspertów terminem osiągnięcia integracji z NATO powinien być koniec roku 2002. Znajduje to odzwierciedlenie w zapisach rządowego programu modernizacji sił zbrojnych, jak również w opinii gen. J. Browna, w materiale: „Skokowy program potwierdzenia interoperacyjności-uaktualnienie”, który w sposób realistyczny przedstawia możliwości i terminarz pełnej integracji Sił Powietrznych RP z NATO. Według poglądów generała, do końca 1999 roku, gotowość do działania w układzie koalicyjnym miały osiągnąć jednostki wydzielone w pierwszej kolejności do współdziałania w ramach NATO. Dla wszystkich pozostałych sił terminem tym byłby koniec roku 2002 (rys. 5.1).

Rys. 5.1. System szkolenia jednostek Sił Powietrznych RP wydzielonych w pierwszej kolejności do współdziałania w ramach NATO

Na podstawie przeprowadzonych badań (analizy literatury, wywiadów) proponuję podzielić proces osiągania pełnej integracji szkoleniowej Sił Powietrznych RP z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego na trzy etapy (rys. 5.2):

- Etap I – Przygotowawczy;
- Etap II – Osiąganie kompatybilności szkoleniowej;
- Etap III – Pełna integracja szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP z NATO.

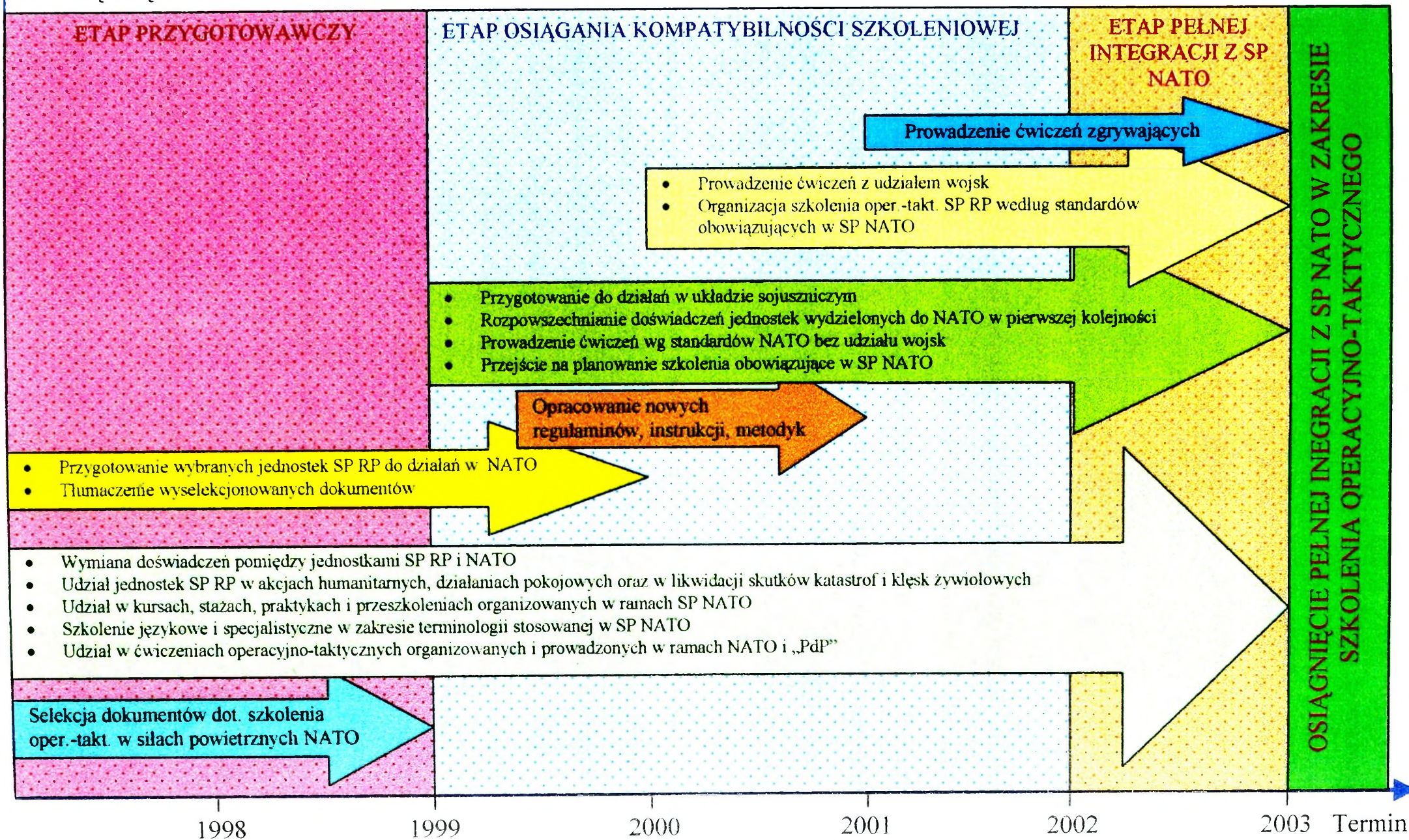
Etap przygotowawczy zakończył się 12 marca 1999 r. z chwilą wstąpienia Polski do NATO. Cechował się on bardzo dużą intensyfikacją działań, zmierzających do uzyskania przez WLOP integracji z siłami powietrznymi NATO, w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego (rys. 5.2).

Etap osiągania kompatybilności szkoleniowej powinien objąć lata 1999 – 2002. W etapie tym należy kontynuować i doskonalić większość przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego, które były realizowane przez Siły Powietrzne RP w etapie przygotowawczym.

Jednym z najważniejszych przedsięwzięć realizowanych w tym etapie powinno być przygotowanie do działań jednostek Sił Powietrznych RP, wydzielonych w pierwszej kolejności, do współdziałania w ramach NATO. Intensyfikacji będzie musiał ulec proces kierowania naszych oficerów na kursy i staże oraz udział w szkoleniach, a także ćwiczeniach operacyjno-taktycznych organizowanych i prowadzonych w ramach „PdP”. Przedsięwzięcie to musi być ściśle skorelowane ze szkoleniem realizowanym w kraju, tak aby nie zachwiać jego równowagi.

Z chwilą gdy staliśmy się członkiem NATO, zostało nam udostępnione więcej dokumentów dotyczących realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych Sojuszu. Pozwala to na zwiększenie efektywności prowadzonego szkolenia, w oparciu o sprawdzone przez siły powietrzne NATO rozwiązania. W etapie tym musi nastąpić dalszy postęp w zakresie nauki języka angielskiego. Zgodnie z wymogami celu interoperacyjności TG 0355 (wymagania językowe), personel zajmujący kluczowe stanowiska w jednostkach Sił Powietrznych RP, które są przewidziane do współpracy z NATO w pierwszej kolejności, powinien porozumiewać się w języku angielskim. Szczególna uwaga powinna być zwrócona na terminologię operacyjną i procedury lotnicze.

▲ Przedsięwzięcia szkoleniowe

Rys. 5.2. Harmonogram integracji Sił Powietrznych RP z NATO w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego

Do końca 2000 roku wszyscy dowódcy głównych sił obronnych oraz elementy ich dowództw i sztabów, a także wszyscy piloci wojskowi, kontrolerzy ruchu lotniczego i cały personel stanowiska dowodzenia obroną powietrzną, powinni przejść intensywne nauczanie językowe i osiągnąć zdolność do komunikowania się w języku angielskim. Znajomość języka angielskiego powinna odpowiadać wymaganiom poziomu 3.3.3.3 zgodnie z postanowieniami STANAG-6001. Na dzień dzisiejszy spośród kluczowego personelu sił powietrznych, język angielski na wymaganym poziomie zna około 30%.

Dowództwa i sztaby powinny być sukcesywnie zapoznawane z koncepcjami użycia i szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO w części dotyczącej dla nas niejawniej. Według poglądów reprezentowanych przez przedstawicieli sił powietrznych NATO, zwiększeniu powinna ulec liczba organizowanych oraz prowadzonych konferencji, warsztatów i seminariów szkoleniowych, w trakcie których kadra Sił Powietrznych RP winna być zapoznawana z rozwiązaniami szkolenia operacyjno-taktycznego stosowanymi w siłach powietrznych NATO, w zakresie jego planowania, przygotowania i prowadzenia. Bardzo szeroko należy poruszać problematykę zasad pracy na poszczególnych szczeblach dowodzenia siłami powietrznymi NATO oraz metodykę wypracowania decyzji do działań.

Niezbędna jest kontynuacja selekcji publikacji i podręczników obowiązujących w siłach powietrznych NATO, traktujących o problematyce szkoleniowej. Te, które mogą być wykorzystane w Siłach Powietrznych RP, powinny być jak najszybciej przetłumaczone. W początkowej fazie powinny to być wersje dwujęzyczne (angielsko-polskie) tak, aby było pełne zrozumienie omawianych w nich treści. Wyboru publikacji należy dokonać na podstawie zestawień dokumentów rekomendowanych przez siły powietrzne NATO. Selekcja materiałów powinna wynikać z priorytetów: od podstawowych pozycji doktrynalnych, poprzez opisujące problemy szczegółowe, aż do pozycji uzupełniających.

Przedstawiona powyżej koncepcja wdrażania dokumentów szkoleniowych obowiązujących w siłach powietrznych NATO, już w trakcie trwania tego etapu będzie musiała ulec zmianie. Formalne stanowisko NATO w tej kwestii jest jednoznaczne. Publikacje i inne dokumenty NATO są wydawane w dwóch językach – angielskim i francuskim. Publikacja lub dokument przetłumaczony na jakikolwiek

inny język, przestaje być oficjalnym wydawnictwem NATO. Zatem wszystkie tłumaczenia dokumentów na język polski należy traktować jako dokumenty robocze.

W etapie tym koniecznym stanie się zapoznanie z zasadami funkcjonowania oraz wybór oprzyrządowania i oprogramowania komputerowego do wspomagania szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO.

Niezbędne będzie kontynuowanie szkolenia operacyjno-taktycznego z zakresu przygotowania i prowadzenia działań bojowych według poglądów sił powietrznych NATO. W większości jednostek Sił Powietrznych RP powinny być przeprowadzone ćwiczenia operacyjno-taktyczne według procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych Sojuszu. W początkowym okresie powinny się one odbywać bez udziału wojsk. W jednostkach Sił Powietrznych RP już w 1999 roku powinno być zaplanowane przynajmniej po jednym takim ćwiczeniu. Na wszystkich szczeblach dowodzenia Sił Powietrznych RP kadra dowódczo-sztabowa musi zostać objęta szkoleniem z zakresu planowania i organizowania działań obronnych zgodnie z poglądami obowiązującymi w siłach powietrznych Paktu. W etapie tym należy również zmienić istniejący w WLOP system planowania szkolenia operacyjno-taktycznego. Wystąpi potrzeba dostosowania go do systemu pięcioletniego planowania szkolenia obowiązującego w NATO.

Niezwykle istotne będzie współdziałanie i współpraca szkoleniowa zespołów harmonizacyjnych z ramienia Sił Powietrznych RP i AIRCENT (ang. *Air Defence Force Harmonisation Team – ADFHT*). Ich zadaniem będzie:

- określenie zadań szczegółowych, zapewniających osiągnięcie celów interoperacyjności;
- analiza procedur i terminologii stosowanych w Siłach Powietrznych RP i NATO;
- ustalenie potrzeb szkoleniowych oraz możliwości ich realizacji we wspólnie organizowanych zamierzeniach;
- analiza podobieństw i różnic w metodyce wypracowania decyzji oraz w zakresie procedur operacyjnych.

W trakcie planowania i realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP, na bieżąco trzeba będzie wykorzystywać doświadczenia szkoleniowe jednostek wydzielonych do NATO w pierwszej kolejności.

Od roku 2000 należy rozpocząć intensywne opracowywanie nowych instrukcji, regulaminów i metodyk, regulujących szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP i uwzględniających nasze członkostwo w NATO.

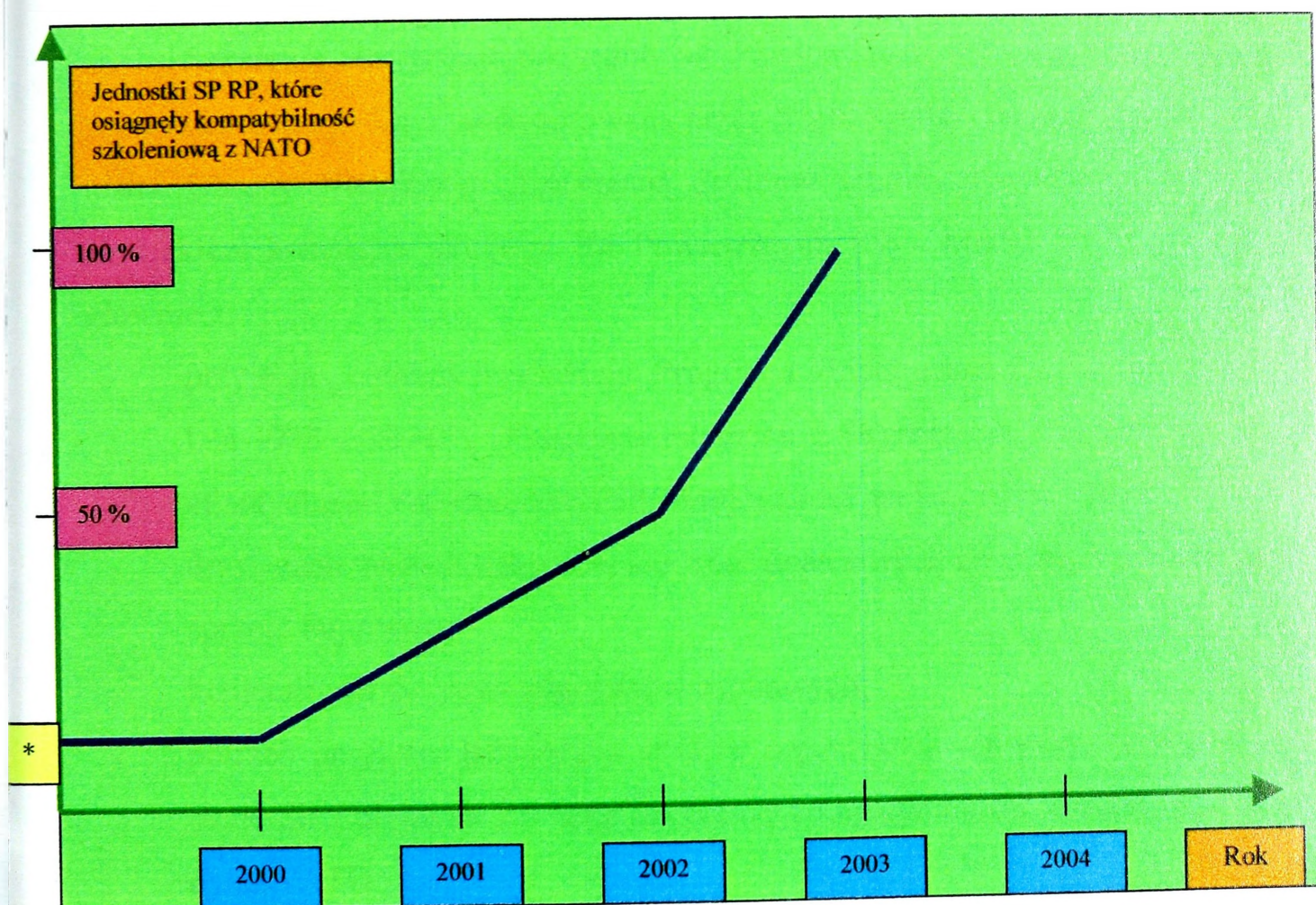
Zgodnie z kompetencyjnym zakresem odpowiedzialności szkoleniowej, dowódcy wszystkich szczebli dowodzenia Sił Powietrznych RP będą musieli na bieżąco nadzorować proces osiągania kompatybilności szkoleniowej przez podległe jednostki i ich sztaby. Sukcesywnie już od roku 2000 niezbędna będzie organizacja szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP według zasad obowiązujących w siłach powietrznych NATO, nie zapominając przy tym o narodowym charakterze tego szkolenia. Po uzyskaniu pełnego profesjonalizmu w przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń według standardów sił powietrznych NATO, należy rozpocząć proces praktycznej realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego jednostek Sił Powietrznych RP z udziałem wojsk. Stan przygotowania jednostek do tego typu przedsięwzięć będą musieli oceniać przełożeni wyższego szczebla.

W latach 2001-2002, w wyniku zrealizowania wcześniejszych przedsięwzięć z zakresu szkolenia operacyjno-taktycznego, musi się już rozpocząć proces prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych, ukierunkowanych na zgrywanie wojsk. Koniecznym będzie zgrywanie zarówno poszczególnych rodzajów wojsk, wchodzących w skład Sił Powietrznych RP, jak również zgrywanie z jednostkami sił powietrznych NATO. Powinien być również kontynuowany proces opracowywania instrukcji i poradników. Wszystkie szkolenia, konferencje i zajęcia seminaryjne powinny być prowadzone w języku angielskim z zastosowaniem procedur, standardów oraz terminologii obowiązujących w siłach powietrznych NATO. Celowym byłoby opracowanie poradnika metodycznego do realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego z dowództwami i sztabami Sił Powietrznych RP (Sił Zbrojnych RP) według zasad obowiązujących w NATO.

Lata 2001-2002 muszą być wykorzystane do doskonalenia szkolenia operacyjno-taktycznego według standardów sił powietrznych NATO oraz wyboru form i metod jego realizacji. Zaistnieje potrzeba określenia się czy korzystamy tylko z wzorców obowiązujących w NATO, czy też obok szkolenia według standardów sił powietrznych Sojuszu, kontynuujemy szkolenie operacyjno-taktyczne oparte na sprawdzonych rozwiązaniach narodowych, będąc jednocześnie wszechstronnie

przygotowani do wykonywania wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych w ramach sił powietrznych NATO.

Ćwiczenia, zarówno narodowe jak i prowadzone w ramach sił powietrznych NATO, powinny być prowadzone z szerokim wykorzystywaniem wspomaganie komputerowego. Wszystkie szczeble dowodzenia Sił Powietrznych RP muszą realizować szkolenie przygotowujące wojska do prowadzenia działań obronnych i zaczepnych w układzie sojuszniczym. W okresie tym poszczególne jednostki Sił Powietrznych RP powinny rozpocząć składanie meldunków o osiągnięciu kompatybilności szkolenia operacyjno-taktycznego z siłami powietrznymi NATO (rys. 5.3).

* - dotyczy Sił Natychmiastowego Reagowania, Sił Szybkiego Reagowania, ASOC i LGPR

Rys. 5.3. Proces osiągnięcia przez jednostki Sił Powietrznych RP kompatybilności szkoleniowej z NATO

Etap pełnej integracji szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP z NATO powinien się zakończyć do końca 2002 roku.

5.3. Szkolenie dowództw, sztabów i wojsk Sił Powietrznych RP w systemie narodowym

Zgodnie z poglądami NATO, że szkolenie wojsk jest sprawą „czysto” narodową (por. 3.1), Polska powinna zachować narodowy charakter szkolenia operacyjno-taktycznego. Jednocześnie Siły Zbrojne RP powinny osiągnąć pełną zdolność do współdziałania w układzie koalicyjnym. Przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w systemie narodowym należy ukierunkować na takie przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk, aby niezależnie od obowiązujących nas sojuszy być przygotowanym do prowadzenia samodzielnych działań związanych z konstytucyjnym obowiązkiem obrony Ojczyzny.

Szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP w systemie narodowym musi być zgodne z zaakceptowaną przez Szefa Sztabu Generalnego WP i Ministra Obrony Narodowej „Koncepcją Systemu Obrony Powietrznej RP” oraz „Projektem koncepcji struktury Sił Powietrznych RP - Model-2012” i wynikać głównie z:

- przyjęcia „Założeń Rządowego Programu Modernizacji Sił Zbrojnych RP na lata 1998 – 2012” i „Programu integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i modernizacji Sił Zbrojnych RP na lata 1998 – 2012”;
- drastycznie niskich nakładów środków finansowych na zakup i modernizację sprzętu bojowego;
- konieczności zmniejszania stanów osobowych;
- potrzeb przyjęcia jednolitych struktur organizacyjnych przez wszystkie rodzaje Sił Zbrojnych RP oraz uzyskania kompatybilności z siłami powietrznymi NATO:

Planując przedsięwzięcia szkoleniowe w systemie narodowym należy pamiętać, że WLOP są rodzajem Sił Zbrojnych RP przeznaczonym głównie do odparcia agresji powietrznej przeciwnika, osłabienia jego potencjału bojowego oraz tworzenia warunków do prowadzenia skutecznej operacji obronnej przez Wojska Lądowe i Marynarkę Wojenną. W trakcie realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego niezbędne jest uwzględnianie zasadniczych zadań jakie stoją przed siłami powietrznymi, a mianowicie [41]:

- walka o przewagę w powietrzu;
- wsparcie lotnicze Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej RP.
- ostrzeganie i powiadamianie wojsk oraz organów administracji państwowej o zagrożeniach i uderzeniach z powietrza;
- kontrola ruchu lotniczego nad obszarem kraju;
- ratownictwo lotnicze.

WLOP są głównym filarem systemu Obrony Powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej (OP RP). W związku z powyższym muszą mieć odpowiednio wyszkolony i rozwinięty (na wszystkich szczeblach dowodzenia) w czasie pokoju system stanowisk dowodzenia. W trakcie realizacji szkolenia niezbędne jest przygotowanie wydzielonych sił i środków do pełnienia dyżurów bojowych w systemie obrony powietrznej i ratownictwa lotniczego.

Zdaniem ekspertów, perspektywiczne szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP w systemie narodowym powinno wynikać między innymi z wniosków z dotychczasowego przebiegu tego szkolenia. Mając na uwadze powyższe, wysiłek szkoleniowy Sił Powietrznych RP w najbliższych latach powinien być skoncentrowany na:

- a) opracowywaniu racjonalnych rozwiązań w prowadzeniu powietrznej operacji obronnej w początkowej fazie konfliktu zbrojnego;
- b) planowaniu i organizacji walki z przeciwnikiem powietrznym, działającym z dużą intensywnością, w ugrupowaniach wielorzutowych o zmiennym profilu lotu z dwóch (trzech) kierunków;
- c) konstruowaniu elastycznych oraz wielowariantowych ugrupowań bojowych lotnictwa, wojsk raketowych i radiotechnicznych;
- d) organizowaniu współdziałania wszystkich wojsk wchodzących w skład Sił Powietrznych RP podczas realizacji wspólnych zadań bojowych;
- e) umiejętności sprawnego dowodzenia całością podległych sił w okresach wzmożonych działań bojowych;
- f) organizacji współdziałania lotnictwa myśliwsko-bombowego (LMB), wykonującego zadania bojowe w głębi ugrupowania przeciwnika, z lotnictwem myśliwskim (LM) działającym w jego osłonie;

g) funkcjonowaniu zautomatyzowanego systemu zbioru i analizy informacji sytuacji powietrznej oraz jej obiegu pomiędzy współdziałającymi systemami.

Rozpatrując koncepcję szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i sztabów Sił Powietrznych RP w systemie narodowym należy mieć na uwadze to, że dotychczasowy przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, normowały obowiązujące regulaminy, metodyki, instrukcje oraz rozkazy wyższych przełożonych. Z chwilą przyjęcia Polski do NATO zaistniała potrzeba gruntownej ich modyfikacji tak, aby uwzględniały potrzeby przygotowania sił powietrznych do współdziałania w ramach NATO. Przygotowanie do ćwiczeń powinno obejmować uczestnictwo w seminariach, warsztatach i innych formach szkolenia operacyjno-taktycznego, które powinny być ujęte w „Planie zasadniczych przedsięwzięć...” danego szczebla organizacyjnego. Ćwiczenia zgodnie z wymogami metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego powinny rozpoczynać się od najprostszyc form, zapewniających stopniowe przechodzenie do bardziej skomplikowanych. Od ćwiczeń jednostek (pododdziałów) jednego rodzaju wojsk, do wspólnych ćwiczeń w ramach Sił Powietrznych RP i od ćwiczeń sztabowych do ćwiczeń z wojskami.

Jak wynika z dotychczasowych doświadczeń szkoleniowych, w praktycznych działaniach sprawdziły się dotychczas obowiązujące w WLOP rodzaje i odmiany ćwiczeń (por. punkt 2.3). W związku z tym za celowe należy uznać ich przeniesienie na grunt dalszego szkolenia w systemie narodowym. W większym stopniu niż dotychczas powinny być one jednakże uzupełniane ćwiczeniami z wykorzystaniem symulacji komputerowej.

W celu podniesienia efektywności procesu szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP w systemie narodowym, tematyka tego szkolenia powinna dzielić się na dwie grupy (realizowane oddzielnie):

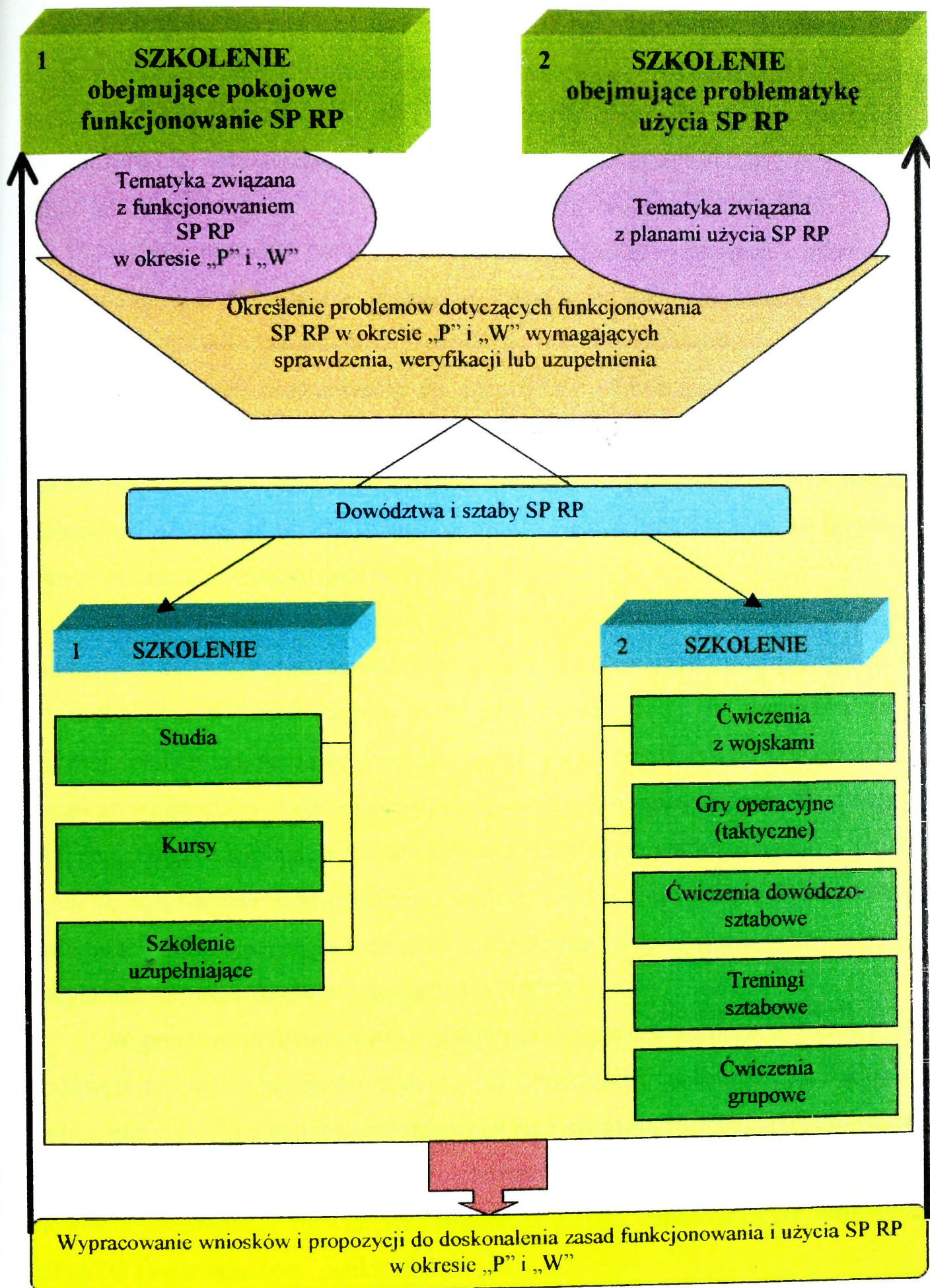
- 1) problematyka pokojowego funkcjonowania Sił Powietrznych RP;
- 2) problematyka użycia Sił Powietrznych RP (rys. 5.4).

Celem przygotowania pokojowego kadry Sił Powietrznych RP powinno być opanowanie, pogłębienie oraz ugruntowanie wiedzy z zakresu poznawania przepisów regulujących funkcjonowanie Sił Powietrznych RP w okresie pokoju („P”). Celem przygotowania z zakresu problematyki użycia Sił Powietrznych RP powinna

być transformacja założeń teoretycznych sztuki wojennej na modele operacji, bitwy i walki.

Przygotowanie Sił Powietrznych RP zgodnie z ich pokojowym i wojennym przeznaczeniem byłoby rozwiązaniem idealnym. Jednakże ograniczenia wynikające z podpisanych umów międzynarodowych, potrzeba zachowania tajemnicy oraz możliwości organizacyjno-finansowe zmuszają do poszukiwania rozwiązań, które nie obniżałyby sprawności dowództw i sztabów do prowadzenia przyszłych działań. Według opinii ekspertów, na podstawie tak sformułowanych zadań celami szkolenia dowództw i sztabów Sił Powietrznych RP w systemie narodowym na najbliższe lata powinno być:

- 1) wypracowanie najbardziej racjonalnych wariantów wykorzystania sił powietrznych w obronie powietrznego obszaru odpowiedzialności i realizacja zadań wynikających z umów i porozumień międzynarodowych;
- 2) aktualizacja danych niezbędnych do wydzielenia i skierowania sił i środków Sił Powietrznych RP do rozwiązywania sytuacji kryzysowych;
- 3) funkcjonowanie wojennego systemu dowodzenia Sił Powietrznych RP w obecnych i przyszłych uwarunkowaniach strukturalno-organizacyjnych;
- 4) utrzymanie ciągłości dowodzenia Siłami Powietrznymi RP w czasie operacyjnego rozwijania i prowadzenia samodzielnych działań obronno-osłonowych oraz wspierania działań Wojsk Lądowych i sił Marynarki Wojennej;
- 5) działanie systemu rozpoznania Sił Powietrznych RP w aspekcie rozpoznania sytuacji militarnej w otoczeniu granic RP;
- 6) planowanie udziału sił i środków w osłonie operacyjnej granic i obszaru Polski, w tym udział jednostek pierwszej kolejności użycia Sił Powietrznych RP w osłonie operacyjnej;
- 7) planowanie użycia sił powietrznych w samodzielnej obronie granic i obszaru powietrznego;
- 8) dalsze doskonalenie umiejętności planowania oraz prowadzenia walki z przeciwnikiem powietrznym we wspólnej strefie działań bojowych lotnictwa i wojsk raketowych;
- 9) wypracowanie skutecznych sposobów zachowania żywotności systemu obrony powietrznej podczas intensywnego oddziaływania ogniowego przeciwnika.

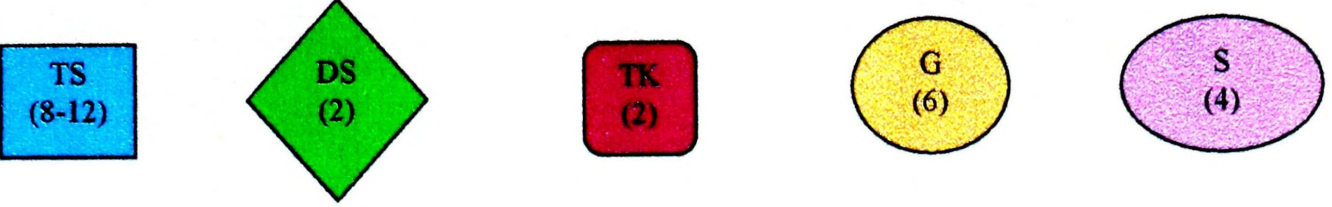
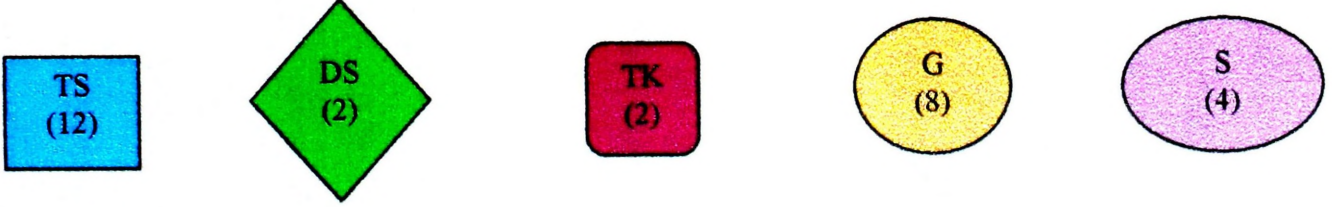
Rys. 5.4. Szkolenie dowództw i sztabów w Siłach Powietrznych RP

Powyższe cele powinny być osiągnięte za pomocą dotychczas obowiązujących w WLOP metod i form szkolenia. Szeroko należy wykorzystywać zarówno metody podające, poszukujące, jak i praktyczne. W trakcie realizacji szkolenia odpowiedzialni za jego przebieg dowódcy powinni wykorzystywać takie formy szkolenia jak zajęcia, treningi oraz jak największą liczbę ćwiczeń praktycznych.

Wstąpienie Polski do NATO wymusza zmiany w organizacji i planowaniu szkolenia dowództw i sztabów, również w narodowym systemie szkolenia. Modyfikacji będzie musiał ulec dotychczas obowiązujący cykl planowania szkolenia. Niezbędne będzie jego dostosowanie do standardów obowiązujących w państwach NATO, czyli pięcioletniego cyklu planowania (por. załącznik 3). Zamierzenia szkoleniowe w cyklu pięcioletnim byłyby analogiczne jak w czteroletnim. Różnica polegałaby na tym, że ostatni (piąty) rok powinien być przeznaczony na zgrywanie całego systemu obronnego państwa (rys. 5.5).

Wpływ na treść realizowanego szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP w systemie narodowym będą miały planowane zmiany organizacyjno-strukturalne w Siłach Zbrojnych RP (por. załącznik 3). W pierwszym etapie główny wysiłek szkoleniowy musi być skupiony na transformacji lotnictwa bojowego ze struktur dywizyjno-pułkowych do brygadowo-eskadrowych. W następnej kolejności niezbędne będzie traktowanie w sposób priorytetowy zagadnień związanych ze zgrywaniem zintegrowanego systemu obrony powietrznej w docelowych strukturach organizacyjnych oraz ukierunkowanych na osiągnięcie pełnej interoperacyjności z systemem obrony powietrznej NATO.

W procesie transformacji szkolenia operacyjno-taktycznego w układzie narodowym niezbędne będzie teoretyczne, jak i praktyczne (w formie ćwiczeń operacyjno-taktycznych) zrealizowanie przedsięwzięć związanych z integracją dowodzenia siłami powietrznymi i kontroli przestrzeni powietrznej w oparciu o system stanowisk dowodzenia, z rozwiniętym systemem ASOC, zapewniającym współpracę z NATO i sąsiadami (por. punkt 1.9.3).

Szczelbel dowodzenia	Pierwsze cztery lata cyklu	Piąty rok
Operacyjny		<p>Wieloszczeblowe ćwiczenia dowódczo-sztabowe podsumowujące cykl szkolenia</p> <p>Ćwiczenia sprawdzające (w tym z wojskami) oraz określające stopień interoperacyjności z NATO</p>
Taktyczny		<p>Ćwiczenia sprawdzające (w tym z wojskami) oraz określające stopień interoperacyjności z NATO</p>

- - trening sztabowy
- - trening korespondencyjny
- - ćwiczenie sprawdzające prowadzone przez szczebel nadrzędny
- - ćwiczenie dowódczo-sztabowe
- - gry (operacyjne, taktyczne)
- () - liczba przedsięwzięć szkoleniowych

Rys. 5.5. Szkolenie dowództw i sztabów Sił Powietrznych RP w pięcioletnim cyklu szkolenia

Z chwilą wstąpienia do NATO, Polska jak każdy kraj członkowski została zobligowana do zbierania i przekazywania ośrodkom dowodzenia Sojuszu informacji o sytuacji powietrznej (poprzez ASOC) o stanie i gotowości bojowej wojsk oraz kierowania systemami uzbrojenia. W początkowej fazie zadania te muszą być realizowane z wykorzystaniem funkcjonującego systemu dowodzenia – CSD-SD KOP-PŁSD. W ramach realizacji szkolenia niezbędne będzie właściwe przygotowanie obsad tych stanowisk do wykonywania powyższych zadań.

W zintegrowanej obronie powietrznej NATO (*ang. NATINADS*) niezwykle ważną rolę odgrywają Tymczasowe Połączone Ośrodki Dowodzenia Działaniami Powietrznymi (*ang. ICAOC*). Są one sprzęgaczem między systemem dowodzenia NATO, a jednostkami narodowymi. Z tego też powodu zasadnym jest propozycja utworzenia ICAOC na bazie CSD DWLOP. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w systemie narodowym. Utworzenie ICAOC w Polsce pozwoliłoby na łatwiejsze uregulowanie wielu ważnych problemów w zakresie podziału kompetencji między narodowymi i natowskimi organami dowodzenia. Obecnie nie jest do końca jasna odpowiedź na następujące pytania:

- 1) Kto będzie miał prawo wydać rozkaz do poderwania polskiej pary dyżurnej np.: w celu wzrokowej identyfikacji nierozpoznanego obiektu powietrznego?
- 2) Kto będzie miał prawo wydać rozkaz do użycia siły (zmuszenia do lądowania) w polskiej przestrzeni powietrznej przez parę dyżurną, np. w stosunku do naruszciciela granicy państwowej?

W siłach powietrznych państw NATO (np. w Danii i RFN) dowódcy ICAOC łączą w sobie funkcje dowódcy natowskiego i narodowego, co gwarantuje realizację ochrony interesów narodowych, szczególnie w zakresie przygotowania i użycia sił w czasie „P”. Utworzenie ICAOC w Polsce, oprócz zapewnienia narodowego wpływu na obronę powietrznego obszaru granic, niesie wiele innych korzyści:

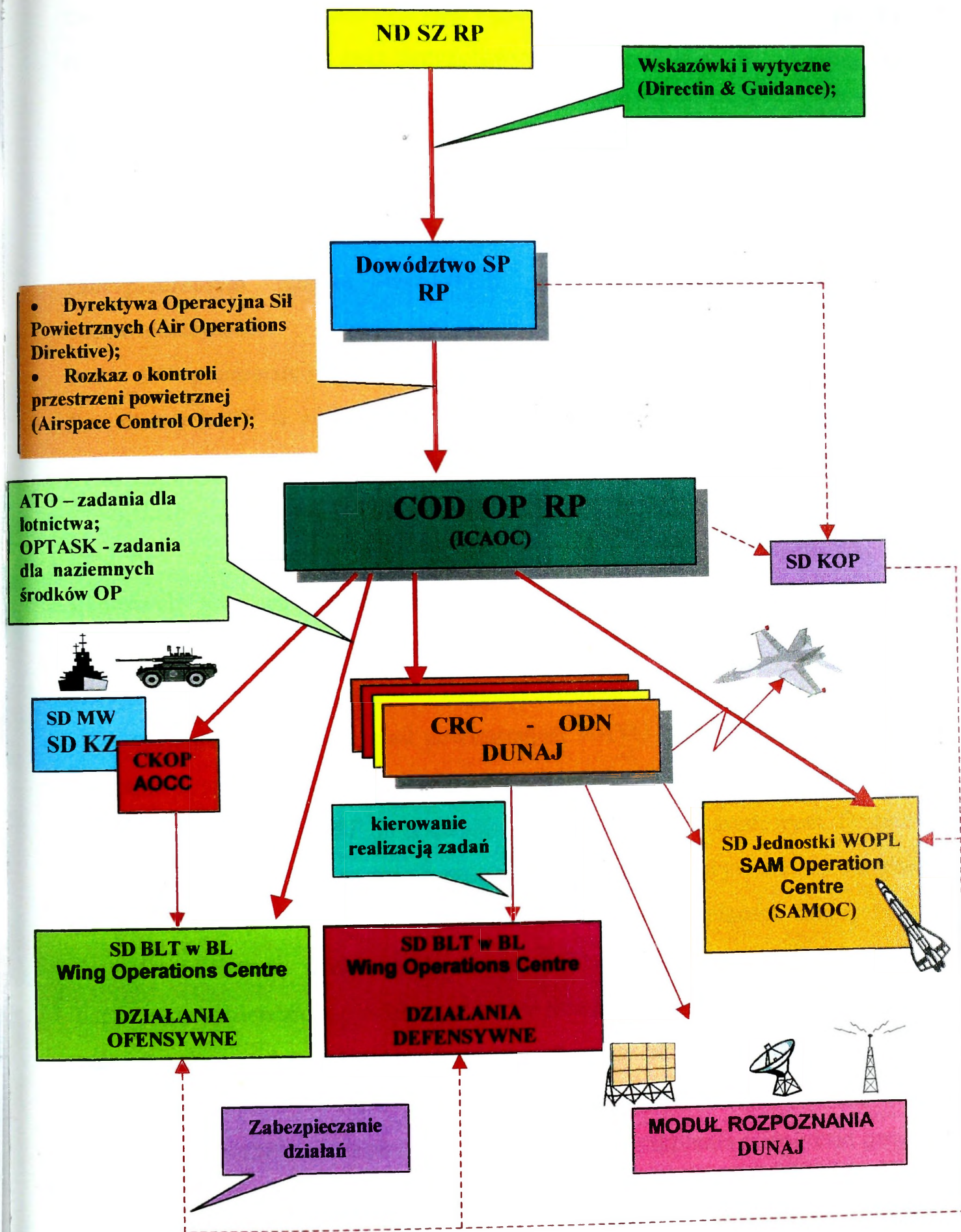
- umożliwi obniżenie kosztów włączenia Sił Powietrznych RP do NATINADS, głównie przez rezygnację z równoległego utrzymywania typowo narodowych organów dowodzenia;

- znacznie uprości przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego, które na tym szczeblu dowodzenia będzie realizowane tylko w systemie koalicyjnym. Nie zaistnieje więc konieczność szkolenia dwutorowego (w systemie narodowym i koalicyjnym);
- zapewni racjonalne wykorzystanie wszystkich sił i środków, niezależnie od ich organizacyjnej podległości;
- zapewni skuteczne współdziałanie z systemem dowodzenia NATO.

Odpowiednio do tych założeń, Dowództwo Sił Powietrznych RP powinno być zasadniczym organem dowodzenia realizującym współpracę z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego, jego planowania oraz organizacji użycia sił powietrznych w operacjach ofensywnych i obronnych, a także wykonującym przedsięwzięcia wynikające z obowiązków „kraju gospodarza”, współdziałając w tym zakresie z AIRCENT. W układzie narodowym winno być naczelnym organem w zakresie dowodzenia Obroną Powietrzną RP (rys. 5.6).

Centralny Ośrodek Dowodzenia (COD) Obroną Powietrzną RP (powstały na bazie CSD DWLOP) oraz Ośrodki Dowodzenia i Naprowadzania (ODN) powinny mieć charakter operacyjny (realizować szkolenie operacyjne bez organicznie podległych jednostek) oraz przygotowane miejsca pracy dla oficerów z NATO. COD będzie zasadniczym organem wykonawczym w zakresie kierowania Obroną Powietrzną RP w układzie narodowym. ODN staną się natomiast zasadniczymi organami wykonawczymi w zakresie realizacji kierowania modułami wykrywania i systemami uzbrojenia, czyli realizować będą zadania przypisane Centrum Kierowania i Wykrywania (*ang. Control Reporting Center - CRC*) w aktualnie funkcjonującym systemie i obiektem „ARS” w docelowym systemie obrony powietrznej NATO (*ang. Air Command and Control System - ACCS*). Na przygotowaniu do wykonywania tych zadań powinny się skupiać priorytety, realizowanego na tych szczeblach dowodzenia szkolenia operacyjno-taktycznego.

Aby zrealizować wyżej wymienione priorytety, w trakcie realizacji szkolenia na tych szczeblach dowodzenia, w szerszym zakresie powinny być wykorzystywane metody praktyczne, zwłaszcza ćwiczenia, które zweryfikują przygotowanie obsad tych stanowisk do wykonywania zadań w ramach sił powietrznych NATO.

Rys. 5.6. System dowodzenia siłami powietrznymi w układzie narodowym [1]

Dowództwa Korpusów OP w systemie narodowym powinny realizować zadania szkoleniowe, administracyjne i zabezpieczające w stosunku do podległych organizacyjnie jednostek oraz przygotowywać je do działań w systemie Obrony Powietrznej RP. W rzeczywistych działaniach prowadzonych w ramach Sojuszu, KOP muszą przekazywać swoje jednostki właściwym ODN w operacyjne podporządkowanie (zgodnie z otrzymanymi rozkazami) i realizować zadania związane z uzupełnianiem i odtwarzaniem ich gotowości bojowej oraz zabezpieczeniem działań wszystkich jednostek rozwiniętych w rejonie odpowiedzialności.

W planowaniu przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP w systemie narodowym, wiele uwagi trzeba będzie poświęcić problematyce użycia lotnictwa uderzeniowego oraz współdziałania w tym zakresie z Wojskami Lądowymi, w tym szczególnie w trakcie ćwiczeń. Planowanie wysiłku lotnictwa uderzeniowego oraz koordynację jego działań z działaniami Wojsk Lądowych powinny realizować Centra Koordynacji Operacji Powietrznych – CKOP (*ang. Air Operation Coordination Center - AOCC*) wydzielane z KOP (Brygad Lotnictwa Taktycznego) i Brygady Dowodzenia.

Zdaniem ekspertów z sił powietrznych NATO oraz WLOP, istniejące rozwiązania systemowe szkolenia operacyjno-taktycznego zapewniają przygotowanie kadry Sił Powietrznych RP do realizacji zadań w układzie narodowym. System ten, pomimo daleko zaawansowanych prac w zakresie dostosowywania do standardów sił powietrznych NATO, nie zapewnia jednak kompatybilności funkcjonowania dowództw i sztabów w układzie koalicyjnym. Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że większość kadry dowódczo-sztabowej WLOP uważa, iż należy zachować dotychczasowe formy oraz metody stosowane w szkoleniu operacyjno-taktycznym dowództw, sztabów i wojsk (por. załącznik 3). W związku z powyższym, znacznemu rozszerzeniu muszą ulec cele szkolenia w zakresie przygotowania dowództw i sztabów do prowadzenia działań bojowych w układzie koalicyjnym.

5.4. Szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP w układzie koalicyjnym

Istota procesu integracji polega w głównej mierze na osiągnięciu niezbędnej standaryzacji, szczególnie w sferze kompatybilności i interoperacyjności Sił Zbrojnych RP z armiami państw NATO. Zadanie to wymaga zrealizowania przez Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej wielu nowych przedsięwzięć szkoleniowych.

Szkolenie Sił Powietrznych RP w układzie koalicyjnym wymaga skoncentrowania się na następujących priorytetach szkolenia operacyjno-taktycznego (por. załącznik 3):

- 1) szkoleniu i ćwiczeniach według procedur i standardów NATO, służących poznawaniu i sprawdzaniu w praktyce szkoleniowej, koncepcji operacyjno-taktycznych i procedur działania sił powietrznych NATO;
- 2) rozwijaniu zdolności działania w strukturach i sieciach dowodzenia, kierowania, łączności i rozpoznania NATO;
- 3) szkoleniu oraz ćwiczeniach sił wsparcia bojowego i logistycznego zgodnie z procedurami sił powietrznych NATO;
- 4) planowaniu szkolenia operacyjno-taktycznego tak, aby odpowiadało ono regułom planowania szkolenia w Siłach Zbrojnych RP, podporządkowanego pięcioletniemu okresowi planowania obowiązującemu w NATO.

Podstawą prawną do realizacji większości zamierzeń organizacyjno-szkoleniowych przez WLOP, związanych z osiaganiem celów interoperacyjności, jest *Decyzja Nr 145/MON Ministra Obrony Narodowej z 14 sierpnia 1997 roku, w sprawie osiągnięcia zdolności do współdziałania z siłami zbrojnymi państw – członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego przez jednostki organizacyjne Sił Zbrojnych RP, zgłoszone do współpracy w ramach „Procesu Planowania i Oceny”, realizowanego w latach 1997-1999*. Dokument ten zawiera wykaz uzgodnionych z NATO i przyjętych do realizacji przez nasze siły zbrojne 41 celów interoperacyjności. Ujęte w zestawieniu cele interoperacyjności zawierają również zadania do zrealizowania przez WLOP. Cele zawarte w wykazie i dotyczące WLOP obejmują [8]:

- 1) organizację dowodzenia i kierowania;
- 2) procedury dowodzenia i kierowania;
- 3) strukturę systemów dowodzenia i kierowania;
- 4) normy medyczne w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych;
- 5) normy paliwowe;
- 6) postępowanie z paliwem dla statków powietrznych;
- 7) bezpośrednie wsparcie lotnicze;
- 8) działania poszukiwawczo-ratownicze;
- 9) naziemną obronę przeciwlotniczą;
- 10) transpondery lotnicze i kontrolę ruchu lotniczego;
- 11) gotowość jednostek;
- 12) infrastrukturę lotnisk i procedury lotnicze;
- 13) urzędnia nawigacji powietrznej;
- 14) wymagania językowe;
- 15) wsparcie meteorologiczne.

Cele interoperacyjności Sił Zbrojnych RP odgrywają bardzo dużą rolę w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Wynika to z miejsca i roli jaką WLOP pełnią w ogólnym systemie obrony RP, a także ze stopnia gotowości bojowej do wykonania zadań w czasie pokoju oraz sprawności mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania w czasie kryzysu lub wojny. Wszystkie wyżej wymienione cele muszą znaleźć swoje miejsce w prowadzonym w najbliższych latach szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP, a tematyka tego szkolenia powinna uwzględniać osiągnięcie interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO w wymienionych obszarach.

Uwzględniając powyższe, w szkoleniu Sił Powietrznych RP zwiększeniu będzie musiała ulec praktyczna forma szkolenia operacyjno-taktycznego jaką jest realizacja ćwiczeń. Ich tematyka powinna uwzględniać przedsięwzięcia wynikające z realizacji celów interoperacyjności.

Polska zadeklarowała wydzielenie sił i środków do udziału w połączonych operacjach powietrznych NATO. Realizacja szkolenia operacyjno-taktycznego w układzie sojuszniczym powinna doprowadzić do standaryzacji na poziomie sto-

sowanych procedur i sposobów użycia sił oraz interoperacyjności sprzętu. Szkolenie to w pierwszym rzędzie powinno objąć stany osobowe, które w wyniku negocjacji strona polska zobowiązała się wydzielić do:

- Sił Natychmiastowego Reagowania - eskadra samolotów MiG-29;
- Sił Szybkiego Reagowania - Lotnicza Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza (LGPR) i dwie eskadry samolotów Su-22;

Zakres niezbędnych przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych, proceduralno-prawnych oraz możliwości finansowe i techniczne umożliwiają realizację „Celów...” etapowo:

- w chwili wstąpienia do NATO WLOP miały wyszkolonych 6 pilotów do Sił Natychmiastowego Reagowania;
- do końca 1999 roku – ma być wyszkolonych kolejnych 12 pilotów i personel LGPR;
- do końca 2000 roku – przygotowanych ma być kolejnych 12 pilotów;
- do końca 2001 roku - kolejnych 18 pilotów.

Uwzględniając powyższe założenia oraz zadania szkolenia operacyjno-taktycznego jakie stoją przed Siłami Powietrznymi RP, wynikające z procesu integracji z NATO, zasadniczym organem dowodzenia realizującym współpracę z NATO w zakresie szkolenia, planowania i organizacji użycia sił powietrznych, powinno być Dowództwo Sił Powietrznych. We wszystkich przedsięwzięciach szkoleniowych powinno ono współdziałać z AIRCENT (rys. 5.7).

Priorytetem działalności szkoleniowej w najbliższym okresie, powinno być właściwe przygotowanie Sił Natychmiastowego i Szybkiego Reagowania do wykonywania zadań w ramach NATO. Dowództwo Sił Powietrznych RP musi wyasygnować odpowiednie środki finansowe na szkolenie tych sił. Stan osobowy wymienionych sił powinien uczestniczyć w jak największej liczbie przedsięwzięć szkoleniowych realizowanych w ramach NATO, zwłaszcza w ćwiczeniach praktycznych oraz współdziałać z innymi jednostkami sił powietrznych NATO.

Inne zadania szkoleniowe (niż w systemie narodowym) powinien spełniać Centralny Ośrodek Dowodzenia (COD) OP RP powstały na bazie CSD. W wyniku realizacji przedsięwzięć szkolenia operacyjno-taktycznego w układzie koalicyjnym, powinien on być przygotowany do wypełniania roli stanowiska dowodzenia ICAOC, a zadania otrzymywać z AIRCENT, w składzie którego będzie pracowała stała grupa operacyjna (GO) Dowództwa Sił Powietrznych RP.

Docelowo eksperci z WLOP i NATO zakładają, że w wyniku zrealizowania przez Siły Powietrzne RP wszystkich przedsięwzięć szkoleniowych (które wynikają z procesu integracji w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego) oraz wzbogacenia potencjału i wiedzy, a także gdy skuteczniejsze będzie działanie wojsk, COD będzie miał rangę ICAOC. Wówczas COD spełniałoby rolę stanowiska planowania i organizacji operacji powietrznych NATO. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP.

Aby zrealizować te przedsięwzięcia szkoleniowe, w szkoleniu operacyjno-taktycznym Sił Powietrznych RP niezbędne będzie większe eksponowanie metod szkolenia poszukujących i praktycznych (w stosunku do metod podających). Kadra sił powietrznych, powinna w większym niż dotychczas zakresie przejawiać inicjatywę, ukierunkowaną na samodzielne zdobywanie wiedzy z zakresu szkolenia operacyjno-taktycznego w ramach NATO.

Decyzja – jaką rolę będzie odgrywać Polska (w tym SP RP) w przyszłych strukturach NATO, jest decyzją polityczną, na którą znaczący wpływ może mieć stanowisko rządu polskiego i najwyższych organów wojskowych.

W chwili obecnej rozpatrywane są w NATO dwie opcje:

- utworzenie w Polsce międzynarodowego stanowiska ICAOC.
- utworzenie w Polsce stanowiska ARS, które odpowiadałoby za realizację zadań (w tym szkoleniowych) postawionych z ICAOC w Niemczech. ARS nie miałoby obsady międzynarodowej.

W interesie Polski, między innymi ze względów szkoleniowych, jest forsowanie pierwszej opcji (por. załącznik 3). Wzrosłaby wówczas ranga Polski w strukturach NATO, szczególnie wobec faktu generalnego zmniejszania liczby

ICAOC w Europie. Ponadto utworzenie ICAOC w Polsce dawałoby szansę utworzenia regionalnego stanowiska obejmującego zakresem swojego oddziaływania i szkolenia rejon nowych członków NATO - Polska i Cześć (Węgry należeć będą do rejonu południowego), część Niemiec (za które w tej chwili odpowiada ICAOC 4) oraz docelowo obszary nowych państw ubiegających się o wstąpienie do NATO (państwa nadbałtyckie). Utworzenie ICAOC w Polsce umożliwiłoby zabezpieczenie procesów planowania użycia wojsk i racjonalnego wykorzystania „starego” uzbrojenia będącego na wyposażeniu WLOP. Istnieje uzasadniona obawa, że planowanie przedsięwzięć szkoleniowych (realizowane na szczeblu ICAOC w Kalkar) nie będzie uwzględniać możliwości naszych sił i środków. Wystąpiłaby również możliwość ubiegania się o natowskie środki finansowe na infrastrukturę, wyposażenie techniczne oraz szkolenie obsady ICAOC. Utworzenie ICAOC w Polsce spowodowałoby, że w Siłach Powietrznych RP realizowane by było praktycznie tylko szkolenie taktyczne. Szkolenie operacyjne dotyczyłoby zgrywania naszych wojsk ze strukturami dowodzenia siłami powietrznymi w Europie Centralnej (AIRCENT).

Ponadto utworzenie ICAOC w Polsce, oprócz zapewnienia narodowego wpływu na działania sił powietrznych, umożliwiłoby obniżenie kosztów włączenia systemu Obrony Powietrznej RP w NATINADS, głównie przez rezygnację z równoległego utrzymywania i szkolenia typowo narodowych organów dowodzenia. Rozłożone byłyby w czasie koszty dostosowywania Sił Powietrznych RP do standardów NATO poprzez etapowe realizowanie zadań szkolenia operacyjno-taktycznego oraz wykorzystanie istniejącej bazy szkoleniowej i infrastruktury. Zastniałaby możliwość wykorzystania efektów rozpoczętych dużo wcześniej prac badawczo-rozwojowych oraz badań prowadzonych w czasie ćwiczeń operacyjno-taktycznych, na które zostały już wydatkowane duże środki finansowe. Realnym stałby się udział NATO w finansowaniu kosztów związanych z wyposażeniem infrastruktury sprzętowej oraz praktycznego szkolenia obsady ICAOC, szczególnie w trakcie kosztownych ćwiczeń z udziałem wojsk.

Równie ważne zadania szkoleniowe, jak w przypadku COD, będą musiały być realizowane przez Ośrodki Dowodzenia i Naprowadzania. Będą one zasadniczymi organami wykonawczymi w zakresie sterowania sprzętem wykrywania i systemami uzbrojenia, czyli realizować będą zadania podobne do tych, jakie

w siłach powietrznych NATO wykonują ośrodki powiadamiania i kontroli (*ang. Control and Reporting Centre - CRC*). Aby być dobrze przygotowanym do realizacji tych zadań niezbędne jest szkolenie obsad ośrodków według standardów obowiązujących w NATO. W początkowym okresie wskazane byłoby, aby w trakcie prowadzonych ćwiczeń uczestniczyli w charakterze „cieni” doświadczeni oficerowie z NATO, którzy na bieżąco korygowałiby wszystkie błędy, tak jak to było w przypadku ćwiczeń sprawdzających funkcjonowanie systemu ASOC.

Tworząc koncepcję szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP w celu pełnej integracji z NATO, należy mieć na uwadze to, że stały się one jednym z elementów międzynarodowych sił zbrojnych Paktu. Niezbędne jest więc takie planowanie przedsięwzięć szkoleniowych, aby w wyniku ich realizacji nastąpiło wkomponowanie Sił Powietrznych RP do Połączonych Sił Zbrojnych NATO Europy Centralnej (CINCENT). Siły Powietrzne RP podlegają Dowódcy Sił Powietrznych Europy Centralnej (COMAIRCEN). Istnieje więc potrzeba wydzielenia do tych wielonarodowych dowództw właściwie przygotowanych (wyszkolonych) oficerów. Przystępując do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, całe siły operacyjne RP oraz siły wsparcia bojowego i logistycznego zostały zaliczone do kategorii „Siły wyznaczone do NATO” (*ang. NATO Assigned Forces*). Szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP w systemie koalicyjnym powinno więc być ukierunkowane na to, aby w wypadku zagrożenia terytorium Sojuszu (w tym RP) lub porozumienia o użyciu sił w ramach innych misji NATO, siły powietrzne mogły być przekazane pod operacyjne dowództwo lub operacyjne kierowanie przez dowódcę określonego szczebla dowodzenia NATO.

W perspektywie działania Sił Powietrznych RP w układzie sojuszniczym, więcej uwagi należałoby poświęcić sprawie przygotowania i szkolenia dowództw jednostek przewidzianych w pierwszej kolejności do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym i udziału w akcjach humanitarnych. Wejście Polski do NATO wymusza zintensyfikowanie realizacji wielu przedsięwzięć szkoleniowych, ukierunkowanych na uzyskanie interoperacyjności naszych procedur dowódczo-sztabowych z obowiązującymi w NATO. Dlatego niezbędne staje się wdrażanie i upowszechnianie ogólnych pojęć oraz zasad dotyczących planowania i prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego oraz dowodzenia w siłach powietrznych NATO. Szerzej

niż dotychczas oficerowie Sił Powietrznych RP powinni brać udział w wybranych przedsięwzięciach szkoleniowych wojsk NATO (praktykach, stażach, ćwiczeniach i treningach, w tym także w komputerowych grach wojennych), które są bardzo efektywną i korzystną formą doskonalenia dowództw i sztabów (zwłaszcza szczebla operacyjno-taktycznego).

Przy tak dobrze rozwijającej się współpracy szkoleniowej WLOP z siłami powietrznymi NATO, zwłaszcza w dziedzinie udostępniania stronie polskiej niezbędnych normatywnych dokumentów szkoleniowych (regulaminy, poradniki, instrukcje) należy się liczyć z tym, że już w najbliższym czasie będziemy mogli również korzystać z oprzyrządowania i oprogramowania ćwiczeń wspomaganych komputerowo. Wyżej wymienione pomoce szkoleniowe trzeba będzie jak najszerzej wykorzystać w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego oraz jak najszybciej rozpowszechnić je w wojskach. Integracja Sił Powietrznych RP ze strukturami NATO może w tej sytuacji ulec przyśpieszeniu.

Planowanie i realizacja przedsięwzięć szkoleniowych Sił Powietrznych RP musi być ukierunkowane na stopniowe wprowadzanie do procesu szkolenia rozwiązań stosowanych w siłach powietrznych NATO. Jedną z form zbliżania Sił Powietrznych RP do rozwiązań obowiązujących w siłach powietrznych NATO powinna być współpraca szkoleniowa, zmierzająca do stopniowego przenoszenia jej elementów na kolejne szczeble dowodzenia w układzie: Siły Powietrzne RP – siły powietrzne NATO. Celem tej współpracy powinno być:

- 1) wytyczenie długofalowych kierunków doskonalenia działalności dowódczo-sztabowej oraz ram tematycznych szkolenia dowództw i sztabów;
- 2) kontynuacja teoretycznego przygotowania kadry w dziedzinie zgłębiania zasad i sposobów organizacji oraz prowadzenia działań bojowych oraz ćwiczeń według poglądów NATO;
- 3) szerszy niż dotychczas udział kierowniczej kadry Sił Powietrznych RP w praktycznych zamierzeniach szkoleniowych (ćwiczeniach i treningach) organizowanych w siłach powietrznych NATO;
- 4) dalsza wymiana doświadczeń szkoleniowych.

Analiza literatury i wywiady z oficerami NATO wskazują, że w systemie szkolenia sił powietrznych Sojuszu definitywnie ograniczono rozmach i liczbę ćwiczeń z wojskami, zwłaszcza na wyższych szczeblach dowodzenia. Zastąpiono je ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi, z szerokim wykorzystaniem symulacji komputerowej. W szkoleniu operacyjno-taktycznym Sił Powietrznych RP w układzie koalicyjnym należy zwiększyć liczbę ćwiczeń wspomaganych komputerowo, zmniejszając jednocześnie liczbę kosztownych ćwiczeń z wojskami.

Z doświadczeń szkoleniowych sił powietrznych NATO wynika, że celowym byłoby, aby przełożeni odpowiedzialni za organizację szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP dokonywali centralizacji planowania. Zapewni to podporządkowanie szkolenia zadaniom wykonywanym w czasie wojny przez każdy szczebel dowodzenia sił powietrznych. Decentralizacja w prowadzeniu szkolenia powinna być natomiast stosowana w celu zapewnienia sprawnego kierowania wykonywaniem zadań szkoleniowych zbliżonych do zadań realizowanych na polu walki.

Rodzaje i odmiany ćwiczeń operacyjno-taktycznych w Siłach Powietrznych RP w koalicyjnym systemie szkolenia, powinny być takie same jak w siłach powietrznych NATO (por. punkt 3.3). W procesie ich organizowania należałoby wyróżniać pięć etapów: planowanie, przygotowanie, przeprowadzenie, omówienie i ocena ćwiczenia oraz sprecyzowanie i wdrażanie wniosków z ćwiczenia. Więcej uwagi powinno być poświęćcane przygotowaniu ćwiczenia. Podobnie jak w siłach powietrznych NATO okres ten nie powinien być krótszy niż 18 miesięcy. Doświadczenia szkoleniowe NATO wskazują na celowość prowadzenia, w trakcie przygotowania ćwiczenia, tzw. konferencji przygotowawczych (przedwstępnej, wstępnej, głównej i końcowej), warsztatów roboczych i rekonesansu na miejscu prowadzenia ćwiczenia (por. załącznik 4). Przedsięwzięcia te umożliwiają znacznie lepsze przygotowanie ćwiczenia, o czym można się było przekonać w trakcie przygotowania ćwiczenia pk. „OCELOT-99”.

Celowym wydaje się również przeniesienie na nasz grunt sprawdzonego w NATO rozwiązania polegającego na tym, że kierownictwo ćwiczenia nie ingeruje

w rozwiązaniu przyjęte przez ćwiczących. Dopiero po zakończeniu ćwiczenia przekazywane są uwagi i oceniane są rozwiązania zastosowane przez ćwiczących.

Doświadczenia NATO wskazują, że niezwykle korzystnym (z punktu widzenia jakości prowadzonego szkolenia) jest właściwie przeprowadzone omówienie ćwiczenia i sprecyzowanie wniosków z jego przebiegu. Te przedsięwzięcia były dotychczas traktowane w WLOP zbyt pobieżnie i dlatego w najbliższym czasie sytuacja ta powinna ulec zmianie (por. załącznik 4).

Ważnym czynnikiem wpływającym na szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych NATO jest to, że wszyscy członkowie Sojuszu przygotowują swoje wojska (wyznaczone do NATO lub współdziałające w ramach Paktu) zgodnie ze wspólną doktryną szkoleniową NATO¹⁹. Przyjęcie wspólnej doktryny NATO nie oznacza zaniku, ani też braku odniesień do narodowej myśli wojskowej poszczególnych członków Sojuszu. Wspólna doktryna jest tworzona przez poszczególnych członków Paktu i każdy z nich ma prawo wnieść swój wkład w jej rozwój. Rzeczpospolita Polska, jako nowy członek NATO musi przyjąć i zaakceptować dotychczasowy dorobek Sojuszu w tym zakresie (por. załącznik 3). Dopiero w dalszym etapie może aktywnie uczestniczyć w rozwoju doktryny i jej adoptowaniu do zmieniających się zagrożeń i wynikających stąd zadań. Zgodnie z pojęciem doktryny obejmuje ona szeroki zakres dziedzin, z których jedną z najważniejszych jest szkolenie dowództw, sztabów i wojsk (rys. 5.8).

Z analizy wspólnej doktryny szkoleniowej NATO wynika, że szkolenie dowództw, sztabów i wojsk Sił Powietrznych RP wymaga głębokiej reformy. W pierwszej kolejności musi ona prowadzić do zmian dotychczas obowiązujących programów szkolenia (polegających na wprowadzeniu do nich treści doktryny NATO), a następnie do modyfikacji form i metod szkolenia tak, aby było ono jak najbardziej efektywne.

¹⁹ **Doktryna** – według poglądów NATO – to podstawowe zasady, jakimi kierują się siły zbrojne prowadząc działania na rzecz osiągnięcia założonych celów i wykonania postawionych przed nimi zadań. Doktryna ma charakter dyrektywny, lecz wymaga oceny sytuacji przy jej stosowaniu. Z doktryny wywodzi się taktyka, techniki i procedury działania, organizacja i struktury wojsk, rodzaje i możliwości uzbrojenia i sprzętu oraz treść, metody i sposoby szkolenia wojsk. Co niezwykle istotne, doktryna musi być powszechnie znana i rozumiana [21].

Rys. 5.8. Perspektywiczne normowanie procesu szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP

Wychodząc z celów Sił Zbrojnych RP (określonych dla nich w ramach układu koalicyjnego oraz ich roli w systemie obronnym państwa) istnieje potrzeba opracowania doktryny szkoleniowej sił zbrojnych, a na jej podstawie doktryn szkoleniowych rodzajów sił zbrojnych (RSZ), w tym Sił Powietrznych RP. Dokument ten byłby wykładnią dla Sił Powietrznych RP z punktu widzenia normowania procesu szkolenia operacyjno-taktycznego w układzie koalicyjnym.

Reasumując, aby szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP odpowiadało potrzebom integracji z NATO niezbędne jest wprowadzenie w jego planowaniu, organizacji i przebiegu, szeregu zmian. Analizując dotychczasowy przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP i siłach powietrznych NATO w pierwszej kolejności zmiany te muszą dotyczyć następujących problemów:

- ✓ Tematyka szkolenia operacyjno-taktycznego powinna wynikać głównie z zakresu zadań szkoleniowych jakie Siły Powietrzne RP będą wykonywać jako członek NATO;
- ✓ Integracja Sił Powietrznych RP z NATO powinna być procesem scalania się ze strukturami Sojuszu tak, aby do końca roku 2002 osiągnąć interoperacyjność szkoleniową z siłami powietrznymi NATO;
- ✓ Znacznie szerszy wymiar musi mieć wymiana doświadczeń pomiędzy Siłami Powietrznymi RP oraz NATO na temat planowania, przygotowania i prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego. Szeroko powinny być rozpowszechniane wnioski i doświadczenia z przedsięwzięć szkoleniowych już zrealizowanych;
- ✓ Odpowiednie środki finansowe należy przeznaczyć na szkolenie językowe kadry Sił Powietrznych RP tak, aby możliwe było swobodne porozumiewanie się pomiędzy uczestnikami wspólnych szkoleń. Priorytetem szkolenia językowego winna być terminologia i procedury lotnicze stosowane w siłach powietrznych NATO;
- ✓ Zintensyfikowaniu musi ulec proces udziału żołnierzy zawodowych Sił Powietrznych RP w kursach, stażach i przeszkoleniach organizowanych przez siły powietrzne państw NATO;

- ✓ Niezbędne jest przyspieszenie prac związanych z tłumaczeniem i wdrażaniem instrukcji, metodyk i regulaminów dotyczących przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO;
- ✓ W wyniku realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego Siły Powietrzne RP muszą być przygotowane do działania zarówno na własnym terytorium, jak i poza granicami kraju. Przygotowanie to powinno obejmować zarówno działania bojowe, jak i udział w operacjach pokojowych i akcjach humanitarnych;
- ✓ Do szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP należy wdrożyć procedury i standardy obowiązujące w siłach powietrznych NATO, przy jednoczesnym zachowaniu rozwiązań narodowych ale tylko tych, które sprawdziły się w praktycznych działaniach;
- ✓ Niezbędna jest transformacja dotychczas obowiązującego systemu dowodzenia i weryfikacja jego funkcjonowania w praktycznych działaniach szkoleniowych. Zasadnicze przedsięwzięcia szkoleniowe w ramach NATO powinny być realizowane w układzie: AIRCENT-ICAOC-jednostki sił powietrznych;
- ✓ Jednostki Sił Powietrznych RP wyznaczone do NATO lub do współdziałania w ramach Sojuszu powinny być przygotowane do działań zgodnie ze wspólną doktryną szkoleniową NATO. Istnieje również potrzeba opracowania doktryny Sił Powietrznych RP;
- ✓ Niezbędne jest zwiększenie liczby konferencji, warsztatów i seminariów prowadzonych przez oficerów sił powietrznych państw NATO, jak również przez oficerów Sił Powietrznych RP, którzy odbyli staże lub ukończyli kursy w państwach NATO. Szerzej powinny być również wykorzystywane doświadczenia polskich oficerów, którzy pełnili lub będą pełnić służbę w połączonych sztabach sił powietrznych NATO;
- ✓ Rozszerzeniu musi ulec współpraca szkoleniowa jednostek Sił Powietrznych RP z bliźniaczymi jednostkami NATO. Robocza wymiana doświadczeń z zakresu szkolenia operacyjno-taktycznego, umożliwi wprowadzenie do Sił Powietrznych RP wielu sprawdzonych w Sojuszu rozwiązań;
- ✓ Już w 1999 roku należy wprowadzić w Siłach Powietrznych RP organizację oraz prowadzenie ćwiczeń operacyjno-taktycznych według procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO;

- ✓ Koniecznym stanie się dostosowanie systemu planowania szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP do pięcioletniego cyklu planowania szkolenia obowiązującego w NATO;
- ✓ W związku z ograniczonymi możliwościami finansowymi niezbędne będzie ograniczenie liczby ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych z wojskami. Ćwiczenia z udziałem wojsk powinny być prowadzone na niższych szczeblach dowodzenia (na przykład z siłami eskadry, batalionu);
- ✓ W celu zmniejszenia kosztów szkolenia zaistnieje potrzeba zwiększenia liczby ćwiczeń prowadzonych ze wspomaganie komputerowym. W tym celu jak najszybciej należy zakupić oprzyrządowanie i oprogramowanie sprawdzone w praktycznych działaniach szkoleniowych sił powietrznych NATO;
- ✓ Uwzględniając to, że na obszarze RP najprawdopodobniej w przyszłości będzie utworzony ICAOC, który jest taktycznym szczeblem dowodzenia siłami powietrznymi NATO, większy wysiłek Sił Powietrznych RP musi zostać skupiony na szkoleniu taktycznym. Szkolenie operacyjne powinno w głównej mierze dotyczyć zgrywania Sił Powietrznych RP z NATO w ramach AIRCENT;
- ✓ Kierowanie żołnierzy zawodowych Sił Powietrznych RP na studia, kursy szkoleniowe oraz staże i praktyki w państwach NATO, powinno być skorelowane ze szkoleniem w kraju oraz wynikać z perspektywicznych potrzeb kadrowych w określonych specjalnościach;
- ✓ W procesie planowania szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP należy zapewnić więcej swobody dowódcom niższych szczebli dowodzenia. Liczba i rodzaj prowadzonych ćwiczeń operacyjno-taktycznych powinna być uzależniona od aktualnych potrzeb danego szczebla dowodzenia siłami powietrznymi;
- ✓ W procesie podejmowania decyzji o użyciu sił, powinno być większe zaufanie dowódców do propozycji przedstawionych przez poszczególnych specjalistów. Takie działania inspirują, a wręcz wymuszają odpowiedzialność za swoją pracę. Jako stały element powinno być traktowane wariantowanie proponowanych rozwiązań szkoleniowych i decyzyjnych.

Jeśli wyżej wymienione zamierzenia szkoleniowe zostaną zrealizowane na wysokim poziomie organizacyjnym oraz przy właściwym zaangażowaniu odpowiedzialnych za ich realizację, Siły Powietrzne RP (zgodnie z przyjętym harmonogramem) do końca 2000 roku osiągną pełną integrację z siłami powietrznymi NATO, w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego.

Aby osiągnąć założone cele, w Siłach Powietrznych RP muszą być stale doskonalone dotychczasowe metody i formy szkolenia. Uważam, że nie należy rezygnować z dotychczas obowiązujących w WLOP form i metod szkolenia operacyjno-taktycznego w odniesieniu do szkolenia w układzie narodowym. Niezbędna jest jednakże ich modyfikacja w aspekcie wstąpienia do NATO oraz wzbogacenie ich praktycznymi ćwiczeniami wspomaganymi komputerowo. Pogląd ten reprezentuje również większość respondentów przeprowadzonej przeze mnie ankiety oraz osoby z którymi przeprowadziłem wywiady (por. załączniki 3 i 4).

W układzie koalicyjnym jednostki wydzielone do współdziałania w ramach NATO, powinny być szkolone według form i metod obowiązujących wszystkich członków NATO. Dzięki temu Siły Powietrzne RP będą mogły uczestniczyć we wszystkich przedsięwzięciach szkoleniowych prowadzonych w ramach sił powietrznych NATO i współdziałać z nimi w trakcie wykonywania wspólnych zadań. W pierwszej kolejności należy przyswoić terminologię, procedury i standardy dotyczące szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO (obowiązujące wszystkich członków Sojuszu) oraz zintensyfikować naukę języka angielskiego. Jednakowe pojmowanie terminów i skrótów obowiązujących w NATO wyeliminuje nieporozumienia, wynikające z błędnego lub nieprecyzyjnego tłumaczenia. Uogólniając można stwierdzić, że osiągniemy integrację z NATO (w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego) nie w chwili gdy dobiegnie końca rok 2002 ale wtedy, gdy Siły Powietrzne RP osiągną pełną kompatybilność szkoleniową z Sojuszem i będą mogły uczestniczyć w pełnym wymiarze we wszystkich przedsięwzięciach szkolenia operacyjno-taktycznego realizowanych w siłach powietrznych NATO.

ZAKOŃCZENIE

Z chwilą gdy zostało już przesądzone, że w 1999 roku Rzeczpospolita Polska stanie się członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego, zaistniała pilna potrzeba podjęcia działań zmierzających do kompleksowej integracji WLOP ze strukturami sił powietrznych NATO. Wstąpienie Polski do NATO postawiło przed Siłami Zbrojnymi RP nowe cele i zadania. Najważniejszym z nich była konieczność przygotowania wojsk do prowadzenia wspólnych działań z NATO oraz do udziału w akcjach humanitarnych i pokojowych. Proces osiągania przez WLOP integracji z siłami powietrznymi NATO (w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego) jest niezwykle złożony i wymaga wielu zmian w dotychczasowym jego przebiegu.

Zrealizowanie wszystkich przedsięwzięć szkoleniowych zgodnie z zaproponowanym przeze mnie harmonogramem powinno zapewnić, że WLOP posiadą realną zdolność do osiągania celów wspólnie z siłami powietrznymi NATO, w trakcie wykonywania zadań w warunkach powietrznego obszaru działań bojowych.

Analiza literatury, badania ankietowe, wywiady oraz własne obserwacje wskazują, że integrację Sił Powietrznych RP ze strukturami NATO (jako proces scalania się z tymi strukturami tak, aby w wyznaczonym czasie osiągnąć pełną interoperacyjność z siłami powietrznymi NATO) należy oprzeć na nieustannej współpracy szkoleniowej, której celami powinny być (por. załącznik 3):

- 1) określenie perspektywicznych kierunków doskonalenia pracy dowództw i sztabów Sił Powietrznych RP oraz tematyki szkolenia operacyjno-taktycznego;
- 2) kontynuowanie i doskonalenie szkolenia kadry Sił Powietrznych RP z zakresu zasad i sposobów przygotowania oraz prowadzenia działań bojowych według poglądów sił powietrznych NATO;
- 3) szersza niż dotychczas wymiana doświadczeń na temat planowania i przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego;
- 4) dalszy udział kadry dowódczo-sztabowej Sił Powietrznych RP w ćwiczeniach oraz treningach organizowanych przez NATO;

5) zwiększenie liczby kursów, staży i praktyk na które powinna być kierowana kadra Sił Powietrznych RP.

Zdaniem przedstawicieli sił powietrznych NATO (na przykład gen. J. Browna) szkolenie jest dużo tańsze od drogiego wyposażenia i uzbrojenia. Z tego też powodu uważają oni, że nowi członkowie NATO – Polska, Węgry i Czechy – ze względu na trudną sytuację ekonomiczną, w pierwszej kolejności powinny się skupić na dążeniu do osiągnięcia integracji z NATO w zakresie szkolenia. Przedsięwzięcia szkolenia operacyjno-taktycznego powinny być traktowane w sposób priorytetowy na drodze do integracji z Sojuszem.

Obok współdziałania w ramach NATO niezbędne będzie również kontynuowanie prac związanych z udziałem Sił Powietrznych RP w programie „PdP” oraz rozszerzenie współpracy szkoleniowej z państwami Grupy Wyszehradzkiej, które podobnie jak Polska borykają się z problemami integracji z NATO.

Niezwykle istotne z punktu widzenia koncepcji szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP jest to, że muszą one być nie tylko przygotowane do współdziałania w ramach NATO, ale również do zapewnienia narodowego bezpieczeństwa, warunkowanego między innymi specyficznym położeniem geograficznym naszego kraju w Europie Środkowej. Z tego też powodu perspektywiczne szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP należałoby realizować zarówno w układzie narodowym, jak i koalicyjnym. Powinno być prowadzone w dwóch obszarach: szkolenie taktyczne (w układzie narodowym), zgrywanie – taktyczne (w ramach komponentu wydzielanego do sił powietrznych NATO) oraz operacyjne (w ramach Dowództwa Sił Powietrznych Europy Centralnej – AIRCENT).

Opracowując koncepcję szkolenia Sił Powietrznych RP należy mieć na uwadze to, że integracja z siłami powietrznymi NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego musi być szczegółowo zaplanowana i przebiegać ściśle według harmonogramu tak, aby po zrealizowaniu wszystkich nakazanych przedsięwzięć szkoleniowych, osiągnąć pełną interoperacyjność z NATO do końca 2002 roku.

Perspektywiczne szkolenie operacyjno-taktyczne powinno wynikać z zakresu zadań jakie Siły Powietrzne RP będą wykonywać jako integralny komponent sił powietrznych NATO. Będzie ono również uzależnione od rodzaju wprowadzanego

do wyposażenia uzbrojenia i sprzętu wojskowego, a także od tempa zmian strukturalno-organizacyjnych w Siłach Powietrznych RP.

Bardzo istotne z naszego punktu widzenia jest to czy na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej zostanie utworzony ICAOC. Gdyby tak się stało, szkolenie operacyjno-taktyczne w Siłach Powietrznych RP mogło by ulec znacznemu uproszczeniu.

Już od pierwszego dnia członkostwa w NATO, niezbędnym stało się podjęcie działań mających na celu zmianę dotychczas obowiązującego w WLOP systemu planowania szkolenia i dostosowanie go do pięcioletniego cyklu, jaki obowiązuje w NATO. Szkolenie operacyjno-taktyczne z zakresu procedur i standardów sił powietrznych NATO powinno objąć wszystkie szczeble dowodzenia Sił Powietrznych RP i nie ograniczać się tylko do kadr dowódczo-sztabowych.

Część jednostek Sił Powietrznych RP znajduje się już w strukturach dowodzenia i szkolenia NATO. Pozostałe będą w dalszym ciągu przygotowywane do integracji z Sojuszem w narodowym systemie szkolenia operacyjno-taktycznego. Okres przejściowy musi więc być właściwie wykorzystany na drodze do osiągnięcia pełnej integracji szkoleniowej z siłami powietrznymi NATO.

Do wymogów NATO należy dostosować system szkolenia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej pododdziałów Sił Powietrznych RP. Niezbędne będzie wprowadzenie takich zmian, które doprowadzą do tego, że będą oni partnerami dla żołnierzy NATO w trakcie wykonywania wspólnych zadań bojowych i szkoleniowych w układzie koalicyjnym.

Z punktu widzenia integracji Sił Powietrznych RP z NATO w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego, niezwykle istotną rolę odgrywają ćwiczenia dowódczo-sztabowe organizowane od kilku już lat w Wydziale WLOP AON. Umożliwiają one słuchaczom AON (jak również zaproszonej kadrze) zapoznanie się z metodyką przygotowania i prowadzenia ćwiczeń według procedur sił powietrznych NATO. Wielu spośród uczestników tych ćwiczeń zajmuje teraz kierownicze funkcje w oddziałach sił powietrznych i może się dzielić zdobytą wiedzą z podwładnymi lub współpracownikami. Jest to szczególnie ważne, gdyż nie wszyscy chętni mogą brać udział w ćwiczeniach prowadzonych w ramach Sojuszu lub być uczestnikami kursów i przeszkoleń w siłach powietrznych państw NATO.

Wielokrotnie można się było przekonać, że jednym z najważniejszych przedsięwzięć szkoleniowych (realizowanych przez WLOP w aspekcie integracji z siłami powietrznymi NATO) będzie opanowanie przez kadre znajomości języka angielskiego. Potwierdzają to wyniki przeprowadzonych badań ankietowych. Większość respondentów stwierdziła, że nieznajomość lub słaba znajomość języka angielskiego uniemożliwiała im pełne uczestnictwo w przedsięwzięciach szkolenia operacyjno-taktycznego prowadzonego w NATO (lub w WLOP według procedur NATO). Podobne stanowisko prezentują również przedstawiciele sił powietrznych NATO, którzy na jednym z czołowych miejsc (przedsięwzięć niezbędnych do zrealizowania przez nowych członków Sojuszu) wymieniają znajomość języka angielskiego, w tym szczególnie specjalistycznej terminologii i procedur lotniczych. W ostatnim okresie musieliśmy zrezygnować z części przedsięwzięć szkoleniowych, ze względu na brak wykwalifikowanych specjalistów z zakresu szkolenia operacyjno-taktycznego, którzy biegle posługują się językiem angielskim. Bywało również tak, że to strona zapraszająca rezygnowała z naszych kandydatów, gdyż chociaż znali oni język, to jednak zbyt pobieżnie orientowali się w problematyce szkoleniowej. W perspektywicznym szkoleniu operacyjno-taktycznym Sił Powietrznych RP należy uwzględnić wyżej wymienione spostrzeżenia ankietowanych i podjąć działania zmierzające do wyeliminowania tych niedociągnięć.

Na grunt praktycznej działalności szkoleniowej Sił Powietrznych RP niezbędne będzie przeniesienie wielu standardowych rozwiązań stosowanych w siłach powietrznych NATO. W Sojuszu obowiązuje kadencyjność na zajmowanych stanowiskach służbowych. Aby być dobrym dowódcą oficer musi przejść wiele szczebli dowodzenia. Powinien pełnić zarówno obowiązki dowódcy, pracować jako oficer sztabu, jak również odbyć staż w pionie logistyki. Oficer, który przeszedł taką drogę służbową jest zaznajomiony z bardzo szeroką problematyką szkoleniową, dzięki czemu gdy zajmuje wysokie stanowisko służbowe posiada wiedzę do podejmowania racjonalnych w danej sytuacji decyzji.

W szkoleniu operacyjno-taktycznym Sił Powietrznych RP (szczególnie w trakcie prowadzenia ćwiczeń) szerzej powinno być stosowane wariantowanie wypracowywanych decyzji. Dzięki opracowaniu przez sztab kilku wariantów

działań, dowódca ma zawsze większe możliwości wyboru rozwiązania, które jest słuszniejsze w konkretnych działaniach.

W państwach NATO rola dowódcy w procesie podejmowania decyzji ogranicza się do wyboru wariantu działań. Stwarza to oficerom sztabu warunki do większej samodzielności i jednocześnie wyzwala u nich poczucie odpowiedzialności za opracowane propozycje.

Teza Alvina Tofflera, że: „Dawne wyobrażenia odpowiadające minionej przeszłości trzeba zastąpić nowymi, jeżeli bowiem ich nie uaktualnimy, nasze postępowanie odbiegnie od rzeczywistości i będziemy coraz mniej zdolni do skutecznego działania”, jest w tym przypadku jak najbardziej słuszną. Z chwilą kiedy staliśmy się członkiem NATO, należy w wielu przypadkach zapomnieć o tym co było, ewentualnie przetransformować swoje poglądy do zaistniałej sytuacji. Niezbędne jest w tym momencie stałe podnoszenie swoich kwalifikacji i dążenie do jak najszybszego poznania i nauczenia się tego, co jest obowiązujące w siłach powietrznych NATO. Tylko wówczas gdy Siły Powietrzne RP będą w stanie w pełnym wymiarze uczestniczyć we wszystkich działaniach i przedsięwzięciach szkoleniowych sił powietrznych NATO staniemy się członkiem NATO „pierwszej”, a nie „drugiej” kategorii.

W ostatnim okresie pojawia się coraz więcej opracowań na temat pożądanego systemu szkolenia Sił Zbrojnych RP w aspekcie wstąpienia do NATO. Brakuje jednakże opracowania, które w sposób skondensowany ujmowałoby problematykę perspektywicznego szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP. Z tego też powodu podjąłem się opracowania rozprawy doktorskiej, w której zawarłem propozycję rozwiązania zasadniczych problemów szkoleniowych, w kontekście włączenia Sił Powietrznych RP w struktury dowodzenia i szkolenia sił powietrznych NATO.

Zdaję sobie sprawę, że zaprezentowana przeze mnie koncepcja szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP dla potrzeb integracji z NATO, nie wyczerpuje tematu. Mam nadzieję, że jest jednakże przyczynkiem do prowadzenia dalszych rozważań. Sądzę, że może być wykorzystana jako użyteczny materiał pomocniczy w procesie zapoznawania się z procedurami i standardami obowiązującymi w szkoleniu operacyjno-taktycznym sił powietrznych NATO,

a także w dostosowywaniu szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP do standardów NATO.

Realizując wszystkie przedsięwzięcia związane z procesem integracji Sił Powietrznych RP z NATO (w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego) należy cały czas mieć na uwadze to, że szkolenie dowództw, sztabów i wojsk ma być ukierunkowane na zapewnienie niepodległości naszemu krajowi. Zgodnie z dewizą marszałka Józefa Piłsudskiego, że: „Armia na wojnie robi to, czego się nauczyła w czasie pokoju”, priorytetem szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP (prowadzonego w warunkach pokoju) musi być przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do prowadzenia działań na wypadek wojny.

BIBLIOGRAFIA

1. *Analiza podziału kompetencji między poszczególnymi szczeblami i stanowiskami dowodzenia OP NATO, ich struktura organizacyjno-funkcjonalna oraz określenie kierunków dostosowania systemów dowodzenia WLOP do pracy w ramach zintegrowanego systemu dowodzenia OP NATO*, DWLOP 1998
2. *Ćwiczenia szczebla operacyjno-taktycznego w systemie szkolenia SZ wybranych państw NATO*, Warszawa 1997
3. *Decyzja Nr 145/MON Ministra Obrony Narodowej z 14 sierpnia 1997 r. w sprawie osiągnięcia zdolności do współdziałania z siłami zbrojnymi państw-członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego przez jednostki organizacyjne SZ RP, zgłoszone do współpracy w ramach „Procesu Planowania i Oceny”, realizowanego w latach 1997-1999*, Warszawa 1999
4. *Doktryna szkoleniowa Sił Zbrojnych RP (Projekt)*, Warszawa 1998
5. *Dokument wymagań operacyjnych Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych dla Polski*, USAF Electronic Systems Center 1996
6. *Doskonalenie metodyki przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w AON cz. I*, Warszawa 1990
7. *Doskonalenie metodyki przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w AON cz. II*, AON 1992
8. Dulęba A., Konopka L.: *Osiąganie celów interoperacyjności w WLOP*, Przegląd WLOP 9/1998
9. Dulęba A., Załęski K.: *Doskonalenie operacyjne WLOP*, Przegląd WLOP 11/1996
10. Flis J.: *Ocena obecnego procesu szkolenia strategiczno-operacyjnego dowódców i sztabów SZ RP oraz wnioski wpływające na kierunki zmian w systemie szkolenia*, Myśl Wojskowa 4/1997
11. Gałęcki A., Tabacznik T.: *Zintegrowane systemy informatyczne wspomagające proces dowodzenia SP RP*, Przegląd WLOP 3/1999
12. Halik J.: *Szkolenie w oddziale cz. I*, AON 1995

13. *Instrukcja o planowaniu działalności bieżącej i rozliczeniowej w Siłach Zbrojnych RP*, Warszawa 1998
14. *Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych z wojskami w SZ RP*, Warszawa 1995
15. *Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami i sztabami w SZ RP*, Warszawa 1995
16. *Kierunki doskonalenia systemu szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP*, Zeszyty Naukowe AON Nr 4,5/1991
17. *Koncepcja szkolenia kadr na potrzeby procesu integracji SZ RP z NATO*, Warszawa 1997
18. Kośny A.: *Interoperacyjność szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP – Przegląd WLOP 11/1996*
19. Kośny A.: *Udział WLOP w programie „Partnerstwo dla Pokoju”*, Warszawa 1996
20. Król R.: *Szkolenie strategiczno-operacyjne w świetle osiągania zdolności współdziałania z NATO*, Myśl Wojskowa 4/1997
21. *Kształcenie i szkolenie SZ RP zgodnie ze wspólną doktryną wojskową NATO*, Warszawa 1998
22. Kupisiewicz Cz.: *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1973
23. Mańkowski R., Michalak W., Janicki A.: *Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP*, Warszawa 1993
24. Marciniak M.: *Interoperacyjność Sił Powietrznych RP i NATO*, Przegląd WLOP 5/1997
25. *Meldunek Dowódcy WLOP zamiaru szkoleniowego na 1999 rok (Gra decyzyjna)*, Warszawa 1998
26. *Metodologia pracy dowódcy i sztabu (według poglądów NATO)*, Warszawa 1997
27. *Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych*, Warszawa 1993

28. *Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP*, Warszawa 1996
29. Michalec D.: *Metodyka opracowania i organizowania treningu sztabowego na tle innych form szkolenia taktycznego*, Warszawa 1997
30. Michalak W.: *Panowanie i przewaga w powietrzu według poglądów NATO. Polska identyfikacja panowania i przewagi w powietrzu cz. II*, Przegląd WLOP 1/1997
31. Naumann K.: *From Cooperation to Interoperability*, NATO Review 7/1996
32. Nowak J., Michalec D.: *Trening sztabowy w oddziale SP*, Przegląd WLOP 7,8/1996
33. *Ocena procesu szkolenia Sił Zbrojnych RP, kierunki działań dostosowawczych i harmonogram realizacji zadań zapewniających interoperacyjność z armiami państw NATO*, Warszawa 1998
34. Olenderek R.: *Merytoryczny zakres szkolenia dowództw wynikający z przeznaczenia i koncepcji użycia WLOP oraz perspektywy integracji z NATO*, Myśl Wojskowa 4/1997
35. Olszewski R.: *Sily powietrzne w odstraszeniu militarnym*, Przegląd WLOP 7,8/1996
36. *Operations formen des Taktischen Luftkrieges*, Akademia Dowodzenia Bundeswehry 1994
37. *Overview of NATO Philosophy and Organization for Standardization*, Bruksela 1993
38. Pietrzak H.: *Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych. Stan i perspektywy budowy*, Przegląd WLOP 12/1997
39. *Polska-NATO. Współpraca i perspektywy członkostwa*, Przegląd Rządowy nr 65
40. Porajski H.: *Kierunki doskonalenia procesu szkolenia dowództw i sztabów Sił Zbrojnych RP*, Myśl Wojskowa 4/1997
41. *Raport o sytuacji w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej*, Warszawa 1998

42. *Regulamin SP RFN LDv – 100/1*
43. Scheffel Ch. B.: *Połączone operacje powietrzne COMAO*, Warszawa 1996
44. Scheffel Ch. B.: *Ćwiczenia i treningi dowódczo-sztabowe (I) CAOC*, Warszawa 1996
45. Scheffel Ch. B.: *Działania Sił Powietrznych NATO–zasady ogólne*, Warszawa 1996
46. Scheffel Ch. B.: *Taktyczne operacje sił powietrznych cz. I, II, III*, Warszawa 1996
47. Solana J.: *Preparing for the Madrid Summit*, NATO Review 3/1996
48. *Studium o rozszerzeniu NATO*, Warszawa 1995
49. Szpyra A.: *Współczesna wojna powietrzna*, Warszawa 1998
50. Świątnicki Z.: *Wojskowe systemy eksperckie*, Warszawa 1995
51. Świtek J.: *Obrona Powietrzna Rzeczypospolitej Polskiej w aspekcie przemian polityczno-wojskowych w Europie*, Warszawa 1995
52. *Taktyczna Doktryna Powietrzna NATO (NATO Tactical Air Doctrine)*
53. *Teoretyczne i praktyczne przygotowanie wojsk i kadr dowódczo-sztabowych*, Warszawa 1992
54. *Terminy, definicje i skróty używane przez obronę powietrzną NATO*, Poznań 1994
55. Urbanowicz J.: *Możliwości stosowania komputerowych gier wojennych oraz informatycznego wspomaganie dowodzenia w szkoleniu dowództw i sztabów* Myśl Wojskowa 4/1997
56. Wójcik T.: *Zarys teorii klasyfikacji*, Warszawa 1965
57. *Wytyczne I zastępcy Szefa SG WP w sprawie uaktywnienia działalności w obszarze szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i sztabów w SZ RP w latach 1996-97*, Warszawa 1996
58. Zabłocki E.: *Nowe zastosowania sił powietrznych*, Przegląd WLOP 10/1996
59. Zaczyński W.: *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1968
60. Zajas S.: *Jak daleko do NATO?*, Warszawa 1996

61. Zajas S., Kozub M., Nowak J.: *Dowodzenie Siłami Powietrznymi NATO. Wybrane problemy*, AON 1998
62. Zajas S., Szymański R.: *W drodze do NATO*, Przegląd WLOP 10/1996
63. Zajas S.: *Wybrane aspekty doktryny sił powietrznych NATO*, Warszawa 1997
64. Zajączkowski F.: *Ocena efektywności stosowanych form i metod szkolenia dowództw i sztabów oraz kierunki ich zmian*, Myśl Wojskowa 4/1997
65. Załęski K.: *Szkolenie operacyjno-taktyczne dziś, a jutro*, Przegląd WLOP 9/1998
66. *Zasady organizacji i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej w SZ PRL*, Warszawa 1989
67. *Zasady organizacji szkolenia dowództw i sztabów w Siłach Zbrojnych RP*, Warszawa 1993
68. *Zbiór materiałów pomocniczych do opracowywania ćwiczeń i treningów na lata 1998 –1999*, Warszawa 1997

SŁOWNIK
POJĘĆ DOTYCZĄCYCH SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO
W SIŁACH POWIETRZNYCH NATO

Bezpośrednie stawianie zadań – Direct Tasking

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe – Command Post Exercise (CPX)

Ćwiczenia proceduralne – Procedural Exercises

Ćwiczenia sił i środków obrony przeciwlotniczej – Air Defense Exercise (ADEX)

Ćwiczenia w podejmowaniu decyzji – Decision-Making Exercises

Ćwiczenia wspomagane komputerowo – Computer Assisted Exercise (CAX)

Ćwiczenia z połączonymi rodzajami wojsk – JOINTEX

Ćwiczenia z siłami lądowymi – LANDEX

Ćwiczenia z siłami morskimi – MAREX

Ćwiczenia z siłami powietrznymi – AIREX

Ćwiczenia z wojskami – Live Flying Exercise (LIVEX)

Doktryna szkoleniowa – Training Doctrine (TRADOC)

Dokument zawierający standardy normalizacyjne – STANAG (np. STANAG 6001-
wymagania językowe)

Dowództwo Sił Powietrznych Europy Centralnej – AIRCENT

Dyrektywa operacyjna sił powietrznych – Air Operation Directive (AOD)

Konferencje przygotowawcze do ćwiczenia:

 przedwstępna – Pre Initial Planning Conference (Pre-IPC)

 wstępna – Initial Planning Conference (IPC)

 główna – Main Planning Conference (MPC)

 końcowa – Final Planning Conference (FPC)

Konferencje w trakcie wypracowywania decyzji:

 wstępna konferencja planistyczna – Initial Planning Meeting (IPM)

 konferencja dowódczo-decyzyjna – Commanders Decision Meeting (CDM)

Meldunek o wykonaniu zadania – Mission Report (MISREP)

Meldunek z powietrza – Inflight Report (IFREP)

Meldunki opracowywane po zakończeniu ćwiczenia:

 meldunek wstępny (raport pierwszego wrażenia) – First Impression Report

 meldunek (raport) końcowy – Final Exercise Report

 meldunek analityczny – Exercise Analysis Report

Pełna zdolność współdziałania – Mature Capability

Plan bieżący – Near Term Plans

Plan długoterminowy – Long-Range Plans

Plan krótkoterminowy – Short-Range Plans

Praktyczne szkolenie (ćwiczenie) w terenie – Field Training Exercise (FTX)

Program międzynarodowej pomocy szkoleniowej – International Military Education and Training (IMET)

Rozkaz bojowy lotnictwa – Air Task Order (ATO)

Rozkaz bojowy obrony powietrznej – Operational Tasking for Anti Air Warfare (OPTASK AAW)

Rozkaz dotyczący rozmieszczenia wojsk raketowych – Coverage Mission Order (CMO)

Rozkaz o kontroli przestrzeni powietrznej – Airspace Control Order (ACO)

Rozkaz operacyjny dotyczący organizacji ćwiczenia – Exercise Operations Order (EXOPORD)

Rozkaz taktyczny wojsk raketowych – SAM Tactical Order (STO)

Rozkaz wykonania zadania – Air Tasking Message (ATM)

Spotkanie sztabu planowania – Planning Staff Meeting (PS Meet)

Sztab odpowiedzialny za planowanie ćwiczeń – Officer Scheduling Exercise (OSE)

Sztab odpowiedzialny za realizację ćwiczeń – Officer Conducting Exercise (OCE)

Taktyczna doktryna sił powietrznych NATO – NATO Tactical Air Doctrine

Tymczasowy Połączony Ośrodek Dowodzenia Działaniami Powietrznymi – ICAOC

Wstępna zdolność współdziałania – Initial Capability

Wydawnictwo dotyczące działań taktycznych NATO – Allied Tactical Publication (ATP)

Wydawnictwo dotyczące procedur NATO – Allied Procedur Publication (APP)

Wydawnictwo dotyczące spraw logistyki w NATO – Allied Logistics Publication (ALP)

Wydawnictwo dotyczące spraw łączności NATO – Allied Communication Publication (ACP)

Wydawnictwo dotyczące wojsk inżynieryjnych NATO – Allied Engineering Publication (AEP)

Wykaz głównych zadań jednostki – Mission Essential Task List (METL)

Wykaz projektów zamierzeń – Draft Exercise Specyfication (Draft EXPEC)

Zapotrzebowanie na natychmiastowe wyloty bojowe – Immediate Requests

Zapotrzebowanie na wykonanie wylotów bojowych zawczasu zaplanowanych – Preplanned requests

Zbiór rozkazów oraz ustaleń normatywnych na czas ćwiczeń – First Pfp-Training Exercise. Exercise Operations Order

Zespół harmonizacyjny z ramienia AIRCENT – Air Defence Force Harmonisation Team (ADFHT)

PODSTAWOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA BADAWCZE

1. Analiza literatury (najważniejsze pozycje wydawnicze)

Lp.	Autor, tytuł wydawnictwa	Treść dotycząca problemu badawczego
1	<i>Ćwiczenia szczebla operacyjno-taktycznego w systemie szkolenia SZ wybranych państw NATO - Warszawa 1997</i>	Metodyka planowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w NATO
2	Dulęba A., Konopka L. – <i>Osiąganie celów interoperacyjności w WLOP – Przegląd WLOP 9/1998</i>	Wnioski z dotychczasowego przebiegu osiągania celów interoperacyjności przez WLOP
3	Dulęba A., Załęski K. – <i>Doskonalenie operacyjne WLOP – Przegląd WLOP 11/1996</i>	Ocena ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP
4	<i>Koncepcja szkolenia kadr na potrzeby procesu integracji SZ RP z NATO – Warszawa 1997</i>	Kierunki doskonalenia szkolenia kadr dowódczo-sztabowych w aspekcie wstąpienia Polski do NATO
5	Kośny A. – <i>Interoperacyjność szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP – Przegląd WLOP 11/1996</i>	Planowanie, przygotowanie, prowadzenie, omówienie i wdrażanie wniosków z ćwiczeń operacyjno-taktycznych organizowanych w SP NATO
6	Kośny A. – <i>Udział WLOP w programie „Partnerstwo dla Pokoju” – Warszawa 1997</i>	Wnioski z udziału WLOP w programie „PdP”
7	<i>Kształcenie i szkolenie SZ RP zgodnie ze wspólną doktryną wojskową NATO – Warszawa 1998</i>	Zmiany w systemie szkolenia wojsk wynikające z wstąpienia do NATO
8	Marciniak M. – <i>Interoperacyjność SP RP i NATO – Przegląd WLOP 5/1997</i>	Niezbędne prace dostosowawcze w celu osiągnięcia interoperacyjności WLOP z SP NATO
9	<i>Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP – Warszawa 1996</i>	Metodyka planowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w WLOP
10	<i>Ocena procesu szkolenia SZ RP, kierunki działań dostosowawczych i harmonogram realizacji zadań zapewniających interoperacyjność z armiami państw NATO – Warszawa 1998</i>	Harmonogram prac związanych z osiąganiem przez SZ RP integracji z NATO
11	<i>Terminy, definicje i skróty używane przez obronę powietrzną NATO – Poznań 1994</i>	Definicje integracji, kompatybilności, interoperacyjności, itp.
12	Zajas St. – <i>Jak daleko do NATO? – Warszawa 1996</i>	Organizacja dowodzenia w SP NATO

2. Obserwacja ćwiczeń

Lp.	Ćwiczenie	Treść dotycząca problemu badawczego
1	Ćwiczenia dowódczo-sztabowe organizowane w Wydziale WLOP AON według procedur i standardów SP NATO	Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w SP NATO. Obowiązki osób funkcyjnych ICAOC podczas prowadzenia działań i ćwiczeń
2	Ćwiczenia w ramach programu „PdP”	Wnioski z ćwiczeń prowadzonych według procedur i standardów sił sojuszniczych
3	Ćwiczenia w ramach sił powietrznych państw NATO	Realizacja ćwiczeń przez siły powietrzne poszczególnych członków NATO
4	Ćwiczenia sprawdzające (akcesyjne) funkcjonowanie systemu ASOC	Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń według standardów sił powietrznych NATO
5	Ćwiczenie „OCELOT-99”	Przygotowanie ćwiczenia wielonarodowego według procedur NATO

3. Przedsięwzięcia sondażowe

Lp.	Przedsięwzięcie	Treść dotycząca problemu badawczego
1	Ankieta z pytaniami zamkniętymi	Analiza wiedzy kadry WLOP na temat szkolenia operacyjno-taktycznego w SP NATO. Wnioski do koncepcji szkolenia operacyjno-taktycznego SP RP
2	Wywiady z wykładowcami AON oraz kadrami Dowództwa WLOP	Wnioski z dotychczasowego przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP oraz SP NATO
3	Wywiady z oficerami sił powietrznych NATO biorącymi udział w przygotowaniu ćwiczenia „OCELOT-99”	Wnioski odnośnie do przygotowania i prowadzenia ćwiczeń według standardów sił powietrznych NATO
4	Wywiady z kadrami WLOP, która brała udział we wdrożeniu systemu ASOC	Wnioski szkoleniowe jakie wynikają z wdrożenia na CSD WLOP systemu ASOC

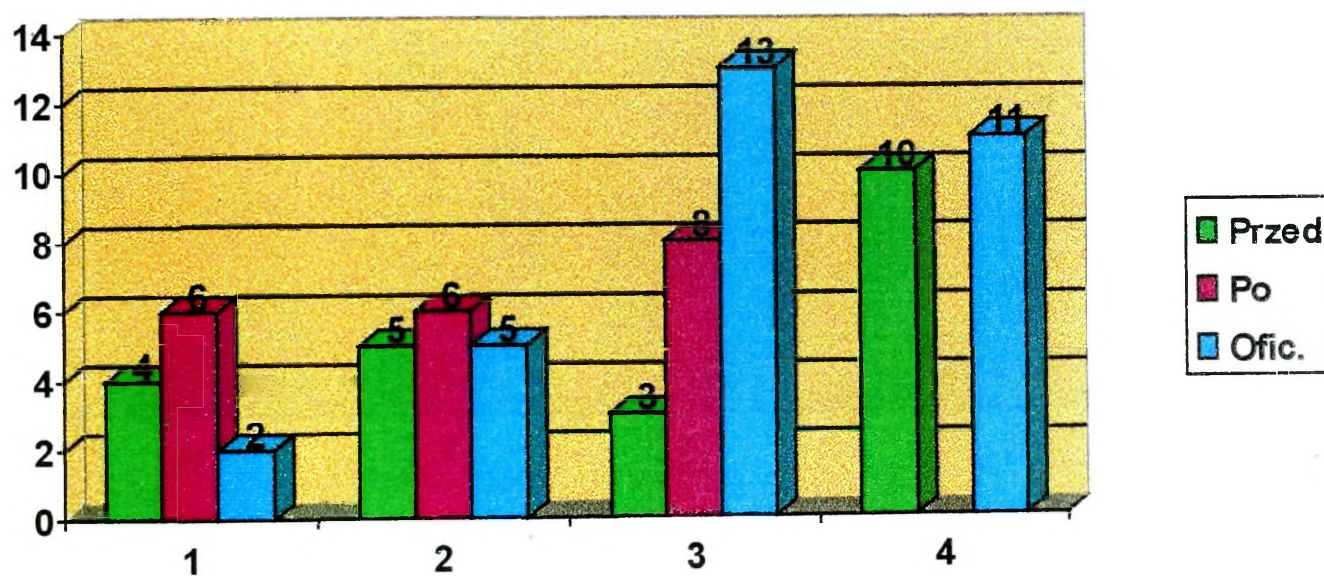
WYNIKI PRZEPROWADZONYCH BADAŃ ANKIETOWYCH

Ankietyzacji poddanych zostało 31 oficerów z Dowództwa WŁOP oraz słuchacze Wydziału WŁOP AON. Ankiety opracowałem i przeprowadziłem z takim wyprzedzeniem, aby respondenci (słuchacze AON) mogli udzielić odpowiedzi na postawione pytania zarówno przed ćwiczeniem dowódczo-sztabowym, organizowanym według procedur i standardów sił powietrznych NATO, jak również po jego zakończeniu. Dla porównania uzyskanych wyników zsumowałem odpowiedzi udzielone przez słuchaczy I i II rocznika Wydziału WŁOP przed ćwiczeniem i po ćwiczeniu oraz porównałem je z odpowiedziami udzielonymi przez oficerów z Dowództwa WŁOP. Przed ćwiczeniem dowódczo-sztabowym, prowadzonym w AON według procedur i standardów sił powietrznych NATO, w ankiecie wzięło udział 12 słuchaczy z I roku studiów (10 z grupy WL i 2 z grupy OP) i 10 z II roku studiów (8 z grupy WL i 2 z grupy OP). Razem 22 słuchaczy. Po zakończeniu ćwiczenia ankietyzacji poddałem 11 słuchaczy z I roku studiów (3 z grupy WL i 8 z grupy OP) oraz 9 z II roku studiów (3 z grupy WL i 6 z grupy OP). Razem 20 słuchaczy. W celu bardziej obrazowego przedstawienia niektórych odpowiedzi udzielonych przez respondentów, część wyników przedstawiłem w formie wykresów oraz dokonałem ich porównania za pomocą analizy statystycznej (por. punkt 1.9.1).

Ankieta zawierała 30 pytań zamkniętych i 1 pytanie otwarte, w którym respondenci mieli się wypowiedzieć na temat tego co sprawia im najwięcej problemów w trakcie przygotowywania się do ćwiczeń organizowanych i prowadzonych według procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO.

Pytanie nr 1

Czy w dotychczasowej pracy zawodowej zetknął się Pan z ćwiczeniami organizowanymi według procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Tak, wiele razy	-	4	4	-	6	6	2
2-Kilka razy	1	4	5	3	3	6	5
3-Raz	2	1	3	8	-	8	13
4-Jeszcze nigdy nie uczestniczyłem w takim ćwiczeniu	9	1	10	-	-	-	11

LEGENDA:

Przed – odpowiedzi udzielone przez słuchaczy Wydziału WLOP AON przed ćwiczeniem dowódczo-sztabowym prowadzonym według procedur sił powietrznych NATO

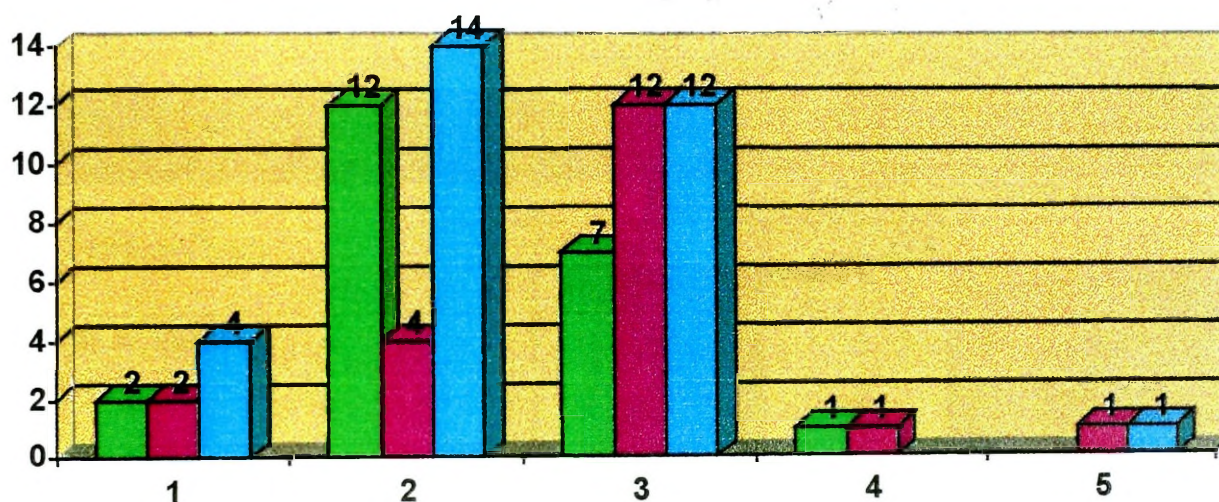
Po – odpowiedzi udzielone przez słuchaczy Wydziału WLOP AON po ćwiczeniu dowódczo-sztabowym prowadzonym według procedur sił powietrznych NATO

Oficerowie – odpowiedzi udzielone przez oficerów z Dowództwa WLOP

Pytanie nr 2

Jaką rolę w procesie szkolenia kadry dowódczej WLOP, w aspekcie wstąpienia Polski do NATO, odgrywają ćwiczenia dowódczo-sztabowe organizowane według procedur i standardów sił powietrznych NATO?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Pierwszorzędna	2	-	2	1	1	2	4
2-Bardzo ważną	7	5	12	4	-	4	14
3-Ważną	2	5	7	6	6	12	12
4-Mniej ważną	1	-	1	-	1	1	-
5-Nie odgrywają żadnej roli	-	-	-	-	1	1	1

Pytanie nr 3

Czy na podstawie dotychczasowej pracy i zdobytego doświadczenia może Pan stwierdzić, że jest dobrze przygotowany do uczestniczenia w ćwiczeniach, które będą prowadzone według standardów sił powietrznych NATO?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Bardzo dobrze	1	-	1	1	3	4	1
2-Dobrze	4	10	14	8	6	14	6
3-Dostatecznie	6	-	6	2	-	2	15
4-Niedostatecznie	1	-	1	-	-	-	9

Pytanie nr 4

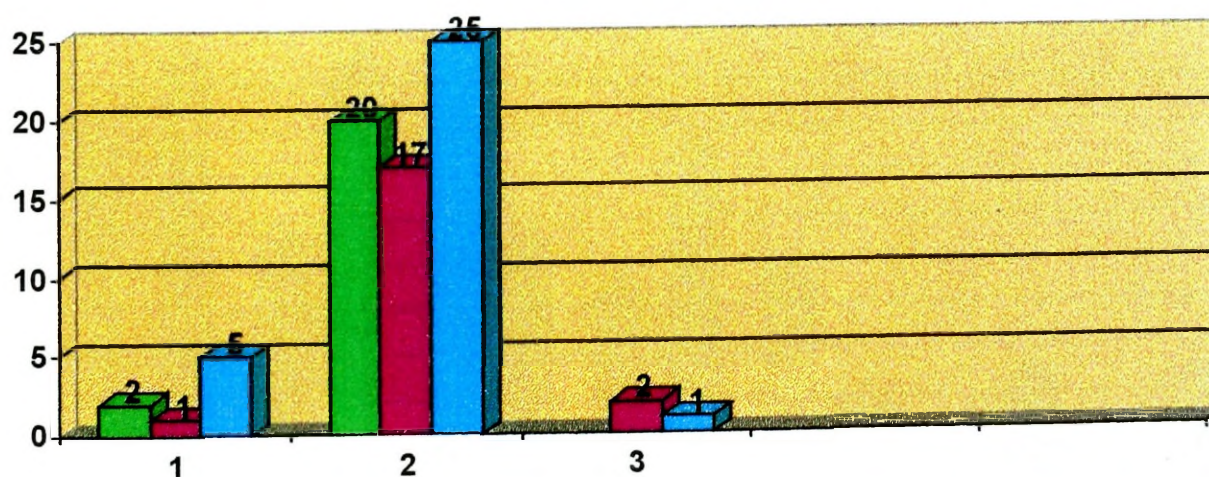
Czy uważa Pan, że wiedza i umiejętności zdobyte w trakcie ćwiczenia prowadzonego według procedur sił powietrznych NATO będą procentowały w przyszłej pracy zawodowej, w aspekcie integracji z siłami powietrznymi NATO?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Tak, w bardzo dużym stopniu	4	6	10	2	3	5	16
2-Tak	5	3	8	5	3	8	8
3-Nie wiem	3	1	4	4	3	7	7

Pytanie nr 5

W przededniu wejścia Polski do NATO występują różne opinie na temat pożądanego systemu szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP. Jakiego jest Pana zdanie na ten temat?

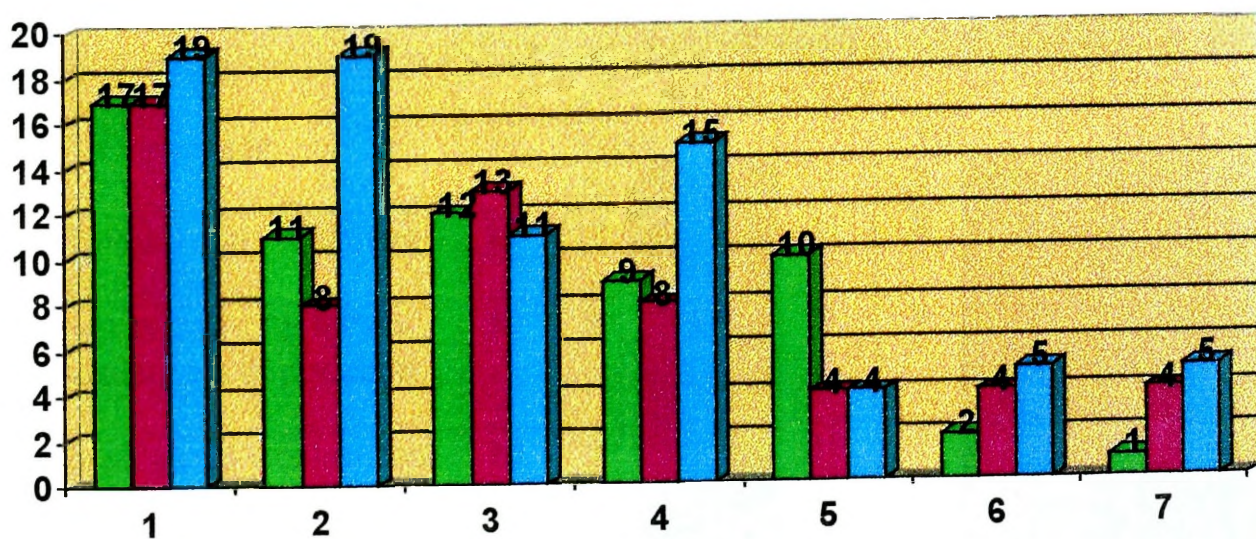
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1- Szkolenie w układzie koalicyjnym	2	-	2	-	1	1	5
2- Szkolenie w układzie narodowym i koalicyjnym	10	10	20	9	8	17	25
3- Szkolenie na dotychczasowych zasadach	-	-	-	2	-	2	1

Pytanie nr 6

W aspekcie osiągania przez WLOP interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO (w zakresie szkolenia dowództw i sztabów) istnieją różne opinie na temat tego, co powinno być traktowane priorytetowo. Jakie jest Pana zdanie na ten temat?

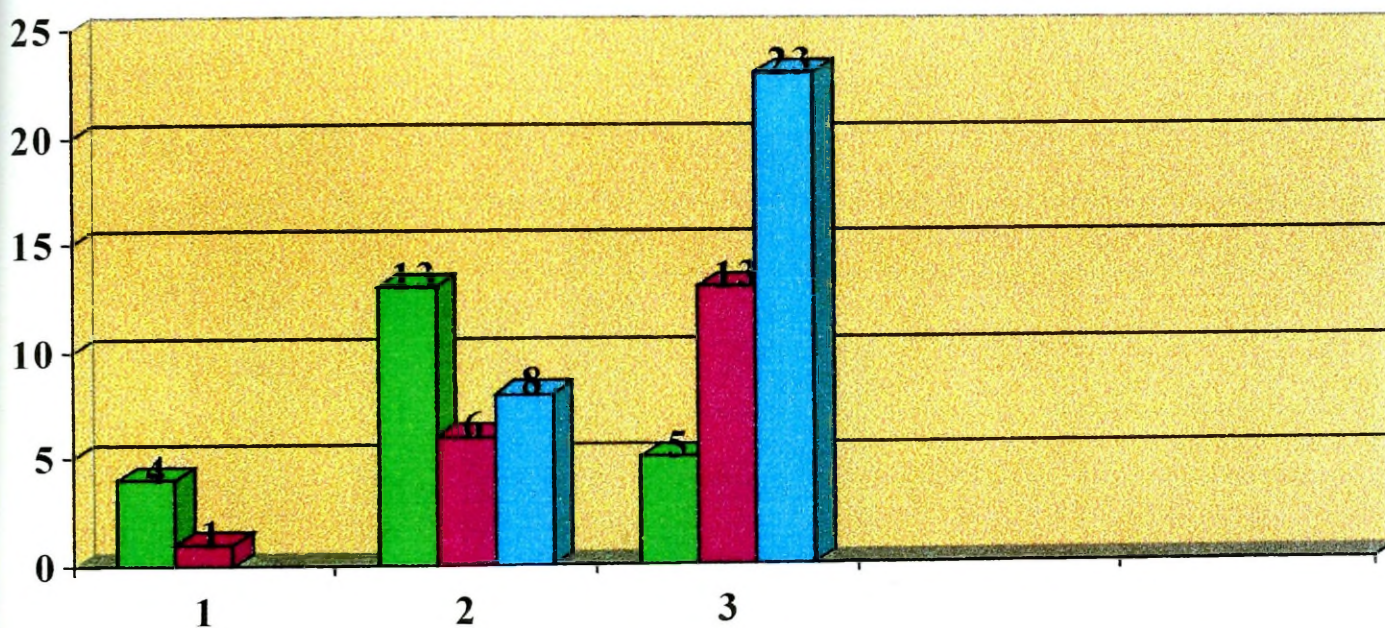
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Szkolenie z języka angielskiego – obowiązującego w NATO	10	7	17	10	7	17	19
2-Szkolenie oficerów według doktryny, regulaminów i procedur obowiązujących w siłach powietrznych NATO	6	5	11	4	4	8	19
3-Wdrożenie w WLOP obowiązujących w siłach powietrznych NATO procedur i terminologii wojskowej	5	7	12	8	5	13	11
4-Dostosowywanie struktur organizacyjnych WLOP do wymogów sił powietrznych NATO	5	4	9	5	3	8	15
5-Uzyskanie kompatybilności w zakresie statków powietrznych, sprzętu i uzbrojenia	4	6	10	3	1	4	4
6-Adaptacja obowiązujących w NATO programów nauczania w WSO i akademiach wojskowych	1	1	2	2	2	4	5
7-Adaptacja obowiązującej w NATO metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego	1	-	1	3	1	4	5

Pytanie nr 7

Jak Pan ocenia przydatność literatury do zgłębiania wiedzy z zakresu przygotowania i prowadzenia ćwiczeń według standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO? Dostępna literatura:

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-w pełni zaspakaja moje potrzeby w tym zakresie;	1	3	4	-	1	1	-
2-pozwala mi na częściowe przygotowanie się do ćwiczeń prowadzonych według standardów sił powietrznych NATO;	6	7	13	4	2	6	8
3-jest niewystarczająca.	5	-	5	7	6	13	23

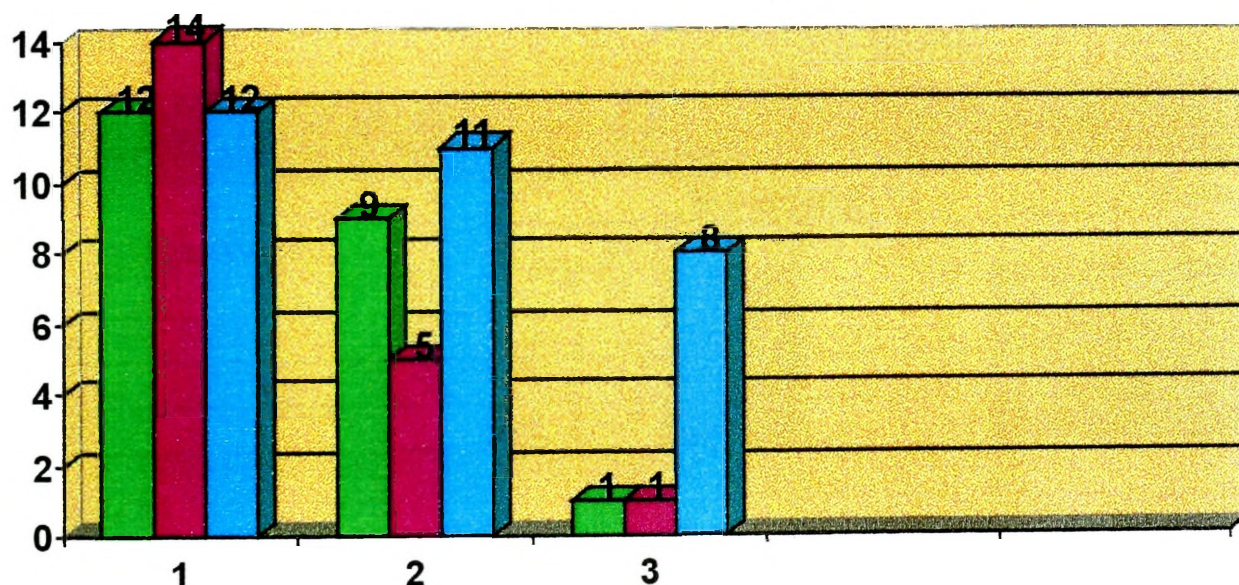
Pytanie nr 8

Co powinno być celem integracji Sił Powietrznych RP z NATO, w odniesieniu do szkolenia operacyjno-taktycznego?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Pełne współdziałanie z siłami powietrznymi NATO	12	10	22	11	8	19	31
Przygotowanie kadry SP RP do pracy w strukturach dowodzenia NATO	12	9	21	8	8	16	24
Realizacja szkolenia według standardów NATO	10	5	15	10	7	17	18
Planowanie szkolenia na zasadach obowiązujących w NATO	8	1	9	1	2	3	5
Wymiana doświadczeń z NATO	7	5	12	6	6	12	20

Pytanie nr 9

Co miało największy wpływ na modyfikację systemu szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1-Proces integracji z NATO	4	8	12	6	8	14	12
2-Zmiany organizacyjno-strukturalne i funkcjonalne w SZ RP, przyjęcie nowych założeń o charakterze doktrynalnym	7	2	9	4	1	5	11
3-Znaczne ograniczenie środków finansowych przeznaczonych na szkolenie	1	-	1	1	-	1	8

Pytanie nr 10

Kiedy SP RP osiągną integrację z NATO w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Gdy będą z nimi kompatybilne	4	-	4	-	-	-	6
Gdy będą posiadały, wydzielone i przygotowane do prowadzenia działań, siły i środki, jako integralny element koalicji	6	9	15	9	8	17	14
Posiądą zdolność podejmowania i prowadzenia działań bojowych pod połączonym dowództwem NATO	2	1	3	2	1	3	11

Pytanie nr 11

W siłach powietrznych NATO w procesie organizowania ćwiczeń wyróżnia się 5 etapów. Jakie powinny być etapy w trakcie organizowania ćwiczeń operacyjno-taktycznych w Siłach Powietrznych RP, w układzie koalicyjnym?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Planowanie	9	9	18	11	8	19	30
Przygotowanie	-	1	1	2	4	6	6
Prowadzenie	6	3	9	8	7	15	30
Omówienie	1	5	6	7	4	11	17
Sprecyzowanie i wdrażanie wniosków	8	9	17	11	8	19	30
Inne (Organizowanie, kontrolowanie, koordynowanie, ustalanie, itp.)	9	3	12	4	2	6	11

Pytanie nr 12

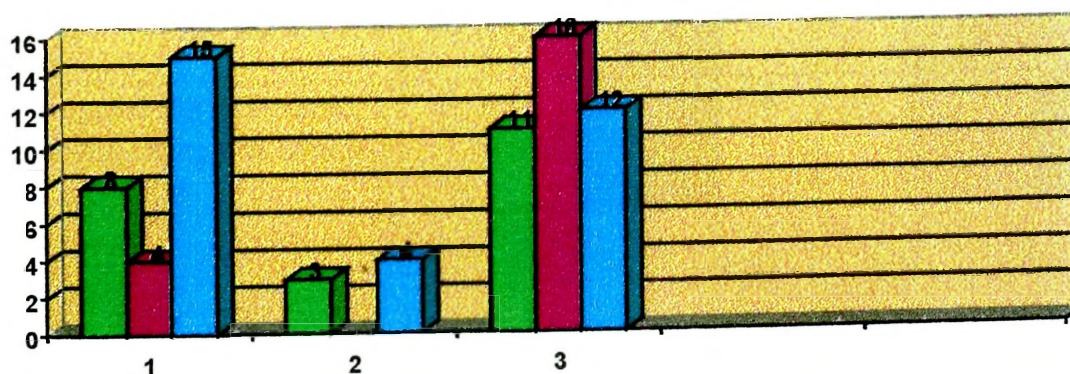
W jakim cyklu powinno się odbywać planowanie ćwiczeń w SP RP z chwilą wstąpienia do NATO?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
5 letnim	6	7	13	9	8	17	22
3 letnim	5	3	8	3	1	4	9
7 letnim	1	-	1	-	-	-	-

Pytanie nr 13

Przygotowanie do ćwiczeń w AIRCENT przeprowadzane jest pod kierownictwem planistów z poszczególnych ogniw dowództwa i trwa od roku do dwóch lat. Ile powinno trwać przygotowanie do ćwiczeń w Siłach Powietrznych RP?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1- 24 miesiące	6	2	8	3	1	4	15
2- 36 miesięcy	2	1	3	-	-	-	4
3- 18 miesięcy	4	7	11	8	8	16	12

Pytanie nr 14

W którym roku powinien się zakończyć proces integracji Sił Powietrznych RP z NATO, w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Do końca 2003 roku	7	8	15	8	9	17	18
Proces ten będzie trwał jeszcze bardzo długo	4	2	6	3	-	3	10
Do końca 2000 roku	1	-	1	-	-	-	3

Pytanie nr 15

Czy uważa Pan, że w perspektywnym szkoleniu operacyjno-taktycznym w Siłach Powietrznych RP (w układzie narodowym) należy zachować dotychczas obowiązujące metody i formy tego szkolenia oraz odmiany i rodzaje ćwiczeń?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Tak	3	1	4	2	-	2	11
Należy przejść na metody i formy obowiązujące w NATO	1	-	1	-	-	-	5
Tak, ale należy je uzupełnić wspomaganie komputerowym	8	9	17	9	9	18	15

Pytanie nr 16

Co, Pana zdaniem, w pierwszej kolejności powinien obejmować proces poznawania szkolenia operacyjno-taktycznego obowiązującego w NATO?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Zasady opracowywania dokumentów, niezbędnych do przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia	3	1	4	1	-	1	7
Procedury szkoleniowe, standardy i terminologię obowiązującą w NATO	4	1	5	2	1	3	11
Planowanie i przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO	5	8	13	8	8	16	13

Pytanie nr 17

Na jakie pytania należy odpowiedzieć, aby możliwe było opracowanie koncepcji szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP dla potrzeb integracji z NATO?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Jakie są niezbędne zmiany w szkoleniu operacyjno-taktycznym SP RP?	6	8	14	8	8	16	13
Jak powinno przebiegać szkolenie operacyjno-taktyczne w systemie narodowym, a jak w koalicyjnym?	4	2	6	2	1	3	14
W jakim terminie i jakie przedsięwzięcia szkoleniowe należy zrealizować?	2	-	2	1	-	1	4

Pytanie nr 18

Jakie powinny być priorytety szkolenia operacyjno-taktycznego Sił Powietrznych RP w układzie koalicyjnym?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Szkolenie według procedur i standardów NATO	1	-	1	-	-	-	3
Planowanie szkolenia zgodnie z układem obowiązującym w NATO	4	1	5	2	-	2	12
Przygotowanie kadry SP RP do współdziałania z NATO	7	9	16	9	9	18	16

Pytanie nr 19

ICAOC to zintegrowane stanowisko dowodzenia, kierujące całością działań powietrznych, zarówno ofensywnych, jak i defensywnych. Jaki jest to szczebel dowodzenia?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Operacyjno-taktyczny	5	2	7	2	-	2	11
Taktyczny	4	7	11	8	9	17	8
Operacyjny	3	1	4	1	-	1	12

Pytanie nr 20

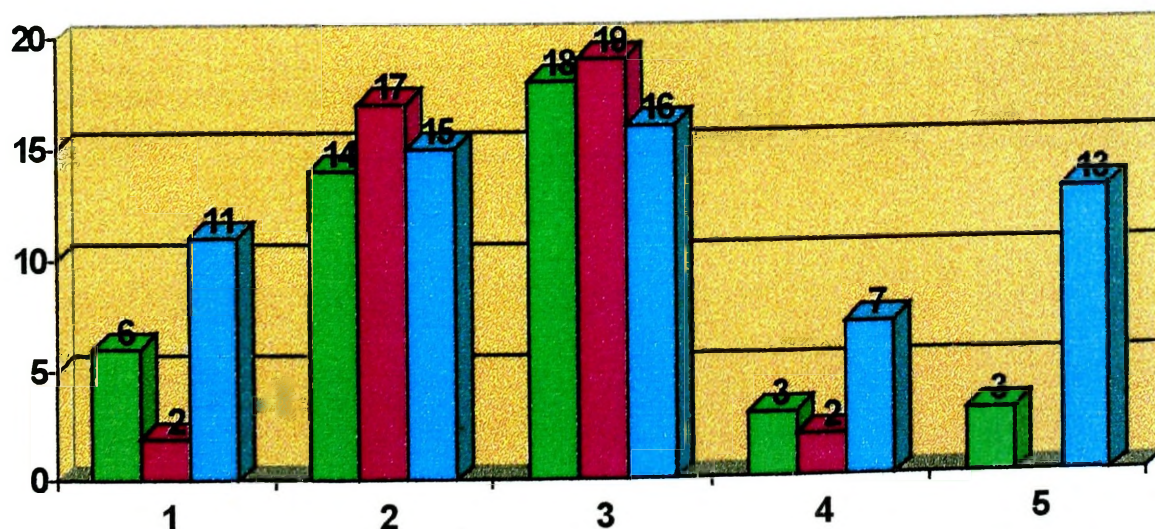
Korzystając z doświadczeń NATO, co należałoby najszybciej wdrożyć do praktycznego szkolenia operacyjno-taktycznego w Siłach Powietrznych RP?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Wspomaganie komputerowe	3	1	4	2	-	2	11
Wariantowanie przyjętych rozwiązań	7	8	15	7	9	16	15
Rezygnacja z tzw. „kultury sztabowej”	2	1	3	1	-	1	5

Pytanie nr 21

Z punktu widzenia integracji Sił Powietrznych RP z NATO najbardziej interesujący jest przebieg szkolenia na szczeblu CAOC. Jakie dokumenty są opracowywane przez ten szczebel dowodzenia w trakcie prowadzenia działań (ćwiczeń)?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Rozkaz o kontroli przestrzeni powietrznej (ACO)	5	1	6	2	-	2	11
Rozkaz bojowy obrony powietrznej (OPTASK AAW)	6	8	14	8	9	17	15
Rozkaz bojowy lotnictwa (ATO)	8	10	18	10	9	19	16
Rozkaz dotyczący ofensywnego wsparcia działań sił lądowych (OCAO)	3	-	3	2	-	2	7
Dyrektywa Operacyjna Sił Powietrznych (AOD)	2	1	3	-	-	-	13

Pytanie nr 22

Jakie jest Pana zdanie, czego dotyczy zakres decydowania w oddziałach i pododdziałach lotnictwa sił powietrznych NATO?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Ustalenia konkretnych wykonawców	6	8	14	8	8	16	7
Podziału sił na obiekty, trasy lotu, czasu wykonania uderzeń, stref i czasu dyżurowania LM w powietrzu	5	1	6	2	1	3	13
W oddziałach i pododdziałach lotnictwa nie podejmuje się żadnych decyzji	1	1	2	-	-	-	11

Pytanie nr 23

Co powinno być celem szkolenia dowództw i sztabów Sił Powietrznych RP (na najbliższe lata) w systemie narodowym?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Utrzymanie ciągłości dowodzenia SP RP i prowadzenie samodzielnych działań bojowych oraz wspieranie innych RSZ	12	10	22	11	9	20	30
Dostosowanie systemu dowodzenia SP RP do współczesnych wymagań	-	-	-	1	-	1	4
Opracowanie optymalnych wariantów działań SP RP w obronie powietrznego obszaru granic RP	12	10	22	11	8	19	29
Zachowanie żywotności SP RP	4	2	6	3	2	5	5
Doskonalenie współdziałania z innymi RSZ	1	-	1	1	-	1	5

Pytanie nr 24

Jakie argumenty, Pana zdaniem, przemawiają za tym, aby docelowo na terytorium RP znajdował się ICAOC?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Wzrosła ranga SP RP w strukturze sił powietrznych NATO	12	10	22	10	8	18	30
Względy szkoleniowe	8	-	8	3	4	7	14
Spełnianie nadrzędnej roli w stosunku do innych, nowych członków NATO	12	10	22	8	5	13	15
Przydział dodatkowych środków finansowych z NATO	9	-	9	1	2	3	15
Jasność decydowania o użyciu sił powietrznych	1	-	1	-	1	1	-

Pytanie nr 25

Czy uważa Pan, że w trakcie realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego powinien być podział na szkolenie z problematyki pokojowego funkcjonowania SP RP i problematyki ich użycia?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Nie	5	8	13	7	8	15	14
Tak	6	2	8	4	1	5	17
Nie wiem	1	-	1	-	-	-	-

Pytanie nr 26

Czy uważa Pan, że zmiany organizacyjno-strukturalne w Siłach Powietrznych RP będą miały wpływ na przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Tak	12	9	21	9	8	17	19
Nie wiem	7	1	8	-	1	1	5
Nie	-	-	-	1	1	2	7

Pytanie nr 27

Jakie dokumenty powinny normować perspektywiczne szkolenie operacyjno-taktyczne Sił Powietrznych RP?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego	10	7	17	9	8	17	28
Zasady organizacji szkolenia dowództw i sztabów	-	-	-	1	1	2	6
Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami	9	8	17	9	8	17	26
Regulamin działań taktycznych	11	9	20	10	8	18	25
Programy szkolenia	-	-	-	1	-	1	16
Zbiór znaków i skrótów wojskowych	-	5	5	-	2	2	2

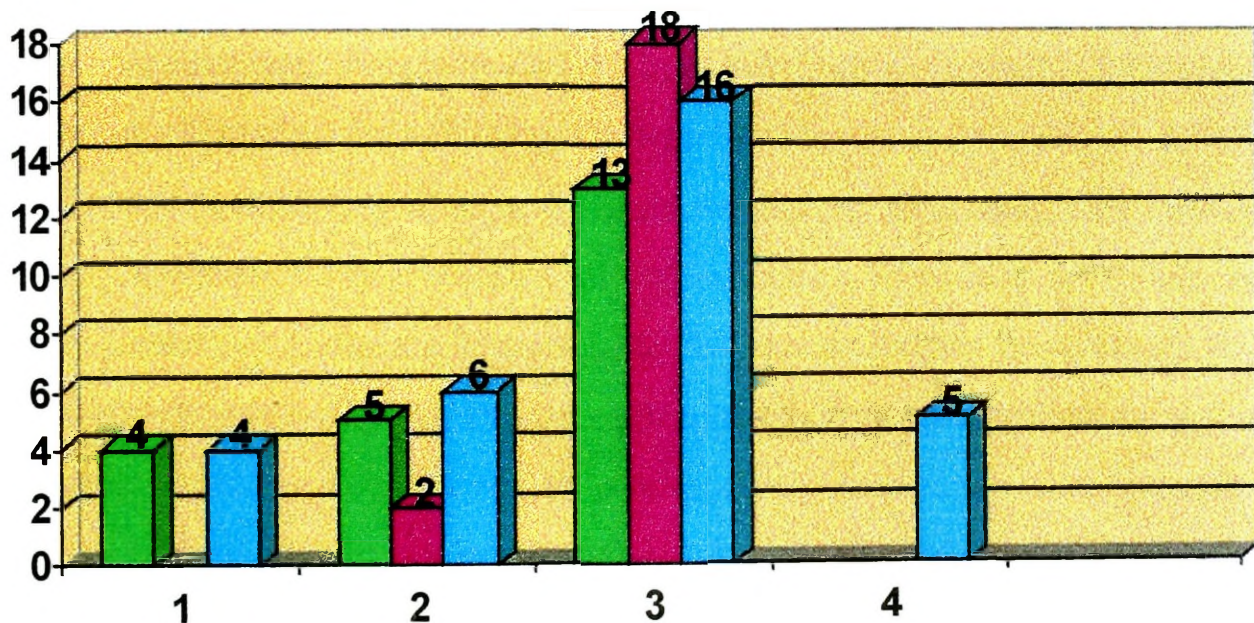
Pytanie nr 28

Czy uważa Pan, że Siły Powietrzne RP powinny być szkolone według wspólnej doktryny wojskowej NATO?							
Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Tak, ale dopiero w późniejszym okresie	3	3	6	1	1	2	13
Nie	2	-	2	1	-	1	7
Tak	7	7	14	8	8	16	11

Pytanie nr 29

Korzystając z własnych doświadczeń szkoleniowych proszę odpowiedzieć, kto rekomenduje optymalny wariant działań do zatwierdzenia przez Dowódcę ICAOC?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
1- Szefowie grup operacji ofensywnych i defensywnych – TE-22 i 23	4	-	4	-	-	-	4
2- Szef grupy planowania i stawiania zadań – TE-02	3	2	5	2	-	2	6
3- Szef sztabu – TE-11	5	8	13	9	9	18	16
4- Starszy oficer grupy dowodzenia – TE-12	-	-	-	-	-	-	5

Pytanie nr 30

W Europie Centralnej funkcjonują trzy ICAOC, dwa w Niemczech i jeden w Danii. Czy uważa Pan, że w Polsce powinien być rozmieszczony ICAOC?

Odpowiedzi	Słuchacze AON						Oficerowie z DWLOP
	Przed			Po			
	I	II	Razem	I	II	Razem	
Nie	1	-	1	-	-	-	1
Nie wiem	1	2	3	5	4	9	11
Tak	8	7	15	6	5	11	18

WYWIADY Z EKSPERTAMI

Wywiad z pplk Ch. B. Scheffelem

oficerem sił powietrznych Niemiec, słuchaczem Wydziału WLOP AON
w latach 1994-96

1. *Jak realizowane jest szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych NATO w Europie Centralnej, w odniesieniu do systemu dowodzenia?*

Najwyższym wojskowym przełożonym sił powietrznych NATO w Europie, który odpowiada za przebieg szkolenia, jest Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych w Europie. Podlegają mu trzy wyższe dowództwa: Sił Zbrojnych Europy Północno-Zachodniej, Połączonych Sił Zbrojnych Europy Centralnej i Połączonych Sił Zbrojnych Europy Południowej. Głównodowodzącemu Połączonych Sił Zbrojnych Europy Centralnej podlegają: Siły Lądowe Europy Centralnej, Siły Powietrzne Europy Centralnej i Siły Obszaru Cieśnin Bałtyckich. Dowódcy Sił Powietrznych Europy Centralnej podlegają Tymczasowe Połączone Ośrodki Dowodzenia Działaniami Powietrznymi-ICAOC, którym są bezpośrednio podporządkowane wydzielone, międzynarodowe kontyngenty sił powietrznych, mające w swoim składzie oddziały oraz pododdziały lotnictwa, wojsk raketowych, radiotechnicznych i inne. Szkolenie operacyjno-taktyczne sił powietrznych w Europie Centralnej realizowane jest w układzie: AIRCENT – ICAOC – jednostki.

2. *Co jest rozumiane w NATO jako operacyjny szczebel dowodzenia siłami powietrznymi, a co jako taktyczny?*

Operacyjny szczebel dowodzenia siłami powietrznymi NATO w Europie Centralnej to Dowództwo Sił Powietrznych Europy Centralnej. Natomiast szczebel taktyczny to Tymczasowe Połączone Ośrodki Dowodzenia Działaniami Powietrznymi.

3. *W jakim cyklu odbywa się planowanie ćwiczeń w siłach powietrznych NATO?*

Planowanie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO odbywa się w cyklu 5-letnim.

4. *Jak wygląda prowadzenie ćwiczeń w siłach powietrznych NATO?*

W trakcie prowadzenia ćwiczeń wyróżnia się umownie trzy okresy, dotyczące zarówno działania kierownictwa ćwiczenia, jak i ćwiczących. Okres pierwszy obejmuje osiągnięcie gotowości do ćwiczenia przez kierownictwo i ćwiczące zespoły. Okres drugi to planowanie działań, opracowywanie dokumentów dowodzenia, realne lub symulacyjne kierowanie działaniami podległych sił i środków. Okres trzeci to wstępna ocena i omówienie ćwiczenia.

5. *Jak Pan ocenia przygotowanie do ćwiczeń (według procedur NATO) prowadzone w Wydziale WLOP AON?*

Przygotowanie do ćwiczeń w Wydziale WLOP obejmowało szereg zajęć seminaryjnych, prowadzonych przez wykładowców AON, Akademii Dowodzenia Bundeswehry, jak i przez oficerów z dowództwa sił powietrznych RFN. W ramach prowadzonych zajęć słuchacze byli zapoznawani ze strukturami organizacyjnymi sił powietrznych NATO, zasadami planowania operacyjnego i taktycznego, z doświadczeniami praktycznymi z ćwiczeń realizowanych na szczeblu AIRCENT i ICAOC, z praktycznym planowaniem działań ofensywnych i defensywnych sił podległych ICAOC, z przebiegiem najważniejszych elementów cyklu organizacyjnego wypracowania decyzji, założeniami metodycznymi i merytorycznymi ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych według procedur sił powietrznych NATO oraz liczbą i treścią niezbędnych do ich przeprowadzenia dokumentów. Poziom wiedzy i umiejętności praktyczne jakie prezentują słuchacze Wydziału WLOP AON, w niczym nie odbiegają od stanu wiedzy oficerów niemieckich, na tym poziomie kształcenia.

Wywiad z pplk Tomaszem Gugałą
zastępcą dowódcy CSD WLOP

1. *Kiedy rozpoczęły się prace związane z wdrożeniem systemu ASOC na CSD WLOP?*

Budowa Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych była jednym z priorytetowych celów działania WLOP, zmierzających do osiągnięcia kompatybilności struktur organizacyjno-funkcjonalnych oraz szkoleniowych z systemami państw zachodnich, a tym samym do uwiarygodnienia naszych dążeń do zintegrowania się z siłami powietrznymi NATO. Prace związane z wdrożeniem systemu ASOC zostały zapoczątkowane w 1994 roku.

2. *Jakie przedsięwzięcia szkoleniowe zrealizowano w celu sprawdzenia funkcjonowania systemu?*

W dniach 18-22.01.1999 roku odbyło się pierwsze ćwiczenie z wykorzystaniem systemu ASOC – *ang. Command Post Event (CPE)*, w trakcie którego przećwiczone rozpoznanie przechwycenia i interwencji przeciwko samolotom naruszającym przestrzeń powietrzną RP lub ustalone warunki lotu. Razem w czasie ćwiczenia symulowano 11 misji lotniczych. W dniach 18-26.02.1999 roku WLOP przeprowadziły ćwiczenie sprawdzające działanie systemu ASOC (ćwiczenie akcesyjne) – *ang. Live Flying Event (LFE)*, które polegało na zrealizowaniu podobnych epizodów praktycznych jak wyżej. W trakcie ćwiczenia symulowano 4 misje lotnicze. W marcu 1999 roku planowane jest kolejne ćwiczenie akcesyjne – *ang. Air Defence Demonstration Event*.

3. *Na co powinny być ukierunkowane dalsze przedsięwzięcia szkoleniowe związane z wdrażaniem systemu ASOC?*

Dalsze przedsięwzięcia szkoleniowe, związane z wdrożeniem ASOC, powinny być ukierunkowane na to, aby docelowo system zapewniał między innymi zobrazowanie sytuacji powietrznej nad obszarem kraju, połączenie z narodowymi

systemami zarządzania przestrzenią powietrzną oraz interoperacyjność z podobnymi systemami krajów sąsiednich.

4. Czy są jakieś problemy w funkcjonowaniu ASOC?

Wykorzystanie systemu ASOC wymaga rozwiązania w praktyce szeregu problemów, na które dotychczas nie ma odpowiedzi. Zgodnie z przeznaczeniem, ASOC zbierać będzie informacje o sytuacji powietrznej z wytypowanych (9 wojskowych i 2 cywilnych) stacji radiolokacyjnych, a więc nie wszystkich jakimi dysponuje WLOP. Zatem na CSD WLOP będą wykorzystywane dwa obrazy sytuacji powietrznej: w systemie ASOC i w dotychczasowym systemie narodowym. Reasumując, przedsięwzięcia szkoleniowe realizowane w ramach wdrażania systemu ASOC nie mogą być ukierunkowane na to, aby system spełniał funkcję scentralizowanego systemu dowodzenia obroną powietrzną i docelowo powinien być wykorzystywany zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem, tj. do zarządzania przestrzenią powietrzną w ramach współpracy regionalnej, obejmującej również kraje nie wchodzące do NATO.

Wywiad z pplk Krzysztofem Załęskim

szefem Wydziału Szkolenia Operacyjno-Taktycznego DWLOP

1. Z czego powinien wynikać sposób realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP?

Sposób prowadzenia szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP powinien wynikać z zakresu zadań szkoleniowych, jakie nasze wojska będą realizować jako członek NATO.

2. *Jakim zagadnieniom poświęcano najwięcej uwagi w dotychczasowym szkoleniu operacyjno-taktycznym w WLOP?*

W dotychczasowym szkoleniu operacyjno-taktycznym w WLOP szczególną uwagę poświęcano: sposobom określania celów przygotowania taktycznego i operacyjnego dowództw, sztabów i wojsk, doborowi treści nauczania i uczenia się z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej oraz taktyki rodzajów wojsk i służb, formom organizacyjnym i metodom nauczania oraz uczenia się indywidualnego, a także zespołowego, przygotowaniu się dowódców, wykładowców, instruktorów oraz żołnierzy i sztabów do realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego, środkom i materiałom dydaktycznym, wpływającym na skuteczność szkolenia.

3. *Od czego był uzależniony dotychczasowy przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP?*

Przebieg dotychczas realizowanego w WLOP szkolenia operacyjno-taktycznego był uzależniony od obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP regulaminów, instrukcji i metodyk oraz przebiegał zgodnie z rozkazami i wytycznymi przełożonych. Wynikał z zadań jakie wykonywały WLOP w systemie obronnym państwa.

4. *Co stanowi podstawową funkcję ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP?*

Podstawową funkcją ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP jest przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do praktycznego wykonywania zadań, wynikających z dokumentów planistycznych oraz rozkazów i wytycznych przełożonych. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne realizowane w WLOP stanowią taką formę organizacyjną praktycznego szkolenia oficerów, dowództw, sztabów i wojsk, w ramach której ćwiczący, na tle umownej sytuacji taktycznej lub operacyjnej, rozwiązują problemy w zakresie organizowania i prowadzenia walki.

5. *Na podstawie własnych doświadczeń, co zaliczyłby Pan do najczęstszych niedociągnięć w pracy sztabu, w trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń?*

Problemem ostatnich lat, który pojawia się w trakcie planowania i przygotowania ćwiczeń w WLOP, a nasila w czasie ich trwania, jest niewłaściwa metodyka pracy dowództw i sztabów. Najważniejszymi mankamentami są: niedostateczne przygotowanie oficerów w zakresie planowania szkolenia, zwłaszcza ćwiczeń, stosownie do rocznych zadań szkoleniowych, zaledwie dostateczne umiejętności analizy informacji zawartych w planie szkolenia, wypracowania sensownej koncepcji metodyczno-taktycznej ćwiczeń, a szczególnie umiejętności opracowania poszczególnych dokumentów ćwiczeń operacyjno-taktycznych, brak wiadomości i umiejętności w zakresie wykonywania czynności w roli kierownika ćwiczeń przy ich organizowaniu i prowadzeniu.

6. *Jaka była zasadnicza forma dotychczasowych wspólnych szkoleń z siłami powietrznymi NATO?*

Zasadniczą formą dotychczasowych wspólnych szkoleń, w których uczestniczyli oficerowie z WLOP, były wieloszczeblowe ćwiczenia dowódczo-sztabowe.

7. *Jak powinno być realizowane szkolenie operacyjno-taktyczne dla potrzeb integracji z NATO?*

Szkolenie w Siłach Powietrznych RP z chwilą wstąpienia do NATO, powinno być realizowane w dwóch obszarach: szkolenie taktyczne oraz zgrywanie taktyczne i operacyjne. Szkolenie taktyczne wynikałoby z zachowania narodowego charakteru Sił Powietrznych RP. Realizowane by było na szczeblu brygady, z siłami eskadry (batalionu, dywizjonu). Zgrywanie taktyczne poszczególnych jednostek Sił Powietrznych RP, powinno być realizowane w ramach narodowego komponentu wydzielanego do sił powietrznych NATO, czyli np. przez CAOC. Zgrywanie operacyjne dotyczyłoby naszych sił powietrznych w ramach Dowództwa Sił Powietrznych Europy Centralnej – AIRCENT.

8. *Jakie przedsięwzięcie, w ramach szkolenia operacyjno-taktycznego, będzie najważniejszym realizowanym przez WLOP w 1999 roku?*

Dowódca Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej przyjął, że najważniejszym przedsięwzięciem szkolenia operacyjno-taktycznego, realizowanym w WLOP w 1999 roku, jest przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia pk. „OCELOT-99”. Propozycja przeprowadzenia wielonarodowego ćwiczenia „OCELOT-99” została zainicjowana przez Dowódcę WLOP. Do udziału w ćwiczeniu zostały zaproszone wydzielone siły powietrzne USA, Niemiec, Francji, Danii, Czech i Węgier. Kierownikiem ćwiczenia „OCELOT-99” został Dowódca WLOP.

9. *Co będzie stanowiło tematykę szkoleniową tego ćwiczenia?*

W ćwiczeniu przyjęto następującą tematykę szkoleniową: „Planowanie, organizacja i prowadzenie działań przez KOP w rejonie konfliktu lokalnego. Izolowanie przestrzeni powietrznej oraz osłona i wsparcie wojsk w ramach misji sojuszniczych”, oraz „Działanie lotnictwa w składzie sił międzynarodowych utrzymujących pokój w rejonie konfliktu lokalnego”. W trakcie planowania ćwiczenia przyjęto osiągnięcie następujących celów szkoleniowych:

- 1) przygotowanie dowództw i sztabów jednostek WLOP do planowania i organizacji przyjęcia sojuszniczych sił wzmocnienia w okresie zagrożenia konfliktem lokalnym;
- 2) przygotowanie dowództw i sztabów jednostek WLOP do planowania i organizacji osłony wsparcia wojsk w ramach wypełniania misji sojuszniczej;
- 3) doskonalenie współdziałania dowództw, sztabów i wojsk w planowaniu użycia sił oraz dowodzenia w początkowym okresie operacji pokojowej;
- 4) doskonalenie współdziałania dowództw, sztabów i wojsk realizujących zadania „wymuszania” oraz „utrzymania” pokoju w trakcie operacji pokojowej.
- 5) wdrożenie standardowych procedur operacyjnych, zasad użycia sił oraz zabezpieczenia logistycznego jednostek uczestniczących w operacjach pokojowych;
- 6) promowanie zasad współpracy sił państw sojuszniczych.

10. Jak przebiegały prace związane z przygotowaniem ćwiczenia?

Intensyfikacja prac związanych z przygotowaniem ćwiczenia nastąpiła 30 listopada 1998 roku, gdy odbyło się spotkanie Zespołu Organizacyjno-Koordynacyjnego. Kolejnymi ważnymi przedsięwzięciami na drodze do przygotowania ćwiczenia „OCELOT-99” są:

- 1) Warsztaty robocze przeprowadzone w dniach 1-4.12.1998 r.;
- 2) Wstępna Konferencja Planistyczna (*ang. Initial Planning Conference – IPC*), która odbyła się w dniach 15-17.12.1998 r. Celem konferencji było dokonanie wstępnych ustaleń dotyczących organizacji i przeprowadzenia ćwiczenia. W trakcie jej trwania zapoznano uczestników z celami ćwiczenia. Uzgodniono zakres przedsięwzięć przygotowawczych oraz harmonogram przeprowadzenia ćwiczenia. Ustalono skład i położenie wyjściowe ćwiczących stron oraz zakres realizowanych zadań. Określono struktury kierowania ćwiczeniem. Uzgodniono zakres przedsięwzięć zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia. Opracowano dane do planu przebiegu ćwiczenia z ograniczeniami czasowymi poszczególnych jego etapów;
- 3) Rekonesans miejsc przeprowadzenia ćwiczenia dokonany w dniach 18-20.01.1999 r.;
- 4) Główna Konferencja Planistyczna (*ang. Main Planning Conference – MPC*), przeprowadzona w dniach 22-25.02.1999 r. W trakcie trwania konferencji została opracowana pierwsza wersja Rozkazu Organizacyjnego. Celem konferencji było dokonanie ustaleń organizacyjnych do przeprowadzenia ćwiczenia. W trakcie trwania konferencji uzgodniono zakres przedsięwzięć przygotowawczych oraz harmonogram przeprowadzenia ćwiczenia. Ustalono skład sił i zakres realizowanych zadań. Określono struktury dowodzenia i kierowania ćwiczeniem. Uzgodniono zakres przedsięwzięć zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia. Przedstawiono oraz szczegółowo rozpatrzono projekt Rozkazu Organizacyjnego do ćwiczenia;
- 5) Warsztaty robocze w terminie 30-31.03.1999 r.;

- 6) Końcowa Konferencja Planistyczna (*ang. Final Planning Conference – FPC*), planowana do przeprowadzenia w dniach 10-14.05.1999 r.;
- 7) Praktyczne przeprowadzenie ćwiczenia pk. „OCELOT-99” w dniach 24-28.05.1999 r. W ramach ćwiczenia planowane są:
 - a) loty zapoznawcze załóg międzynarodowych – 24.05.1999 r.;
 - b) loty szkoleniowe i taktyczne z wykonywaniem startów i lądowań na drogowym odcinku lotniskowym pk. „DOL-99” oraz loty na przechwycenie „naruszycieli” przestrzeni powietrznej – 25-26.05.1999 r.;
 - c) strzelania ogniowe WOPL i lotnictwa na poligonie „USTKA” – 27.05.1999 r. (termin zapasowy 28.05.1999 r.).

W konferencjach uczestniczyli między innymi przedstawiciele sił powietrznych:

- a) USA – ppłk Mike COMNICK (kpt. Lawrence PRAVECEK);
- b) Francji – ppłk Serge TILLEROT + 2;
- c) Niemiec – ppłk Ralf RADDATZ + 6;
- d) Danii – kpt. MIKKELSEN.

11. Jaki przebieg będzie miało to ćwiczenie?

Realizacja przedsięwzięć szkoleniowych w trakcie ćwiczenia przebiegać będzie w trzech etapach, uwzględniających przechodzenie od prostych zadań lotniczych (przelot nad obiektami, loty rozpoznawcze) do działań z zastosowaniem środków bojowych na poligonie „USTKA”. Tematem etapu pierwszego (planowany termin realizacji w dniu 24.05.1999 r.) będzie „Planowanie i organizowanie działań wielonarodowych sił powietrznych w ramach misji pokojowej, w rejonie konfliktu lokalnego”. Temat drugiego etapu (planowany termin realizacji – 25-26.05.1999 r.) to „Prowadzenie działań bojowych przez sojusznicze siły powietrzne w rejonie konfliktu lokalnego”. Tematem trzeciego etapu (planowany termin realizacji w dniach 27-28.05.1999 r.) jest „Izolowanie przestrzeni powietrznej przez międzynarodowe siły sojusznicze w ramach prowadzenia misji pokojowej”.

W ćwiczeniu „OCELOT-99” przyjęto następującą strukturę kierowania:

- kierownictwo ćwiczenia (skład międzynarodowy);
- dowództwo sił „NIEBIESKICH” (skład międzynarodowy);
- dowództwo sił „CZERWONYCH”.

Kierownictwo ćwiczenia występuje w roli AIRCENT, natomiast dowództwa i sztaby 1 i 2 KOP ćwiczą jako obsada Połączonego Stanowiska Dowodzenia Działaniami Powietrznymi (CAOC). Ogólne założenia tła operacyjnego ćwiczenia oparto na umownej sytuacji w fikcyjnych krajach: „BALTLAND”, „SOUTHLAND”, „NORTHLAND” i „WEASTLAND”. Na podstawie sytuacji polityczno-militarnej dokonano podziału sił biorących udział w ćwiczeniu:

- 1) po stronie „NIEBIESKICH” („NORTHLAND” i „WEASTLAND”) ćwiczą:
 - a) dowództwo i sztab (skład międzynarodowy) – dowodzi Dowódca 2 KOP;
 - b) siły i środki 2 KOP oraz załogi uczestniczące w DOL;
 - c) siły i środki państw zaproszonych;
- 2) po stronie „CZERWONYCH” („SOUTHLAND” i „BALTLAND”) ćwiczą:
 - a) dowództwo i sztab 3 KOP – dowodzi Dowódca 3 KOP;
 - b) siły i środki 3 KOP;
 - c) siły i środki WSO SP.

Wywiad z oficerami sił powietrznych NATO

którzy brali udział w przygotowaniu ćwiczenia pk. „OCELOT-99”

1. Jakie powinny być podstawowe obszary działań w siłach powietrznych nowych członków NATO na drodze do integracji z Sojuszem?

Przede wszystkim:

- a) szkolenie dowództw, sztabów i wojsk (przewidzianych do współpracy z NATO w pierwszej kolejności) zgodnie z regulaminami, terminologią, procedurami oraz standardami obowiązującymi w siłach powietrznych NATO;

- b) adaptacja lub przygotowanie wyposażenia, które może być sprzężone z wyposażeniem używanym w siłach powietrznych NATO;
- c) wybór i szkolenie oficerów według doktryny, regulaminów i procedur obowiązujących w siłach powietrznych NATO tak, aby mogli oni pełnić obowiązki w strukturach dowodzenia sił powietrznych NATO.

2. *Do czego zobowiązuje Siły Powietrzne RP członkostwo w NATO?*

Siły Powietrzne RP muszą być przygotowane do:

- 1) realizacji strategii NATO;
- 2) uzyskania interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO;
- 3) działania zarówno na własnym terytorium, jak i poza granicami kraju;
- 4) wsparcia sił Sojuszu stacjonujących na terytorium Polski.

3. *Czy w NATO występuje zintegrowany system szkolenia wojsk?*

W NATO za szkolenie odpowiedzialność ponoszą państwa członkowskie, a ćwiczenia organizowane w ramach NATO mają za cel sprawdzenie stanu wyszkolenia wojsk poszczególnych członków oraz szkolenie w ramach współdziałania. Siły powietrzne państw NATO są szkolone według własnych narodowych systemów, częstokroć znacznie się między sobą różniących. Wynika to z odrębności tradycji państw NATO, ich bazy szkoleniowej, zasobności, stosunków społecznych.

4. *Na co zwraca się szczególną uwagę w trakcie szkolenia dowództw, sztabów i wojsk NATO?*

W NATO szczególną uwagę przywiązuje się do odpowiedniego zaplanowania przedsięwzięć szkoleniowych (w tym szczególnie ćwiczeń operacyjno-taktycznych). Służy temu szereg konferencji planistycznych i warsztatów roboczych. Ćwiczenia są najwyższą formą szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.

5. *Co jest głównym celem szkolenia operacyjno-taktycznego realizowanego w siłach powietrznych NATO?*

Głównym celem szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO jest przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do prowadzenia walki i osiągnięcia w niej zwycięstwa.

6. *Jak przebiega planowanie szkolenia operacyjno-taktycznego w siłach powietrznych NATO?*

Przebiega cyklicznie według ściśle określonego modelu. Wpływ na długość cyklu ma rodzaj zadań, jakie jednostka będzie wykonywać na przyszłym polu walki. Przebieg szkolenia jest sterowany i nadzorowany na szczeblu Kwatery Głównej NATO przez grupę do spraw szkolenia (NTG). Zadaniem tej grupy jest ujednoczenie procesu szkolenia operacyjno-taktycznego we wszystkich państwach członkowskich.

7. *Na czym polega prowadzenie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w NATO?*

Prowadzenie ćwiczeń w NATO polega na rozegraniu ćwiczenia, zgodnie z instrukcjami zawartymi w rozkazie operacyjnym do ćwiczenia i ustaleniami podjętymi podczas końcowej konferencji przygotowawczej. Podporządkowane jest celowi ćwiczenia. W NATO funkcjonują dwa poglądy na temat prowadzenia ćwiczenia. Pierwszy to prowadzenia ćwiczenia zgodnie z decyzjami ćwiczących. Drugi zaś, postuluje za dokładnym ustaleniem przebiegu ćwiczenia.

8. *Na co zwrócili Panowie szczególną uwagę w trakcie realizacji przedsięwzięć związanych z przygotowaniem ćwiczenia pk. „OCELOT-99”?*

Oficerowie z WLOP, na tym etapie prac związanych z osiągnięciem integracji z NATO, są bardzo dobrze przygotowani do przygotowania i prowadzenia ćwiczeń według procedur i standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO.

